

KALENDARZ MYŚLIWSKI

NA 1932 ROK

NAKŁADEM
POLSKIEGO ZWIĄZKU
STOWARZYSZEŃ ŁOWIECKICH
WARSZAWA

MISTRZOSTWA EUROPY I ŚWIATA

w strzelaniu do rzutków na Międzynarodowych Zawodach Strzeleckich, Myśliwskich i Łucznych we Lwowie — 30.VIII.—1.IX.1931.

ZDOBYŁ

JÓZEF KISZKURNO

NABOJAMI „POCISK"

elaborowanemi krajowym prochem

„ŁOŚ"

przy bardzo poważnej konkurencji zagranicznych zawodników, posiadających wielokrotne Mistrzostwa i strzelających nabojami pierwszorzędnej jakości wyrobu zagranicznych wytwórni o światowej sławie.

Reprezentacyjny zespół polski strzelał wyłącznie „Pociskami"

KALENDARZ MYŚLIWSKI

NA 1932 ROK

NAKŁADEM
POLSKIEGO ZWIĄZKU STOWARZYSZEŃ ŁOWIECKICH

Cena zł. 3.—

STYCZEŃ

Data	Dzień tygodnia	Imiona świętych	słońca wschód	słońca zachód	księżyca wschód	księżyca zachód
			na 52° szer.			
1	P.	Nowy Rok	7^{46}	15^{32}	0^{15}	11^{37}
2	S.	Makarego	7^{45}	15^{34}	1^{40}	11^{51}
3	N.	Genowefy	7^{45}	15^{35}	3^{8}	12^{9}
4	P.	Eugenjusza	7^{45}	15^{36}	4^{38}	12^{32}
5	W.	Telesfora	7^{45}	15^{37}	6^{5}	13^{7}
6	Ś	Trzech Króli	7^{45}	15^{38}	7^{23}	13^{56}
7	C.	Łucjana	7^{44}	15^{39}	8^{23}	15^{2}
8	P.	Seweryna	7^{44}	15^{40}	9^{5}	16^{21}
9	S.	Juljana	7^{43}	15^{42}	9^{32}	17^{42}
10	N.	Jana Dobrego	7^{42}	15^{43}	9^{52}	19^{2}
11	P.	Higina pap.	7^{42}	15^{44}	10^{6}	20^{18}
12	W.	Arkadjusza	7^{41}	15^{46}	10^{18}	21^{31}
13	Ś	Weroniki	7^{41}	15^{47}	10^{28}	22^{42}
14	C.	Hilarego	7^{40}	15^{49}	10^{37}	23^{51}
15	P.	Pawła	7^{39}	15^{51}	10^{47}	—
16	S.	Marcelego	7^{39}	15^{52}	10^{59}	1^{1}
17	N.	Antoniego	7^{38}	15^{54}	11^{14}	2^{14}
18	P.	Stol. św Piotra	7^{37}	15^{55}	11^{33}	3^{29}
19	W.	Marjusza	7^{36}	15^{58}	11^{59}	4^{44}
20	Ś.	Fabjana	7^{34}	15^{59}	12^{39}	5^{55}
21	C.	Agnieszki	7^{33}	16^{1}	13^{35}	6^{59}
22	P.	Wincentego	7^{32}	16^{2}	14^{48}	7^{48}
23	S.	Zaśl. N. M. P.	7^{31}	16^{4}	16^{12}	8^{22}
24	N.	Starozapustna	7^{30}	16^{6}	17^{41}	8^{46}
25	P.	Nar. św. Pawła	7^{29}	16^{7}	19^{10}	9^{4}
26	W.	Polikarpa	7^{28}	16^{09}	20^{37}	9^{19}
27	S.	Jana Chryz.	7^{27}	16^{11}	22^{2}	9^{32}
28	C.	Walerego	7^{26}	16^{12}	23^{28}	9^{14}
29	P.	Franciszka S.	7^{25}	16^{14}	—	9^{58}
30	S.	Martyny	7^{23}	16^{16}	0^{56}	10^{13}
31	N.	Mięsopustna	7^{21}	16^{18}	2^{24}	10^{34}

NOTATKI

LUTY

Data	Dzień tygodnia	Imiona świętych	wschód słońca	zachód słońca	wschód księżyca	zachód księżyca
			na 52° szer.			
1	P.	Ignacego b.	7^{20}	16^{20}	3^{52}	11^{1}
2	W.	M. B. Gromn.	7^{18}	16^{22}	5^{11}	11^{47}
3	Ś.	Błażeja	7^{17}	16^{23}	6^{16}	12^{47}
4	C	Andrzeja	7^{15}	16^{25}	7^{2}	14^{1}
5	P.	Agaty	7^{13}	16^{27}	7^{34}	15^{21}
6	S.	Tytusa	7^{12}	16^{29}	7^{56}	16^{42}
7	N.	Zapustna	7^{10}	16^{30}	8^{12}	18^{0}
8	P.	Jana z M.	7^{8}	16^{32}	8^{25}	19^{14}
9	W.	Apolonji	7^{7}	16^{34}	8^{35}	20^{25}
10	Ś.	Popielec	7^{5}	16^{36}	8^{44}	21^{35}
11	C.	Obj. N. M. P.	7^{4}	16^{38}	8^{55}	22^{46}
12	P.	Eulalji	7^{2}	16^{40}	9^{5}	23^{57}
13	S.	Grzegorza	7^{0}	16^{42}	9^{17}	—
14	N.	Wstępna	6^{58}	16^{44}	9^{34}	1^{10}
15	P.	Faustyna	6^{56}	16^{46}	9^{57}	2^{25}
16	W.	Juljanny	6^{54}	16^{48}	10^{30}	3^{39}
17	Ś.	Aleksego	6^{52}	16^{49}	11^{17}	4^{45}
18	C.	Symeona	6^{50}	16^{51}	12^{21}	5^{39}
19	P.	Konrada	6^{47}	16^{53}	13^{40}	6^{19}
20	S.	Eleuterjusza	6^{45}	16^{55}	15^{9}	6^{48}
21	N.	Sucha	6^{41}	16^{57}	16^{39}	7^{9}
22	P.	Kat. św. Piotra	6^{42}	16^{59}	18^{9}	7^{25}
23	W.	Damaz. i M.	6^{40}	17^{1}	19^{38}	7^{38}
24	Ś.	Macieja	6^{38}	17^{2}	21^{7}	7^{50}
25	C.	Wiktora	6^{35}	17^{4}	22^{38}	8^{3}
26	P.	Aleksandra	6^{33}	17^{6}	—	8^{19}
27	S.	Leandra	6^{31}	17^{7}	0^{9}	8^{39}
28	N.	Głucha	6^{29}	17^{9}	1^{40}	9^{6}
29	P.	Romana	6^{27}	17^{11}	3^{2}	9^{45}

NOTATKI

MARZEC

Data	Dzień tygodnia	Imiona świętych	wsschód słońca	zachód słońca	wschód księżyca	zachód księżyca
			na 52° szer.			
1	W.	Albina	6^{25}	17^{13}	4^{12}	10^{39}
2	Ś.	Heleny	6^{23}	17^{15}	5^{3}	11^{19}
3	C.	Kunegundy	6^{21}	17^{17}	5^{39}	13^{6}
4	P.	Kazimierza	6^{18}	17^{19}	6^{0}	14^{26}
5	S.	Fryderyka	6^{16}	17^{21}	6^{23}	15^{44}
6	N.	Śródpostna	6^{14}	17^{23}	6^{33}	16^{58}
7	P.	Tomasza	6^{11}	17^{24}	6^{43}	18^{11}
8	W.	Wincent. K.	6^{9}	17^{26}	6^{53}	19^{22}
9	Ś.	Franciszki wd.	6^{7}	17^{28}	7^{3}	20^{32}
10	C.	40 Męczenn.	6^{4}	17^{30}	7^{12}	21^{42}
11	P.	Eulogjusza	6^{2}	17^{32}	7^{21}	22^{55}
12	S.	Grzegorza	6^{0}	17^{33}	7^{39}	—
13	N.	Pasyjna	5^{57}	17^{35}	7^{59}	0^{9}
14	P.	Matyldy	5^{55}	17^{37}	8^{26}	1^{22}
15	W.	Longina	5^{53}	17^{38}	9^{6}	2^{31}
16	Ś.	Cyrjaka	5^{50}	17^{40}	10^{1}	3^{29}
17	C.	Gertrudy	5^{48}	17^{42}	11^{13}	4^{14}
18	P.	Cyryla	5^{46}	17^{44}	12^{36}	4^{47}
19	S.	Józefa obl.	5^{44}	17^{46}	13^{4}	5^{10}
20	N.	Palmowa	5^{41}	17^{47}	15^{33}	5^{28}
21	P.	Benedykta	5^{39}	17^{49}	17^{4}	5^{43}
22	W.	Katarzyny	5^{37}	17^{50}	18^{34}	5^{56}
23	Ś.	Otona	5^{35}	17^{52}	20^{7}	6^{9}
24	C.	Gabrjela	5^{33}	17^{54}	21^{41}	6^{24}
25	P.	Zwiast. N. M. P.	5^{30}	17^{56}	23^{15}	6^{42}
26	S.	Emanuela	5^{27}	17^{58}	—	7^{6}
27	N.	Wielkanoc	5^{25}	17^{59}	0^{45}	7^{41}
28	P.	Jana Kap.	5^{23}	18^{1}	2^{4}	8^{31}
29	W.	Eustachego	5^{21}	18^{2}	3^{2}	9^{37}
30	Ś.	Kwiriny	5^{18}	18^{4}	3^{42}	10^{54}
31	C	Balbiny	5^{15}	18^{6}	4^{9}	12^{14}

NOTATKI

KWIECIEŃ

Data	Dzień tygodnia	Imiona świętych	wschód słońca	zachód słońca	wschód księżyca	zachód księżyca
			na 52° szer.			
1	P.	Teodora	5^{13}	18^{8}	4^{28}	13^{32}
2	S.	Franc. z Pauli	5^{11}	18^{10}	4^{41}	14^{48}
3	N.	Ryszarda	5^{9}	18^{11}	4^{53}	16^{0}
4	P.	Izydora	5^{7}	18^{13}	5^{3}	17^{10}
5	W.	Wincentego	5^{4}	18^{15}	5^{12}	18^{20}
6	Ś.	Celestyna	5^{1}	18^{17}	5^{21}	19^{30}
7	C	Rufina	4^{59}	18^{18}	5^{33}	20^{43}
8	P.	Dionizego	4^{57}	18^{20}	5^{47}	21^{57}
9	S.	Marji Kleof.	4^{55}	18^{22}	6^{4}	23^{10}
10	N.	Ezechjela	4^{53}	18^{23}	6^{28}	—
11	P.	Leona	4^{51}	18^{25}	7^{3}	0^{19}
12	W.	Juljusza	4^{49}	18^{26}	7^{52}	1^{21}
13	Ś.	Hermenegildy	4^{47}	18^{28}	8^{56}	2^{10}
14	C.	Tyburcego	4^{45}	18^{30}	10^{12}	2^{46}
15	P.	Anastazji	4^{42}	18^{32}	11^{35}	3^{13}
16	S.	Benedykta L.	4^{40}	18^{34}	13^{2}	3^{32}
17	N.	Aniceta	4^{37}	18^{35}	14^{29}	3^{47}
18	P.	Apolonjusza	4^{35}	18^{37}	15^{57}	4^{0}
19	W.	Pafnucego	4^{32}	18^{39}	17^{28}	4^{13}
20	Ś.	Wiktora	4^{30}	18^{41}	19^{2}	4^{27}
21	C.	Anzelma	4^{28}	18^{42}	20^{39}	4^{43}
22	P.	Sotera	4^{26}	18^{44}	22^{15}	5^{5}
23	S.	Wojciecha i Jerzego	4^{24}	18^{45}	23^{43}	5^{35}
24	N.	Fidelisa	4^{22}	18^{47}	—	6^{20}
25	P.	Marka Ew.	4^{20}	18^{49}	0^{52}	7^{23}
26	W.	Kleta i Marc.	4^{18}	18^{51}	1^{40}	8^{39}
27	Ś.	Anastazego	4^{16}	18^{53}	2^{12}	10^{0}
28	C.	Witalisa	4^{14}	18^{54}	2^{34}	11^{21}
29	P.	Piotra m.	4^{12}	18^{56}	2^{49}	12^{37}
30	S.	Katarzyny	4^{9}	18^{58}	3^{2}	13^{50}

NOTATKI

MAJ

Data	Dzień tygodnia	Imiona świętych	wschód słońca na 52° szer.	zachód słońca na 52° szer.	wschód księżyca	zachód księżyca
1	N.	Filipa i Jak.	4^{7}	19^{0}	3^{12}	15^{0}
2	P.	Atanazego	4^{6}	19^{1}	3^{21}	16^{10}
3	W.	Król Kor. P.	4^{4}	19^{3}	3^{31}	17^{21}
4	S.	Florjana	4^{2}	19^{4}	3^{42}	18^{32}
5	C.	Wniebowst. P.	4^{0}	19^{6}	3^{54}	19^{45}
6	P.	Jana w Oleju	3^{59}	19^{8}	4^{11}	20^{58}
7	S.	Domiceli	3^{57}	19^{10}	4^{33}	22^{10}
8	N.	Stanisława b.	3^{55}	19^{12}	5^{5}	23^{15}
9	P.	Grzegorza	3^{51}	19^{13}	5^{49}	—
10	W.	Izydora roln.	3^{52}	19^{14}	6^{48}	0^{7}
11	Ś.	Mamerta	3^{50}	19^{16}	7^{59}	0^{47}
12	C.	Pankracego	3^{48}	19^{17}	9^{19}	1^{14}
13	P.	Serwacego	3^{46}	19^{19}	10^{41}	1^{36}
14	S.	Bonifacego	3^{45}	19^{20}	12^{5}	1^{52}
15	N.	Zielone Świąt.	3^{43}	19^{22}	13^{30}	2^{6}
16	P.	Jana N.	3^{42}	19^{24}	14^{56}	2^{19}
17	W.	Antonina	3^{40}	19^{25}	16^{26}	2^{31}
18	Ś.	Wenancjusza	3^{38}	19^{27}	18^{0}	2^{46}
19	C.	Piotra Celest.	3^{37}	19^{28}	19^{36}	3^{5}
20	P.	Bernarda	3^{35}	19^{30}	21^{10}	3^{30}
21	S.	Feliksa	3^{34}	19^{32}	21^{31}	4^{7}
22	N.	Faust. i Emila	3^{32}	19^{33}	23^{31}	5^{3}
23	P.	Dezyderjusza	3^{31}	19^{34}	—	6^{16}
24	W.	N. M. P. Wsp.	3^{30}	19^{36}	0^{11}	7^{38}
25	Ś.	Urbana	3^{29}	19^{37}	0^{37}	9^{2}
26	C.	Boże Ciało	3^{28}	19^{38}	0^{55}	10^{27}
27	P.	Magdaleny	3^{27}	19^{39}	1^{8}	11^{32}
28	S.	Augustyna	3^{26}	19^{41}	1^{19}	12^{49}
29	N.	Maksymina	3^{25}	19^{42}	1^{29}	14^{0}
30	P.	Ferdynanda	3^{24}	19^{44}	1^{39}	15^{9}
31	W.	Anieli	3^{23}	19^{45}	1^{49}	16^{20}

NOTATKI

CZERWIEC

Data	Dzień tygodnia	Imiona świętych	wschód słońca na 52° szer.	zachód słońca na 52° szer.	wschód księżyca	zachód księżyca
1	Ś.	Nikodema	3^{22}	19^{46}	2^{2}	17^{32}
2	C.	Erazma	3^{21}	19^{47}	2^{17}	18^{46}
3	P.	Klotyldy	3^{20}	19^{48}	2^{38}	20^{0}
4	S.	Franciszka C.	3^{19}	19^{49}	3^{6}	21^{7}
5	N.	Bonifacego	3^{19}	19^{50}	3^{47}	22^{4}
6	P.	Norberta	3^{18}	19^{51}	4^{42}	22^{47}
7	W.	N. Serca P. J.	3^{17}	19^{52}	5^{50}	23^{19}
8	Ś.	Medarda	3^{16}	19^{53}	7^{8}	23^{41}
9	C.	Felicjana	3^{16}	19^{54}	8^{30}	23^{59}
10	P.	Małgorzaty	3^{15}	19^{55}	9^{52}	—
11	S.	Bernaby	3^{15}	19^{56}	11^{14}	0^{13}
12	N.	Onufrego	3^{15}	19^{57}	12^{37}	0^{25}
13	P.	Anton z Pad.	3^{15}	19^{57}	14^{2}	0^{37}
14	W.	Bazylego	3^{14}	19^{58}	15^{30}	0^{50}
15	Ś.	Wita i Mod.	3^{14}	19^{58}	17^{3}	1^{6}
16	C.	Benona	3^{14}	19^{59}	18^{37}	1^{28}
17	P.	Adolfa	3^{14}	19^{59}	20^{4}	1^{58}
18	S.	Marka	3^{14}	20^{0}	21^{15}	2^{45}
19	N	Gerwazego	3^{14}	20^{0}	22^{3}	4^{52}
20	P.	Sylwerjusza	3^{14}	20^{0}	22^{36}	5^{11}
21	W.	Alojzego	3^{14}	20^{0}	22^{57}	6^{36}
22	Ś.	Paulina	3^{14}	20^{1}	23^{13}	8^{0}
23	C.	Agrypina	3^{15}	20^{1}	23^{26}	9^{19}
24	P.	Jana Chrz.	3^{15}	20^{1}	23^{37}	10^{35}
25	S.	Prospera	3^{15}	20^{1}	23^{46}	11^{46}
26	N.	Jana i Pawła	3^{16}	20^{1}	23^{57}	12^{56}
27	P.	Władysława	3^{16}	20^{1}	—	14^{7}
28	W.	Leona	3^{16}	20^{1}	0^{8}	15^{19}
29	Ś.	Piotra i Pawła	3^{17}	20^{1}	0^{22}	16^{32}
30	C.	Wsp. św Pawła	3^{17}	20^{1}	0^{40}	17^{46}

NOTATKI

LIPIEC

Data	Dzień tygodnia	Imiona świętych	wschód słońca (na 52° szer.)	zachód słońca (na 52° szer.)	wschód księżyca	zachód księżyca
1	P.	Przem. Krwi.	3^{18}	20^{1}	1^{6}	18^{56}
2	S.	Naw. M. P.	3^{18}	20^{0}	1^{43}	19^{57}
3	N.	Heljodora	3^{19}	20^{0}	2^{33}	20^{45}
4	P.	Ireneusza	3^{20}	19^{59}	3^{39}	21^{21}
5	W.	Antoniego Z	3^{21}	19^{59}	4^{55}	21^{47}
6	Ś.	Łucji	3^{22}	19^{58}	6^{17}	22^{6}
7	C.	Cy yla i Met.	3^{23}	19^{58}	7^{41}	22^{20}
8	P.	Elżbiety	3^{24}	19^{57}	9^{3}	22^{33}
9	S.	Weroniki	3^{25}	19^{56}	10^{25}	22^{54}
10	N.	7 Braci Śp.	3^{26}	19^{56}	11^{48}	22^{17}
11	P.	Piusa p. m.	3^{27}	19^{55}	13^{13}	23^{31}
12	W.	Jana Gw.	3^{28}	19^{54}	14^{42}	23^{50}
13	Ś.	Anaktety	3^{29}	19^{53}	16^{13}	23^{56}
14	C.	Bonawentury	3^{30}	19^{52}	17^{41}	—
15	P.	Henryka	3^{31}	19^{51}	18^{58}	0^{35}
16	S.	M. B. Szkapl.	3^{32}	19^{50}	19^{55}	1^{30}
17	N.	Aleksego	3^{34}	19^{49}	20^{34}	2^{44}
18	P.	Szymona	3^{35}	19^{48}	21^{0}	4^{8}
19	W.	Winc. à Paulo	3^{36}	19^{47}	21^{18}	5^{34}
20	Ś.	Czesława	3^{38}	19^{46}	21^{32}	6^{56}
21	C.	Praksedy	3^{39}	19^{45}	21^{43}	8^{14}
22	P.	Marji Magd.	3^{40}	19^{44}	21^{53}	9^{28}
23	S.	Apolinarego	3^{41}	19^{42}	22^{3}	10^{40}
24	N.	Kunegundy	3^{43}	19^{41}	22^{14}	11^{3}
25	P.	Jakóba ap.	3^{44}	19^{40}	22^{26}	13^{42}
26	W.	Anny, m. P. M.	3^{45}	19^{38}	22^{43}	14^{16}
27	Ś.	Aurelji	3^{47}	19^{36}	23^{6}	15^{30}
28	C.	Innocentego	3^{49}	19^{35}	23^{37}	16^{41}
29	P.	Marty	3^{50}	19^{34}	—	17^{47}
30	S.	Abdona	3^{52}	19^{32}	0^{22}	18^{40}
31	N.	Ignacego	3^{53}	19^{31}	1^{32}	19^{22}

NOTATKI

SIERPIEŃ

Data	Dzień tygodnia	Imiona świętych	wschód słońca (na 25° szer.)	zachód słońca (na 25° szer.)	wschód księżyca	zachód księżyca
1	P.	Piotra w ok.	3^{55}	19^{29}	2^{36}	19^{50}
2	W.	N. M. P. An	3^{57}	19^{27}	3^{58}	20^{11}
3	Ś.	Znal. Szczep.	3^{58}	19^{25}	5^{23}	20^{27}
4	C.	Dominika	4^{0}	19^{24}	6^{47}	20^{40}
5	P.	M. B. Śnieżn	4^{1}	19^{22}	8^{11}	20^{53}
6	S.	Przem. P.	4^{2}	19^{20}	9^{36}	21^{5}
7	N.	Kajetana	4^{4}	19^{18}	11^{1}	21^{19}
8	P.	Cyrjaka	4^{6}	19^{16}	12^{29}	21^{35}
9	W.	Romana	4^{8}	19^{14}	13^{59}	21^{57}
10	Ś.	Wawrzyńca	4^{9}	19^{12}	15^{27}	22^{31}
11	C.	Zuzanny	4^{11}	19^{11}	16^{47}	23^{19}
12	P.	Klary	4^{12}	19^{9}	17^{49}	—
13	S.	Hipolita	4^{15}	19^{2}	18^{33}	0^{25}
14	N.	Euzebjusza	4^{15}	19^{5}	19^{8}	1^{45}
15	P.	Wnieb. M. P.	4^{17}	19^{3}	19^{23}	3^{9}
16	W.	Joachima	4^{19}	19^{1}	19^{37}	4^{33}
17	Ś.	Jacka	4^{21}	18^{59}	19^{50}	5^{53}
18	C.	Agapita	4^{22}	18^{57}	20^{0}	2^{9}
19	P.	Rajmunda	4^{24}	18^{55}	20^{10}	8^{22}
20	S.	Bernarda op.	4^{25}	18^{53}	20^{20}	9^{34}
21	N	Joanny	4^{27}	18^{50}	20^{32}	15^{46}
22	P.	Zygfryda	4^{28}	18^{48}	20^{47}	11^{59}
23	W.	Filipa i Ben.	4^{30}	18^{46}	21^{7}	13^{13}
24	Ś.	Bartłomieja	4^{32}	18^{44}	21^{33}	14^{26}
25	C.	Ludwika	4^{34}	18^{42}	22^{12}	15^{33}
26	P.	M. B. Częst.	4^{35}	18^{40}	23^{5}	16^{32}
27	S.	Jana Kal.	4^{37}	18^{37}	—	17^{17}
28	N.	Augustyna	4^{39}	18^{35}	0^{13}	17^{50}
29	P.	Ścięcie św. J.	4^{40}	18^{33}	1^{32}	18^{13}
30	W.	M. B. Pociesz.	4^{42}	18^{31}	2^{57}	18^{32}
31	Ś.	Paulina	4^{44}	18^{28}	4^{23}	18^{47}

NOTATKI

WRZESIEŃ

Data	Dzień tygodnia	Imiona świętych	wschód słońca (na 52° szer.)	zachód słońca (na 52° szer.)	wschód księżyca	zachód księżyca
1	C.	Idziego	4^{45}	18^{26}	5^{49}	19^{0}
2	P.	Stefana kr. w.	4^{47}	18^{23}	7^{15}	19^{12}
3	S.	Bronisławy	4^{49}	18^{21}	8^{42}	19^{25}
4	N.	Rozalji	4^{51}	18^{19}	10^{12}	19^{41}
5	P.	Wawrzyńca	4^{52}	18^{17}	11^{44}	20^{2}
6	W.	Zacharjasza	4^{53}	18^{15}	13^{14}	20^{32}
7	Ś.	Reginy	4^{55}	18^{13}	14^{38}	21^{15}
8	C	Nar. M. B.	4^{57}	18^{10}	15^{45}	22^{15}
9	P.	Piotra Klaw.	4^{58}	18^{8}	16^{33}	23^{31}
10	S.	Mikołaja	5^{0}	18^{5}	17^{6}	—
11	N.	Piotra i Jacka	5^{2}	18^{3}	17^{29}	0^{53}
12	P.	N. Im. M. P.	5^{4}	18^{1}	17^{45}	2^{16}
13	W.	Eulogjusza	5^{5}	17^{59}	17^{58}	3^{36}
14	Ś.	Podw Krzyża	5^{6}	12^{56}	18^{8}	4^{52}
15	C.	Nikodema	5^{8}	17^{54}	18^{18}	1^{6}
16	P.	Kornela	5^{10}	17^{52}	18^{28}	7^{18}
17	S.	Piętna św Fr.	5^{12}	17^{10}	18^{40}	8^{30}
18	N.	Tomasza	5^{13}	17^{47}	18^{53}	9^{43}
19	P.	Januarego	5^{15}	17^{44}	19^{10}	10^{57}
20	W.	Eustachego	5^{16}	17^{42}	19^{34}	12^{9}
21	Ś.	Mateusza	5^{18}	17^{40}	20^{7}	13^{19}
22	C.	Maurycego	5^{20}	17^{37}	20^{53}	14^{21}
23	P.	Tekli	5^{22}	17^{34}	21^{53}	15^{11}
24	S.	Gerarda	5^{23}	17^{32}	23^{6}	15^{46}
25	N.	Aurelji	5^{25}	17^{30}	—	19^{16}
26	P.	Cyprjana	5^{26}	17^{28}	0^{27}	16^{36}
27	W.	Kosmy	5^{28}	17^{26}	1^{52}	16^{52}
28	Ś.	Wacława	5^{30}	17^{23}	3^{17}	17^{5}
29	C.	Michała	5^{32}	17^{20}	4^{44}	17^{18}
30	P.	Hieronima	5^{34}	17^{18}	6^{13}	17^{31}

NOTATKI

PAŹDZIERNIK

Data	Dzień tygodnia	Imiona świętych	wschód słońca (na 52° szer.)	zachód słońca (na 52° szer.)	wschód księżyca	zachód księżyca
1	S.	Remigjusza	5^{35}	17^{16}	7^{43}	17^{46}
2	N.	Aniołów Str.	5^{37}	17^{14}	9^{17}	18^{5}
3	P.	Kandyda	5^{38}	17^{11}	10^{52}	18^{32}
4	W.	Franciszka z A.	5^{40}	17^{9}	12^{22}	19^{11}
5	Ś.	Placyda	5^{42}	17^{7}	13^{38}	20^{7}
6	C.	Brunona	5^{44}	17^{4}	14^{10}	21^{20}
7	P.	Justyny	5^{45}	17^{2}	15^{33}	22^{41}
8	S.	Brygidy	5^{47}	17^{0}	15^{35}	—
9	N.	Dionizego	5^{48}	16^{58}	15^{53}	0^{2}
10	P.	Franciszka B.	5^{50}	16^{56}	16^{6}	1^{24}
11	W.	Emiljana	5^{52}	16^{54}	16^{17}	2^{40}
12	Ś.	Maksymiljana	5^{54}	16^{51}	16^{27}	3^{53}
13	C.	Edwarda	5^{56}	16^{48}	16^{37}	5^{5}
14	P.	Kaliksta	5^{57}	16^{46}	16^{48}	6^{17}
15	S.	Jadwigi Kr.	5^{59}	16^{44}	17^{1}	7^{29}
16	N.	Teresy	6^{1}	16^{42}	17^{17}	8^{42}
17	P.	Florentyny	6^{2}	16^{40}	17^{38}	9^{55}
18	W.	Łukasza	6^{4}	16^{37}	18^{7}	11^{7}
19	Ś.	Piotra z Alk.	6^{6}	16^{35}	18^{47}	12^{11}
20	C.	Jana Kantego	6^{8}	16^{33}	19^{42}	13^{5}
21	P.	Urszuli	6^{10}	16^{21}	20^{49}	13^{46}
22	S.	Korduli	6^{11}	16^{29}	22^{5}	14^{16}
23	N.	Seweryna	6^{13}	16^{27}	23^{26}	14^{39}
24	P.	Rafała Arch.	6^{15}	16^{25}	—	14^{56}
25	W.	Chryzanta	6^{16}	16^{23}	0^{49}	15^{10}
26	Ś.	Ewarysta	6^{18}	16^{21}	2^{12}	15^{23}
27	C.	Sabiny	6^{20}	16^{19}	3^{38}	15^{45}
28	P.	Szymona	6^{22}	16^{17}	5^{7}	15^{49}
29	S.	Narcyza	6^{24}	16^{15}	6^{40}	16^{6}
30	N.	Alfonsa	6^{25}	16^{13}	8^{17}	16^{30}
31	P.	Lucyli	9^{27}	16^{11}	9^{53}	17^{4}

NOTATKI

LISTOPAD

Data	Dzień tygodnia	Imiona świętych	wschód słońca (na 52° szer.)	zachód słońca (na 52° szer.)	wschód księżyca	zachód księżyca
1	W.	W. Świętych	6^{29}	16^{9}	11^{19}	17^{55}
2	Ś.	Dz. Zaduszny	6^{31}	16^{7}	12^{25}	19^{4}
3	C.	Huberta	6^{33}	16^{5}	13^{10}	20^{25}
4	P.	Karola	6^{35}	16^{4}	13^{39}	21^{50}
5	S.	Zacharjasza	6^{36}	16^{2}	13^{59}	23^{12}
6	N.	Leonarda	6^{38}	16^{0}	14^{14}	—
7	P.	Engelberta	6^{40}	15^{58}	14^{25}	0^{30}
8	W.	4 męcz. ukor.	6^{42}	15^{56}	14^{36}	1^{44}
9	Ś.	Teodora	6^{44}	15^{55}	14^{46}	2^{57}
10	C.	Andrzeja	6^{46}	15^{53}	14^{56}	4^{6}
11	P.	Marcina	6^{47}	15^{52}	15^{9}	5^{17}
12	S.	5 Br. Polaków	6^{49}	15^{50}	15^{24}	6^{30}
13	N.	Stan. Kostki	6^{51}	15^{49}	15^{43}	7^{44}
14	P.	Józefata	6^{53}	15^{47}	16^{9}	8^{55}
15	W.	Leopolda	6^{55}	15^{45}	16^{47}	10^{2}
16	Ś.	Edmunda	6^{57}	15^{44}	17^{37}	11^{0}
17	C.	Salomei	6^{58}	15^{43}	18^{40}	11^{44}
18	P.	Romana	7^{0}	15^{52}	19^{52}	12^{18}
19	S.	Elżbiety	7^{2}	15^{40}	21^{9}	12^{42}
20	N.	Feliksa	7^{4}	15^{39}	22^{28}	13^{1}
21	P.	Ofiar. N. M. P.	7^{6}	15^{37}	23^{48}	13^{15}
22	W.	Cecylji	7^{7}	15^{36}	—	13^{27}
23	Ś.	Klemensa	7^{9}	15^{35}	1^{10}	13^{40}
24	C.	Chryzognoma	7^{10}	15^{34}	2^{34}	13^{53}
25	P.	Katarzyny	7^{12}	15^{33}	4^{2}	14^{8}
26	S.	Grzegorza	7^{13}	15^{32}	5^{35}	14^{28}
27	N.	I Adwentu	7^{15}	15^{31}	7^{12}	14^{56}
28	P.	Natalji	7^{16}	15^{30}	8^{45}	15^{39}
29	W.	Saturnina	7^{18}	15^{29}	10^{4}	16^{40}
30	Ś.	Andrzeja	7^{20}	15^{28}	11^{0}	18^{8}

NOTATKI

GRUDZIEŃ

Data	Dzień tygodnia	Imiona świętych	wschód słońca	zachód słońca	wschód księżyca	zachód księżyca
			na 52° szer.			
1	C.	Eligjusza	7^{21}	15^{28}	11^{37}	19^{27}
2	P.	Bibjany	7^{23}	15^{27}	12^{2}	20^{54}
3	S.	Franciszka K.	7^{24}	15^{27}	12^{19}	22^{15}
4	N.	II Adwentu	7^{25}	15^{26}	12^{33}	23^{32}
5	P.	Anastazego	7^{27}	15^{26}	12^{44}	—
6	W.	Mikołaja	7^{28}	15^{25}	12^{54}	0^{45}
7	Ś.	Ambrożego	7^{29}	15^{25}	13^{4}	1^{56}
8	C.	Niep. Pocz M.	7^{30}	15^{25}	13^{16}	3^{7}
9	P.	Leokadji	7^{31}	15^{24}	13^{30}	4^{19}
10	S.	N. M. P. Lor.	7^{32}	15^{24}	13^{48}	5^{32}
11	N.	III Adwentu	7^{33}	15^{24}	14^{12}	6^{44}
12	P.	Aleksandra	7^{35}	15^{23}	14^{46}	7^{53}
13	W.	Łucji	7^{36}	15^{23}	15^{33}	8^{53}
14	Ś.	Spirydjona	7^{37}	15^{23}	16^{32}	9^{43}
15	C.	Euzebjusza	7^{38}	15^{23}	17^{52}	10^{20}
16	P.	Adelajdy	7^{39}	15^{23}	18^{58}	10^{47}
17	S.	Łazarza	7^{40}	15^{24}	20^{17}	11^{6}
18	N.	IV Adwentu	7^{41}	15^{24}	21^{35}	11^{21}
19	P.	Nemezjusza	7^{42}	15^{24}	22^{54}	11^{34}
20	W.	Teofila	7^{42}	15^{25}	—	11^{46}
21	Ś.	Tomasza	7^{43}	15^{25}	0^{14}	11^{59}
22	C.	Zenona	7^{43}	15^{25}	1^{37}	12^{12}
23	P.	Wiktorji	7^{44}	15^{25}	3^{5}	12^{28}
24	S.	Adama, Wig.	7^{44}	15^{27}	4^{37}	12^{51}
25	N.	Boże Narodz.	7^{44}	15^{27}	6^{10}	13^{25}
26	P.	Św. Szczep.	7^{45}	15^{28}	7^{36}	14^{16}
27	W.	Jana Ewang.	7^{45}	15^{29}	8^{44}	15^{27}
28	Ś.	Młodzianków	7^{45}	15^{29}	9^{31}	16^{53}
29	C.	Tomasza	7^{46}	15^{30}	10^{1}	18^{23}
30	P.	Dawida	7^{46}	15^{31}	10^{22}	19^{50}
31	S.	Sylwestra	7^{46}	15^{31}	10^{38}	21^{11}

NOTATKI

CZASY OCHRONNE

OBOWIĄZUJĄCE NA TERENIE RZECZYPOSPOLITEJ Z WYJĄTKIEM WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO.

(CZAS OCHRONNY OZNACZONY JEST POLAMI KRESKOWANEMI).

RODZAJ ZWIERZYNY:	Styczeń	Luty	Marzec	Kwiecień	Maj	Czerwiec	Lipiec	Sierpień	Wrzesień	Październik	Listopad	Grudzień	UWAGI
Łosie-byki	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	Min. Rol. z d. 20.XII.30 Dz. Ust. RP. N. 94, poz. 780
Jelenie-byki, daniele-rogacze	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨15		▨	▨	Min. Rol. z d. 20.X.31 Dz. Ust. RP. N. 96, poz. 787
Sarny-kozły	▨	▨	▨	▨	▨15						▨	▨	
Zające-szaraki	16▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨30			
Zające-bielaki		16▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨			
Niedźwiedzie	16▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨15	Min. Rol. z d. 11.V.31 Dz. Ust. RP. N. 51, poz. 428
Rysie	16▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨15	Min. Rol. z d. 23.VI.31 Dz. Ust. RP. N. 60, poz. 487
Borsuki	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨		▨	Min. Rol. z d. 20.X.31 Dz. Ust. RP. N. 96, poz. 787
Wiewiórki	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	Min. Rol. z d. 20.XII.30 Dz. Ust. RP. N. 94, poz. 780
Głuszce-koguty	▨	▨	▨15		16▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	
Cietrzewie-koguty						▨	▨	▨15					
Cietrzewie-kury w wojew.: Wil., Białost., Nowogr., Pol., Woł.		▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨15	16▨	▨	▨	▨	
Jarząbki, pardwy		▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨15					
Bażanty-koguty		▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨			Min. Rol. z d. 20.X.31 Dz. Ust. RP. N. 96, poz. 727
Kuropatwy w wojew. Wil., Białost., Nowogr., Pol., Woł., Krak., Lw., Stan., Tarn.	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨			▨	▨	
Kuropatwy w wojew. pozostałych	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨				▨	
Przepiórki	od przylotu		▨	▨	▨	▨	▨	▨					
Słonki					16▨	▨	▨	▨15					
Bataljony						▨	▨10						
Dzikie kaczory						▨	▨15						Min. Rol. z d. 20.X.31 Dz. Ust. RP. N. 96, poz. 787
Dzikie kaczki (samice i młode) oraz inne ptactwo wodne i błotne			▨	▨	▨	▨	▨15						
Dropie, dropie-kamionki (strepety)	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	Min. Rol. z d. 20.XII.30 Dz. Ust. RP. N. 94, poz. 780
Dzikie gołębie, drozdy, kwiczoły, paszkoty		▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨15					
Dzikie łabędzie, dzikie gęsi					16▨	▨	▨						
Dzikie indyki-samce					16▨	▨	▨	▨	▨	▨15			Min. Rol. z dn. 26.VI.29 Dz. Ust. RP. N. 50, poz. 416
Dzikie indyki-samice	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨15			
Ptaki krukowate i drapieżne z wyjątkiem jastrzębi-gołębiarzy, krogulców, wron i srok		▨	▨	▨	▨	▨	▨	▨15					

Wszystkie terminy ochronne rozumieć należy włącznie.

W województwie Śląskiem obowiązują następujące terminy ochronne:

Jelenie byki, daniele rogacze	16.XI. — 15.IX.	jarząbki i pardwy	przez cały rok
sarny-kozły	1.XI. — 31.V.	bażanty koguty	1.II. — 15.X.
zające-szaraki	1.I. — 15.X.	kuropatwy	1.XII. — 31.VIII.
borsuki	1.XII. — 31.VIII.	dzikie kaczki	1.XII. — 15.VII.

[illegible] jak na obszarze całej Rzeczypospolitej.

Jan Sztolcman.

PRZYKAZANIA MYŚLIWSKIE

I. PRZEPISY OGÓLNE.

1) Terminów polowania, prawem określonych, jaknajsurowiej przestrzegać; możemy je opóźniać, lecz nigdy przyśpieszać.

2) Dla porządku mieć zawsze przy sobie pozwolenie na broń i kartę łowiecką.

3) Szanować cudze granice.

4) W stosunku do innych myśliwych mieć za zasadę: „nie czyń drugiemu, co tobie niemiło"; a zatem:

5) Nie strzelać sąsiadowi pod jego stanowisko.

6) Nie zabierać sąsiadowi zwierzyny, gdy silnie zestrzelaną, nieraz ledwie czołgającą się — dobijemy.

7) Nie strzelać w miocie grubego zwierza lub lisa, gdy mamy strzał bardzo niepewny, bo nietylko sobie, ale i sąsiadom okazję psujemy.

8) W razach spółki wątpliwej, kierować się bezstronnością i być zawsze skłonnym do ustępstw Harmonja więcej warta na polowaniu od zdobytej sztuki, a zbytni upór w kłótniach myśliwskich jest przeważnie cechą fuszerów.

9) Na polowaniach gremjalnych słuchać bezwzględnie rozporządzeń prowadzącego polowanie, chybaby tenże coś przeciwko etyce myśliwskie zalecał.

10) W kotłach unikać przysiadania, wybiegania przed linję lub robienia gruszek. Luki można robić tylko wtedy, gdy wszyscy myśliwi to czynią.

11) Nie wstydzić się nigdy pudła.

II. BROŃ.

12) Broń utrzymywać czysto; chronić ile możności od zamoczenia; zamki od czasu do czasu, a szarnirsztyft po każdem polowaniu oliwić; po każdem polowaniu lufy czysto przetrzeć wazeliną lub naftą; po każdym sezonie (raz w rok) dać puszkarzowi, aby zamki i śruby opatrzył i wyczyścił; wozić na bryce lub saniach o ile możności w futerale, — a będzie nam długo i wiernie służyła.

13) Unikać pożyczania broni znajomym, a w ostatecznym razie dawać ją tylko tym, którzy będą ją tak, jak my sami, szanowali.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

14) Obchodzić się z bronią rozważnie, abyśmy nieszczęsnego wypadku nie spowodowali. Nigdy nie zwracać strzelby wylotami luf w stronę ludzi, choćbyśmy nawet byli przekonani, że broń jest nienabita.

15) Nabitą broń nosić tylko w następujących pozycjach:

Pozycja 1-sza. Trzymając prawą ręką za szyjkę osady, oprzeć lufami o prawe ramię, w pozycji

wywróconej, to jest kurkami ku dołowi, a cynglami ku górze skierowaną (Fig. 1).

Pozycja 2-ga. Trzymając prawą ręką za szyjkę osady, a lewą za lufy powyżej czółenek, przyczem lufy skierowane być winny ku górze i od prawej ku lewej stronie. Pozycja ta jest doskonała, gdy się lada chwila strzału spodziewamy. (Fig. 2).

Pozycja 3-cia. Na flintpasie zawieszona na prawem ramieniu, przyczem lufy bezwarunkowo skierowane być winny ku górze. (Fig. 3).

Pozycja 4-ta. Pod prawą pachą z lufami, ku dołowi skierowanemi. Ta pozycja winna być używana tylko wtedy, gdy obok nas nikogo niema. (Fig. 4).

Fig. 4.

Fig. 5.

Pozycja 5-ta. Lufa położona na lewem przedramieniu, lewa dłoń obejmuje szyjkę osady od dołu. Tej pozycji, jak i poprzedniej, używać należy tylko wtedy gdy przy nas w bliskości nikogo niema, gdyż prawie horyzontalne położenie luf przedstawia wielkie niebezpieczeństwo dla otoczenia. (Fig. 5).

Wszelkie inne sposoby noszenia broni powinny być wyłączone.

16) Przy schodzeniu ze stanowiska ładunki bezwarunkowo z broni wyjmować.

17) Przy siadaniu na brykę, lub sanie, zajrzeć do luf, choćbyśmy nawet przekonani byli, że ładunki przedtem wyjęliśmy.

III. PIES.

18) Psa kochać, lecz go zbyt częstemi karesami nie psuć i nie spoufalać.

19) Karmić go dobrze, lecz nie za obficie, jeść dawać najwyżej 2 razy dziennie; utrzymywać w czystości, myjąc go przynajmniej raz na dwa tygodnie; pościel jego (najlepiej sienniczek) utrzymywać w jaknajwiększej czystości.

20) Na polowaniu pamiętać, aby mu wody nie zabrakło; jeśli polujemy w okolicy bezwodnej. mieć na bryce blaszankę z wodą i blaszaną miednicę, aby choć parę razy w ciągu dnia pies się wodą orzeźwił.

21) Gdy nam wypadnie większą przestrzeń bryką przejechać, nie pozwalać psu biec za bryką, lecz go wziąć do siebie; takie długie marsze psa wycieńczają niepotrzebnie, a kurzawa ujemnie na węch jego oddziaływa.

22) Jeśli się pies kręci na bryce, skarcić go i kazać mu leżeć spokojnie na dnie bryki. Niema nic przykrzejszego dla towarzyszów podróży, jak niespokojny pies w pojeździe.

23) Psa karać jaknajrzadziej, lecz surowo. Unikać częstego lizania batem, które psa z karą oswaja, nie wywierając nań wrażenia.

24) Nigdy psa nie bić w gniewie.

25) Nigdy psa nie kopać nogami, ani nie targać za uszy.

26) Nigdy psa nie pożyczać nikomu, choćby najlepszemu myśliwemu.

27) Nie pozwalać psu biegać samopas po polu, gdy na polowanie idziemy, lub z polowania wracamy, lecz trzymać go przy nodze.

28) Przy tresowaniu nie przeciążać psa zbytnio bo go zniechęcimy do wszelkiej roboty. Tresurę powtarzać kilka razy dziennie, lecz nie przedłużać jej zanadto.

IV. ZWIERZYNA.

29) Strzelać tylko wtedy, gdy jest szansa zabicia.

30) Nie strzelać śrutem lub loftkami do jeleni, łosi, dzików, ani też do rogaczy na podjeździe, bo to nie po myśliwsku.

31) Nie strzelać zajęcy przed 15 października.

32) Nie strzelać przepiórek przed 14-m września.

33) Nie strzelać starych kuropatw od bardzo młodych i wogóle unikać strzelania starych, jeśli je tylko wyróżnić możemy.

34) Nie wybijać kuropatw do ostatniej sztuki w stadzie.

35) Nie strzelać kuropatw na podjazdach na śniegu.

36) Unikać strzelania do stada w kupę, a tylko wybierać, o ile możności sztuki odbite, abyśmy nie kaleczyli niepotrzebnie zwierzyny.

37) Nie strzelać zajęcy na wychodnego.

38) Nie strzelać głuszców, a nawet cietrzewi, przed psem.

39) Nie strzelać żadnego pióra na ziemi, gdy cieknie. Wyjątek stanowią: słonka i drop, oraz cietrzewie i głuszce na toku, a także wszelka zwierzyna postrzelona.

40) Dostrzelić zawsze zwierza, gdy raniony męczy się przy naszem stanowisku.

V. NA STANOWISKU.

41) Skoro staniemy na stanowisku, nabić broń i stanowisko wystudjować, to jest zbadać okiem miejsce, gdzie mamy najłatwiejszy strzał.

42) Dobrze jest czasami kilka gałązek przed sobą wyciąć kordelasem, gdyż to nam powiększa szanse zabicia. Tego cięcia jednak zbyt nie przedłużać, bo możemy ruszonego przedwcześnie zwierza spłoszyć.

43) Unikać zbierania się przed sygnałem na stanowiskach sąsiadów dla rozmowy, szczególniej, jeśli w miocie spodziewamy się grubego zwierza lub lisa.

44) Na stanowisku stać spokojnie, gdyż kręceniem się nietylko sobie, ale i innym zwierza spłoszyć możemy.

45) Podczas trwania miotu mieć uwagę wytężoną nieustannie na wszystkie strony. Jeżeli sztuka idzie na sąsiada, pilnować jej, lecz jednocześnie mieć uwagę zwróconą i na inne strony.

46) Oprócz miotu, pilnie obserwować sąsiada, gdyż jego ruchy często ostrzec nas mogą o zbliżeniu się zwierza.

47) Nie schodzić ze stanowiska, póki nie przekonamy się iż cała naganka wyszła na linję.

LOSOWANIE STANOWISK

Przy urządzaniu polowań z naganką, jedną z kłopotliwszych czynności jest rozstawianie myśliwych na stanowiskach. Nie mówimy tu o małych polowaniach na parę strzelb, lecz o tych większych i wielkich obławach, w których bierze udział kilkunastu do 20 i więcej myśliwych. Prowadzący polowanie ma wówczas tyle do czynienia, że o osobistem przezeń rozstawieniu strzelców na linji nie może być mowy. Czynność tę załatwia się zwykle przez losowanie i wtedy już każdy myśliwy swojemu tylko szczęściu zawdzięcza lepsze lub gorsze stanowiska i nie może mieć do nikogo pretensji.

Urządzenie takiego losowania znakomicie uproszcza system kartkowy, powszechnie już dziś będący w użyciu.

Kartka Nr. . . . . . .

Zakład	Stanowisko	UBITA ZWIERZYNA			Powrót do Nr.
		Zające	Kuropatwy	Różne	
I					
II					
III					
IV					
V					
VI					
VII					
VIII					
IX					
X					
Ogółem					

Kartki wypełnia odnośnemi cyframi prowadzący polowanie, w ciszy swojego gabinetu, przed zjazdem na polowanie, posiłkując się zamieszczoną na str. 41 — 51 tabelą. Widząc, na ile strzelb prowadzi polowanie, odszuka tylko ten dział w tabeli, który jego polowaniu odpowiada, i wpisze na kartce odnośne cyfry. Przed samem polowaniem, gdy już wszsycy myśliwi zgromadzą się na jednem miejscu, bądź przy rannem śniadaniu, bądź na

miejscu **rendez vous** w lesie, czy w polu, uczestnicy polowania ciągną po jednej kartce, na której mają wypisane swoje stanowiska na wszystkich miotach danego polowania.

Na kartce takiej w ostatniej rubryce oznacza się powrót do danego Nr. stanowiska, czyli punkt zborny dla myśliwych, po każdym miocie, co przy większej liczbie uczestników polowania jest ogromnem ułatwieniem, nie potrzeba bowiem każdemu zosobna na każdym zakładzie powtarzać, przy którem stanowisku należy się zbierać po ukończeniu pędzenia, aby przejść, czy przejechać na następne. W gąszczach, na linjach łamanych i w wielu innych wypadkach, rubryka ta zapobiega radykalnie pozostawieniu w kniei jednego lub paru myśliwych, którzy źle dosłyszawszy lub wcale nie wiedząc, gdzie jest punkt zborny, mogą popsuć całe polowanie, a conajmniej narazić na mitręgę drogiego czasu.

Prowadzący polowanie winien zawsze mieć przy sobie odnośny dział tabeli, przepisany na oddzielnej kartce, aby w razie zgubienia przez jakiego uczestnika polowania wylosowanej przezeń kartki, mógł mu wskazać bezzwłocznie Nr. jego stanowiska na każdym miocie.

TABELKA

DO WYZNACZENIA STANOWISK NA POLOWANIACH

przy udziale od 5 do 24 myśliwych.

№	ZAKŁADY									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	5 strzelb									
1	1	4	2	5	3	1	4	2	5	3
2	2	5	3	1	4	2	5	3	1	4
3	3	1	4	2	5	3	1	4	2	5
4	4	2	5	3	1	4	2	5	3	1
5	5	3	1	4	2	5	3	1	4	2
	6 strzelb									
1	1	5	2	6	3	5	4	1	6	4
2	2	6	3	1	4	6	5	2	1	5
3	3	1	4	2	5	1	6	3	2	6
4	4	2	5	3	6	2	1	4	3	1
5	5	3	6	4	1	3	2	5	4	2
6	6	4	1	5	2	4	3	6	5	3
	7 strzelb									
1	1	6	3	7	4	1	6	2	5	7
2	2	7	4	1	5	2	7	3	6	1
3	3	1	5	2	6	3	1	4	7	2
4	4	2	6	3	7	4	2	5	1	3
5	5	3	7	4	1	5	3	6	2	4
6	6	4	1	5	2	6	4	7	3	5
7	7	5	2	6	3	7	5	1	4	6

№	ZAKŁADY									
	I	I	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	8 strzelb									
1	6	3	7	1	2	5	4	8	3	
2	4	1	8	3	4	2	1	5	7	
3	7	6	2	8	7	3	8	1	5	
4	2	5	3	4	8	7	2	3	6	
5	8	2	5	6	1	8	7	4	2	
6	1	4	6	7	3	1	6	7	8	
7	3	9	4	2	5	6	5	2	1	
8	5	7	1	5	6	4	3	6	4	
	9 strzelb									
1	5	3	7	2	6	1	4	8	2	
2	4	1	8	3	5	2	9	5	7	
3	2	6	9	1	7	3	8	6	5	
4	9	5	3	4	8	7	1	3	6	
5	8	2	5	6	1	8	7	4	9	
6	1	4	6	9	3	5	2	7	8	
7	3	9	4	8	9	6	5	2	1	
8	6	7	1	5	2	4	3	9	4	
9	7	8	2	7	4	9	6	1	3	
	10 strzelb									
1	5	3	7	10	6	1	4	8	2	
2	4	1	8	3	10	2	9	5	7	
3	10	6	9	2	7	3	8	1	5	
4	9	5	10	4	8	7	2	3	6	
5	8	2	5	6	1	10	6	4	9	
6	1	4	6	9	3	5	10	7	8	
7	3	10	4	8	9	6	7	2	1	
8	6	7	1	2	2	4	3	9	10	
9	7	8	2	4	4	9	5	10	3	
10	2	9	3	5	5	8	1	6	4	

№	ZAKŁADY									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	11 strzelb									
1	11	2	5	3	10	1	4	6	8	
2	10	4	6	5	9	2	3	7	11	
3	9	6	7	1	8	3	5	10	4	
4	8	10	1	4	7	5	6	2	3	
5	7	1	8	2	6	4	11	3	9	
6	6	3	9	6	4	11	8	1	10	
7	5	5	10	7	11	9	1	4	2	
8	4	7	11	8	2	10	9	5	6	
9	3	9	2	10	1	8	7	11	5	
10	2	11	3	9	5	7	10	8	1	
11	1	8	4	11	3	6	2	9	7	
	12 strzelb									
1	2	9	4	1	6	11	8	3	5	
2	5	12	9	2	10	3	7	1	4	
3	1	8	3	7	11	2	6	9	12	
4	7	4	8	3	5	12	10	2	9	
5	11	2	6	4	8	10	12	5	3	
6	4	7	10	9	3	8	11	6	1	
7	10	3	5	8	12	6	4	7	11	
8	8	5	1	6	2	9	3	10	7	
9	9	1	7	11	4	5	2	12	6	
10	3	11	12	5	7	1	9	4	10	
11	12	6	11	10	9	4	1	8	2	
12	6	10	2	12	1	7	5	11	8	
	13 strzelb									
1	2	9	4	1	6	13	8	3	5	
2	5	12	9	2	10	3	7	1	13	
3	1	13	3	7	11	2	6	9	12	
4	7	4	8	13	5	12	10	2	11	

№	ZAKŁADY									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	13 strzelb									
5	11	2	6	4	8	10	12	5	3	
6	4	7	10	9	3	8	11	13	1	
7	10	3	5	8	12	6	13	7	9	
8	8	5	13	6	2	9	3	10	7	
9	9	1	7	11	4	5	2	12	6	
10	3	11	12	5	13	1	9	4	10	
11	12	6	11	10	9	4	1	8	2	
12	6	10	2	12	1	7	4	11	8	
13	13	8	1	3	7	11	5	6	4	
	14 strzelb									
1	2	9	4	1	6	13	8	3	5	
2	5	12	9	14	10	3	7	1	13	
3	14	13	3	7	11	2	6	9	12	
4	7	4	14	13	5	12	10	2	11	
5	11	2	6	4	8	14	12	5	3	
6	4	7	10	9	3	8	14	13	1	
7	10	3	5	8	12	6	13	14	9	
8	8	14	13	6	2	9	3	10	7	
9	9	1	7	11	14	5	2	12	6	
10	3	11	12	5	13	1	9	4	10	
11	12	6	11	10	9	4	1	8	2	
12	6	10	2	12	1	7	4	11	8	
13	13	8	1	3	7	11	5	6	4	
14	1	5	8	2	4	10	11	7	14	
	15 strzelb									
1	15	9	4	1	6	13	8	3	5	
2	5	12	15	14	10	3	7	1	13	
3	14	13	3	15	11	2	6	9	12	
4	7	4	14	13	15	12	10	2	11	

№	ZAKŁADY									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	15 strzelb									
5	11	2	6	4	8	15	12	5	3	
6	4	7	10	9	3	8	14	13	1	
7	10	3	5	8	12	6	15	14	9	
8	8	14	13	6	2	9	3	15	7	
9	9	15	7	11	14	5	2	12	10	
10	3	11	12	5	13	1	9	4	15	
11	12	6	11	10	9	4	1	8	2	
12	6	10	2	12	1	7	4	11	8	
13	13	8	1	3	7	11	5	6	4	
14	1	5	8	2	4	10	11	7	14	
15	2	1	9	7	5	14	13	10	6	
	16 strzelb									
1	16	9	4	1	6	13	8	3	12	15
2	5	16	2	14	10	3	7	1	13	8
3	14	13	16	7	11	2	6	9	5	1
4	7	4	14	16	15	12	10	2	11	3
5	11	2	6	4	8	15	12	5	3	14
6	4	7	10	9	5	8	14	13	1	2
7	10	3	5	8	12	16	15	14	9	4
8	8	14	13	6	2	9	3	15	7	5
9	9	1	7	11	14	5	16	12	10	6
10	3	11	12	5	15	1	9	16	15	7
11	12	6	11	10	9	4	1	8	2	16
12	6	10	15	12	1	7	4	11	8	9
13	13	8	1	3	7	11	5	6	4	12
14	1	15	8	2	4	10	11	7	16	13
15	2	5	9	15	3	14	13	10	6	11
16	15	12	3	13	16	6	2	4	14	10

№	ZAKŁADY									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	17 strzelb									
1	16	4	9	1	6	13	8	3	17	
2	5	2	16	14	10	3	7	17	13	
3	14	16	13	7	11	2	17	9	5	
4	7	14	4	16	15	12	10	2	11	
5	11	6	2	4	8	17	12	5	3	
6	4	10	5	9	17	8	14	13	1	
7	10	5	3	17	12	16	15	7	9	
8	8	17	14	6	2	9	3	15	7	
9	9	7	1	11	14	5	16	12	10	
10	3	12	17	5	15	1	9	16	15	
11	12	11	6	10	9	4	1	8	2	
12	6	15	10	12	1	7	4	11	8	
13	13	1	8	5	7	10	11	6	16	
14	2	9	7	15	5	14	13	10	6	
15	15	3	12	13	16	6	2	4	14	
16	17	13	11	8	4	15	6	1	12	
17	1	8	15	2	3	11	5	14	2	
	18 strzelb									
1	16	9	4	1	6	13	8	3	17	
2	5	16	2	14	10	3	7	17	13	
3	14	13	16	7	11	2	17	9	5	
4	7	4	14	16	15	12	10	2	11	
5	11	2	6	4	8	17	12	5	18	
6	4	7	10	9	17	8	14	13	1	
7	10	3	5	17	12	16	15	7	9	
8	8	14	17	6	2	9	3	15	7	
9	9	1	7	11	14	5	16	18	10	
10	3	17	12	5	13	1	18	16	15	

№	ZAKŁADY									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	18 strzelb									
11	12	6	11	10	9	18	1	8	2	
12	17	10	15	12	1	7	4	11	8	
13	13	8	1	3	18	10	11	6	16	
14	2	5	9	18	5	14	13	10	6	
15	15	12	18	13	16	6	2	4	14	
16	6	18	13	8	4	15	5	1	12	
17	18	15	8	2	3	11	6	14	4	
18	1	11	3	15	7	4	9	12	3	
	19 strzelb									
1	19	9	4	1	6	13	3	8	17	16
2	5	16	2	14	10	3	17	7	13	1
3	14	19	16	7	11	2	9	17	5	18
4	7	4	19	16	15	12	2	10	11	6
5	11	2	6	19	8	17	5	12	18	15
6	4	7	10	9	19	8	13	14	1	2
7	10	3	5	17	12	19	7	15	9	13
8	8	14	17	6	2	9	19	3	7	4
9	9	1	1	11	14	5	18	16	10	3
10	3	17	12	5	13	1	16	4	15	10
11	12	6	11	10	9	18	8	1	19	14
12	17	10	15	12	1	7	11	2	8	9
13	13	8	1	3	18	10	6	11	16	19
14	2	5	9	18	16	14	10	13	6	8
15	15	12	18	13	5	16	4	6	14	7
16	6	18	13	8	4	15	1	19	12	11
17	18	15	8	2	3	11	14	5	4	12
18	1	11	3	15	7	4	12	9	3	17
19	16	13	14	4	17	6	15	18	2	5

№	ZAKŁADY									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	20 strzelb									
1	19	9	4	1	6	13	20	8	17	3
2	5	16	2	14	10	3	17	20	13	15
3	14	19	16	7	11	2	9	17	5	8
4	7	4	19	16	15	12	2	10	11	6
5	11	2	6	19	8	17	5	12	20	9
6	4	7	10	9	19	8	13	14	1	2
7	10	3	5	17	12	19	7	15	9	16
8	8	14	17	6	2	9	19	3	7	5
9	9	1	7	11	14	5	18	16	10	20
10	3	17	12	5	13	1	16	19	15	10
11	12	6	11	10	9	18	8	1	19	7
12	17	10	15	12	1	7	11	4	8	13
13	13	8	1	3	18	20	6	11	16	17
14	2	5	9	18	20	14	10	13	6	4
15	15	12	18	20	16	11	4	6	14	19
16	6	18	13	8	4	15	1	2	12	11
17	18	15	20	2	3	6	14	5	4	12
18	1	20	3	15	7	4	12	9	3	18
19	20	13	14	4	17	16	15	18	2	1
20	16	11	8	13	5	10	3	7	18	14
	21 strzelb									
1	10	9	4	1	6	13	20	8	17	14
2	5	16	2	14	10	3	17	20	13	4
3	14	19	16	7	11	2	9	17	5	21
4	7	4	19	16	15	12	2	10	11	6
5	21	2	6	19	8	17	5	12	20	9
6	4	21	10	9	19	8	13	14	1	2
7	10	3	21	17	12	19	7	15	9	16
8	8	14	17	21	2	9	19	3	7	5

№	ZAKŁADY									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	21 strzelb									
9	9	1	7	11	21	5	18	16	10	20
10	3	17	12	5	13	21	16	19	15	10
11	12	6	11	10	9	18	21	1	19	7
12	17	10	15	12	1	7	11	21	8	13
13	13	8	1	3	18	20	6	11	21	17
14	2	5	9	18	20	14	10	13	6	8
15	15	12	18	20	16	10	4	6	14	19
16	6	18	13	8	4	15	1	2	12	11
17	18	15	20	2	3	11	14	5	4	12
18	1	20	3	15	7	4	12	9	3	18
19	20	13	14	4	17	16	15	18	2	1
20	16	11	8	13	5	6	3	7	18	15
11	11	7	5	6	14	1	8	4	16	3
	22 strzelby									
1	19	9	4	1	6	13	20	8	17	3
2	5	16	2	14	10	3	17	20	13	11
3	14	19	16	7	11	2	9	17	5	20
4	7	4	19	16	15	12	2	10	11	1
5	21	2	6	19	8	17	5	12	20	18
6	4	21	10	9	19	8	13	14	1	6
7	10	3	21	17	12	19	7	15	9	2
8	8	14	17	21	2	9	19	3	7	13
9	9	1	7	11	21	5	18	6	10	17
10	22	17	12	5	13	21	16	19	15	9
11	12	22	11	10	9	18	21	1	6	16
12	17	10	22	12	1	7	11	21	8	15
13	13	8	1	3	18	20	6	12	21	22
14	2	5	6	22	20	14	10	13	16	8
15	15	12	18	20	22	6	4	16	14	10

№	ZAKŁADY									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	22 strzelby									
16	6	18	13	8	4	15	1	2	12	19
17	18	15	20	2	3	22	14	5	4	7
18	1	20	3	15	7	4	22	9	3	5
19	20	13	14	4	17	16	15	18	2	21
20	16	11	8	13	5	10	3	22	18	14
21	11	7	5	6	14	1	8	4	22	12
22	3	6	15	18	16	11	12	7	19	4
	23 strzelby									
1	19	9	4	1	6	13	20	8	17	2
2	5	16	2	14	10	3	17	20	13	11
3	14	19	16	7	11	2	9	17	5	3
4	7	4	19	16	15	12	2	10	11	20
5	21	2	6	19	8	17	5	12	20	16
6	4	21	10	9	19	8	13	14	1	18
7	10	3	21	17	12	19	7	15	9	1
8	8	14	17	21	1	9	19	3	7	6
9	9	1	7	11	21	5	18	6	10	15
10	22	17	12	5	13	21	16	19	15	23
11	12	22	11	10	9	18	21	1	6	13
12	17	10	22	12	1	7	11	21	3	19
13	13	8	1	3	18	20	6	11	21	5
14	23	5	9	22	20	14	10	13	16	7
15	15	23	18	20	22	6	4	16	14	21
16	6	18	23	8	4	15	1	2	22	14
17	18	15	20	23	3	22	14	5	4	10
18	1	20	3	15	23	4	22	9	8	4
19	20	13	14	4	17	23	15	18	2	8
20	16	11	8	13	5	10	23	22	18	9

№	ZAKŁADY									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
	23 strzelby									
21	11	7	5	2	14	1	8	23	22	12
22	3	6	15	18	16	11	12	7	23	22
23	2	12	13	6	7	16	3	4	10	17
	24 strzelby									
1	19	9	4	1	6	13	20	8	17	24
2	5	16	2	14	10	3	17	20	13	7
3	14	19	16	7	11	2	9	17	5	3
4	21	2	6	19	8	17	5	12	20	11
5	4	21	10	9	19	8	13	14	24	2
6	10	3	21	17	12	19	7	15	9	16
7	8	14	17	21	2	9	19	3	7	20
8	0	1	7	11	21	5	18	6	10	15
9	22	17	12	5	13	21	16	19	15	1
10	12	22	11	10	9	18	21	1	16	6
11	17	10	22	12	1	7	11	21	3	18
12	13	8	1	3	18	20	6	11	21	23
13	23	5	9	22	20	14	10	13	6	13
14	15	23	18	20	22	6	4	16	14	17
15	6	24	23	8	4	15	1	2	12	22
16	18	15	24	23	3	22	14	5	4	12
17	1	20	3	15	23	4	22	9	8	10
18	20	13	14	4	17	23	15	18	2	8
19	16	11	8	24	5	10	23	22	18	9
20	11	7	5	6	24	1	8	23	22	4
21	3	6	15	2	16	24	12	7	23	21
22	2	12	13	18	6	16	24	4	19	14
23	7	4	19	16	15	12	2	24	11	5
24	24	18	20	13	14	11	3	10	1	19

POBUDKI I SYGNAŁY MYŚLIWSKIE

zebrał inż. K. Czampe.

Niżej podane pobudki i sygnały dostosowane zostały do czterech tonów alfabetu muzycznego, t. j. oktawy. Tony pobudek i sygnałów można z łatwością wydobyć na trąbce myśliwskiej.

W sprzedaży spotykamy trąbki typu Berga, Plessaitak, zwane gajowemi. Najodpowiedniejsze są trąbki gajowe o trzech skrętach, w typie Plessa, trąbki o typie Berga o tyle są dogodne, że są mniejsze pomimo jednakowej ilości skrętów. Ilość skręceń w trąbce decyduje o jej tonie, to też trąbki o pięciu skrętach będą w tonie niższe od trąbek o trzech skrętach; z tego wynika że im mniej skrętów, tem ton trąbki jest wyższy.

Najłatwiejszą trąbkę do wydobywania tonów, jest trąbka o trzech skrętach.

Aby wydobyć ton niższy, nie należy ustnika, przez który wprowadzamy powietrze do instrumentu, przyciskać do warg, a przeciwnie należy dotykać dość swobodnie, a gdy chcemy wydobyć ton wyższy należy mocniej przycisnąć ustnik, a jednocześnie zmniejszyć otwór między wargami.

Przy trąbieniu należy pamiętać, o tem, że wydęcie policzków powietrzem nie pomaga lecz utrudnia trąbienie.

Powietrza nabiera się tylko tyle, aby wystarczyło na zagranie jednego taktu.

Konserwacja trąbki myśliwskiej polega na tem, że: a) ustnik trąbki którym dotykamy warg winien być utrzymany w należytej czystości, szczególnie przy ustnikach metalowych, b) polując na mrozie należy przed polowaniem przemyć trąbkę

spirytusem, a to dlatego, że trąbiąc wprowadza się ślinę do wewnątrz trąbki, ta zaś momentalnie marznie, utrudniając nadawanie sygnałów.

Obszycie trąbki w skórę lub materjał zmniejsza tak zwaną donioslość nadawanych sygnałów.

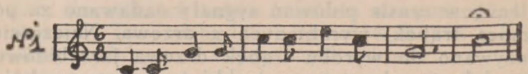
Ustniki rogowe mają tę dobrą stronę, że przy temperaturze niższej, dotykając do warg nie oziębiają ich tak, jak ustniki metalowe.

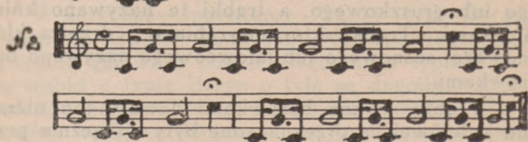
Nadmienić należy, że jeszcze w ubiegłem stuleciu, w czasie polowań sygnały nadawano za pomocą trąbek, wyrabianych z drzewa. Najczęściej używano do wyrobu trąbek drzewa jarzębinowego lub gruszkowego, a trąbki te nazywano kniejówkami. Trąbki, które wyrabiano z drzewa klonowego, sosnowego lub jałowcowego nazywano borówkami.

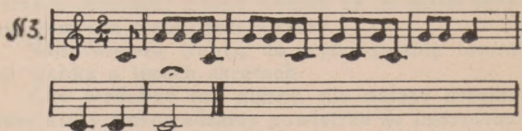
Trąbki, zwane borówkami dawały ton niższy od kniejówek, a przeznaczone były wyłącznie przv polowaniach w borach.

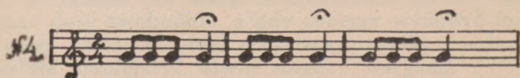
POBUDKA I SYGNAŁY MYŚLIWSKIE

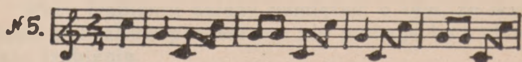
Nr. 1. Pobudka poranna „wstawaj".
Nr. 2. Pobudka do wyjścia na polowanie.
Nr. 3. Pobudka do rozpoczęcia polowania.
Nr. 4. Sygnał „nie strzelać".
Nr. 5. Sygnał I-ej zbiórki myśliwych.
Nr. 6. Sygnał zwołania pojazdów.

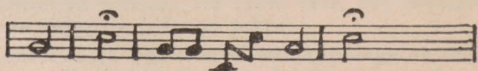

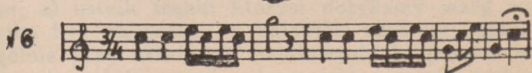

Nr. 7. Sygnał zbiórki naganki (na dwie trąbki).
Nr. 8. II-gie zwołanie myśliwych.
Nr. 8a. Odpowiedź na sygnał Nr. 8.
Nr. 9. Sygnał „miot skończony".
Nr. 10. Sygnał „do jedzenia".
Nr. 11. Pobudka na zakończenie polowania (na dwie trąbki).

I G.
Nr 7.
II G.

Nr 8

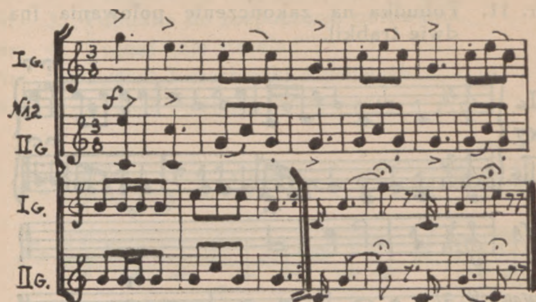
Nr 8a

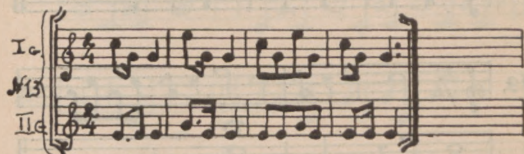
Nr 9.

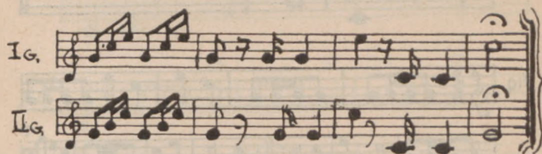
Nr 10

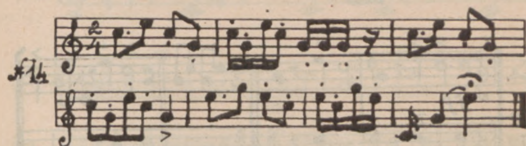
I G.
ff
Nr 11
II G.

Nr. 12. Otrąbienie jelenia (na dwie trąbki).
Nr. 13. Otrąbienie kozła (na dwie trąbki).
Nr. 14. Otrąbienie odyńca.

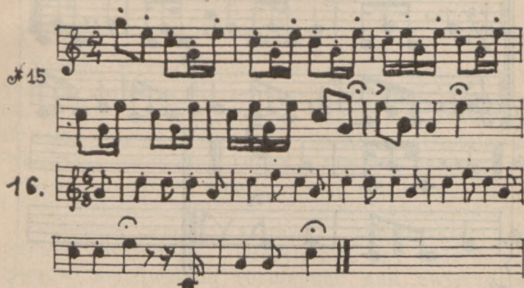

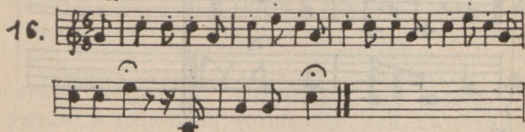

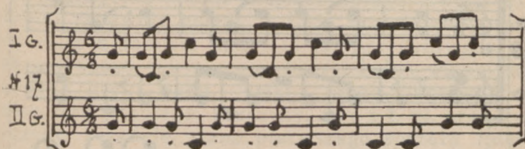

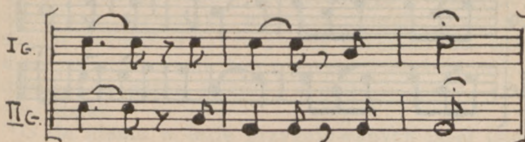

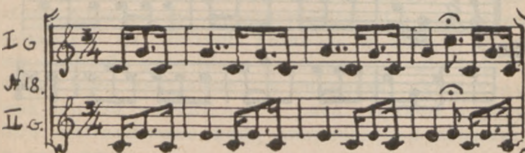
Nr. 15. Otrąbienie lisa.
Nr. 16. Otrąbienie zajęcy.
Nr. 17. Otrąbienie przy rozkładzie pióra i zwierzyny płowej (na dwie trąbki).
Nr. 18. Pobudka przy wręczaniu złomu (na dwie trąbki).

Nr. 19. Fanfara „hallali" (na dwie trąbki).
Nr. 20. Marsz.

I G.

II G.

I G.

II G.

I G.
№ 19
II G.

I G.

II G.

№ 20

Feliks Rożyński

WSKAZÓWKI HODOWLANE

STYCZEŃ.

Miesiąc styczeń bywa przeważnie okresem krytycznym zarówno dla zwierzyny drobnej, jak i grubej, w tym bowiem okresie ziemia jest zazwyczaj spowita w grube warstwy śniegu, utrudniające zwierzynie swobodne ruchy i wyszukiwanie pożywienia, a pozatem ziemia cierpi od dokuczliwych w tym miesiącu mrozów i przejmujących wiatrów.

Zadaniem przeto, a nawet obowiązkiem jest każdego myśliwego, właściciela, czy dzierżawcy terenów myśliwskich rozciągnąć nad zwierzostanem szczególną w tym miesiącu opiekę. Zwierzynie płowej zapewnić należy w lesie bezwzględny spokój — a natomiast zadawać jej przygotowaną na ten cel paszę, jak suszone łodygi bulw, wiązki suszonych liści: dębu, osiki, topoli kanadyjskiej, buku, bzu jeleniego, kruszyny, lipy i t. p., oraz koniczynę, seradelę, siano pierwszego sprzętu (pierwszego pokosu), snopki niemłóconego owsa, głąby kapuściane, ziemniaki, marchew, buraki, żołędzie, buczynę, jarmuż, a także owoce kasztanowca, które po przemarznięciu tracą gorycz i chętnie przyjmowane są przez jelenie, daniele i sarny, oraz przez dziki.

O ile niema w lesie przygotowanych jaseł (stałych lub przenośnych paśników), należy wiązki łodyg bulwowych i paszy liściastej z drzew umieszczać na wbitych pionowo w ziemię, gładkich kołkach, górą nieco zaostrzonych, aby wiązki łatwiej było nadziewać, a snopeczki koniczyny, siana i owsa na kołkach z paru sękami u góry, które wstrzymywać będą snopeczki od zsuwania się na ziemię.

Zakładać paszę należy w miejscach otwartych t. j. nieścieśnionych gąszczami, zdala od dróg komunikacyjnych i obcych granic, wybierając nadto ustronne halizny, by w czasie odwilży nie kapało z drzew na założoną paszę.

Ziemniaki, marchew, buraki, żołędzie i buczynę można zakładać wokoł miejsc z powyższą paszą suchą, na odgarniętej ze śniegu i równo udeptanej ziemi, zsypując je na małe kupki, okrywane potem liśćmi, mchem, drobnemi gałązkami lub małemi wieńcami słomy albo siana. Owoce kasztanowca mogą leżeć na kupkach bez specjalnego okrycia, by je mróz przejął, przez co stają się dla zwierzyny smaczniejsze.

Gdzie niema przygotowanej paszy, o której była wyżej mowa, można zwierzynie dopomóc wydatnie w odżywianiu się i przetrzymaniu ciężkiego dla niej okresu zimy, przez ścinanie starych i młodych, mało wartościowych osik, brzóz, lip, często spotykanych w lasach dzikich grusz i jabłoni, jarzębiny, wierzb, wiązów, wreszcie karłowatych, mało wartościowych dąbków i t. p., których korę i młode pędy chętnie obgryzają jelenie, daniele, sarny i zające.

W wielu okolicach, a szczególnie na Polesiu i Wołyniu, występuje na brzozach i topolach bardzo wiele jemioły (Viscum album L.), która stanowi ulubiony żer dla sarn i zajęcy. Gałęzie, obcięte wraz z jemiołą i rozłożone w lasach, w miejscach odpowiednich, dostarczą zwierzynie wyborowej i zdrowej paszy, regulującej trawienie.

O ile ziemię okrywa śnieg głęboki i utworzyła się na nim skorupa lodowa, kalecząca zwierzynie biegi i racice, należy pługami, radłami lub specjalnie przyrządzonemi trójkątnemi włókami, przeorywać zwierzynie ścieżki na głównych jej przejściach. Nadewszystko ścieżki takie zrobić należy od miejsc jej stałych ostoi, w kierunku jaseł i innych miejsc z założoną paszą.

Przez przeorywanie takie odkrywa się też dla

zwierzyny wiele roślin, któremi się ona żywi, jak wrzos, czarne jagodziny i t. p.

Należy mieć stale na uwadze, że przez zakładanie dla zwierzyny paszy w tej, czy innej formie, nietylko zabezpieczamy ją od głodu, ale zarazem zapobiegamy wychodzeniu jej, lub nawet emigrowaniu na cudze tereny z lepszemi dla niej warunkami bytu; a pozatem odzwyczajamy ją do pewnego stopnia od wyrządzania szkód przez ogryzanie drzew w kulturach i młodych zagajnikach.

Na wodopojach zamarzniętych należy codziennie wieczorem odświeżać przeręble.

Równolegle z zakładaniem paszy trzeba też pamiętać o tropieniu i energicznem tępieniu wszelkiego rodzaju drapieżników, jak wilków, lisów i kun.

W styczniu rozpoczyna się cieczka wilków, w której czasie zbierają się one w większe stada i wyrządzają w zwierzostanie prawdziwe spustoszenie.

Oprócz tropienia i urządzania naganek z fladrami, dobre wyniki daje polowanie z zasadzki przy założonej padlinie. W tym celu wybiera się w ścianie większej halizny lub polanki rozgałęzione drzewo iglaste i na niem buduje się z okrąglaków rusztowanie, rodzaj ambony, na wysokości około 4 do 5 metrów, obszerne na jedną lub dwie osoby. Następnie na haliźnie lub polance, w odległości 30 — 40 kroków od rusztowania, zakłada się padlinę z jednego lub dwóch koni. Poczem objeżdżając bosemi saneczkami perjodycznie, zdala, wokoło padliny i rusztowania, obserwować należy, czy wilki były już u padliny i napoczęły ją. O ile ich do tego nie zmusza nadzwyczajny głód, to przeważnie odwiedzają padlinę parokrotnie w odstępach 3 — 4 dni, obchodząc ją wokoło najpierw w dalszej, a później w bliższej odległości, obserwując, czy niema tam czego podejrzanego, np. jakiej zasadzki. Dopiero za trzecim lub czwartym

razem, o ile nie zauważą nic podejrzanego, ośmielają się przystąpić do uczty. Nie należy im w tem przeszkadzać, a trzeba pozwolić na spokojne odwiedzanie padliny w dalszym ciągu, przez co nabiorą więcej zaufania do otoczenia i będą mniej podejrzliwe i ostrożne. Gdy pozostaną już tylko resztki z padliny, należy bezpośrednio obok założyć nową, a gdy wilki i tę już napoczną, nastaje stosowna chwila do rozpoczęcia w noce księżycowe zasadzek na rusztowaniu. Na zasadzki takie nie należy uczęszczać pieszo, lecz saneczkami i wprost z saneczek wstępować na drabinkę, prowadzącą na rusztowanie. Do przynęt takich ściągają też i lisy, na które urządza się takie same zasadzki, jak opisane wyżej. O ile lisom damy możność przez czas dłuższy podchodzić do tych przynęt, to nierzadko się zdarzy, że przez jedną noc księżycową można mieć na rozkładzie 3 i 4 lisy, jak to piszącemu niniejsze, parokrotnie się zdarzyło. Gdzie są dziki, można i tych doczekać się przy przynęcie, chętnie bowiem ściągają do padliny. Dlatego wskazanem jest mieć z sobą i broń kulową.

Ważnemi czynnikami przy tem polowaniu są: wytrwałość i zimna krew. — Nie należy nigdy schodzić z rusztowania dla podjęcia ubitej sztuki, czy to będzie wilk czy lis, gdyż przez to popsuć sobie można całe dalsze polowanie. Ubite sztuki podnosić dopiero z sanek, gdy te o oznaczonej godzinie przybędą po myśliwego. Ślady, gdzie ubita sztuka leżała, należy za pomocą gałęzi zagarnąć śniegiem.

Gdzie przebywają w lasach puszczone na „dziko" bażanty, niezbędne jest zrobienie dla nich budek przechodnich t. j. z dwiema tylko przeciwległemi ściankami z kołków, wbitych w ziemię, z położonym na nich daszkiem, do zasypywania im tam ziarna (pośladu). W celu przynęcenia ich do budek, trzeba zasypywanie rozpocząć już na początku jesieni, zadając co kilka dni poślad lub

„zgoniny" z przewagą plew i sieczki. Gdy się okaże, iż bażanty są przywabione i budki odwiedzają, należy powiększyć ilość zasypywanego ziarna. Można też od czasu do czasu porzucić kilka drobnych ziemniaków, które bażanty lubią rozdziobywać.

Bażant u nas jest ptakiem kulturalnym i lubi, a nawet wymaga opieki ludzkiej: gdzie mu tej opieki brak, ma to przeważnie ten skutek, że znajdzie się on wszędzie w okolicy, tylko nie tam, gdzie go do hodowli wprowadzono, a potem zaniedbano.

Wśród zimy, a szczególnie śnieżnej, cierpią najwięcej kuropatwy w gołych polach. Cierpią od głodu i ze strony niszczących je, skrzydlatych drapieżników.

Gdzie przeto one nie mają stałych, naturalnych, czy sztucznych schronisk, trzeba je stworzyć przez założenie budek z gałęzi drzew sosnowych lub świerkowych, zatkniętych grubszym końcem w ziemię, a wierzchołkami opartych o siebie przeciwlegle, albo wspartych na zrobionych z kołków poręczach. Do budek tych należy zasypywać poślad lub „zgoniny" z domieszką plew. W celu zaś zwabienia kuropatw do budek, wskazane jest w kierunku od tychże wysypać kilka wąskich ścieżynek sieczką lub plewami z małą domieszką ziarna.

Pozatem dobrze jest, wokół budek pozatykać gęsto w ziemię jaknajwięcej gałęzi, młodych sosenek albo świerków 1 do 1½ metra wysokich, dobrze rozgałęzionych, któreby zapewniały kuropatwom schronienie w czasie śnieżnych zawiei i ostrych wiatrów, a równocześnie chroniły je przed bystrym wzrokiem skrzydlatych drapieżników.

Budek i schronisk takich nie należy robić pod drzewami lub w bliskości tychże, tam bowiem obierają sobie wszelkiego rodzaju skrzydlate drapieżniki punkty obserwacyjne, skąd w stosownej chwili napadają i chwytają kuropatwy.

Cenne usługi w kierunku ochrony oddają kuropatwom, a także zającom w polach, pozostawione na pniu, wysokie łubiny oraz kawałki końskiego zębu, które do pewnego stopnia zastępują sztuczne schroniska gałęziowe, o jakich była wyżej mowa.

Zasypywanie pośladów do budek dokonywać się powinno przed samym wieczorem, bo inaczej to, co było przeznaczone dla kuropatw, stanie się pastwą innego ptactwa, które w tych budkach i zasłonach również szuka schronienia.

O ile utworzy się na powierzchni śniegu skorupa lodowa, a śnieg jest głęboki, powinno się również przeorywać bruzdy pługiem lub radłem — w szczególności nad zasiewami ozimemi, przez co ułatwi się kuropatwom zagrzebywanie się w śniegu oraz dostęp do runi oziminy.

Przy niewysokim śniegu, wystarczy użycie żelaznej brony na zdarcie skorupy.

Gdzie są kuropatwy, ściągać też lubią i skrzydlate drapieżniki, jak jastrzębie, wrony i sroki. I tu nie należy pomijać dobrej okazji do ich tępienia. Wkopanych kilka słupów 3—4 mtr. wyso w pewnej odległości od schronisk i budek, z zastawionemi na nich żelazkami, odda nieocenione usługi. Żelazka należy na noc zdejmować.

LUTY.

Pod względem karmienia i ochrony zwierzyny postępować należy ściśle, jak było wskazane na styczeń, z tą jedynie różnicą, że o ile są jeszcze dostateczne zapasy paszy, to dzienne dawki możliwie powiększyć, by nie dać zwierzynie opaść z sił, o ile bowiem śnieżna i mroźna zima jest długotrwała, to w lutym bywa zazwyczaj największy upadek sarn, jak również bażantów, a niekiedy i kuropatw.

Poluje się jeszcze na dziki-odyńce, oraz na warchlaki i przelatki, o ile jest ich na danym terenie za dużo. Maciory (lochy) wogóle, a przodow-

niczki stad w szczególności — bezwzględnie ochraniać należy.

W miesiącu lutym, poza żywieniem zwierzyny, najwięcej zabiegów poświęcać trzeba tępieniu drapieżników czworonogich. Zbliża się czas lęgu zajączków, a następnie i sarn oraz wysiadywania gniazd przez głuszce, jarząbki, cietrzewie, bażanty i kuropatwy, i wtedy dopiero rozpoczyna się masowo niszczycielska działalność wszelkiego rodzaju drapieżników czworonogich i skrzydlatych.

W lutym kończy się cieczka wilków i rysi — natomiast rozpoczyna się cieczka lisów, kun, tchórzy i łasic oraz wyder. Należy przeto korzystać z każdej ponowy, by je tropić i strzelać lub łowić w żelaza, pułapki skrzynkowe i t. p.

Trzeba też często odwiedzać ze strzelbą i jamnikami lisie nory, w których zastać można w tym czasie, niekiedy po dwa, a nawet i trzy lisy. Oczywiście, aby tu zapolować z dobrym skutkiem, trzeba się wziąć do tego z pewną przezornością. Mianowicie, przed wpuszczeniem jamników do nory, należy dokładnie zbadać okolice jamy wchodowej, aby się upewnić, czy są i gdzie jamy wychodne, prowadzące od głównej kotliny jam. Zdarza się bowiem, że rozgałęzienia podziemnych korytarzy mają niekiedy swe wyloty na zewnątrz, dopiero w odległości 50 — 80, a nawet 100 i więcej kroków. Wówczas zatyka się szczelnie gałęziami wszelkie inne otwory z wyjątkiem tego, który jest dla obserwacji i strzału najwygodniejszy, poczem dopiero wpuszcza się jamniki do nory, ze świeżo wchodowemi tropami — i staje z bronią gotową do strzału w bliskości jamy, którą do tego celu upatrzyliśmy.

Zdarza się, że pomimo długiego naszczekiwania jamników, lis nie wychodzi jamą, którą pozostawiliśmy otworem. Dowodziłoby to, że odkryta jama nie ma łączności z tą, do której wszedł lis, a za nim jamniki. Dla pewności, należy ją przeto zatkać gałęziami, a otworzyć jamę inną i t. d., gdy ich

jest więcej. Jeżeli tylko którakolwiek z tych jam ma łączność z tą, do której weszły jamniki, to napewno lis nią wyskoczy.

Jeśli po wyjściu z jamy lisa, jamniki w dalszym ciągu w norach pozostają i naszczekują, dowodzi to, że mają przed sobą jeszcze jednego, a może i dwa lisy. Trzeba się przeto mieć na baczności, aby się który nie wymknął bez strzału.

Zdarza się jednak, że lis wszedł do nory jednokorytarzowej, służącej jednocześnie za wejście i wyjście, — wówczas niema innej rady, jak przystąpić do kopania w miejscu, gdzie naszczekiwanie jamników pobyt lisa wskazuje.

Przy dobrych jamnikach jest to system polowania dość pewny i przyjemny, wymaga jednak dobrego strzelca, albowiem lis wypada z jamy jak szalony, i przy małej sprawności—o pudło nie trudno.

Dobre wyniki dają również małe, ciche naganki przy pomocy flader (straszaków) na otropione przy ponowie lisy. Najlepsze jednak rezultaty daje polowanie przy przynęcie (padlinie), opisane we wskazówkach na styczeń.

Tępienie lisów, a także i wilków dokonywa się również zapomocą trucia, czy to przez zatruwanie mięsa (padliny), rozłożonego w odpowiednich, ustronnych miejscach, co oczywiście nie może być praktykowane tam, gdzie przebywają dziki; — albo też zapomocą specjalnie przyrządzanych pigułek, napełnionych strychniną (Strichninum nitricum) i porzucanych przy odpowiednio przyrządzonej obwłoce.

Ten sposób tępienia jest jednakże — niemyśliwski i stosowany być winien tylko tam, gdzie inne sposoby nie dają zadowalających wyników.

MARZEC.

Marzec jest okresem przełomowym w bytowaniu zwierzyny. Pokrywa śniegowa mięknie lub znika zupełnie, przez co zwierzyna czworonoga odzyskuje przynajmniej większą swobodę ruchów

w poszukiwaniu żeru. Z zakładaniem paszy nie trzeba jednakże jeszcze ustawać, co stosuje się przedewszystkiem do sarn, jeleni i danieli. Wogóle wskazanem jest trzymać się zasady, że na wiosnę karmić trzeba tak długo, aż zwierzyna przestanie przyjmować zadawaną jej paszę. Zadawać należy: suszone liście drzew lub bulw, koniczynę, snopki niemłóconego owsa, siano seradelowe, kasztany, żołędzie,—a pozatem ściąć pewną ilość małocennych osik, brzóz lub dąbków, pozostawiając je z nieobciętemi gałęziami — do swobodnego ogryzania.

O ile znikła pokrywa śniegowa, to kuropatwy, które rozchodzą się już parami, — mając odkryte runie ozimin, znajdą dla siebie dostateczne pożywienie. Natomiast bażantom należy ziarno zasypywać w dalszym ciągu, aby je utrzymać w miejscu i nie dopuścić do rozejścia się po okolicy, do czego one zawsze mają wielką skłonność.

Po stopnieniu śniegów nastaje też najstosowniejsza chwila do wypuszczenia na upatrzone tereny przezimowanych lub sprowadzonych do tego celu kuropatw i bażantów do hodowli na dziko oraz zajęcy, sprowadzonych dla odświeżenia krwi.

Z zakresu hodowli przypadają też w tym miesiącu dość poważne czynności, mianowicie tam, gdzie mrozy i śniegi ustąpiły — uprawa ziemi na pólkach hodowlanych łowieckich.

Tam, gdzie zeszłorocznych seradeli, łubinu, owsisk i t. p. nie zaorano na jesieni, jest najwyższy czas dokonać tego obecnie, by przygotować ziemię pod wczesne siewy seradeli i owsa, a następnie i innych ziemiopłodów.

O ile jest do wysiewu żarnowiec (Spartium scoparium), który najwłaściwiej wysiewać w jesieni, — to trzeba wykonać to teraz, skoro tylko ziemia rozmarznie. Gdyby jednakże z jakichkolwiek powodów siew musiał być odłożony na później, trzeba nasienie zmieszać z wilgotną ziemią

i przechować w zimnem miejscu — do czasu wysiewu, albowiem nasiona zasuszone wzeszłyby przeważnie dopiero w następnym roku.

Jedną z najbardziej ulubionych roślin przez sarny i zające — jest jarmuż, którego znajduje się w hodowli kilka odmian. Z tych najodpowiedniejszy jest jarmuż pastewny, olbrzymi oraz brunatny. Koniec marca jest właściwą porą do wysiewu tego nasienia w inspektach lub na grzędach w ogrodzie, by się dochować siewek do rozsadzenia w odpowiednich miejscach w lasach.

W końcu miesiąca silne jelenie zrzucają rogi — a lochy ścielą legowiska (gniazda) i zalegają. Po oprosieniu się, są one bardzo ostrożne, a niepokojone, nierzadko wyprowadzają się z młodemi warchlaczkami do innych lasów.

Przy łagodnem powietrzu rozpoczyna się ciąg słonek i toki głuszców i jarząbków oraz przelot i nalot ptaków drapieżnych. Jest to najlepsza pora do polowań z budek z puhaczem na wrony sroki i jastrzębie, szkodliwe dla łowiectwa.

W pierwszej połowie miesiąca, o ile nastąpi ponowa, można jeszcze z dobrym skutkiem tropić kuny, które najchętniej utrzymują się w starych drzewostanach, w dziuplach nadmurszałych drzew, a w braku tych, w gniazdach wiewiórek, wron lub astrzębi.

Przejąwszy na ponowie trop kuny, trzeba podążać za nim, przyczem okaże się, że ona polując, to wbiega na drzewa i po gałęziach przeskakuje z jednego na drugie, to znów opuszcza się na ziemię i kryżuje swe ślady, — wreszcie wszedłszy znów na drzewo, mknie już po gałęziach bez przerwy, kołując w różnych kierunkach, aż wreszcie obierze sobie odpowiednie gniazdo do dziennego wypoczynku.

Jeśli jest ponowa dobra, to drogę jej nadziemnej podróży wskazują dość widoczne, opadłe z gałęzi płatki śniegu. Zdarza się jednak, że po pewnym

czasie traci się ślady strącanego z drzewa przez kunę śniegu, wówczas trzeba zataczać koła i upatrywać i badać gniazda na drzewach, aż dotrze się do tego, na którem kuna obrała sobie dzienną kwaterę. Łatwo to poznać po tem, że pod gniazdem na śniegu widoczne są ślady jej wydzielin moczowych lub żołądkowych.

Wówczas stukaniem w drzewo starać się trzeba wypłoszyć ją z gniazda, co jednakże nie zawsze się udaje, albowiem kuna dosiaduje niekiedy na gnieździe bardzo twardo (w dziupli jeszcze twardziej). Nie pozostaje w takim razie nic innego, jak użyć strzału, ale nie w gniazdo, lecz gałąź, na której gniazdo się mieści — blisko gniazda. Na taki argument kuna wyskoczy z gniazda jak z procy, starając się dosięgnąć gałęzi najbliższych drzew — i wtedy druga lufa strzelby powinna położyć kres jej rozbójniczemu żywotowi.

W gniazdo strzelać nie należy, raz dlatego, że to nie po myśliwsku, a powtóre, że kuna, strzelona na gnieździe śmiertelnie, może nie spaść na ziemię, lecz pozostać na niem.

Sztuka osobistego wytropienia, co niekiedy jest pracą mozolną, — i zdobycia kuny, sprawia wiele zadowolenia, a przytem daje w nagrodę ładne trofeum i przeświadczenie, że w ten sposób ocala się od zagłady dziesiątki, jeśli nie setki gniazd ptaków śpiewających i owadożernych, chroniących nasze lasy iglaste od poważnych szkód lub nawet zagłady.

Kuna jest wprawdzie zawziętą tępicielką wiewiórek, również nieznośnych szkodników, ale szkody, jakie wyrządza w ptactwie pożytecznem, są o wiele donioślejszego znaczenia.

KWIECIEŃ

Tokowanie głuszców i ciąg słonek trwa dalej— a tok cietrzewi rozpoczyna się. O ile przeto zamierzamy na nie polować, trzeba przystąpić do zro-

bienia budek tam, gdzie one miejsca swych toków dokładnie oznaczą. Na budki najlepiej użyć krzaki jałowcowe lub głęzie innych drzew iglastych, zawsze zielonych.

Lisy, kuny, tchórze oraz wydry — pomiatają młode. Liszki mogą być z powodzeniem strzelane na stanowiskach, przy uczęszczanych przez nie jamach. Także strzelanie ptactwa drapieżnego przy puhaczu z bud wronich, daje w dalszym ciągu dobre wyniki, oprócz bowiem wron i srok, spotkać się można z gołębiarzem, sokołem wędrownym, krogulcem lub sokołem kobuzem, które zasługują na tępienie tam, gdzie chodzi o hodowlę i o ochronę drobnej zwierzyny użytkowej i ptactwa pożytecznego.

Bażantom należy w dalszym ciągu zasypywać poślad (ziarno), zmieszany z dużą ilością plew i sieczki, tak, aby ziarno stanowiło zaledwie parę procent tej mieszaniny. Pozatem można im porzucać po kilkanaście drobnych ziemniaków, któremi się one bawią i chętnie je rozdziobują. Chodzi tu o to, aby ten bażant przez grzebanie w plewach i sieczcę — co on bardzo lubi — w poszukiwaniu ziarnek pośladu, i rozdziobywanie ziemniaków, miał jaknajwięcej zajęcia, ażeby z nudów nie przychodziły mu złe myśli... przeniesienia się w inne okolice.

Gdzie niema jeszcze zaprowadzonych, planowych pólek hodowlanych łowieckich, to obecna pora jest najodpowiedniejsza do ich urządzania.

Tu przypominam tylko, że gdzie była przez jesień i zimę ozimina (żyto), należy ją na początku zbronować i wsiać seradelę, a dla przykrycia nasienia, przejść ponownie z lekką, drewnianą broną wpoprzek poprzedniego bronowania.

Pozatem jest to pora najodpowiedniejsza do wysiewu owsa, koniczyn i innych traw oraz marchwi, buraków i t. p. — a w końcu miesiąca do sadzenia ziemniaków dla jeleni i dzików.

Początek kwietnia*) jest też najodpowiedniejszą porą do wykopywania z ziemi kłębów bulw (Helianthus), o ile te z plantacji nie były wyjęte przed zimą. Sadzenie kłębów bulwowych na miejscu przeznaczenia uskutecznia się, podobnie jak sadzenie ziemniaków, po należytem już ogrzaniu się ziemi w drugiej połowie kwietnia. Ziemia pod bulwę musi być starannie uprawiona i oczyszczona z korzeni i chwastów.

Gdzie są naturalne lub sztucznie zaprowadzone łączki na pastwiska dla zwierzyny, a ukazuje się na nich mech, trzeba go wyniszczyć przez bronowanie. Wskazanem też jest zasilenie takich pastwisk kainitem, dobrze przewietrzałym popiołem drzewnym lub należycie przegniłym, drobnym kompostem.

Wczesna wiosna jest też najodpowiedniejsza do zakładania nowych lizawek, oraz do odświeżania starych. Dbać trzeba o to, by lizawki nie były pokryte spadającemi z drzew gałązkami, igliwiem, liśćmi lub t. p.

Odświeżyć też trzeba i oczyścić pojniki dla zwierzyny z wszelkich naleciałości i chwastów, by nie dopuścić do zakwaszenia się wody — a te, w których wody mało — pogłębić.

MAJ.

Na początku miesiąca kończy się ciąg słonek oraz toki głuszczów i cietrzewi, a z nimi ustają też wszelkie polowania na zwierzynę użytkową, która powinna obecnie zażywać bezwzględnego spokoju.

W końcu miesiąca łanie i kozy (sarny) pomiatają młode. Samice głuszczów, cietrzewi, jarząbków i kuropatw znoszą jaja i rozpoczynają wysia-

---

*) Dla kresów wschodnich i północnych — terminy w niniejszem wymienione, przypadają oczywiście — kilka, a czasem i kilkanaście dni później.

dywanie na gniazdach, przyczem wystawione są na liczne niebezpieczeństwa ze strony czworonogich i skrzydlatych szkodników — jak lisów, psów, kotów, łasic, kun, jastrzębi, srok i wron, które w dalszym ciągu należy tępić wszelkiemi dozwolonemi środkami.

Nadewszystko trzeba starannie rewidować w polach schroniska (remizy), które lubią odwiedzać tchórze i łasice, niszczące gniazda kuropatw i bażantów oraz młode zajączki. W schroniskach takich powinny być stale zastawione pułapki skrzynkowe, a wówczas okaże się, jak wiele tych szkodników odwiedza schroniska!*).

Należy też w lasach wyszukiwać gniazda skrzydlatych drapieżników, jak gołębiarza, krogulca, sokoła wędrownego, sokoła kobuza, wron i srok — i po odstrzeleniu starych ptaków — zniszczyć ich gniazda.

Ponieważ ptaki drapieżne są przeważnie bardzo ostrożne i rzadko na gnieździe podejść się dają, wskazane jest zrobienie zasłon z gałęzi (rodzaj budek), przy drzewach w bliskości takich gniazd, gdzie możnaby oczekiwać przylotu starych ptaków do gniazd, by je odstrzelić.

Polowanie na drapieżniki z budek wronich, daje też jeszcze dobre wyniki.

Koniec miesiąca jest też odpowiednią porą do wysiewu prosa i hreczki (gryki) w schroniskach hodowlanych łowieckich, w celu pozostawienia ich na pniu, t. j. niezbieranych, na jesienną paszę dla kuropatw, bażantów i cietrzewi.

Obsiewy te rozdzielić można na dwa okresy. Pierwszy w samym końcu maja, drugi w 2 do 3 tygodni później. W ten sposób znacznie się prze-

---

*) W jednym z majątków, którym administrowałem, zdarzyło się, że w schronisku polnem obszaru około 400 m. kw., gajowy złowił w ciągu jednej wiosny i przy pomocy jednej pułapki skrzynkowej — 3 tchórze i 26 łasic!

dłuży okres żywienia się ptaków ziarnem tych roślin, w czasie pożniwnym, gdy w polach niema już innego zboża.

Na koniec maja przypada też przenoszenie sadzonek jarmużu z grzęd siewnych na pólka hodowlane łowieckie i na inne miejsca przeznaczenia. Ziemia pod jarmuż musi być starannie uprawiona, najlepiej przekopana szpadlem. O ile jest do dyspozycji obornik lub przegniły kompost, należy je przykopać. W braku tych ostatnich można je zastąpić liśćmi, igliwiem (ściółką) lub próchnicą.

W tymże czasie przypada też siew łubinu — na ziarno lub na przeoranie, jako zielony nawóz pod wczesne żyto — dla zwierzyny w lasach.

CZERWIEC.

Poza odstrzałem kozłów (rogaczy) z podjazdu lub podchodnego, do czego miesiąc czerwiec bardzo się nadaje, — wszelka inna zwierzyna użytkowa winna w dalszym ciągu zażywać bezwzględnego spokoju, — tak w lesie jak i w polu.

Głuszyce, cieciorki, bażancice i kuropatwy kończą wysiadywanie na gniazdach. Łanie i sarny prowadzą już młode. Klempy cielą się.

Zbliża się czas koszenia traw na łąkach oraz koniczyn w polach, przyczem gniazda z kuropatwami ulegają zniszczeniu. Aby temu zapobiec, trzeba już przedtem przedsiębrać na tych terenach poszukiwania, z dobrym, niezbyt ostrym wyżłem, dla wykrycia znajdujących się tam gniazd i poznaczenia tych miejsc, by nie uległy wykoszeniu, do czasu wylęgnięcia się kuropatewek. Niewykoszone miejsca z gniazdami, należy pozostawiać nie nazbyt małe — przynajmniej 3 × 3 metry. Mniejsze powierzchnie nie dają dostatecznej ochrony.

Nad miejscami temi trzeba jednakże rozciągać baczny dozór, w niewykoszonych bowiem kępach takich lubią gromadzić się żaby, a to znów staje się powodem, że je chętnie odwiedzają i re-

widują bociany, — przy tej zaś sposobności pada ofiarą niejedno gniazdo.

Wskazane jest także wyznaczenie nagród kosiarzom za każde, przez ich uwagę oszczędzone gniazdo — z tem, że połowę tej nagrody otrzymają po wskazaniu oszczędzonego gniazda, a drugą po wylęgnięciu się kuropatewek.

Rewidować w dalszym ciągu jamy lisie — i, gdzie się okażą, wykopywać młode.

Również odstrzeliwanie starych oraz młodych wypierzonych już jastrzębi przy gniazdach, niemniej wron, srok i sójek, prowadzić trzeba energicznie w dalszym ciągu, — o ile już uprzednio wszystkie gniazda nie zostały odnalezione i zniszczone.

Gdzie nie zdołano załatwić się w miesiącu poprzednim z wysiewem, w schroniskach lub na półkach hodowlanych łowieckich, drugiej serji prosa i gryki (hreczki), pozostać mających na pniu, jako karma jesienna dla kuropatw, przepiórek, bażantów i cietrzewi, — to można dokonać tego jeszcze w pierwszej połowie czerwca. W tymże czasie wysiewa się też łubin na przyoranie jako zielony nawóz pod następujący, wczesny siew żyta na zimową, naturalną paszę dla zwierzyny.

Koniec czerwca jest też porą najodpowiedniejszą do rozpoczęcia przygotowywania dla zwierzyny — na okres zimowy paszy liściastej z drzew. W tym bowiem czasie są liście delikatne, soczyste i w stanie zasuszonym najchętniej je zwierzyna przyjmuje. Do tego celu nadają się w pierwszym rzędzie: dęby (Quercus), osika (Populus tremula), topola kanadyjska (Populus canadensis), topola czarna (Populus nigra), dalej lipa (Tilia parvifolia et platyphyllos); klon pospolity (Acer platanoides) brzoza (Betula verrucosa et pubescens), wiąz górski (Ulmus montana) oraz kruszyna (Rhamnus frangula). Tę ostatnią zadawać należy zwierzynie perjodycznie w małych dawkach, jako środek przeczyszczający.

Paszę liściastą zbierać należy przez obcinanie sekatorami lub nożycami ogrodowemi, jedno i dwuletnich pędów wraz z liśćmi.

Idealnemi na ten cel są wiosenne pędy odrostków korzeniowych osiki, wiosenne pędy ogławianych nad drogami topoli, oraz wiosenne odrośla z pni po ściętych drzewach ubiegłej zimy.

Zebrane w ten sposób gałązki z liśćmi zasusza się na wolnem powietrzu, w miejscu cienistem, aby zasychanie odbywało się stopniowo, poczem wiąże wiciami w małe snopeczki, grubości 20 — 30 ctm. i przechowywa w miejscu suchem, lekko przewiewnem, najlepiej w specjalnych na ten cel brogach lub szopach.

Układając snopeczki dla przechowywania ich do zimy, wskazanem jest przesypywanie poszczególnych warstw solą roztartą na mąkę, która w czasie wilgoci rozpuszcza się i osadza cienką warstwą na łodygach i liściach. Sól pobudza apetyt u zwierzyny i oddziaływa wogóle dodatnio na jej organizm.

Wobec zbliżającego się sezonu polowania na kaczki, nie trzeba zapominać o przecięciu linji, przy końcu miesiąca, w trzcinach na jeziorach i stawach — dla polowań z naganką.

LIPIEC.

Oprócz trwającego w dalszym ciągu polowania podjazdowego lub podchodnego na kozły (rogacze), z dniem 11 lipca otwiera się sezon polowania na kaczki i na wszelkie inne ptactwo wodne i błotne. Jednakże racjonalni myśliwi, nie znajdujący przyjemności w strzelaniu do kaczek nielotnych, — wstrzymują się z praktycznem otwarciem sezonu, przynajmniej do 15 lipca, przedtem bowiem przeważająca ilość kaczek młodych nie jest jeszcze do tego stopnia wyrośnięta i silna, aby z łatwością podrywać się mogła i dawała pole do prawdziwie myśliwskiego strzału.

Pozatem polując z wyżłem młodym a nawet i starszym na nielotne kaczki, w trzcinach i szuwarach, w których trudno obserwować działalność psa, dajemy mu okazję do gonienia i łapania ptaków żywych. I nierzadko się też zdarza, iż jeden wyżeł robi większy rozkład, niż paru a nawet kilku myśliwych ze strzelbami. A skutek jest ten, że polowanie takie psuje wyżła, gdyż uczy go gonić i łapać zwierzynę żywą. Z drugiej strony polowanie takie jest nieetyczne — niemyśliwskie.

Poza wyżej wspomnianą, wszelka inna zwierzyna (prócz oczywiście drapieżników) podlega w dalszym ciągu troskliwej ochronie.

Kto jeszcze nie zdążył przygotować dostatecznej ilości paszy liściastej (o czem było obszerniej we wskazówkach na czerwiec, to bieżący miesiąc jest do tej czynności jeszcze niezbyt spóźniony. Należy jednakże liczyć się z tem, że każdy tydzień opóźnienia daje paszę stosunkowo mniej cenną, wiosenne bowiem pędy i liście twardnieją i przez to stają się mniej delikatne i soczyste, a tem samem i mniej chciwie przez zwierzynę przyjmowane.

Gdzie są założone plantacje bulwy (Hellianthus tuberosus lub H. salsifis) na zimową karmę dla zwierzyny, trzeba w pierwszych dniach lipca przystąpić do pierwszego ścięcia łodyg, w celu zasuszenia ich wraz z liściem — i zachowania na zimę.

Zrzynania łodyg dokonywa się ostrym, sierpowato zakrzywionym nożem, możliwie gładko około 20 ctm. nad ziemią.

Wycięte, ulistnione łodygi suszy się w miejscu cienistem, przewiewnem, nie wystawiając ich na zbyt silną operację słońca, przez to bowiem traca na wartości. Zasuszone w ten sposób łodygi, wiąże się w pęczki o średnicy 20 — 30 ctm. i przechowywa podobnie jak inną paszę liściastą, jak to było opisane we wskazówkach na czerwiec.

W ciągu lipca dojrzewa nasienie żarnowca (Spartium scoparium). Gdy jego strąki nabiorą koloru czarnego, należy je bezzwłocznie zrywać, wkrótce bowiem po dojrzeniu otwierają się i nasienie wypada. Strąki nie dojrzewają równomiernie, dlatego trzeba krzaki nasienne obchodzić co parę dni i w miarę dojrzewania, strąki zrywać.

W celu wyłuszczenia nasion należy strąki rozpostarte na płachcie trzymać na operacji słońca. Po pewnym czasie zaczną one pękać i nasienie z nich wylatywać, rozpryskując się dość szeroko.

Wyłuszczone w ten sposób nasienie przetrzymuje się w woreczkach lub skrzynkach, w przewiewnem, chłodnem miejscu, — do pierwszych dni października, w którym to czasie należy je wysiać i wówczas powschodzi na przyszłą wiosnę.

Żarnowiec należy do roślin niewybrednych i rośnie dobrze nawet na najlichszych, zwiewnych piaskach, nie znosi natomiast gruntów mokrych i tam wymarza. Wśród mokradeł i błot wysiewać go trzeba jedynie na suchych wyspach i pagórkach. Przy wysiewie nie należy przykrywać nasienia grubiej, niż na 5 mm.

Gdzie prowadzone są w lasach obsiewy pólek hodowlanych łowieckich, przypominam, że gdzie wypada w bieżącym roku żyto, ważną jest rzeczą, aby ono wysiane było możliwie wcześnie t. j. w drugiej połowie bieżącego miesiąca. Chodzi bowiem o to, aby ono mogło wyrosnąć jaknajbujniej i przez to samo dostarczało zwierzynie na jesieni i zimą obfite ilości naturalnej paszy.

Pólka takie, systematycznie wśród lasów rozrzucone i celowo obsiewane, powstrzymują też zwierzynę od wychodzenia na sąsiednie, obce tereny, skąd, jak wiadomo, przeważnie już nie powraca.

SIERPIEŃ.

Sierpień jest porą najodpowiedniejszą do wysiewu rzepaku na zieloną, zimową paszę dla wszel-

kiej zwierzyny. Nie należy przeto zaniedbywać uprawy tej rośliny na pólkach hodowlanych łowieckich, dostarcza ona bowiem swem bogatem ulistnieniem, dużo dobrej paszy — przez całą zimę. Rzepak wymaga dla swego rozwoju ziemi urodzajnej i starannej uprawy.

W bieżącym miesiącu kończą się żniwa i pola pustoszeją, — a wiele zwierzyny, szczególnie sarn i zajęcy, które przed dokuczliwemi komarami i muchami szukały schronienia w zbożach — wraca obecnie do lasu. Zadaniem myśliwego-hodowcy być powinno dbanie o to, aby przez stosowne obsiewy pólek w lasach, zapewnić zwierzynie dobrobyt nie mniejszy, niż go miała w polu, a wówczas nie będzie odczuwała potrzeby wychodzenia na cudze pola. Niemniej ważną jest rzeczą, aby zwierzyna miała dostateczną ilość wody do picia i kąpania się. Należy przeto zrewidować naturalne, czy sztuczne pojniki i — gdzie woda wyschła lub grozi wyschnięciem, pogłębić je, albo dodatkowo założyć nowe pojniki. Sierpień i wrzesień bywają w Polsce przeważnie upalne i suche, również i pasza spożywana przez zwierzynę w tym czasie, jest już mniej soczysta — a wszystko to powoduje, że zwierzyna w tym czasie potrzebuje dużo wody

WRZESIEŃ.

We wrześniu rozpoczyna się — ustawowo polowanie na najszlachetniejszą u nas zwierzynę t. j. jelenie.

Jednakże prawidłowi myśliwi, dbający o jakość swych zwierzostanów, nie będą jeszcze w tym czasie odstrzeliwali sztuk kapitalnych, — zdatnych do rozpłodu, pozostawiając to na czas po rykowisku lub na koniec rykowiska. We wrześniu ograniczyć się należy wyłącznie do odstrzału sztuk mniej lub więcej zdegenerowanych, o słabem lub lichem porożu, nie przedstawiających żadnej wartości hodowlanej.

W lasach, w których jelenie są stałymi mieszkańcami i odbywają rykowisko, należy jednakże zastanowić się nad tem, czy odstrzału i tych mało wartościowych sztuk, nie należy odłożyć na październik — listopad, albowiem przez niepokojenie jeleni, co bywa szczególnie wówczas, jeśli odstrzał tych sztuk dokonywanym będzie od stad, — można sobie zepsuć rykowisko na własnych terenach

Polowania na cietrzewie odbywają się w różny sposób, — jednakże najwięcej praktykowane jest polowanie z wyżłem na młode cietrzewie. Na początku miesiąca, młode koguty nie są jeszcze należycie upierzone t. j. nie posiadają w swem upierzeniu dostatecznych cech koguta, dlatego młodzi, niewprawni myśliwi, a nawet i doświadczeńsi, polując w zaroślach, gdzie młode cietrzewie najchętniej przebywają, — zamiast kogutów, ubijają bardzo często kury, z uszczerbkiem dla przyszłej rozmnoży. Gdzie przeto cietrzewi jest stosunkowo mało i chodzi o ich rozmnożę, lepiej polowania z pod wyżła zaniechać zupełnie, a ograniczać się jedynie do odstrzału kogutów na tokach, lub na nagankach w późnej jesieni. Wtedy ubicie ciągnącego jak strzała, koguta, w jego wspaniałem już wówczas upierzeniu, sprawia prawdziwą satysfakcję.

To, co powiedziano wyżej o polowaniu na cietrzewie z „pod wyżła", odnosi się również do jarząbków, — na które najwłaściwiej polować jedynie z wabikiem!

W drugiej połowie miesiąca rozpoczyna się rykowisko jeleni. Dla dobra jeleniostanu, przestrzegam przed odstrzeliwaniem kapitalnych byków na początku rykowiska, t. j. przed błędem, popełnianym często nawet przez myśliwych, pod innemi względami racjonalnych.

Przed końcem września przystąpić należy do drugiego cięcia łodyg bulw, oraz do sprzętu seradeli na siano dla zwierzyny.

Łodygi bulw suszy się w miejscu cienistem lecz przewiewnem, poczem wiąże się w pęczki (snopeczki) i układając warstwami w suchej, przewiewnej szopie lub w specjalnym na ten cel brogu, przesypuje solą, roztartą drobno na mąkę.

Seradelę sprząta się i suszy podobnie jak koniczynę lub siano łąkowe, i przechowywa podobnie jak to ostatnie.

PAŹDZIERNIK.

Miesiąc październik otwiera polowanie na zające. Jak to powszechnie wiadomo, polowania te wykonywane są w sposób bardzo rozmaity, zależnie od warunków miejscowych, od panującej tam kultury łowieckiej — no, i od osobistych zalet myśliwych, uprawiających polowanie.

W ogólności praktykowane są: polowania z naganką, polowania w kotły, polowania ławą czeską i t. zw. polowania na szukanego, czyli na pomyka.

Z tych sposobów najmniej racjonalnem jest polowanie na pomyka, jak bowiem uczy doświadczenie, pada tu ofiarą najwięcej samic, które, jako mniej ruchliwe, stosunkowo najmocniej dotrzymują. Przy tym systemie polowania zdarza się też najwięcej postrzałków, które następnie giną bezpożytecznie.

Prawidłowi myśliwi powinni więc unikać tych systemów polowania, gdyż one nie przyczyniają się do poprawy stanu zajęcy w latach następnych.

Przy polowaniach z naganką, więcej ociężałe samice wychodzą przeważnie na linję myśliwych — przy końcu miotu. Gdzie więc stan zajęcy jest słaby i chodzi o jego poprawę, zaleca się nie pędzić całego miotu aż do linji myśliwych, lecz ograniczyć pędzenie tylko do $^3/_4$ lub $^2/_3$ miotu, zależnie od jego długości oraz od tego, czy miot stanowi zagajnik lub las gęsto podszyty, czy też las wysoki — bez podszycia.

W tym celu, w odległości 60 — 100 — 120 metrów od linji myśliwskich, przecina się wąską wizę lub znaczy od strony naganki, na pniach drzew linję, do której naganka doszedłszy, — staje, a jednocześnie prowadzący nagankę, daje trąbką sygnał myśliwym, że miot ukończony i dalsze strzelanie do zajęcy ustaje. Poczem naganka schodzi z miotu w prawo lub w lewo.

Jeśli w ten sposob w każdym miocie oszczędzi się chociażby tylko po 2 — 3 samic, to fakt taki wpłynie już bardzo znacznie na poprawę stanu zajęcy w roku następnym. W zajęczym rodzie jest prawie zawsze mniej samic niż samców.

Przy polowaniu w kotły, sprawa oszczędzania samic przedstawia się gorzej; małe szanse daje niedokończanie kotła, — mianowicie, zamiast praktykowanego sygnału: „myśliwi stać, naganka do środka", powinien być dany sygnał: „stać, kocioł skończony, więcej nie strzelać".

Jeszcze gorzej przedstawia się ta sprawa przy polowaniu ławą czeską. Tutaj tylko przez odpowiednie skrócenie „skrzydeł", można zapewnić zającom — samcom i samicom pewien odpływ z matni, jako rezerwę do dalszej rozmnoży.

Miesiąc październik jest ostatecznym okresem do gromadzenia paszy na zimę, dla jeleni, sarn i zajęcy, oraz dla dzików. Na samym początku miesiąca dojrzewają i opadają kasztany, żołędzie i buczyna, które starannie zbierać i gromadzić trzeba, by w czasie długotrwałej zimy, mieć co zadawać zwierzynie i utrzymywać ją w łowisku.

Z wymienionych wyżej nasion, kasztany najmniej są wrażliwe na mrozy i z łatwością przechować się dają: na strychu, klepisku it. p. Natomiast żołędzie i buczyna są mniej odporne na mrozy i dlatego najwłaściwiej jest zadołować je w kopczyki, podobnie jak ziemniaki.

Gdzie są założone pólka bulwowe, to, o ile w swoim czasie wykonano drugie cięcie łodyg, można około połowy miesiąca przystąpić do wyko-

pywania kłębów, które służyć mają do dalszych, nowych plantacyj — na przyszłą wiosnę, albo też na zimową paszę dla sarn i zajęcy, gdy kłębów tych jest więcej niż potrzeba do dalszej hodowli. Kłęby bulw przechowywać można w kopczykach, podobnie jak ziemniaki, albo też w suchej, bezmroźnej ubikacji, przysypane suchym piaskiem tak, aby w całości były pokryte.

Kto ma do wysiewu nasienie żarnowca (Spartium scoparium), winien to uskutecznić w końcu października. Siewu dokonywa się w płytkie, za pomocą motyk zrobione rowki i przykrywa nasienie ziemią na ½ do 1 ctm., zależnie od spoistości ziemi. Im ziemia cięższa, tem cieńsze powinno być pokrycie ziemią.

LISTOPAD.

Zbliża się zima, a z nią czas krytyczny dla naszych zwierzostanów, zarówno czworonogich, jak i skrzydlatych. Szczególnie krytyczną bywa zima śnieżna, w pozbawionych schronisk, gołych polach, dla kuropatw. Nietylko cierpią one od dokuczliwych mrozów, wiatrów i śnieżnych zawiei, ale nadto wystawione są na znacznie większe niebezpieczeństwa ze strony skrzydlatych drapieżników niż w innych porach roku.

Wcześnie też, t. j. przed zapadnięciem śniegów i nastaniem mrozów, pomyśleć trzeba o zabezpieczeniu, a przynajmniej ulżeniu doli tych, tak miłych i pożytecznych ptaków.

Przedewszystkiem więc, gdzie w polach niema naturalnych lub sztucznie założonych, stałych schronisk (remiz), należy postarać się o przygotowanie chociażby prowizorycznych, zrobionych z gałęzi drzew iglastych, z młodych sosenek, świerków lub jałowców, wkopanych prostopadle w ziemię, możliwie gęsto, aby utworzyły zwarte skupiny (klomby), dostatecznie zabezpieczające w nich kuropatwy od mrozów, wiatrów i zawiei

śnieżnych, a nadewszystko i od bystrego oka lotnych drapieżników.

W środku tych skupin zrobić trzeba budki, również z gałęzi, pochyło ku sobie wkopanych, do zasypywania w nich poślądu.

Prowizoryczne schroniska takie, wielkości po 10 — 15 metrów w kwadrat, rozmieszczone planowo wśród pól, w ilości, odpowiadającej przynajmniej liczbie znajdujących się na danym terenie stad, obiorą sobie kuropatwy jako stałe, dzienne osiedla i unikną przez to samo licznych niebezpieczeństw.

Schroniska takie robić należy wcześnie, przed zapadnięciem śniegów, aby kuropatwy miały czas oswoić się z przygotowanemi dla nich w ten sposób osiedlami.

Jednocześnie z wykonaniem budek, trzeba też zasypywać w nich, jako przynętę, pewną ilość „zgonin" lub poślądu, zmieszanego z plewami, albo drobną sieczką. A gdy się zauważy, że kuropatwy już budki odwiedzają, należy zasypywanie poślądu kontynuować perjodycznie, zawsze na noc, regulując ilość, zależnie od wielkości stad, oraz od tego, czy kuropatwy mają wolny dostęp do ozimin.

Gdy kuropatwy znajdą w schroniskach zasypane dla nich ziarno, uczęszczać tam już będą stale i nie odczują potrzeby przeniesienia się pod wiejskie zagrody, gdzie, jak wiadomo, są w najrozmaitszy sposób tępione.

To, co powiedziano o zasypywaniu karmy dla kuropatw, dotyczy w wyższym jeszcze stopniu również i bażantów, hodowanych na dziko.

Również i dla zwierzyny czworonogiej w lasach, mianowicie dla jeleni, danieli i sarn — pozakładać do jaseł, a zatem pod daszkami pewne ilości paszy, np. owsa w snopach, koniczyny, seradeli lub dobrego siana, oraz, choćby tylko na przynętę — trochę buraków, marchwi lub ziemniaków, co zapobiegnie rozproszeniu się zwierzyny po okolicy.

Gdzie niema zbudowanych jaseł (paśników), trzeba wcześnie, zanim ziemia umarznie, w odpowiednich do tego celu miejscach — na haliznach, pozabijać odpowiednią ilość palików, wysokich 0,60 do 0,80 metr. nad ziemią, do nadziewania na nich snopków z paszą, by były gotowe, gdy nadejdzie chwila intensywnego zakładania paszy.

Buraki, marchew, ziemniaki, żołędzie, buczynę najlepiej ułożyć w kopczyki na oczyszczonej ziemi i przykryć mchem, liśćmi lub wiązkami słomy. — Zwierzyna sama odgrzebywać je sobie będzie. Ponieważ kasztany zawierają wiele goryczki, a trudno przewidzieć, czy nastąpią dość silne mrozy, któreby przez przemrożenie goryczkę tę usunęły, najlepiej jest zadawać je już parzone, a wówczas chętniej będą przez zwierzynę przyjmowane.

Zrewidować też pojniki i lizawki, i pooczyszczać je z opadłych liści, igieł sosnowych i t. p.

W bieżącym miesiącu kończy się ruja danieli.

Z nastaniem śniegów, — tropienie i odstarzał a przebywają w obwodzie łowieckim w charaktedzików oraz szkodliwych dla łowiectwa drapieżników.

Śledzić trzeba za sidłami i innemi pułapkami, zastawianemi przez kłusowników, na ścieżkach, wydeptanych przez zwierzynę — co na śniegu z łatwością daje się wykryć.

GRUDZIEŃ.

Kto zamierza sprowadzić do dalszej hodowli zające, bażanty lub kuropatwy, najwyższy czas, aby śpieszył z ich zamówieniem.

Zarówno w polach, jak i w lasach, rozpoczyna się dla zwierzyny okres krytyczny, szczególnie jeśli oprócz mrozów nastąpią obfite śniegi.

Gdzie przeto nie przygotowano jeszcze w polach sztucznych schronisk i budek dla kuropatw, to czas najwyższy uskutecznić to i zasypywać poślady. Również i bażantom należy się zabiegliwa

opieka. W przygotowanych dla nich budkach lub pod daszkami — należy śnieg starannie usuwać i na oczyszczoną ziemię zasypywać karmę.

W lasach, o ile te obejmują drzewostany liściaste lub mieszane, iglasto-liściaste, z podszyciem drzew i krzewów liściastych, których młode pędy mogą dostarczyć zwierzynie choć jakie takie naturalne pożywienie, bez obawy szkód w młodnikach, nie potrzeba z zakładaniem paszy sztucznej na początku zimy zbyt forsować. Wskazanem jest natomiast ścięcie w różnych punktach łowisk pewnej ilości małowartościowych drzew osikowych, brzóz, lip, jarzębin, wiązów, wierzb, dzikich jabłoni, grusz, lub karłowatych, mniej cennych dąbków, których korę i młode pędy jelenie, daniele, sarny i zające chętnie obgryzają.

Natomiast gdzie tego niema, jak np. w lasach czysto iglastych, trzeba już na początku zimy podawać zwierzynie obficiej paszę sztuczną, aby nie dopuścić do jej wyemigrowania.

Zależnie więc od jakości i ilości zwierzyny w danem łowisku i od tego, jaką paszą dysponujemy, zadawać należy: suszone łodygi bulw, wiązki ciętych w czerwcu lub lipcu i zasuszonych liści dębu, osiki, topoli kanadyjskiej, buku, bzu jesiennego, lipy, jesionu i t. p. oraz od czasu do czasu suszone pędy z liśćmi kruszyny; pozatem siano koniczyny i seradeli oraz siano łąkowe z pierwszego pokosu, snopki niemłóconego owsa, jarmuż, głąby kapuściane, marchew, buraki, ziemniaki, buczynę, żołądź, owoce kasztanowca i t. p. Te ostatnie zadawać najlepiej parzone, przez co pozbywają się niemiłej goryczki i chętniej są przez zwierzynę przyjmowane.

Przy zakładaniu wszelkiej paszy należy zwracać uwagę na to, aby jej nie gromadzić zbyt obficie w jedno miejsce, lecz rozdzielać na mniejsze porcje i rozmieszczać w różnych punktach łowiska.

Dla dzików najodpowiedniejszą paszą są: kłęby bulw, buczyna, żołędzie, dzikie kasztany, snopki

niemłóconego grochu polnego lub owsa, wreszcie padlina końska. Z zakładaniem tej ostatniej trzeba jednakże być ostrożnym, by nie zadawać na żer zwierząt padłych na zaraźliwe choroby. Nie należy też padliny zakładać zbyt obficie.

W bieżącym miesiącu lochają się maciory dzików. W tym więc czasie nie jest wskazany odstrzał odyńców, z powodu wstrętnej ich woni, — i odłożyć to lepiej na miesiące następne. Natomiast jest na czasie odstrzał warchlaków.

W grudniu odbywają się najliczniejsze polowania z naganką na zające i króliki w lesie, oraz polowania w kotły i ławą czeską.

Gdzie zajęcy jest mało, stosować przy wykonywaniu polowań prawidła podane we wskazówkach hodowlanych na październik.

Z każdej ponowy należy obecnie korzystać, by tropić i tępić czworonogie drapieżniki, jak wilki, lisy, kuny, tchórze i łasice. Przy polowaniach na wilki i lisy znakomite usługi oddają fladry, któremi otaczać należy ostępy, z otropionemi wilkami lub lisami. O rysiach nie wspominam, gdyż jest ich w naszym kraju tak mało, że, pomimo ich prawdziwie rozbójniczego charakteru, o intensywnem tępieniu nie może być mowy.

Początek grudnia jest też najodpowiedniejszy do przygotowania „ambon" i zakładania przynęt na wilki i lisy. Jak to wykonać, opisane jest obszerniej we „wskazówkach hodowlanych na styczeń".

Stanisław Kamocki.

PODKARMIANIE ZWIERZYNY NA WOLNOŚCI

Mówiąc o podkarmianiu zwierzyny na wolności, musimy rozróżniać pory roku, w których zwierzyna szczególnej opieki z naszej strony wymaga, a ponadto uzależniać konieczność podkarmiania od gatunków zwierzyny, a także i od tego, czy się ma do czynienia z łowiskami, w których przeważają pola, czy lasy.

Najidealniejszym sposobem dokarmiania wszelkiej zwierzyny jest zapewnienie jej dostatecznej ilości naturalnego pożywienia w stanie świeżym, a więc w postaci specjalnie dla zwierzyny przeznaczonych pólek uprawnych i łąk. Dzisiejszy jednak system gospodarki rolnej na obszarach dworskich, jak również gospodarki leśnej na wielkich obszarach, powoduje, że zwierzyna częstokroć pozbawiona jest w mniejszym lub większym stopniu naturalnego pożywienia, co zmusza ją do dalszych wędrówek, bądź też nędzne odżywianie czyni ją mało odporną na choroby i ciężkie warunki bytowania w okresie zimowym.

Pierwszą zatem troską każdego myśliwego hodowcy, dbałego o swój zwierzostan, powinno być zbadanie swego łowiska, w jakim stopniu czyni ono zadość potrzebom zwierzyny pod względem zapewnienia jej należytej ilości naturalnego pożywienia, oraz czy i w jakiej mierze jest ono dla zwierzyny dostępne bez narażania jej na zbytnie niebezpieczeństwo.

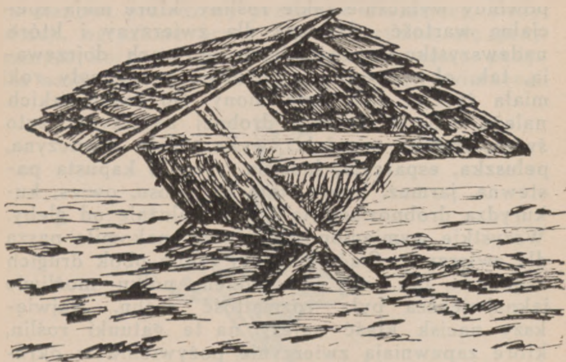
Poddając szczegółowej analizie w tym względzie oddzielne obszary polne gruntów włościańskich, takież dworskie i wreszcie obszary leśne, dojść musimy do wniosku, że stosunkowo najko-

rzystniej pod względem zapewnienia naturalnego pożywienia zwierzynie przedstawiają się grunty włościańskie, a to dla następujących powodów.

Jeżeli porównamy dwa obok siebie leżące tereny, jednakowe pod względem przestrzeni i gleby, z których jeden będzie dworski, a drugi włościański, to już na pierwszy rzut oka widzimy, że grunty włościańskie cechuje ogromna rozmaitość pól uprawnych, a ponadto niższy poziom ich kultury, które, gdy idzie o zwierzynę, mają wpływ dodatni. Wszystko tak niezbędne dla zwierzyny jak rozmaite chwasty, bujnie rosnące na miedzach, częstokroć o własnościach leczniczych, kępy krzewów dzikiej róży czy tarniny, które stanowią tak znakomitą ochronę dla dzikiej zwierzyny przed drapieżnikami, wszystko to na polach dworskich obecnie prawie nie istnieje, a jeżeli nawet jest, to zazwyczaj skupione gdzieś w jednem miejscu ponad rowem, czy lasem. Zwierzyna, szukając żeru na gruntach dworskich, musi przebiegać w pewnych porach roku całe rozległe łany nieraz, by się pożywić, lub znaleźć schronienie, gdyż zdarzają się lata, że skutkiem płodozmianu pola takie wypadają gdzieś na odległych krańcach majątku, nie zaś tam, gdzie miejsce ich ze względu na potrzeby zwierzyny, byłoby wskazane.

Jeżeli jednak, wbrew temu, co zostało wyżej przytoczone, zwierzostany na obszarach dworskich są naogół lepsze, aniżeli na włościańskich, o czem upewniają nas rezultaty polowań, to dzieje się to jedynie dzięki temu, że ochrona zwierzyny od drapieżników i kłusowników na obszarach dworskich jest zazwyczaj wiele lepsza, że zwierzyna ma tam spokój i że skutkiem tego w pewnych okresach masowo tam ściąga, co zauważyć się daje szczególnie na jesieni, a częściowo i w zimie. Na jesieni ruch na polach włościańskich oraz wałęsające się psy zwierzynę wypłaszają, chętnie przenosi się ona wtedy na obszary dworskie, gdzie ma większy spokój.

Pozostaje też zazwyczaj przez całą zimę tam, gdzie ma możność znalezienia pożywienia i osłony od słot w pobliżu stert, których brak jest na polach włościańskich. Widzimy zatem, że gdyby na obszarach dworskich więcej zwracano uwagi na zaspokajanie potrzeb zwierzyny, niewątpliwie przebywałaby ona na nich chętnie przez

Jarzmo.

cały rok. Osiągnąć to można łatwo przez zakładanie w odpowiednich miejscach remiz, pólek i paśników. Remizy zapewniać powinny zwierzynie w pierwszym rzędzie schronienie w każdej porze roku, a pólka pożywienie. Najlepiej gdy jedno i drugie jest razem połączone.

Zastanówmy się teraz, czem należy się kierować przy zakładaniu remiz i pólek. Jeżeli mamy do czynienia z terenem czysto polnym, wówczas ilość remiz i pólek powinna być taka, by odpowiadała w pewnym stosunku ogólnej przestrzeni. Remizy nie potrzebują być duże, wystarczy, gdy

będą miały 1/2 do 1 hektara, lecz powinny być za to możliwie gęsto rozmieszczone, t. j. przynajmniej 1 remiza na 150 do 200 ha, — przyczem nigdy na granicy terenu, lecz w głębi i możliwie ku środkowi. Dookoła remizy, lub w jej środku powinno być pólko — specjalnie dla zwierzyny przeznaczone, niezależne zupełnie od wszelkich płodozmianów. Na pólkach tych uprawiane być powinny wyłącznie takie rośliny, które mają specjalną wartość odżywczą dla zwierzyny i które nadewszystko w rozmaitych okresach dojrzewają, tak, aby zwierzyna możliwie przez cały rok miała żer na nich zapewniony. Do roślin takich należą, o ile to dotyczy drobnej zwierzyny: żyto świętojańskie, seradela, wyka, biała koniczyna, peluszka, esparceta, lucerna, rzepak, kapusta pastewna, jarmuż, bulwy, tatarka, proso, owies, kukurydza drobnoziarnista i t. p. zależnie od gleby. Wszystkie wymienione rośliny są znakomitą paszą dla zwierzyny. Siać je należy jedne obok drugich zagonami, tak, aby na jednem pólku możliwie jaknajwiększa była rozmaitość roślin. Największy nacisk kłaść należy na te gatunki roślin, które zapewniają zwierzynie pożywienie w okresie zimowym, t. j. kapustę pastewną, jarmuż, rzepak i bulwy, gdyż uzupełnienie tych pokarmów paszą treściwą i ziarnem nie nastręcza już zbytnich trudności. Pozbawienie natomiast zwierzyny w zimie pokarmów, zawierających znaczny procent wody, jest bardzo szkodliwe dla jej zdrowia, gdyż wszelkie pasze suche są zasadniczo ciężko strawne i zadawane w zbyt dużej ilości powodują przekrwienie kiszek i żołądka oraz rozmaite choroby. Z pokarmów, zawierających w sobie wodę, nie wszystkie są równie dobre, jak np. kapusta pastewna i jarmuż. Tak więc buraki pastewne i marchew, jakkolwiek zasadniczo są dobre, a zwłaszcza marchew, jako doskonały środek przeciw robakom, tem niemniej są one o tyle niebezpieczne, że podczas silnych mrozów i na-

stępujących po nich odwilży łatwo ulegają zepsuciu, a wtedy są bardzo szkodliwe... Kapusta pastewna i jarmuż wytrzymują dość silne mrozy i nie ulegają tak łatwo zepsuciu, zwłaszcza łodygi, które bardzo chętnie ogryzane są przez zające i sarny. Obok wyżej wymienionych roślin, któremi należy obsiewać pólka, dobrze jest sadzić lub wysiewać w remizach akację białą, której kora stanowi prawdziwy przysmak dla zajęcy. Pędy akacji, ogryzione przez zające przycina się przy samym korzeniu, poczem wyrastają nowe pędy. Do nawożenia stosować należy nawozy zwierzęce,

Paśnik w kształcie parasola.

unikając, o ile możności, nawozów sztucznych które powodują czasami zatrucia. O ile do danego łowiska należy obok pól i las, wówczas pólka takie należy zakładać wzdłuż skraju lasu wąskim, około 20-metrowym pasem, aby zwierzyna, wychodząca na żer, nie potrzebowała się zbytnio oddalać i temsamem nie była narażona na niebezpieczeństwo. W łowiskach, gdzie przewagę stanowią lasy, a okalające pola należą do obcych właścicieli, pólka zakładać należy wśród lasu, wy-

zyskując do tego celu miejsca po zrębach, przyczem, jeżeli lasy obfitują w grubszą zwierzynę, jak jelenie, dziki i sarny, to pólka muszą być odpowiednio większe, t. j. po 2 do 3 ha. W tych wypadkach pólka dzieli się na parę części, okalając każdą płotem z żerdzi, lub gałęzi, dając do nich dostęp zwierzynie stopniowo, w miarę gdy nadejdzie właściwy czas dokarmiania, tak pod względem pory roku, jak i okresu wyrastania lub dojrzewania danego gatunku roślin, w przeciwnym razie, pólka zostałyby zdeptane i zasiewy zniszczone przedwcześnie. Miejsca na pólka w lasach należy wybierać takie, gdzie ma dostęp słońce, by rośliny wschodziły i dostarczały zwierzynie jaknajwcześniej na wiosnę pożywienia. Na wczesną wiosnę zwierzyna jest zawsze mniej lub więcej wycieńczona po zimie, a ponadto łanie i kozy są w tym czasie kotne i lepiej, niż kiedykolwiek, muszą być odżywiane.

Pólka w lasach, zależnie od zwierzostanu, powinny być urządzane jaknajgęściej, by unikać zbytniego skupiania zwierzyny w jednem miejscu, co się zazwyczaj bardzo ujemnie odbija na młodzieży, którą starsze sztuki odpędzają. Podobnie jak remizy na polach, pólka w lasach urządzać należy więcej w środku terenu, by odciągać w ten sposób zwierzynę od wychodzenia na obce pola.

Gdyby podkarmianie zwierzyny ograniczyć tylko do urządzania dla niej pólek i remiz byłoby to już bardzo wiele, w łowiskach jednak, gdzie gospodarka łowiecka prowadzona jest intensywnie, nie można się do tego ograniczać i dokarmiać zwierzynę należy obok tego jeszcze przez urządzanie podsypów i paśników.

Dla dokarmiania kuropatw zimą urządza się na polach budki z gałęzi świerkowych, sypiąc do środka poślad pszenicy, a obok tego parę łopat piasku gruboziarnistego, w którym kuropatwy lubią się grzebać. Budki powinny być tak rozmieszczone, aby każde stadko miało swoją budkę,

co po śniegu daje się łatwo sprawdzić. Dla bażantów urządza się tak zwane podsypy w lesie. W tym celu wbija się w ziemię cztery słupki, wysokości 1 do 1½ metra i nakrywa się spadzistym daszkiem z gałęzi świerkowych, trzciny lub słomy. Podsypy powinny być o tyle przestronne, aby śnieg nie zawiewał w środku, t. j. by ziemia wewnątrz budki, gdzie sypie się plewy i poślad pszenny, dobrze razem zmieszane, była goła. Dodawanie plew do ziarna powoduje, że bażanty, zarówno jak i kuropatwy, grzebią, szukając ziarna i w ten sposób zagrzewają się. Zamiast plew dawać można bażantom drobnoziarnistą kukurydzę w kaczanach, skutkiem czego bażanty również zagrzewają się, wydłubując ziarna. Najodpowiedniejszą paszą dla bażantów jest poślad pszenny, dawać jednak można również wszelkie wysiewki, pozostałe od młocki, grykę, cokolwiek jęczmienia, dodając jednak zawsze trochę liści kapusty pastewnej, jarmużu, bulw, buraków lub marchwi, jako ułatwiających trawienie. Podobnie, jak dla kuropatw, dobrze jest posypać parę łopat piasku dla paprania. Karmić bażanty należy dwa razy dziennie, rano, jaknajwcześniej i przed wieczorem. Szczególniej ważne jest karmienie wieczorem podczas silnych mrozów, kiedy porcje dzienne należy zwiększyć. Normalnie na 100 sztuk kuropatw liczy się czystego ziarna bez plew około 5 litrów dziennie i na 100 sztuk bażantów około 7 litrów ziarna.

Dla karmienia sarn, jeleni, danieli i dzików w zimie urządza się paśniki w kształcie jarzm, t. j. drabin dwustronnych, nakrytych daszkiem ze słomy lub też w kształcie dużego parasola, t. j. słupa nakrytego okrągłym daszkiem ze słomy. Dookoła słupa umieszcza się drabinki na siano, niżej zaś nieco żłobki na paszę treściwą. Dzikom zadaje się paszę zwykle wprost na ziemi. Dla zajęcy tak w polu, jak i w lesie można urządzać niskie jarzma ½ do 1 metra od ziemi, nakryte szerokim dasz-

kiem ze słomy, lub zamiast jarzm urządzać można budki w rodzaju tych, jakie się stosuje dla bażantów, tyle tylko, że nie powinny one być wyższe nad 0,7 metra. Pod tego rodzaju budkami, mającemi po 4 do 6 metr. kwadratowych, zadaje się paszę dla zajęcy wprost na ziemi.

Najodpowiedniejszą paszą zimową dla zajęcy są gałązki, suszone w lecie w cieniu drzew owocowych i akacji, kapusta pastewna, jarmuż, marchew czerwona pastewna, lub buraki, a obok tego dawać należy zawsze cokolwiek niemłóconego owsa. Specjalnym przysmakiem dla zajęcy jest pietruszka, którą jednak dawać należy w ograniczonej ilości, jako środek moczopędny.

Dla sarn, jako paszę zalecić można siano słodkie, byle nie zepsute i nie zamulone, gałązki osiki, ścinane w zimie, owoce dzikiej jabłoni, żołędzie, kasztany odgoryczone i zmielone, kapustę pastewną, jarmuż i owies niemłócony. Jako specjalny przysmak i przynęta służą kiełki słodowe.

Jeleniom i danielom dawać należy bulwy oraz liście i łodygi Topinamburu lub Helianthus salsifis, buraki, marchew, żołędzie, kasztany odgoryczone, owoce dzikiej jabłoni, siano, koniczynę liście kapusty pastewnej lub jarmuż świeży. Jako przysmak i przynęta służą kiełki słodowe i nadewszystko świeża jemioła.

Dziki karmić należy bulwami, kartoflami, żołędziami, buczyną, kasztanami odgoryczonemi; jako przynęta służy kukurydza, groch, owies niemłócony i padlina.

Stanisław Kamocki.

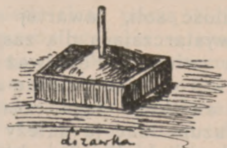
URZĄDZANIE LIZAWEK

Normalnie ilość soli, zawartej w pokarmach roślinnych jest wystarczająca dla zaspokojenia potrzeb organizmu zwierząt. Ponieważ jednak ilości soli, zawartych w roślinach zależne są od jakości gleby i bywają skutkiem tego często niewystarczające, przeto uzupełniać je należy dawkami soli kuchennej, lub soli bydlęcej, z których przygotowuje się tak zwane lizawki. Sól kuchenna przyczynia się w dużej mierze u zwierząt przeżuwających do zwiększenia apetytu, pobudza pragnienie, ułatwia trawienie i działa wzmacniająco na organizm zwierzęcia. Błędnem jest natomiast mniemanie, jakoby sól miała wpływ bezpośredni na rozwój poroża, jak również, że przez urządzanie lizawek zapobiega się ogryzaniu drzew przez jelenie i sarny.

Najprostszy sposób urządzenia lizawek polega na dokładnem zmieszaniu wysuszonej, sproszkowanej i przesianej przez gęste sito gliny z solą. Przesianie gliny jest konieczne dla usunięcia ewentualnych kawałków szkła, lub kamyków. Na 2/3 gliny bierze się 1/3 soli. Po dokładnem wymieszaniu soli z gliną zwilża się wodą tak, by całość tworzyła rodzaj ciasta, które następnie wkłada się w skrzynki drewniane, czworokątne o wymiarach 80 do 100 cm w kwadrat dla jeleni i 40 do 50 cm dla sarn. Skrzynki wypełnia się w ten sposób, by w środku tworzyły rodzaj stożka wewnątrz którego wkłada się sięgający dna kołek. Robi się to w tym celu, by przeszkodzić lisom, tchórzom i kunom wchodzenia na lizawki i zanieczyszczania ich.

Lizawki umieszcza się następnie w odpowiednich zagłębieniach w ziemi tak jednak, by po-

nad nią wystawały i były widoczne. Ilość lizawek w rewirze nie powinna być mniejsza, niż na 50 do 100 ha dla jeleni oraz na 100 ha dla sarn. Najodpowiedniejsze miejsca do zakładania lizawek są te, gdzie na zasadzie przeprowadzonej obserwacji ustalono, że zwierzyna najchętniej

Lizawka.

przebywa. Obok wyżej opisanego sposobu urządzenia lizawek stosuje się takież lizawki, umieszczane na słupkach lub w wydrążonych pniach drzew. W tym ostatnim wypadku dawać można zamiast soli zmieszanej z gliną, samą sól, która pod wpływem wilgoci atmosferycznej rozpuszcza się, tworząc tak zwane lizawki płynne. Ten ostatni sposób nie jest jednak godny polecania, bo jelenie zarówno jak i sarny liżąc pnie drzew uczą się mimowoli ogryzania drzew z kory. Zagranicą istnieją w handlu specjalne lizawki w formie cegiełek, sporządzonych z silnie sprasowanej soli lub odpadków, pozostałych przy warzeniu soli. Jako domieszkę dają tam wapno fosforowe z dodatkiem niekiedy kminku i anyżku, jako przynęty ze względu na ich aromat.

Właściciele łowisk urządzając lizawki, nie powinni się zrażać, jeżeli zwierzyna nie korzysta z lizawek natychmiast po ich urządzeniu, gdyż często zdarza się, że następuje to dopiero po kilku miesiącach. Jako przynętę stosować należy posypywanie lizawek kiełkami słodowemi, jagodami jarzębiny, jemioły, żołędziami lub owsem. Lizawki powinny być zakładane możliwie jaknajbliżej wody.

Janusz Domaniewski.

PRZEGLĄD NASZYCH SSAKÓW ŁOWNYCH

W przeciwstawieniu do ptaków, których znajomość wśród myśliwych jest bardzo mało rozpowszechniona, ssaki łowne są naogół myśliwym dobrze znane. Znajomość ta jest jednak dość powierzchowna, dotyczy też głównie gatunków bardziej pospolitych, względnie takich, które łatwe są do rozróżnienia. Już jednak z rozróżnianiem gatunków, należących do rodziny kun jest znacznie gorzej. Sądzę też, że z tego względu podanie klucza do oznaczenia ssaków łownych Polski jest bardzo wskazane. Przyczyni się ono z jednej strony do dokładnego poznania wszystkich naszych ssaków łownych, z drugiej zaś, łącznie z załączonym systematyoznym przeglądem, da możność zorjentowania się w ich pokrewieństwie.

Niestety, brak miejsca nie pozwala mi na dokładne opisy, jak również na podanie większej ilości danych biologicznych. Zmuszony też jestem poprzestać na danych, zupełnie ogólnikowych. Większą natomiast uwagę zwracam na tropy. Załączone rysunki mogą być pomocne przy tropieniu, którego znajomość jest wśród szerokich rzesz polujących bardzo mało rozpowszechniona.

KLUCZ DO OZNACZANIA RZĘDÓW.

1	Palce zaopatrzone w racice lub kopyta	**Kopytne**
	Palce zaopatrzone w pazury	2
2	— Kłów brak zupełnie	Gryzonie
	— Kły dobrze wykształcone . .	Drapieżne

CARNIVORA — DRAPIEŻNE.

Krajowe gatunki tego rzędu dadzą się oznaczać według następującego klucza:

1	— Tylne kończyny pięciopalczaste	5
	— Tylne kończyny czteropalczaste	2
2	— Pazury ostre, stosunkowo długie, wysuwalne	3
	— Pazury tępe, stosunkowo krótkie, niewysuwalne	4
3	— Końce uszu pokryte krótką szerścią, nie tworzącą pędzelków	Żbik
	— Końce uszu pokryte szerścią wydłużoną, tworzącą pędzelki	Ryś
4	— W ubarwieniu dominuje barwa bura, długość ciała okazów dorosłych powyżej 1 metra	Wilk
	— W ubarwieniu dominuje barwa ruda, długość ciała okazów dorosłych poniżej 70 cm.	Lis
5	— Ogon krótki, zębów trzonowych po sześć z każdej strony górnej szczęki	Niedźwiedź
	— Ogon długi, zębów trzonowych po 4 — 5 z każdej strony górnej szczęki	6
6	— Palce spięte błoną pławną . .	7
	— Palce bez błony pławnej . .	8
7	— Ogon puszysty obły, długość ciała okazów dorosłych poniżej 40 cm.	Norka
	— Ogon pokryty krótką szerścią, długość ciała okazów dorosłych powyżej 60 cm. . . .	Wydra

8	— Dolna część stopy albo całkowicie, albo częściowo naga, przy stąpaniu ciało opiera się na całej stopie	9
	— Dolna część stopy całkowicie pokryta szerścią, przy stąpaniu ciało opiera się tylko na palcach	10
9	— Dolna część stopy zupełnie naga, głowa biała z czarną pręgą przez oko	Borsuk
	— Dolna część stopy częściowo pokryta szerścią, głowa ciemno zabarwiona	Rosomak
10	— Ubarwienie górnej części ciała pstre	Sarmatka
	— Ubarwienie górnej części ciała jednolite bez plam . . .	11
11	— Spód ciała zabarwiony ciemniej niż boki ciała	Tchórz
	— Spód ciała zabarwiony jaśniej niż boki ciała	12
12	— Ubarwienie dolnej części szyi jaśniejsze niż ubarwienie brzucha	13
	— Ubarwienie dolnej części szyi takie same jak ubarwienie brzucha	14
13	— Plama na gardzieli biała, w kierunku ku tyłowi ciała rozdzielona na dwie odnogi, zachodzące na przednie kończyny	Kuna kamionka
	— Plama na gardzieli jasnożółta lub pomarańczowo - żółta, w kierunku ku tyłowi ciała, nie rozdwojona, lecz wydłużona między nogi	Kuna leśna

14 — Końcowa część ogona czarna lub czarniawa . . . . . Gronostaj
— Ogon jednobarwny bez czarnego zakończenia . . . . . Łasica łaska.

RODZINA I.

URSIDAE — NIEDŹWIEDZIE.

Ursus arctos Linn. — **Niedźwiedź brunatny.**

Niedźwiedź brunatny wykazuje, zarówno pod względem ubarwienia, jak i kształtów ogromną

Ryc. 1.
Trop niedźwiedzia. P — przednia noga, T — tylna.

zmienność. Ubarwienie jego bywa najrozmaitszych odcieni, począwszy od barwy ciemno-brunatnej do zupełnie jasnej brunatno-żółtej, a nawet buła-

nej. Kształt czaszki jest niemniej zmienny. Zmienność niektórych cech związana jest z geograficznem rozmieszczeniem i na tej podstawie wyróżniono szereg podgatunków niedźwiedzia. Czy nasz niedźwiedź górski różni się od równinowego niewiadomo, gdyż ścisłe badania naukowe w tym kierunku nie były przeprowadzane. Długość niedźwiedzia dochodzi do 2-ch metrów i więcej, wysokość w kłębie do 1.25 m., waga do 350 klg.

W Polsce niedźwiedź występuje obecnie w Tatrach i Karpatach, oraz na wschodnich rubieżach, gdzie jest jednak bardzo rzadki. Na zimę niedźwiedź zasypia; zaznaczyć przytem trzeba, że niedźwiedzie karpackie i tatrzańskie spędzają w gawrze czas bardzo krótki.

Tropy niedźwiedzia podobne są bardzo do odcisków stopy ludzkiej (patrz ryc. 1).

RODZINA II.

MUSTELIDAE — KUNY.

Gulo gulo (Linn.) — Rosomak.

Szerść gęsta, długa, puszysta, dość szorstka, z silnym połyskiem. Dominującą barwą jest czarniawo-brunatna. Po bokach ciała, począwszy od łopatek ciągną się daleko jaśniejsze pasy, łączące się z sobą u nasady ogona. Dwie jaśniejsze plamy, zwykle zlewające się z sobą, występują również na głowie między okiem i uchem z każdej strony. Szerść na głowie jest krótka, przylegająca do ciała, na ogonie bardzo długa. Długość ciała dochodzi do 75 cm., długość ogona — 17,5 cm.

Rosomak występował dawniej w Polsce, a mianowicie na Litwie i Wołyniu, a dochodził nawet do Podola. Ostatnie rosomaki zabito na Wołyniu w Owruckiem, w roku 1875.

Meles meles (Linn). — **Borsuk.**

Szerść składa się z włosów długich, sztywnych, szczecinowatych, z charakterystycznym połyskiem. Grzbiet i boki ciała stanowią mieszaninę barw szarawo-białej i żółtawej z czarną, w ten sposób mianowicie, że nasada każdego włosa jest żółtawa, środek czarny, a koniec szarawo-biały.

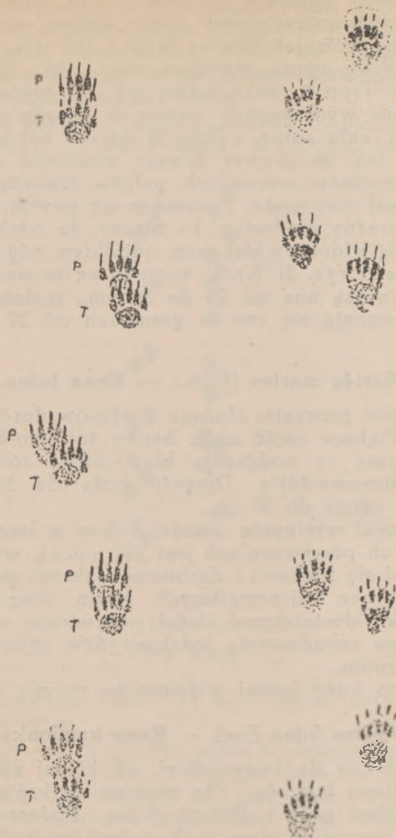

Ryc. 2.

Odcisk przedniej i tylnej nogi borsuka w tropie.

Boki ciała mają rdzawy odcień. Spód ciała i nogi brunatnawo-czarne. Głowa biała, po bokach jej z każdej strony ciągnie się matowa czarna pręga, która stopniowo się rozszerzając idzie przez oko i, okryte białemi i czarnemi włosami, ucho, poczem gubi się na grzbiecie. Długość ciała do 75 cm., długość ogona do 18 cm.

Występuje w całej Polsce w lasach. Dzień spędza w norach, na żer wychodzi w nocy. Ży-

Ryc. 3.
Z lewej strony trop borsuka, idącego powoli;
zprawej strony — w ucieczce.

wność jego stanowią korzonki roślin, owady, ślimaki, dżdżownice, myszy i inne drobne ssaki, gady, płazy, również drobne ptaki i ich jaja, wszelkie możliwe owoce, marchew, rzepa itp. Na zimę zasypia. Trop borsuka łatwy jest do rozpoznania po silnie wydłużonych pazurach przednich nóg Stąpając całą stopą, odbija ją borsuk bardzo wyraźnie, tak że prawie zawsze widoczne są odciski brzuśców wszystkich palców (zwrócone ku przodowi) oraz pięta. Posuwając się powoli, wykazuje wyraźny niedostęp, to znaczy, że odcisk tylnych nóg widoczny jest poza odciskiem nóg przednich (patrz ryc. 2). Kroki borsuka są bardzo krótkie, wynoszą one od 25 do 31 cm., podczas gdy u lisa wahają się one w granicach od 37 do 42 cm.

Martes martes (Linn.) — **Kuna leśna.**

Szerść puszysta, złożona z włosów dość miękkich. Większa część ciała barwy żółtawo-brunatnej, plama na podgardlu blado-żółta, żółta lub pomarańczowo-żółta. Długość ciała do 55 cm., długość ogona do 30 cm.

Naogół występuje w całej Polsce w lasach; na znacznych przestrzeniach jest już jednak wytępiona. Żywi się ptakami i drobnemi ssakami, pozatem zjada owoce najrozmaitszych roślin oraz miód. W braku dostatecznej ilości pożywienia w lesie odwiedza zabudowania ludzkie, gdzie czyni szkody w drobiu.

Trop kuny leśnej widzimy na rycinie 4.

Martes foina Erxl. — **Kuna kamionka.**

Podobna do kuny leśnej, od której różni się szczegółami budowy. Ma mianowicie krótsze nogi, mniejsze uszy i dłuższą głowę. Podeszwy nóg są też inaczej u dwu tych gatunków uwłosione. Mianowicie u kuny leśnej podeszwy są obficie uwłosione, tak że włosy występują nawet na brzuścach palców, natomiast u kuny kamionki

uwłosienie podeszew jest bardzo słabe, a brzuśce palców są zupełnie nagie. Szerść kuny kamionki jest krótsza. Ubarwienie futra jest jaśniejsze, plama na podgardlu biała. Naogół kamionka jest nieco mniejsza od kuny leśnej.

Tryb życia prowadzi podobny. chętniej jednak zagląda do wsi i miast, w obrębie których

Ryc. 4.
Trop kuny.

nawet osiada na stałe. Od kuny leśnej jest znacznie pospolitsza.

Tropy kun mogą być przez niedoświadczonych myśliwych pomylone z tropami kota. W istocie różnią się one jednak od nich dość wyraźnie, swemi wydłużonemi kształtami oraz odciskami pazurów. Poruszając się normalnie, a więc charakterystycznemi skokami, pozostawiają kuny trop taki, jaki widzimy na rycinie 4,A. Niekiedy spotykamy tropy takie, jak na rycinie 4,B. W ten spo-

sób znaczą jednak kuny tylko na krótszej przestrzeni.

Tropy kuny kamionki i kuny leśnej są do siebie bardzo podobne. Przy sprzyjających warunkach bardzo wprawny tropiciel, może je odróżnić,

Ryc. 5.
Odcisk nogi kuny leśnej.

Ryc. 6.
odcisk nogi kuny - kamionki.

a to mianowicie dzięki wspomnianej powyżej różnicy w uwłosieniu podeszew, co powoduje odmienne odciskanie się palców (patrz ryc. 5 i 6).

Lutreola lutreola (Linn.) — **Norka.**

Futro złożone z włosów niezbyt długich, przylegających gładko do ciała. Barwa ciemno kasztanowata. Wargi i podbródek białe. Niewielka biała lub jasno-żółtawa plamka na granicy szyi i piersi. Palce spięte błoną pławną. Długość ciała do 36 cm., ogona do 14 cm.

Niestety, nie posiadamy dokładnych wiadomości o obecnem występowaniu norki w naszym kraju. Dawniej występowała ona niewątpliwie w całej Polsce, obecnie jednak na znacznej przestrzeni została wytępiona i wiadomo dokładnie tylko tyle, że we wschodnich częściach Rzeczypospolitej nie jest ona rzadką.

Norka, podobnie jak wydra, trzyma się brzegów wód. Pływa i nurkuje znakomicie. Żywi się

rybami, po części i płazami. Na lądzie poluje na ptaki i drobne ssaki.

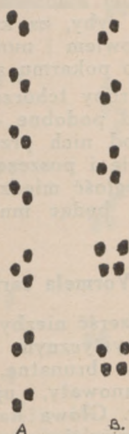
Trop jej jest zupełnie podobny do tropu tchórza, od którego niekiedy da się odróżnić po błonach pławnych, spinających palce.

Putorius putorius (Linn.) — Tchórz.

Szerść wydłużona, puszysta, lśniąca. Spód ciała, nogi i ogon barwy ciemno brunatnej, prawie czarnej, przyczem wzdłuż środka brzucha ciągnie się niewyraźnie odgraniczony pas rdzawo-brunatny. Wierzch ciała nieco jaśniejszy, niż spód.

Ryc. 7.
Fragment tropu tchórza.

Ryc. 8.
Tropy tchórza. A—normalny, B—w ucieczce.

Podbródek i koniec pyszczka żółtawo-białe (u samicy białe). Przez czoło i dalej na boki głowy między oczyma i uszami ciągnie się białawo-żółty (u samicy białawy) pas, zlewający się z jasną

barwą podbródka. Długość ciała do 38 cm., długość ogona do 15 cm.

W Polsce pospolity. Podobnie, jak kuna kamionka, osiedla się, szczególniej zimą, chętnie w pobliżu osad ludzkich, gdzie robi niekiedy znaczne szkody w kurnikach. Może być również szkodliwym dla zwierząt łownych, naogół bowiem rzuca się na wszelkie ptaki i ssaki, którym może podołać. Przedewszystkiem jednak żywi się drobnemi gryzoniami, a mianowicie tępi w olbrzymiej ilości myszy i szczury. Żywi się również płazami i gadami, włączając w to i żmije, a żaby najwidoczniej stanowią jego ulubiony przysmak. Łowi także ryby, za któremi rzuca się do wody, pływa bowiem i nurkuje bardzo dobrze. Nie mając innego pokarmu zjada owady i ślimaki.

Tropy tchórza widzimy na rycinie 7. Są one naogół podobne do tropów kun, różnią się jednak od nich przedewszystkiem wielkością. Mianowicie i poszczególne odciski są nieco mniejsze i odległość między niemi jest krótsza, tchórz bowiem, będąc mniejszym, robi również mniejsze skoki.

Vormela sarmatica (Pall). — Sarmatka.

Szerść niezbyt długa, puszysta, miękka z charakterystycznym połyskiem. Spód ciała i nogi ciemno brunatne, niemal czarne. Wierzch ciała kasztanowaty, upstrzony w nieregularne białe plamy. Głowa kasztanowata, biało znaczona, a mianowicie: wargi i podbródek białe; przez czoło ponad oczy, a następnie na boki głowy ciągnie się biały pas, kończący się po obu stronach poniżej uszu na gardzieli, pośrodku czoła pas ten jest przerwany; równolegle do niego za uszami na górnych częściach boków szyi, widzimy podobny biały pas, w rozwidleniu którego na karku zawsze występuje biała plamka. Koniec ogona, jak spód ciała; pozatem ogon ubarwiony jest, jak

wierzch ciała. Długość ciała do 31 cm., ogona — do 15 cm.

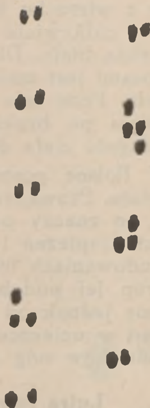
Dawniej występowała w południowo-wschodnich rubieżach Rzeczypospolitej Polskiej (Ukraina, Wołyń, Podole). W granicach obecnej Polski niema jej.

Mustela erminea (Linn.) — Gronostaj.

Szerść krótka, dość miękka. Latem ubarwienie z wierzchu kasztanowate, od spodu białe, zimą — całkowicie białe. Koniec ogona zawsze

Ryc. 9. Fragment tropu gronostaja.

Ryc. 10. Tropy gronostaja.

czarny. Długość ogona wraz z końcowemi włosami wynosi około połowy długości ciała. Samce naogół większe od samic. Rozmiary bardzo zmienne, zwykle długość ciała wynosi około 30 cm.

W Polsce pospolity, jakkolwiek nieliczny. Żywi się drobnemi ssakami i ptaszkami. Napada jednak niekiedy na zające i ptaki łowne. Wyjada

również jaja z gniazd. Szkody, wyrządzane przez niego są jednak bardzo małe w porównaniu z pożytkiem, który przynosi przez tępienie myszy i szczurów, stanowiących główne jego pożywienie. Tępi również i szczury wodne, które chwyta nawet w wodzie, pływa bowiem znakomicie.

Tropy gronostaja (patrz ryc. 9 i 10) podobne są do tropów tchórza, są jednak od nich mniejsze.

Mustela nivalis (Linn.) — **Łasica łaska.**

Szerść bardzo krótka, miękka. Latem ubarwienie z wierzchu kasztanowate, od spodu białe, zimą — całkowicie białe. Ogon latem kasztanowaty, zimą biały. Długość ogona wraz z końcowemi włosami jest mniejsza, niż trzecia część długości ciała. Poza tem łaskę łatwo jest odróżnić od gronostaja po braku czarnego zakończenia ogona. Długość ciała do 17 cm.

W Polsce pospolita i naogół liczniejsza od gronostaja. Prowadzi taki sam tryb życia, jak gronostaj, to znaczy poluje głównie nocą. Podobnie też jest drapieżna i tak samo chętnie osiedla się w zabudowaniach ludzkich.

Trop jej podobny jest do tropu gronostaja, różni się jednak od niego mniejszemi rozmiarami; trop ten w ucieczce przypomina nieco w rozkładzie odcisków nóg — trop zająca.

Lutra lutra (Linn.) — **Wydra.**

Tułów i ogon silnie spłaszczone. Szerść krótka, ostra, charakterystycznie błyszcząca. Wierzch ciała ciemno-brunatny, spód nieco jaśniejszy. Długość ciała do 80 cm., ogona — 40 cm.

W Polsce pospolita. Zamieszkuje brzegi wód. Pływa i nurkuje znakomicie. Żywi się głównie rybami, zjada jednak również raki i żaby, szczury wodne, nie gardzi też i ptakami.

Bardzo charakterystyczne, łatwe do rozpoznania, tropy wydry widzimy na rycinach 11 i 12.

Rys. 11.
Fragment tropu wydry,

A B

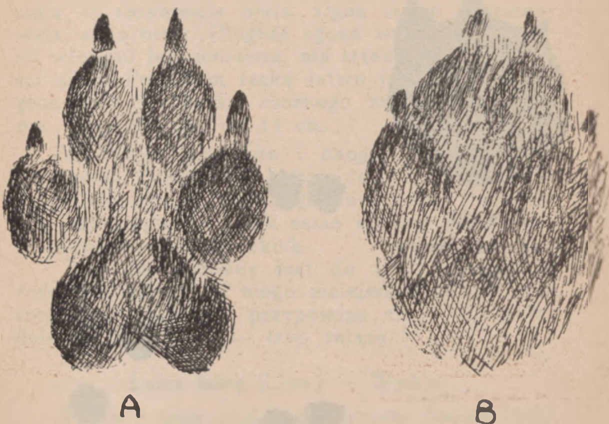
Rys. 12.
Tropy wydry: A — normalny, B — w ucieczce.

RODZINA III.

CANIDAE — PSY.

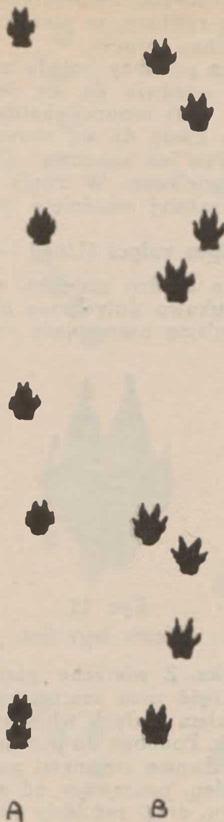
Canis lupus Linn. — **Wilk.**

Wierzch ciała żółtawo-bury z domieszką barwy szarej, spód żółtawo-biały. Ubarwienie wilków jest zresztą bardzo zmienne: niekiedy barwa żółtawa jest wyrażona słabo, natomiast na grzbiecie występuje barwa czarniawa. Trafiają się wyjątkowo okazy zupełnie czarne. Długość ciała do 125 cm., ogona — 85 cm. Wysokość w kłębie do 85 cm.

Ryc. 14.
A — odcisk lewej przedniej łapy wilka,
B — dużego psa.

Występuje na północnym wschodzie i wschodzie Polski, oraz w Karpatach. Główną podstawę pożywienia wilka stanowią większe ssaki, w braku takowych zjada on jednak i drobniejsze ssą-

Ryc. 13.
Trop wilka: A — w kłusie, B — w ucieczce.

ce, pozatem żywi się ptakami, gadami i wogóle wszelkiemi możliwemi zwierzętami. Bierze również i pokarm roślinny, w pierwszym rzędzie jagody i różne inne owoce.

Trop wilka podobny jest do tropu dużego psa, przy pewnej wprawie da się jednak odróżnić. A mianowicie, wilk sznuruje bardzo regularnie, co u psa rzadko kiedy da się zauważyć (patrz ryc. 13). Krok wilka jest znacznie dłuższy, niż krok psa tej samej wielkości. W tropie brzuśce palców są daleko wyraźniej odciśnięte (patrz ryc. 14).

Vulpes vulpes (Linn.) — Lis.

Ubarwienie bardzo zmienne, a charakter tej zmienności naukowo dotyohczas nie został wyjaśniony. Odróżniamy następujące odmiany lisów:

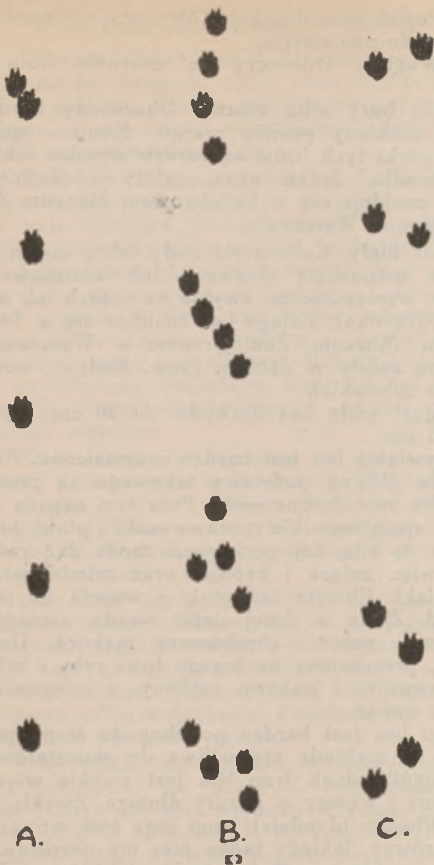

Ryc. 15.
Odcisk łapy lisa.

1. **Ogniówka.** Z wierzchu rdzawy, od spodu biały, tylna część uszu czarna, ogon bardzo puszysty z pęczkiem białych włosów na końcu.

2. **Krzyżak.** Podobny do poprzedniego, od którego różni się dwoma ciemnemi pasami na grzbiecie, z nich jeden, począwszy od szyi, ciągnie się wzdłuż grzbietu, drugi zaś idzie poprzecznie przez łopatki.

3. **Żmijka.** Odznacza się czarnym spodem ciała.

Ryc. 16.
Trop lisa: A — w kłusie, B — w lekkim galopie, C — w cwale.

4. **Popiel** (siwoduszka). Odznacza się spodem ciała śniado-popielatym.

5. **Węglarz** Odznacza się czarnym końcem ogona.

6. **Lis bury** albo **czarny.** Ubarwiony bardzo ciemno, niekiedy prawie czarno. Koniec ogona biały. Skórki tych lisów są bardzo wysoko cenione w handlu. Jeden okaz, zabity w okolicach Płocka, znajduje się w Państwowem Muzeum Zoologicznem w Warszawie.

7. **Lis biały.** Całkowicie biały lub z ciemniejszemi, a mianowicie rdzawemi lub czarniawemi plamami, występującemi zwykle na uszach lub nogach. Jeden okaz białego lisa znajduje się w Państwowem Muzeum Zoologicznem w Warszawie. Został on zabity w Jabłoni (pow. Radzyń, województwo lubelskie).

Długość ciała lisa dochodzi do 70 cm., ogon do — 35 cm.

Pożywienie lisa jest bardzo urozmaicone. Niewątpliwie główną podstawą takowego są myszy i rozmaite inne drobne ssaki. Poza tem napada on jednak i zjada wszelkie możliwe ssaki i ptaki, którym czy to siłą czy podstępem może dać radę. Zabija więc zające i króliki, oraz młode sarny i warchlaki. Chwyta też ptaki i wyjada im jaja z gniazd. Zjada w dużej ilości owady, szczególniej koniki polne i chrabąszcze majowe. Dość zręcznie, przyczajony na brzegu łowi ryby i raki. Bierze również i pokarm roślinny, a mianowicie soczyste owoce.

Trop lisa jest bardzo podobny do tropu psa. Różnice są niekiedy niemożliwe do skonstatowania. Naogół jednak trop lisa jest zwykle więcej wydłużony i węższy, a pazury dłuższe. Zwykle lis chodzi kłusem (dynduje); trop jego jest wówczas bardzo równy, jakiego żaden pies nie pozostawia. Stąpając w ten sposób lis stawia dokładnie tylną nogę w trop przedniej. Przyśpieszając kłusa przestępuje tylną nogą trop przedniej.

Felis catus (Linn). — Żbik.

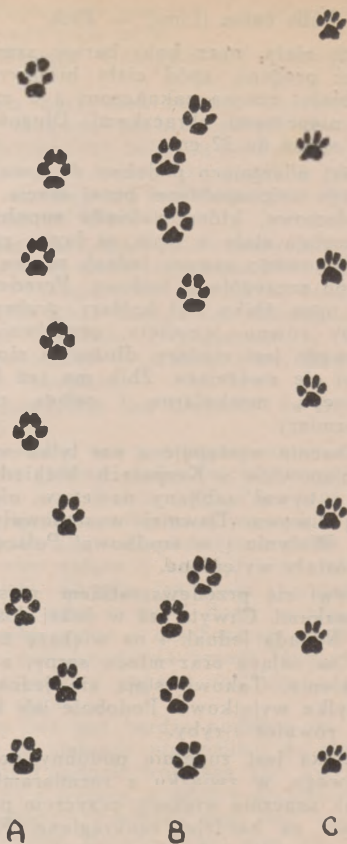
Wierzch ciała, oraz boki barwy szaro-burej z ciemnemi pręgami, spód ciała białawy. Ogon barwy grzbietu, czarno zakończony i z czarnemi pełnemi i niepełnemi obrączkami. Długość ciała do 90 cm., ogona do 32 cm.

Żbik jest uderzająco podobny do kota domowego, w jego najpospolitszej burej szacie. Często też koty domowe, które niekiedy zupełnie dziczeją i pozostają stale w lesie, są brane za żbiki. Od kota domowego zawsze jednak można odróżnić żbika po szczegółach budowy. Przedewszystkiem więc ogon żbika jest krótszy, grubszy i na końcu jakby równo przycięty, przeciwnie ogon kota domowego jest cieńszy, dłuższy i stopniowo ku końcowi się zwężający. Żbik ma też budowę bardziej krępą, muskularną i osiąga znacznie większe rozmiary.

Żbik obecnie występuje u nas tylko w Małopolsce, a mianowicie w Karpatach. Niekiedy schodzi z gór i bywał zabijany nawet w okolicach Krakowa i Lwowa. Dawniej występowały żbiki na Podolu, Wołyniu i w środkowej Polsce, gdzie oddawna zostały wytępione.

Żbik żywi się przedewszystkiem myszami i drobnemi ssakami. Chwyta też w dużej ilości drobne ptaki. Napada jednak i na większe zwierzęta, a więc na zające oraz młode sarny, a nawet i młode jelenie. Takowe stają się jednak jego zdobyczą tylko wyjątkowo. Podobnie jak kot domowy łowi również i ryby.

Trop żbika jest zupełnie podobny do tropu kota domowego, w związku z rozmiarami żbika bywa jednak znacznie większy, przyczem poszczególne odciski są bardziej zaokrąglone. Rozkład odcisków poszczególnych nóg w tropie przypomina takowy u lisa; odciski są jednak zupełnie odmienne, bardziej okrągłe i bez śladu pazurów.

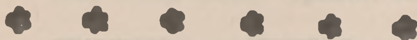

Ryc. 17.
A — Trop żbika powolny, B — w ucieczce,
C — trop kota domowego.

Lynx lynx (Linn.) — Ryś.

Ciało pokryte miękką, dość długą szerścią, tworzącą na bokach głowy bakenbardy, które wraz z wydłużoną szerścią na końcach uszu, nadają rysiowi bardzo charakterystyczny wygląd. Ubarwienie grzbietu i boków ciała czerwonawo- lub rudawo-szare, zimą zawsze z silną domieszką barwy szarej. Na tem tle występują charakterystyczne ciemniejsze plamy. Spód ciała białawy. Ogon krótki. Długość ciała dochodzi do 1 m. 30 cm., długość ogona do 20 cm., wysokość — do 75 cm.

Ubarwienie rysia jest bardzo zmienne, toż samo rozmiary. Opierając się na tych cechach można wyróżnić trzy odmiany. Zdawna były już one wyróżnione przez myśljwych; odróżniają je też i uczeni pod osobnemi nazwami, a mianowicie:

Ryc. 18.
Trop rysia.

Lynx lynx lynx (Linn.) — **Ryś pies.** Zimą na tułowiu brak zupełnie jakichkolwiek centek, które nielicznie występują tylko na nogach. Długość ciała do 1 metra.

Lynx lynx virgatus (Nilss.) — **Ryś kot.** Tułów znaczony ciemniejszemi plamami, niezbyt wyraźnie odgraniczonemi od barwy zasadniczej. Plamy te na grzbiecie układają się w dwa rzędy.

Lynx lynx cervarius (Temm.) — **Ryś wilk,** albo **ryś cielę.** Największy i najpiękniejszy. Tułów znaczony ciemniejszemi plamami, wyraźnie odgraniczonemi od barwy zasadniczej. Plamy te na grzbiecie układają się w trzy rzędy.

Dawniej występował w całej Polsce, został jednak wytępiony, tak że obecnie jest tylko w Ta-

trach, Karpatach, oraz na wschodnich rubieżach Rzeczypospolitej.

Żywi się ssakami i ptakami. Zdobyczą jego stają się wszelkie możliwe gatunki, z któremi w jakikolwiek sposób może sobie poradzić, począwszy do myszy, a skończywszy na dziku i jeleniu. Na te ostatnie decydują się jednak napadać tylko wielkie, silne sztuki.

Odcisk łapy rysia jest tak charakterystyczny, że kto raz go widział, napewno zawsze już odróżnić go zdoła. Jest on mianowicie okrągły z wyraźnie zaznaczonemi odciskami palców, między któremi na wilgotnym śniegu powstaje zwykle niewielkie wzniesienie ściśniętego przez palce śniegu. Ten odcisk łapy rysia górale tatrzańscy nazywają różą. Idąc kłusem ryś pozostawia trop prosty, trop ten przy powolnym kroku jest nieco zygzakowaty. Idąc w susach pozostawia trop, podobny do wilczego.

2. RODENTIA — GRYZONIE.

Krajowe gatunki łowne tego rzędu dadzą się oznaczyć według następującego klucza:

1	— Ogon silnie spłaszczony, pokryty łuskami	Bóbr
	— Ogon obły, pokryty włosem	2
2	— Ogon bardzo długi mniej więcej długości tułowia	3
	— Ogon krótki kilka razy krótszy od tułowia	4
3	— Przednie odnóża połączone z tylnemi fałdami skóry na bokach ciała	Polatucha
	— Przednie odnóża nie połączone z tylnemi fałdami skóry .	Wiewiórka

4	— Nogi przednie wyraźnie krótsze od tylnych. Uszy przygięte sięgają daleko poza oczy	5
	— Nogi przednie mniej więcej długości tylnych. Uszy bardzo krótkie	Świstak
5	— Uszy dłuższe od głowy, zgięte sięgają conajmniej po koniec pyska	Zając szarak
	— Uszy krótsze od głowy, zgięte nie sięgają do końca pyska .	6
6	— Ogon dwubarwny, z wierzchu ciemniejszy, od spodu jaśniejszy. Barwa czarna występuje na uchu tylko w charakterze obrzeżenia	Królik
	— Ogon jednobarwny, na końcu ucha czarna plama	Zając bielak

RODZINA I.

SCIURIDAE — WIEWIÓRKI.

Sciuropterus volans (Linn.) — Polatucha.

Gatunek ten łatwy jest do rozpoznania po skórze rozpiętej między przedniemi i tylnemi odnóżami na bokach ciała. Skóra ta służy polatusze przy skokach, jak spadochron.

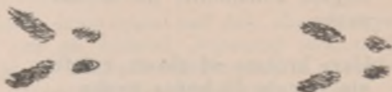
Wierzch ciała latem płowo-brunatny, spód biały. Zimą szerść jest znacznie dłuższa i jaśniejsza, mianowicie wierzch ciała nabiera odcienia srebrzysto-szarego. Długość ciała do 16 cm., długość ogona wraz z końcowemi włosami do 13 cm.

Dawniej występowała na Litwie i Białej Rusi.

Sciurus vulgaris (Linn.) — Wiewiórka.

Szerść na tułowiu niezbyt długa, miękka, przylegająca gładko do ciała. Ogon długi puszy-

sty. Na końcach uszu długie włosy tworzą pędzelki. Ubarwienie wierzchu ciała latem czerwonawo-rude, zimą popielato-rude; spód biały. W lasach świerkowych i jodłowych występuje w Polsce południowej odmiana czarna (**Sciurus vulgaris capathicus Pietr**), względnie ciemno-brunatna. Długość ciała do 25 cm., ogona do 20 cm.

Ryc. 19.
Trop wiewiórki.

Wszędzie w lasach, w całej Polsce pospolita.

Wiewiórka żywi się głównie pokarmem roślinnym. Zjada więc owoce, grzyby i młode pędy drzew. W szczególności lubi orzechy leszczyny. Główną podstawą jej pożywienia są u nas nasiona szyszek drzew iglastych. Pozatem bierze również i pokarm zwierzęcy, a mianowicie wyjada drobnym ptaszkom jaja i pisklęta.

Trop wiewiórki widzimy na rycinie 19. Wiewiórka porusza się zawsze skokami, to też trop jej jest zawsze jednakowy. Skacząc wysuwa tylne nogi poza przednie, to też w tropie dłuższe odciski nóg tylnych widoczne są zawsze przed przedniemi.

Marmota marmota (Linn.) — **Świstak.**

Tułów krępy, silny, nieco spłaszczony w kierunku grzbieto-brzusznym. Ogon krótki, uszy małe. Szerść dość długa, puszysta, lecz szorstka. Głowa z wierzchu czarniawa, po bokach czarniawo-szara. Koniec ogona czarny. Tułów i nogi płowo-rdzawo-szare. Długość ciała do 51 cm., ogona do 11 cm. Świstak na zimę zasypia. Żywi się trawami i innemi roślinami górskiemi. U nas występuje tylko w Tatrach.

RODZINA II.

CASTORIDAE — BOBRY.

Castor fiber (Linn.) — Bóbr.

Tułów krępy, silny. Ogon płaski, pokryty łuskami. Nogi krótkie, pięciopalczaste, palce nóg tylnych spięte błonami pławnemi.

Ryc. 20.
Fragment tropu bobra.

Wierzch ciała ciemno kasztanowaty, spód nieco jaśniejszy. Długość ciała do 95 cm., ogona do 32 cm. Ubarwienie bobra jest bardzo zmienne, to jaśniejsze, to ciemniejsze; między innemi trafiają się okazy prawie czarne.

Pożywienie bobra składa się głównie z kory i liści drzew, jedzą one również i młode pędy drzew.

Dawniej bobry były pospolite w całej Polsce. Obecnie zachowały się w niewielu miejscowościach na północnym wschodzie i wschodzie Rzeczypospolitej.

Tropy bobra są tak charakterystyczne, że z żadnemi innemi nie mogą być pomylone. Odcisk łapy przedniej jest zupełnie inny, niż tylnej, której palce spięte są błonami pławnemi.

RODZINA III.

LEPORIDAE — ZAJĄCE.

Oryctolagus cuniculus (Linn.) — **Królik.**

Ucho zgięte ku przodowi nie sięga do końca pyska. Ogon od spodu biały, z wierzchu czarniawy, zwykle z białym lub rdzawym nalotem. Różnica między długością nóg przednich i tylnych niezbyt duża. Czarnych plam, które występują na końcach uszu u obu gatunków zajęcy, królik nie posiada, jedynie tylko brzegi uszu są w tych miejscach czarno zabarwione.

Ubarwienie królika jest bardzo zmienne. Większość jest z wierzchu brunatnawo-szara, od spodu biaława. Między niemi trafiają się okazy z białą gwiazdką na czole. Poza temi szaremi, spotykamy okazy niebiesko-popielate, żółte i czarne. Osobniki białe są albinosami. Długość ciała królika dochodzi do 53 cm., ogona — 9 cm.

Królik żywi się pokarmem roślinnym. W Polsce występuje królik tylko w okolicach zachodnich i północno-zachodnich. Na południu wschodnia jego granica przechodzi około Krakowa, dalej idzie ona na zachód od Kielc do Warszawy i stamtąd wzdłuż Wisły do Włocławka. Tu przechodzi na prawy brzeg Wisły i wyginając się ku północy, dochodzi do Mławy.

Trop królika podobny jest zupełnie do tropu zająca, jest jednak od niego nieco mniejszy, a w poszczególnych odciskach stóp brzuśce palców odbijają się wyraźniej.

Lepus europaeus Pall. — **Zając szarak.**

Ucho dłuższe od głowy. Ogon od spodu biały, z wierzchu czarny. Końce uszu czarne.

Ubarwienie wierzchu ciała stanowi mieszaninę barw rdzawo-żółtej i czarniawo-brunatnej. Spód ciała jest biały, nogi rdzawo-płowe, podgardle i pierś rdzawe. Długość ciała dochodzi do 70 cm., ogona — do 8 cm.

Pospolity w całej Polsce. Żywi się, podobnie jak królik, pokarmem roślinnym. Pożywienie jego składa się z łodyg i liści drzew oraz najrozmaitszych roślin; bardzo chętnie obgryza też korę młodych drzewek. W polach uprawnych żywi się jarzynami i młodemi pędami zbóż.

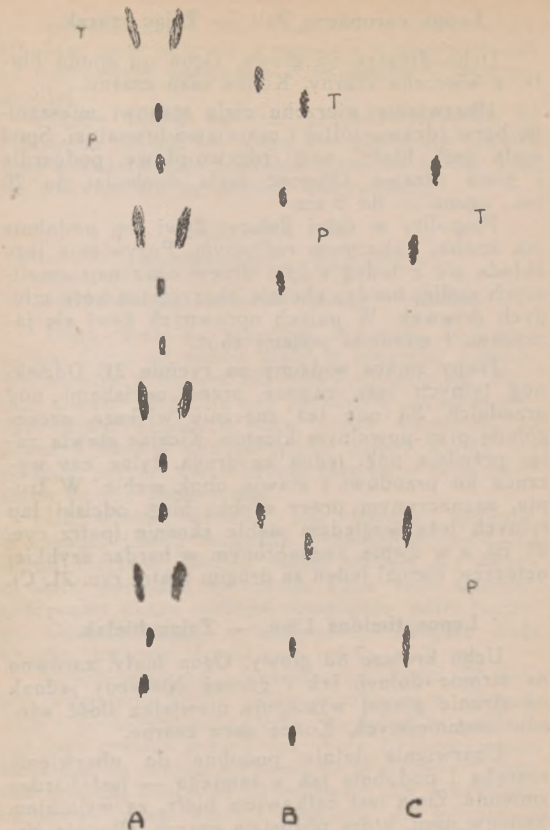
Tropy zająca widzimy na rycinie 21. Odciski nóg tylnych leżą zawsze przed odciskami nóg przednich. Są one też znacznie większe, szczególniej przy powolnym kicaniu. Kicając stawia zając przednie nogi jedna za drugą, tylne zaś wyrzuca ku przodowi i stawia obok siebie. W tropie, zaznaczonym przez szybki bieg, odciski łap tylnych leżą względem siebie skośnie (patrz ryc. 21, B), a w tropie, zaznaczonym w bardzo szybkiej ucieczce, niemal jeden za drugim (patrz ryc. 21, C).

Lepus timidus Linn. — **Zając bielak.**

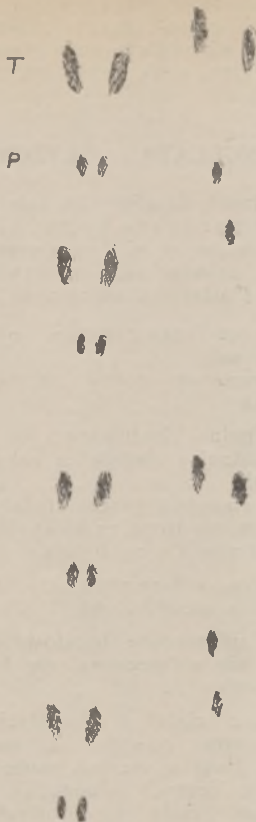
Ucho krótsze od głowy. Ogon biały, zarówno na stronie dolnej, jak i górnej. Niekiedy jednak na stronie górnej występuje niewielka ilość włosów ciemniejszych. Końce uszu czarne.

Ubarwienie letnie podobne do ubarwienia szaraka i podobnie jak u tamtego — jest bardzo zmienne. Zimą jest całkowicie biały, za wyjątkiem końców uszu, które pozostają czarne. Długość ciała do 54 cm.

Żywi się podobnie, jak poprzedni. W Polsce występuje tylko w północno-wschodniej części kraju.

Ryc. 21.
Tropy zająca: A — w kicaniu, B — w szybkim biegu, C — w bardzo szybkiej ucieczce.

Ryc. 22.
Tropy bielaka: z lewej strony — w kicaniu, z prawej — w szybkiej ucieczce.

Tropy w szybkim biegu podobne są do tropów szaraka. Kicając, znaczy natomiast bielak trop odmienny, mianowicie nogi przednie stawia, podobnie jak tylne, obok siebie (patrz ryc. 22 — z lewej strony).

3. UNGULATA — GRYZONIE.

Rząd kopytnych dzielimy na cztery podrzędy, z których tylko p a r z y s t o k o p y t n e - **Artiodactyla** reprezentowane są w Polsce przez zwierzęta łowne. Nasze gatunki tego podrzędu dadzą się określić według niżej zamieszczonego klucza.

1	— Siekacze rozwinięte w obu szczękach	Dzik
	— Siekacze w górnej szczęce brak	2
2	— Rogi pełne, zbudowane z masy kostnej i ulegają co roku zmianie	3
	— Rogi stanowią puste futerały rogowe, osadzone na kostnych możdżeniach i są trwałe . .	6
3	— Nozdrza owłosione	Łoś
	— Nozdrza nieowłosione . . .	4
4	— Rogi spłaszczone łopatowate	Daniel
	— Rogi nie spłaszczone, nie łopatowate	5
5	— Długość ciała u dorosłych osobników powyżej 2 metrów. Rogi u starych osobników o licznych odnogach . .	Jeleń
	— Długość ciała u dorosłych osobników poniżej 1 m. 50 cm. Rogi u starych osobników normalnie o 3 odnogach każdy	Sarna

6	— Długość ciała u dorosłych osobników powyżej 3 metrów	7
	— Długość ciała u dorosłych osobników poniżej 1 m. 50 cm.	8
7	— Rogi osadzone po bokach ku tyłowi czaszki	Tur
	— Rogi osadzone na przodzie czaszki	Żubr
8	— Rogi występują zarówno u samców jak i samic, są one haczykowato w tył zagięte	Kozica
	— Rogi lirowate, występują tylko u samców	Suhak

RODZINA I.

SUIDAE — DZIKI.

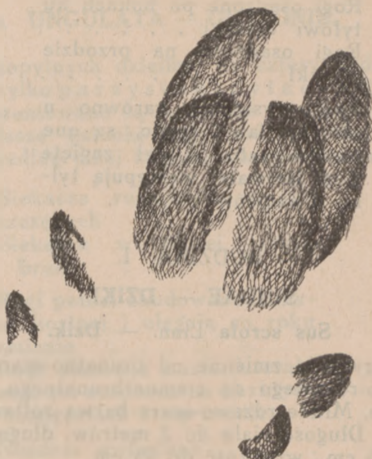
Sus scrofa Linn. — **Dzik.**

Ubarwienie zmienne od brunatno-szarego lub brunatno-rdzawego do ciemno-brunatnego, niemal czarnego. Młode rdzawo-szare barwą żółtawą pręgowane. Długość ciała do 2 metrów, długość ogona do 25 cm., wysokość do 95 cm.

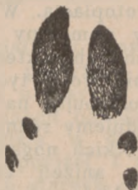
W całej Polsce, w większych lasach. Wszystkożerny.

Tropy podobne są do tropów świni swojskiej, której dzik jest protoplastą. W kniei trop dzika może być niekiedy pomylony z tropem jelenia. Istnieją jednak cechy charakterystyczne, po których można odróżnić tropy tych dwu gatunków. W szczególności, postępując na pewnej przestrzeni, dość łatwo znajdujemy różnice. A mianowicie dziki na swoich krótkich nogach, stawiają znacznie krótsze kroki, aniżeli długonogie jelenie. Długość kroku warchlaka wynosi 27 do 31 cm., przelatka (paciuka) — 34 cm., dwulatka — 36 — 37 cm., trzylatka — 39 cm., starszego wy-

cinka — 42 cm., odyńca — do 47 cm. Charakterystyczne różnice występują również w odciskach špili. Te u dzików są dłuższe i bardziej szpiczaste, leżą bliżej odcisków racic i są bardziej odchylone na boki. Wreszcie nawet przy powolnem

Ryc. 23.
Fragment tropu trzyletniego wycinka.

Ryc. 24.
Fragment tropu warchlaka.

kroczeniu, końce racic są u dzików zawsze bardzo wyraźnie rozchylone.

Odciski młodych dzików aż do trzeciego roku życia włącznie, odznaczają się niejednakową długością racic. Mianowicie zewnętrzne racice, a dotyczy to przedewszystkiem nóg przednich, są wyraźnie dłuższe od wewnętrznych. Z wiekiem różnica ta znika.

RODZINA II.

CERVIDAE — JELENIE.

Cervus elaphus Linn. — Jeleń.

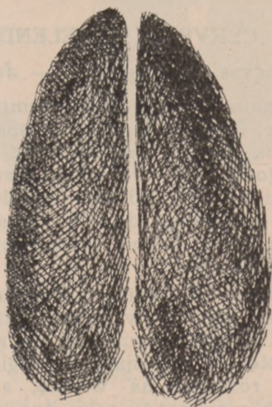
Ubarwienie latem rdzawo-brunatne, zimą siwo-brunatne. Nogi, szyja, głowa i spód ciała ciemniejsze. Zimą barwa ulega zmianie na siwo-brunatną. Długość ciała, wyrosłego karpackiego byka dochodzi do 2 m. 30 cm., wysokość w kłębie do 1 m. 55 cm., waga do 300 klgrm. Łania jest znacznie mniejsza. Jelenie równinowe są znacznie mniejsze od górskich.

W siódmym lub ósmym miesiącu życia można już u ciołka wyczuć w odpowiedniem miejscu czaszki pod skórą, rozwijające się możdżenie, na których następnie rozwijają się rogi. Takowe zaczynają się rozwijać na wiosnę, a więc przed ukończeniem pierwszego roku życia.

W sierpniu lub początkach września te pierwsze rogi są już ukształtowane i wytartę. Są to pojedyńcze, proste, dochodzące do 25 cm. wysokości łodygi, pozbawione jakichkolwiek wyrostków. Róże są na nich zaledwie zaznaczone. Ciołek noszący je, nosi teraz nazwę szpiczaka. Niekiedy spotyka się szpiczaki o łodygach znacznie większych, dochodzących do długości 45 cm., i dobrze rozwiniętej róży. Są to niewątpliwie rogi osadzone już po raz drugi, rogi, których rozwój nastąpił nieprawidłowo.

Szpiczak zrzuca swoje rogi w trzecim roku kalendarzowym (licząc od daty urodzenia), zwykle w maju, niekiedy nieco wcześniej, niekiedy nieco później, zawsze jednak przed ukończeniem drugiego roku życia.

Od tego czasu zaczyna się już normalne (podobnie jak u starych byków) zrzucanie i osadzanie rogów. W sierpniu trzeciego roku życia ma więc byk już osadzone i wytarte rogi. Jest wówczas widłakiem, to znaczy, że każda łodyga ma dwie

Ryc. 25.
Odcisk nogi dwunastaka.

odnogi. Jednak widłaki występują stosunkowo rzadko, a w niektórych łowiskach nie występują nawet zupełnie. Mianowicie po szpiczaku następuje najczęściej szóstak, a niekiedy nawet ósmak.

W następstwie osadza byk coraz to silniejsze rogi, jednak tylko do pewnego wieku, poczem osadza znów rogi słabsze, taki byk nosi nazwę wsteczniaka.

Niekiedy przez nieświadomych rzeczy wypowiadane jest przekonanie, że wiek jelenia da się określić według ilości wyrostków w wieńcu. Jest to pogląd zupełnie błędny. Zarówno, jak to wiemy z wyżej powiedzianego, w młodym wieku, tak i w starszym wieku ilość wyrostków nie może być miarodajna w określaniu przeżytych lat.

Ilość wrostków niekiedy bywa znaczna. Sławny jest 44-ak, zabity przez Wilhelma II w Rominten, a w Moritzburgu przechowywany jest wieniec 66-aka. Takie wieńce należą jednak do wyjątkowych.

Stare byki zrucają wieńce w lutym, najpóźniej w marcu i osadzają je na nowo do końca lipca.

Jeleń występuje w bardzo wielu okolicach Polski, a mianowicie w większych lasach. Najpiękniejsze są jelenie karpackie. Pokarm jeleni składa się z najrozmaitszych traw, zbóż i jarzyn. Pozatem jedzą jelenie bardzo chętnie owoce najrozmaitszych drzew, młode pędy zarówno drzew iglastych, jak i liściastych, oraz obdzierają korę. Żerują głównie w nocy.

Tropy jelenia są bardzo charakterystyczne; mianowicie odciski racic są bardzo prawidłowe, regularnie zaokrąglone, kształtu sercowatego. Wielkość ich zależy od wieku i płci. Niemieccy autorowie podają następująoe ich wymiary. Cielę latem ma odcisk długości 3.9 cm., szerokości 3 cm.; szpiczak — 5.2 cm. dług., 4.2 cm. szerok.; stara łania — 6.5 cm. dług., 4.6 cm. szerok., szóstak — 7.2 cm. dług., 5.2 cm. szerok. Łowny stary byk 8.5 do 9.1 cm. dług., 5.9 do 6.5 cm. szerokości. Tropy jeleni górskich są jeszcze większe.

Również długość kroku jest zależna od wieku i płci. U cielęcia latem wynosi ona około 33 cm., u szpiczaka ponad 47 cm., a u szóstaka — 52 cm., u dziesiątaka — do 60 cm., u bardzo silnych byków do 65 cm., u młodych łań — 42 cm., u starych łań — 50 cm.

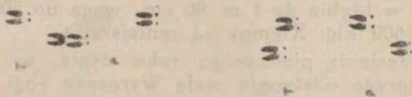
Ryc. 26.
Tropy jelenia: A — byka, B—łani, C — w galopie.

Stąpając po twardem podłożu, pozostawia jeleń takie odciski racic, jakie widzimy na ryc. 25), na miękkim gruncie racice każdej nogi są nieco rozsunięte. Poruszając się powoli, jeleń nie dotyka zupełnie špilami do ziemi, odciski takowych stają się widoczne dopiero na śniegu. Jednak na podłożu bardzo błotnistem, gdy racice się silnie rozszerzają, odbijają się również i špile.

W cwale racice są silnie rozszerzone, a odciski špil bardzo wyraźne (patrz ryc. 26,C). Tropy byka są silniej odciśnięte, a odciski racic zwrócone bardziej nazewnątrz, aniżeli łań.

Dama dama (Linn.) — Daniel.

Latem ubarwienie brunatno-rdzawe z białemi plamami na grzbiecie i bokach ciała oraz brunatno-szarą głową; spód ciała i wewnętrzna powierzchnia nóg białe. Zimą wierzch i boki ciała brunatno-szare. Poza tem normalnem ubarwieniem trafiają się bardzo często osobniki białe i czarne, a właściwie bardzo ciemno-szare z czarnym grzbietem. Wogóle zmienność ubarwienia jest u danieli bardzo duża. Długość ciała rogacza dochodzi do 1 m. 60 cm., wysokość do 90 cm., waga do 120 kilo, łania jest mniejsza.

Ryc. 27.
Trop daniela w ucieczce.

Rozwój możdżeni u ciołka następuje pod koniec tego roku kalendarzowego, w którym ciołek się urodził. W maju następnego roku rogi są już wykształcone i wytarte. Ciołek staje się wówczas

szpiczakiem, o łodygach, dochodzących do 12 cm. długości. W następnym roku w maju rogi te odpadają, a na miejsce ich rozwijają się rogi znacznie już silniejsze, ale również pojedyncze. Osadziwszy trzecie z kolei rogi (w czwartym roku kalendarzowym swego życia) jest rogacz zwykle szóstakiem, poczem z wiekiem łodygi zaczynają mu się rozwijać łopatowato, przyczem naturalnie ilość wyrostków zwiększa się.

Stare rogacze zrucają rogi w maju; zupełnie wykształcenie i wytarcie nowych rogów następuje w sierpniu lub we wrześniu.

Trop daniela jest najbardziej podobny do tropu jelenia, różni się jednak od niego bardziej wydłużonemi kształtami odcisków racic. Niezależnie od tego odciski te są znacznie mniejsze. A mianowicie wymiary odcisków rogacza wynoszą 5.9×4.2 cm., odciski bardzo silnego rogacza 6.5×4.9 cm., odciski łani 5.2×3.9 cm. Podobnie jak u jeleni, odciski špili widoczne są tylko na śniegu, bardzo błotnistem podłożu lub w cwale.

Alce alces (Linn.) — Łoś.

Ubarwienie wierzchu ciała ciemno-brunatne, z ciemniejszą szyją i głową, zimą z szarym odcieniem. Dolna część nóg i spód ciała szarawo-białe. Długość ciała byka dochodzi do 3 metrów, wysokość w kłębie do 1 m. 90 cm., waga do 500, a nawet 600 klg. Klempy są mniejsze.

Jesienią pierwszego roku życia, w miejscu, z którego następnie mają wyrosnąć rogi, tworzą się u łoszuka wyrostki. Rogi wyrastają w tem miejscu latem w drugim roku kalendarzowym. Mają one kształt łagodnie wygiętych pojedyńczych szpiców. W trzecim roku kalendarzowym jest już byk widłakiem, poczem z każdym rokiem przybywa pasemek. a łodyga przyjmuje kształt łopatowaty. Łopaty jednak rozwijają się nie u wszystkich osobników, a w zależności od tego, czy ło-

Ryc. 28.
Fragment tropu starej łoszy w biegu.

Ryc. 29.
Powolny trop silnego byka.

pata rozwija się czy nie, byk staje się **łopataczem** lub **badylarzem.**

Zrzucanie i osadzanie rogów u starych, dobrze odkarmionych i wogóle będących w dobrej kondycji łosi odbywa się wcześniej, u młodych czy też słabszych później. Takie stare byki zrzucają rogi już w listopadzie, a nawet w październiku, młode i słabsze dopiero w grudniu, a nawet w styczniu. Czas wycierania rogów przypada na czerwiec.

Łosie, pospolite dawniej w całej Polsce, obecnie występują u nas tylko na Polesiu i w północno-wschodniej Polsce. Pożywienie łosia stanowią głównie liście, kora i młode pędy drzew, trawy i rozmaite rośliny wodne.

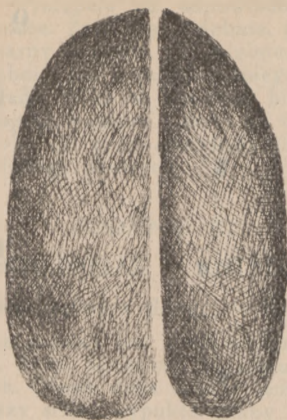
Trop łosia, będąc znacznie większy od tropu jelenia, również i tem się odeń różni, że śpile są w nim zawsze wyraźnie zaznaczone. Racice łosia są znacznie większe, stosunkowo silniej wydłużone i ostro na przodzie zakończone. Przy powolnem poruszaniu się racice są ściśnięte, przy szybkim kłusie lub skokach rozszerzają się. Trop łoszy jest węższy, niż trop byka.

Capreolus capreolus (Linn.) — Sarna.

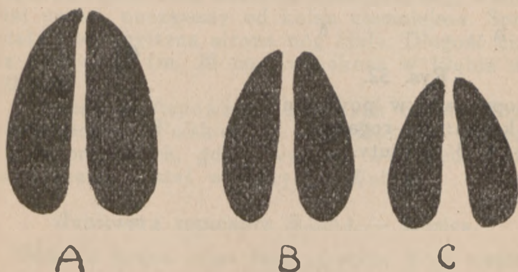
Wierzch ciała latem ciemno-rdzawy, zimą szary; spód ciała i wewnętrzna strona nóg są znacznie jaśniejsze. Ubarwienie jest zmienne, to jaśniejsze, to ciemniejsze. Znane są osobniki melanistyczne (czarne) lub albinistyczne (białe). Zazwyczaj albinizm jest częściowy. Długość ciała u rogacza dochodzi do 1 m. 20 cm., wysokość do 76 cm., waga od 20 do 40 klg.

Rozwój rogów zaczyna się u rogacza w pierwszym roku życia, a mianowicie możdżenie stają się wyraźne już w sierpniu, i już w pierwszym roku życia (w listopadzie lub grudniu) pojawiają się niewielkie szpice, które odpadają z początkiem następnego roku kalendarzowego. Następne pa-

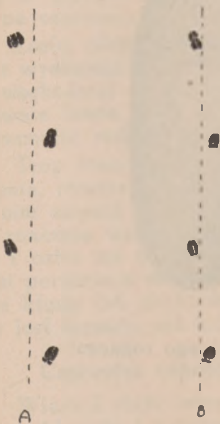
rostki osadzają się w drugim roku kalendarzowym i rogacz wówczas jest szpiczakiem, widłakiem, lub też odrazu szóstakiem.

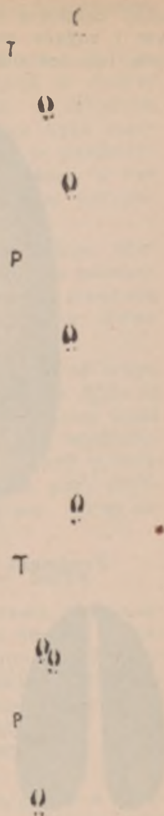
Ryc. 30.
Fragment tropu kapitalnego rogacza.

Ryc. 31.
Odciski nóg: A — rogacza, B — siuty, C — sysaka.

Rys. 32.
Tropy sarn w powolym kroku: A—rogacza, B — siuty.

Ryc. 33.
Trop sarny w ucieczce.

Stary rogacz zrzuca parostki w listopadzie, a nawet w grudniu, młode i słabsze wcześniej. Nowe parostki zostają wytarte w maju i czerwcu.

Sarna występuje na odpowiednich terenach w całej Polsce. Żywi się podobnie, jak jeleń.

Trop sarny wygląda, jak miniaturowy trop jelenia. Podobnie, jak u tego ostatniego, śpile pozostawiają ślady tylko w szybkim biegu. Różnice między tropem rogacza i siuty są bardzo małe, wprawne oko — przy sprzyjających warunkach, potrafi je jednak uchwycić.

RODZINA III.

ANTILOPIDAE — ANTYLOPY.

Saiga tatarica (Linn.) — Suhak.

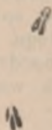
Budowa suhaka jest dość niezgrabna. Tułów jest gruby, duży, osadzony na stosunkowo krótkich nogach. Głowa duża między oczyma a otworami nozdrzy silnie wypukła, jakby wydęta. Rogi występują tylko u samców; mają one kształt lirowaty i dochodzą u starych okazów do długości 30 cm. Ubarwienie boków i wierzchu ciała latem żółtawo-szare, zimą znacznie jaśniejsze, nogi w dolnej części, począwszy od kolan ciemniejsze. Spód ciała i wewnętrzna strona nóg białe. Długość ciała samca do 1m. 20 cm., wysokość w kłębie do 80 cm.

Suhak występował w granicach dawnej Rzeczypospolitej Polskiej na Ukrainie, w stepach nadnieprzańskich, gdzie wyginął w końcu XVIII w. Obecnie został wyparty za Wołgę.

Rupicapra rupicapra (Linn.) — Kozica.

Budowa krępa, silna lecz zgrabna. Rogi występują zarówno u samców, jak i samic. Końce ich są w tył zakrzywione. Ubarwienie grzbietu i boków ciała latem rdzawo-brunatne od spodu rdza-

wo-żółte. Policzki brudno białe, przez oko ku przodowi głowy przechodzi czarna smuga. Zimą wierzch ciała ciemno-brunatny lub czarnawo-brunatny, spód białawy. Długość capa do 1 m. i więcej, wysokość w kłębie do 80 cm. Waga do 45 kilo.

Ryc. 34. Ryc. 35.
Trop powolny kozicy. Trop kozicy w ucieczce.

U nas występuje wyłącznie w Tatrach. Żywi się trawami i ziołami górskiemi. Tropy kozicy widzimy na rycinach 34 i 35.

RODZINA IV.

BOVIDAE — BYKI.

Bos primigenius Boj. — **Tur.**

Z kształtów ciała i rogów przypominał podolską rasę bydła. Wyginął w wieku XVII.

Bison bonasus (Linn.) — Żubr.

Z kształtów ciała przypomina bydło domowe, ma jednak budowę o wiele potężniejszą. Szczególniej potężnie rozwinięty jest przód ciała. Łeb krótki, szeroki. Rogi stosunkowo niewielkie, wygięte ku przodowi i do wewnątrz. Barwa ciemno-brunatna, jaśniejsza latem, ciemniejsza zimą. Długość ciała u starszych byków dochodzi niemal do 4 metrów, waga do 1.000 kilo.

Dawniej żył w całej Polsce, później tylko w Białowieży, gdzie w czasie wojny europejskiej został wytępiony. Obecnie okazy, ocalałe w zwierzyńcach, zostały znów sprowadzone do Białowieży i są trzymane w zwierzyńcu.

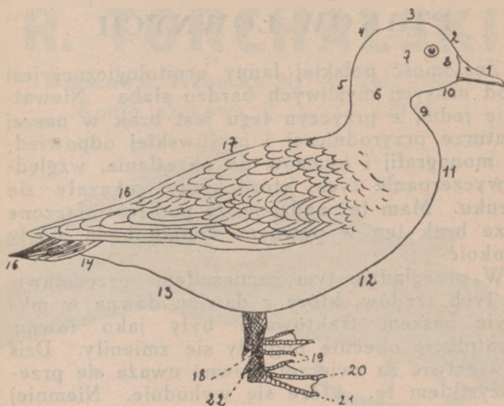
Janusz Domaniewski.

PRZEGLĄD KRAJOWYCH PTAKÓW ŁOWNYCH

Znajomość polskiej fauny ornitologicznej jest wśród naszych myśliwych bardzo słaba Niewątpliwie jedną z przyczyn tego jest brak w naszej literaturze przyrodniczej i myśliwskiej odpowiednich monografij i kluczów do określania, względnie wyczerpanie tych, które kiedyś ukazały się w druku. Mam też nadzieję, że poniżej załączone klucze brak ten w pewnym stopniu będą mogły zaspokoić.

W przeglądzie tym zamieściłem przedstawicieli tych rzędów, które z dawien dawna w myślistwie naszem traktowane były jako łowne. Niewątpliwie obecnie poglądy się zmieniły. Dziś w łowiectwie za zwierzęta łowne uważa się przedewszystkiem te, które się wyhoduje. Niemniej jednak rzereg gatunków (np. gęsi lub kaczek) nie gnieżdżących się u nas, natomiast spotykających się stale na przelotach—trudno jest wyeliminować ze spisu zwierząt łownych. Myśliwi strzelają wciąż i przedstawicieli innych rzędów (np. **Pelecaniformes, Colymbiformes, Ciconiiformes)** i to, niestety, bez żadnego określonego celu, częstokroć by zaraz po zastrzeleniu zdobycz wyrzucić. Strzelanie takie jest barbarzyństwem i zasługuje na najostrzejsze potępienie. Nie usprawiedliwia go nawet robienie jakichś prywatnych pseudonaukowych zbiorów, które zwykle idą na żer molom. Jeśli myśliwy zabił jakiegoś ptaka, który nie nadaje się do celów kulinarnych, winien w interesie nauki odesłać go do jakiegoś muzeum (najlepiej do „Państwowego Muzeum Zoologicznego", Warszawa, Krakowskie Przedmieście

26/28). W krajach o większej kulturze muzea są zapełnione takiemi darami, u nas bardzo rzadko się zdarza, by jakiś myśliwy coś ofiarował dla nauki. Poniższy przegląd ptaków, strzelanych najczęściej przez myśliwych, wskazując

Ryc. 1.

1 — Dziób. 2 — Czoło. 3 — Wierzch głowy 4 — Kark (potylica). 5 — Tylna część szyi 6 — Boki szyi. 7 — Policzek. 8 — Kantarek 9 — Przód szyi. 10 — Podgardle. 11 — Wole. 12 — Pierś. 13 — Brzuch. 14 — Pokrywy podogonowe. 15 — Ogon (sterówki). 16 — Kuper. 17 — Plecy. 18 — Skok. 19 — Palec wewnętrzny. 20 — Palec środkowy. 21 — Palec zewnętrzny. 22 — Palec tylny.

na gatunki rzadkie, może zachęci niejednego do daru dla nauki. Zwracam jednak uwagę, że Państwowe Muzeum Zoologiczne przyjmuje z wdzięcznością i wciela do swych zbiorów wszystkie ptaki, nawet najpospolitsze.

Oznaczanie ptaków nie jest rzeczą specjalnie trudną, trzeba się tylko, szczególniej w początku, uzbroić w cierpliwość i pracować starannie.

Do oznaczania potrzebny jest bezwarunkowo cyrkiel i miara (metr) z podziałką milimetrową.

Ryc. 2.
Głowa ptaka drapieżnego. Cyrklem zaznaczono długość dzioba od woskówki.

Przed oznaczeniem należy się naturalnie zapoznać z zewnętrzną anatomją ptaka. Załączone ryciny ułatwiają to zaznajomienie. Ryciny te uzupełniam opisem.

Dziób ptaka składa się ze **szczęki górnej i szczęki dolnej,** którą inaczej nazywamy **żuch-**

Ryc. 3.
Głowa tracza.

wą. Kształt dzioba bywa bardzo rozmaity, a typ jego wykształcenia ma częstokroć wartość systematyczną.

Na rycinie 2-ej widzimy głowę ptaka drapieżnego. Dziób ptaków drapieżnych opatrzony jest u nasady w miękką skórę, czyli tak zwaną **woskówkę.** Cyrklem zaznaczono na tej rycinie długość dzioba począwszy od woskówki.

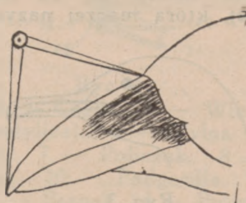
Brzegi dzioba nazywamy **krajcami.** Otóż u gęsi kaczek czerwonaków i łabędzi na brzegach dzioba wykształcają się charakterystyczne blaszki, które u traczy zamienione są w ząbki (patrz ryc. 3).

Ryc. 4.

Dziób kaczki, widziany od góry. Cyrklem zaznaczono szerokość paznokcia.

U kaczek i gęsi ważną cechę systematyczną stanowi tak zwany **paznokieć,** będący zakończeniem górnej szczęki. Paznokieć ten widoczny jest dobrze na rycinie 4-ej, na której zaznaczono cyrklem jego szerokość.

Ryc. 5.

Sposób mierzenia culmenu.

Przy oznaczaniu podano w wielu miejscach długość dzioba. Normalnie rozumie się przez to długość t. zw. **culmen** (patrz ryc. 5) czyli długość dzioba, począwszy od czoła.

Rycina 1 objaśnia dostatecznie nazwy poszczególnych części ciała ptaka. Dodać tylko

trzeba, że **sterówki** pokryte są od góry pokrywami nadogonowemi, które na tej rycinie nie są zaznaczone. Nazwy poszczególnych części skrzy-

Ryc. 6.

1 — Lotki pierwszego rzędu. 2 — Lotki drugiego rzędu. 3 i 4 — Wielkie pokrywy skrzydłowe. 5 — Średnie pokrywy skrzydłowe. 6 — Małe pokrywy skrzydłowe. 7 — Barkówki.

dła objaśnione są na rycinie 6-ej. Podstawę skrzydła tworzą **lotki.**

Tak zwane **lotki pierwszego rzędu** (1) osadzone są wzdłuż kości dłoni. **Lotki drugiego rzędu** (2) oznaczone są wzdłuż kości przedramienia

Ryc. 7.

Sposób mierzenia długości skrzydła złożonego

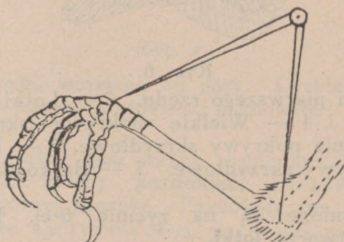
Z wierzchu lotki pokryte są **pokrywami skrzydłowemi.** Od spodu skrzydła pokrywom skrzydłowym odpowiadają **pokrywy podskrzydłowe.** Wydłużone pióra u nasady skrzydła, pokrywające takowe z wierzchu noszą nazwę **barkówek;** od spodu skrzydła odpowiadają im **pióra podbarkowe.**

U niektórych ptaków odmiennie zabarwione niektóre pióra skrzydła tworzą tak zwane **luster-**

ko. U kaczek lusterko utworzone jest przez charakterystyczne zabarwienie zewnętrznych chorągiewek lotek drugiego rzędu, a po części i końców wielkich pokryw skrzydłowych.

Sposób mierzenia długości skrzydła mamy przedstawiony na rycinie 7-ej.

Sposób mierzenia długości skoku widzimy na ryc. 8.

Ryc. 8.
Sposób mierzenia długości skoku.

Wskazówki powyższe wystarczają najzupełniej do posługiwania się niżej załączonemi kluczami. Dodać tylko jeszcze trzeba, że chcąc oznaczyć jakiegoś ptaka musimy przedewszystkiem dowiedzieć się do jakiego rzędu on należy. Stwierdziwszy tą przynależność szukamy dalej odpowiedniego klucza i zkolei oznaczamy rodzinę, wreszcie w odpowiednim kluczu oznaczamy gatunek.

KLUCZ DO OZNACZANIA RZĘDÓW.

1 — Dziób typu drapieżnego (patrz ryc. 2) . . . . . . **Falconiformes** (Drapieżniki)
— Dziób innego typu 2

2 — Wszystkie cztery palce złączone błoną pławną . . . **Pelecaniformes** (Pelikanowate)

— Jeżeli błona pławna występuje, to nigdy nie łączy wszystkich czterech palców 3

3 — Skok silnie spłaszczony z boków, tak że od przodu wygląda jak ostrze tępego noża. Dziób wydłużony, ostro zakończony, na brzegach bez blaszek czy ząbków . . . . **Colymbiformes** (Nurowate)

— Skok nie spłaszczony z boków, albo spłaszczony słabo. Jeśli zaś spłaszczenie występuje w silnym stopniu, to dziób zawsze jest zaopatrzony na brzegach w rogowe blaszki lub ząbki 4

4 — Na wewnętrznej powierzchni szczęk występują zawsze cienkie rogowe blaszki, które niekiedy zamienione są w ząbki 5

— Na szczękach nigdy nie występują ani blaszki ani ząbki rogowe 6

5 — Nogi bardzo silnie wydłużone, dziób u ptaków dorosłych w środku silnie załamany ku dołowi . . . . **Phoenicopteriformes** (Czerwonaki)

5 — Nogi krótkie lub miernej długości, dziób nie załamany w **Anseriformes** (Blaszkodziobe)

6 — Staw goleniowo - skokowy nieopierzony 7
— Staw goleniowo - skokowy opierzony 12

7 — Tylny palec dobrze rozwinięty i osadzony na jednym lub prawie jednym poziomie z przedniemi 8
— Tylnego palca albo brak zupełnie, albo też jest on rozwinięty słabo i osadzony znacznie wyżej od przednich 10

8 — Dziób silnie wydłużony, kantarek nieopierzony . . . 9
— Dziób krótki lub miernej długości, kantarek opierzony . . . . **Ralliformes** (Chróściele)

9 — Wewnętrzny brzeg pazura środkowego palca zazębiony **Ardeiformes** (Czaplowate)
— Wewnętrzny brzeg pazura środkowego palca niezazębiony . . . . **Ciconiiformes** (Bociany)

10 — Sterówek 20 — 22 . . . . **Otidiformes** (Dropiowate)
— Sterówek nie więcej jak 12 11

11 — Ptaki duże, długość skrzydła nie mniej 38 cm. . . . . . **Gruiformes** (Żórawie)
— Ptaki małe, długość skrzydła poniżej 35 cm. . . . . . . **Charadriiformes** (Siewkowate)

12 — Tylny palec osadzony znacznie wyżej niż przednie . . **Galliformes** (Kurowate)
— Tylny palec osadzony na jednym poziomie z przedniemi . . . . **Columbiformes** (Gołębie)

RZĄD I.

COLYMBIFORMES — NUROWATE.

Rząd ten dzielimy na dwie rodziny, między któremi różnice są następujące:

— Palce spięte jednostajną błoną pławną . . . . **Colymbidae** (Nury)
— Palce obrzeżone płatkowatemi, niezrastającemi się błonami . . . . **Podicipedidae** (Perkozy)

RODZINA I.

COLYMBIDAE — NURY.

Krajowe gatunki dadzą się określać według następującego klucza:

1 — Przód szyi czarny, lub popielato-siwy z brązową plamą 2
— Przód szyi biały lub szarobiały 5

2	— Cała głowa czarna	3
	— Wierzch głowy popielato-siwy	4
3	— Dziób biały	**Colymbus adamsii** (Nur biało-dzioby)
	— Dziób czarny	**Colymbus immer** (Nur lodowiec)
4	— Przód szyi czarny	**Colymbus arcticus** (Nur czarnoszyi)
	— Przód szyi popielato-siwy z kasztanowatą plamą . . .	**Colymbus stellatus** (Nur rdzawogardlisty)
5	- Poszczególne pióra grzbietu posiadają zawsze po dwie jasne plamki	**Colymbus stellatus** (Nur rdzawogardlisty)
	— Pióra grzbietu bez powyżej wspomnianych jasnych plamek	**Colymbus arcticus** (Nur czarnoszyi)
6	— Długość dzioba poniżej 65 mm.	**Colymbus arcticus** (Nur czarnoszyi)
	— Długość dzioba powyżej 65 mm.	7

7 — Dziób ciemny, prosty . . . **Colymbus immer** (Nur lodowiec)
— Dziób jasny, lekko wzniesiony do góry . . . . **Colymbus adamsii** (Nur białodzioby)

Nury są to ptaki północne, przelatujące przez Polskę jesienią i wiosną, względnie pokazujące się u nas zimą. Z nich lodowiec i białodzioby należą do gatunków bardzo rzadkich, zaś rdzawogardlisty i czarnoszyi są dość pospolite. Istnieją dane, że nur czarnoszyi gnieździ się w północnej Polsce.

RODZINA II.

PODICIPEDIDAE — PERKOZY.

Krajowe gatunki dadzą się określić według następującego klucza:

1 — Długość skrzydła poniżej 11 cm. . . . . **Tachybaptus ruficollis** (Perkozek)
— Długość skrzydła powyżej 11 cm. 2

2 — Długość dzioba powyżej 28 mm. 3
— Długość dzioba poniżej 28 mm. 4

3 — Przód szyi czysto biały. W upierzeniu głowy tuż ponad nagim kantarkiem występuje zawsze mniej lub więcej widoczna jasna plamka . . . **Podiceps cristatus** (Perkoz dwuczubny)

3 — Przód szyi zawsze z domieszką barwy rdzawej. Pióra ponad nagim kantarkiem barwy wierzchu głowy . . **Pedetaithya griseigena** (Perkoz rdzawoszyjny)

— Grzbiet dzioba, nieco wklęśnięty nad nozdrzami, łagodnie zagina się ku końcowi. Nad nagim kantarkiem, począwszy od nasady dzioba, występuje mniej lub więcej wyraźnie barwa biaława lub rdzawa. Lotki pierwszego rzędu bez barwy białej na wewnętrznych chorągiewkach **Dytes auritus** (Perkoz rogaty)

4 — Grzbiet dzioba, począwszy od wklęśnięcia nad nozdrzami, wznosi się nieco ku górze, by dopiero przed samym końcem zgiąć się ku dołowi. Pióra nad nagim kantarkiem barwy wierzchu głowy. Na kilku lotkach pierwszego rzędu występuje barwa biała **Proctopus nigricollis** (Perkoz zausznik)

Perkozek i perkoz dwuczubny należą do ptaków, gnieżdżących się pospolicie w całej Polsce perkoz rdzawoszyjny i zausznik gnieżdżą się tylko w niektórych okolicach, a perkoz rogaty należy do rzadkich ptaków przelotnych.

RZĄD II.

PELECANIFORMES — PELIKANOWATE.

Do fauny krajowej należą dwie rodziny:

— Ptaki b. duże, dług. skrzydła powyżej 60 cm., ubarwienie jasne, zwykle białe z różowym lub szarym odcieniem	**Pelecanidae** (Pelikany)
— Ptaki mniejsze, dług. skrzydła poniżej 40 cm., ubarwienie ciemne, często czarne	**Phalacrocoracidae** (Kormorany)

RODZINA I.

PELECANIDAE — PELIKANY.

— Czoło opierzone z łysiną pośrodku, w którą zachodzi grzbiet dzioba	**Pelecanus crispus** (Pelikan baba)
— Czoło nagie za wyjątkiem wąskiej smużki, zachodzącej do nasady dzioba	**Pelecanus onocrotalus** (Pelikan kędzierzawy)

Pelikan baba zalatuje niezbyt rzadko do południowo-wschodniej Polski, pelikan kędzierzawy należy do ptaków bardzo rzadko u nas pokazujących się.

RODZINA II.

PHALACROCORACIDAE — KORMORANY.

1 — W ogonie 14 sterówek, długość skrzydła powyżej 30 cm. . . . . **Phalacrocorax carbo** (Kormoran)
— W ogonie 12 sterówek, długość skrzydła poniżej 30 cm. 2

2 — Długość skrzydła powyżej 23 cm. . . . . **Phalacrocorax graculus** (Kormoran czubaty)
— Długość skrzydła poniżej 22 cm. . . . . **Phalacrocorax pygmaeus** (Kormoran mały)

Przed niespełna stu laty kormorany (Ph. carbo) gnieździły się jeszcze w niektórych okolicach Polski, lecz wkrótce potem zostały wytępione i obecnie zalatują tylko do różnych okolic.

Kormoran czubaty i kormoran mały należą do ptaków, bardzo rzadko do nas zalatujących.

RZĄD III.

ARDEIFORMES — CZAPLOWATE.

Do krajowej fauny należy jedna tylko rodzina **Ardeidae**, której gatunki dadzą się określać według następującego klucza:

1	— Długość skrzydła poniżej 18 cm.	**Ixobrychus minutus** (Bączek)
	— Długość skrzydła powyżej 18 cm.	2
2	— Skrzydła całkowicie lub w większej części białe . . .	3
	— Skrzydła nie białe	5
3	— Długość skrzydła powyżej 39 cm.	**Casmerodius albus** (Czapla biała)
	— Długość skrzydła poniżej 39 cm.	4
4	— Na szyi występują podłużne ciemne strychy	**Ardeola ralloides** (Czapla modronosa)
	— Szyja bez strychowania . .	**Egretta garzetta** (Czapla nadobna)
5	— Długość dzioba poniżej 90 mm.	6
	— Długość dzioba powyżej 90 mm.	7
6	— Lotki popielate lub popielate z białemi czubkami . .	**Nycticorax nycticorax** (Ślepowron)
	— Lotki brunatne, poprzecznie rdzawo pręgowane	**Botaurus stellaris** (Bąk)

7 — Wierzch głowy czarny lub rdzawo-brunatny. Szyja z barwą rdzawą . . . . . . **Ardea purpurea** (Czapla purpurowa)

— Wierzch głowy biały lub popielaty. Szyja bez barwy rdzawej . . . . **Ardea cinerea** (Czapla siwa)

Z tych dziewięciu krajowych gatunków do najpospolitszych należy czapla siwa, którą stale widuje się nad wodami w całej Polsce; gnieździ się ona w pewnej ilości kolonij, rozrzuconych po całym kraju. Równie pospolitym, a bodaj liczniejszym, choć mniej znanym jest bączek. Bąk występuje tylko na większych obszarach błot i moczarów. Czapla purpurowa gnieździ się w Małopolsce wschodniej, w innych okolicach Polski pokazuje się jako ptak zalatujący, w niektóre lata pospolity, lecz naogół rzadki. Czapla biała gnieździ się, a przynajmniej gnieździła się do niedawna w Małopolsce wschodniej, tamże pojawia się jako ptak rzadko zalatujący, w innych okolicach Polski jest bardzo rzadka. Czapla nadobna jest również rzadka, we wschodniej Małopolsce była jednak częściej zabijana niż w innych okolicach, toż samo czapla modronosa. Częściej trafia się ślepowron, który dawniej niewątpliwie gnieździł się u nas.

RZĄD IV.

CICONIIFORMES — BOCIANOWATE.

Do krajowej fauny należy trzy rodziny tego rzędu.

1	— Dziób łopatowato na końcu rozszerzony	**Plataleidae** (Warzęchy)
	— Dziób na końcu nierozszerzony	2
2	— Dziób łukowato ku dołowi wygięty	**Ibididae** (Ibisy)
	— Dziób prosty	**Ciconiidae** (Bociany)

RODZINA I.

PLATALEIDAE — WARZĘCHY.

Z rodziny tej w Polsce występuje jeden tylko gatunek — warzęcha **(Platalea lencorodia).** Jest to dość rzadki ptak, zalatujący przypadkowo do różnych okolic kraju. Nie ulega wątpliwości, że przed 50 — 40 laty warzęcha gnieździła się w Pińszczyźnie.

RODZINA II.

IBIDIDAE — IBISY.

Również i ta rodzina ma u nas tylko jednego przedstawiciela — ibisa kasztanowatego **(Plegadis falcinellus).** Jest to ptak rzadki, zalatujący przypadkowo, przedewszystkiem do południowowschodniej Polski.

RODZINA III.

CICONIIDAE — BOCIANY.

— Głowa i szyja biała	**Ciconia ciconia** (Bocian biały)
— Głowa i szyja czarna lub ciemno brunatne	**Ciconia nigra** (Bocian czarny)

Bocian biały jest, jak to ogólnie wiadomo, pospolitym ptakiem gniazdowym w całej Polsce. Bocian czarny gnieździ się na Pomorzu, w północno-wschodniej i wschodniej Polsce, oraz w Karpatach. Na zimę odlatuje. W innych okolicach Polski pokazuje się w czasie przelotów.

RZĄD V.

PHOENICOPTERIFORMES — CZERWONAKI.

Rząd ten obejmuje jedną tylko rodzinę (**Phoenicopteridae**), z której do Polski, jako ptak bardzo rzadki, przypadkowy, zalatuje czerwonak (**Phoenicopteurs roseus**).

RZĄD VI.

ANSERIFORMES — BLASZKODZIOBE.

Rząd ten obejmuje jedną tylko rodzinę (**Anatidae**), która u nas jest dość licznie reprezentowana.

1 — Skok z przodu pokryty siatką (nieprawidłowo rozłożonemi tarczkami) 2
— Skok z przodu pokryty poprzecznemi prawidłowemi tarczkami 17

2 — Kantarek nieopierzony, środkowy palec wyraźnie dłuższy od skoku 3
— Kantarek opierzony; środkowy palec długości skoku lub krótszy od niego 8

3 — Dominująca barwa biała (ptaki stare) 4
— Dominująca barwa szara . . 6

4	— Dziób pomarańczowo - czerwony z czarnym narostem u nasady	**Cygnus olor** (Łabędź głuchy)
	— Nasada dzioba żółta . . .	5
5	— Barwa żółta sięga ku przodowi poza nozdrza	**Cygnus cygnus** (Łabędź krzykliwy)
	— Barwa żółta nasady dzioba nie dochodzi do nozdrzy . .	**Cygnus bewicki** (Łabędź czarnodzioby)
6	— Dziób szarawo czarny . . .	**Cygnus olor** (Łabędź głuchy)
	— Dziób u nasady krwisty . .	7
7	— Długość palca środkowego wraz z pazurem poniżej 14,5 cm.	**Cygnus bewicki** (Łabędź czarnodzioby)
	— Długość palca środkowego wraz z pazurem powyżej 14,5 cm.	**Cygnus cygnus** (Łabędź krzykliwy)
8	— Nogi czarne, przód szyi czarny, łupkowo czarny lub rdzawy	9
	— Nogi żółte lub krwiste, przód szyi szary lub biały	11

9 — Przód szyi rdzawy lub brunatno rdzawy . . . . . . **Rufibrenta ruficollis** (Gęś rdzawoszyja)
— Przód szyi nie rdzawy . . . 10

10 — Cała głowa barwy myszatej **Bernicla bernicla** (Bernikla)
— Większa część głowy biała **Bernicla leucopsis** (Gęś białolica)

11 — W upierzeniu dominuje barwa biała, a przynajmniej spód ciała jest zawsze czysto biały . . . . **Chen caerulescens** (Gęś śnieżyca)
— W upierzeniu dominuje barwa szara 12

12 — Koniec dzioba, a mianowicie paznokieć, jasny 13
— Koniec dzioba (paznokieć) ciemny: czarny lub bronzowy 15

13 — Dziób długości conajmniej 5,5 cm., szerokość dzioba u nasady powyżej 3 cm. . . . **Anser anser** (Gęś gęgawa)
— Dziób poniżej 5,5 cm., szerokość dzioba u nasady poniżej 3 cm. 14

14	— Długość dzioba mieści się w długości skrzydła więcej niż 9 razy (zwykle 10 — 12), biała barwa czoła szersza od 2,5 cm.	**Anser erythropus** (Gęś malutka)
	— Długość dzioba mieści się w długości skrzydła mniej niż 9 razy, biała barwa czoła węższa od 2,5 cm. . . .	**Anser albifrons** (Gęś białoczelna)
15	— Dziób i nogi barwy krwistej. Długość dzioba poniżej 5 cm.	**Melanonyx brachyrhynchus** (Gęś krótkodzioba)
	— Dziób i nogi barwy żółtej lub pomarańczowej. Długość dzioba powyżej 5 cm. . . .	16
16	— Pomarańczowo żółta przepaska w końcu dzioba jest stosunkowo wąska i nie przedłuża się na boki, tak że dominującą barwą w dziobie jest bardzo czarna . .	**Melanonyx f. fabalis** (Gęś zbożowa)
	— Pomarańczowo żółta przepaska przy końcu dzioba jest stosunkowo szeroka i przedłuża się mniej lub więcej na boki dzioba, tak że zwykle dominującą barwą dzioba jest barwa pomarańczowo żółta	**Melanonyx f. arvensis** (Gęś polna)

17 — Dziób wydłużony, cienki, z blaszkami przekształconemi w wydatne ząbki (patrz ryc. 3) 18
— Szeroki, przynajmniej w końcowej części mniej lub więcej spłaszczony, blaszki ząbków nie tworzą 20

18 — Dziób stosunkowo krótki, szerokość dzioba u nasady mieści się mniej niż trzy razy w długości dzioba; długość skrzydła poniżej 21 cm . . **Mergellus albellus** (Szlacharek)
— Dziób silnie wydłużony, szerokość dzioba u nasady mieści się więcej niż trzy razy w długości dzioba, długość skrzydła powyżej 21 cm. . . 19

19 — Lusterko przepasane barwą czarną; długość paznokcia mieści się więcej niż 5 razy w długości dzioba . . . . **Mergus serrator** (Szlachar)
— Lusterko bez czarnej przepaski (takowa występuje tylko wyjątkowo i jest wtenczas bardzo słabo wyrażona); długość paznokcia mieści się mniej niż pięć razy w długości dzioba . . . . . . **Mergus merganser** (Nurogęś)

20 — Tylny palec z błoną pławną bardzo małą, czasem zupełnie niemal nierozwiniętą . . 21
— Tylny palec z błoną pławną silnie rozwiniętą 29

21 — Dziób na końcu bardzo silnie rozszerzony (szerokość dzioba u nasady mieści się dwa razy lub prawie dwa razy w szerokości dzioba przy końcu) . . . . **Spatula clypeata** (Płaskonos)

— Dziób na całej długości prawie równy lub nieznacznie w końcu rozszerzony . . . 22

22 — Szerokość paznokcia nie mniejsza od odległości między nozdrzami, dziób prosty 23

— Szerokość paznokcia wyraźnie mniejsza od odległości między nozdrzami, dziób zlekka, jednak wyraźnie ku górze zagięty . . . . **Tadorna tadorna** (Ohar)

23 — Skok równy lub prawie równy długości środkowego palca wraz z pazurem, skrzydło powyżej 32 cm. . . . . **Casarca ferruginea** (Kazarka)

— Skok krótszy od środkowego palca, skrzydło poniżej 32 cm. 24

24 — Długość skrzydła powyżej 21 cm. 26

— Długość skrzydła poniżej 21 cm. 25

25 — Szerokość dzioba koło nozdrzy mieści się mniej niż trzy razy w długości dzioba . . **Querquedula querquedula** (Cyranka)

— Szerokość dzioba koło nozdrzy mieści się trzy lub więcej razy w długości dzioba **Nettion crecca** (Cyraneczka)

26 — Długość paznokcia (po cięciwie) mieści się więcej niż cztery razy w długości dzioba bez paznokcia 27

— Długość paznokcia (po cięciwie) mieści się mniej niż cztery razy w długości dzioba bez paznokcia 28

27 — Lusterko wyraźnie dwubarwne czarno białe . . . . . **Chauliodus streperus** (Krakwa)

— Lusterko blade, brudno zielone, zwykle z połyskiem . . **Dafila acuta** (Rożeniec)

28 — Odległość między nozdrzami mieści się nie mniej niż sześć razy w długości dzioba bez paznokcia . . . . **Anas platyrhyncha** (Krzyżówka)

— Odległość między nozdrzami mieści się mniej niż sześć razy w długości dzioba bez paznokcia . . . . **Mareca penelope** (Świstun)

29 — Ogon wyraźnie dachówkowaty (czyli sterówki środkowe są znacznie dłuższe od bocznych). Skrzydła krótkie, złożone, nie sięgają do nasady ogona . . . . **Oxyura leucocephala** (Sterniczka białogłowa)

— Ogon nie dachówkowaty; skrzydła stosunkowo dłuższe — po złożeniu sięgają zawsze poza nasadę ogona 30

30 — Paznokieć stosunkowo szeroki, szerokość jego mieści się mniej niż 5 razy w długości dzioba wraz z paznokciem 39

— Paznokieć wąski, szerokość jego mieści się zawsze więcej niż 5 razy w długości dzioba wraz z paznokciem 31

31 — Nozdrza mieszczą się w środku długości dzioba lub są nawet przesunięte bliżej jego końca . . . . **Bucephala clangula** (Gągoł)

— Nozdrza mieszczą się wyraźnie po stronie nasadowej dzioba 32

32 — Skrzydło powyżej 25 cm.; dziób żółty lub czerwony . **Netta rufina** (Kaczka hełmiasta)

— Skrzydło poniżej 25 cm.; dziób czarny lub czarniawy 33

33	— Szerokość paznokcia mieści się w długości całego dzioba przynajmniej 7 razy	**Aythya ferina** (Głowienka)
	— Szerokość paznokcia mieści się w długości całego dzioba zawsze mniej niż 7 razy . .	34
34	— Głowa, szyja i pierś wyraziście kasztanowato-rdzawe .	**Nyroca nyroca** (Podgorzałka)
	— Głowa i szyja czarne, lub brunatno czarniawe, lub czarniawe z domieszką barwy brudno rdzawej	35
35	— Głowa, szyja i przód piersi czarne	36
	— Głowa, szyja i przód piersi brunatno-czarniawe lub czarniawe z domieszką barwy brudno-rdzawej	37
36	— Na głowie długi czub, plecy czarne, zaledwie dostrzegalnemi plameczkami drobniutko upstrzone	**Marila fuligula** (Czernica)
	— Głowa bez czuba; plecy białe, drobno czarną barwą falowane	**Marila marila** (Ogorzałka)
37	— Brzuch nie czysto biały, zwykle z charakteru upierzenia mniej lub więcej podobny do piersi	**Nyroca nyroca** (Podgorzałka)
	— Brzuch czysto biały . . .	38

38
— Plecy jednolicie czarniawo brunatne lub z zaledwie dostrzegalnem drobniutkiem upstrzeniem . . . . **Marila fuligula** (Czernica)

— Plecy brunatne lub czarniawo brunatne, drobnemi, falistemi, brudno białemi linjami poprzecznie pręgowane . . **Marila marila** (Ogorzałka)

39
— Dziób względnie mały; długość dzioba od tylnego końca nozdrzy poniżej 2,7 cm. **Clangula hyemalis** (Lodówka)

— Dziób duży; długość dzioba od tylnego końca nozdrzy powyżej 2,7 cm. 40

40
— Wzdłuż górnej powierzchni dzioba ciągnie się opierzony klin, dzielący dwa nieopierzone pasy, leżące po jego bokach 41

— Wyżej wymienionego klina na górnej powierzchni dzioba brak 42

41
— Klin opierzony dochodzi niemal ponad same nozdrza i poza opierzenie boków dzioba . . . . **Erionetta spectabilis** (Turkan)

41 — Klin opierzony nie dochodzi nigdy ponad nozdrza; opierzenie boków dzioba idzie daleko dalej ku przodowi aniżeli klin opierzony . . . **Somateria mollissima** (Kaczka edredonowa)

42 — Szerokość dzioba poniżej 2 cm. . . . . **Polysticta stelleri** (Kaczka srokata)

— Szerokość dzioba conajmniej 2 cm. 43

43 — Odległość od oka do nasady dzioba (na wysokości nozdrzy) mieści się przynajmniej 2 razy w długości dzioba . . **Oidemia nigra** (Kaczka czarna)

— Odległość od oka do nasady dzioba (na wysokości nozdrzy) mieści się mniej niż 2 razy w długości dzioba . . **Melanitta fusca** (Uhla)

Rodzinę tę dzielimy na kilka podrodzin, a mianowicie:

1 — **Merginae** (Tracze). W kraju występuje trzy gatunki. Z nich nurogęś, jakkolwiek rzadko, gnieździ się w północnej Polsce, prawdopodobnie tamże gnieździ się i szlachar, co dotychczas jednak stwierdzonem nie zostało. Obydwa te gatunki spotyka się u nas stale na przelocie, najliczniej w marcu i listopadzie. Pojedyncze ich okazy zi-

mują na niezamarzających wodach. Trzeci gatunek — szlacharek jest tylko gatunkiem przelotnym, częściowo zimującym.

2 — **Oxyurinae** (Sterniczki). Tu należy jeden tylko gatunek — sterniczka białogłowa. Kaczka ta jest u nas ptakiem rzadkim, przypadkowo zalatującym; mianowicie trzy jej okazy zostały zabite w Małopolsce wschodniej.

3 — **Fuligulinae** (Kaczki nurkowate). Nie mniej niż 12 gatunków tej podrodziny spotyka się

Ryc. 9.
Odcisk nogi szlachara.

w Polsce. Z nich najpospolitszą jest podgorzałka. która gnieździ się we wszystkich dzielnicach Rzeczpospolitej. Mniej pospolitym ptakiem gniazdowym jest głowienka. Obydwa te gatunki na zimę odlatują. Prawdopodobnie gnieździ się u nas i trzeci gatunek, a mianowicie gągoł, dotychczas jednak stwierdzonem to nie zostało. Natomiast w czasie przelotów wiosennych i jesiennych gągoł pospolity jest w całej Polsce; pojedyncze okazy trafiają się i zimą. Kaczka srokata, turkan, kaczka edredonowa, kaczka czarna i kaczka hełmiasta należą do bardzo rzadkich, przypadkowo zalatujących gatunków. Ogorzałka i czernica są pospolitemi ptakami przelotnemi, występującemi licznie zarówno na ciągu wiosen-

nym, jak i jesiennym. W głębi kraju rzadko pokazuje się lodówka, natomiast na wybrzeżu Bałtyku zimują lodówki w ogromnych ilościach. Wreszcie ostatni gatunek — uhla gnieździ się, a przynajmniej gnieździł się do niedawna w Pińszczyźnie i we wschodniej Małopolsce.

4-e — **Anatinae** (Kaczki właściwe). Do tej podrodziny należą: Krzyżówka, cyranka i cyraneczka, pospolicie gnieżdżąca się w całym kraju.

Ryc. 10.
Odcisk nogi świstuna.

Do rzadkich ptaków gniazdowych należą: krakwa, rożeniec i płaskonos. Świstun spotyka się tylko na przelotach.

5 — **Tadorninae** (Kazarki). Ohar gnieździ się na Helu; w głąb kraju zalatuje przypadkowo, bardzo rzadko. Kazarka jest u nas ptakiem nadzwyczaj rzadkim, przypadkowo zalatującym.

6 — **Anserinae** (Gęsi). Gęś gęgawa dawniej gnieździła się bezwątpienia w całej Polsce. Dziś niewiele jest miejscowości, w których się jeszcze utrzymała. Na pierwszem miejscu pod tym względem należy postawić wschodnią Małopolskę, poza tem gęś ta gnieździ się jeszcze na

Wołyniu, na Pomorzu, w niektórych okolicach Śląska niemieckiego tuż nad granicą Poznańskiego (wobec czego dane o gniazdowaniu jej w Poznańskiem są wielce prawdopodobne) oraz do niedawna gnieździła się na Śląsku polskim. Należy też przypuszczać, że gnieździ się na Polesiu. Na przelotach pokazuje się w całej Polsce.

Większość gęsi pokazujących się u nas na przelotach należy jednak do innych form; są to

Ryc. 11.
Odcisk nogi krzyżówki.

mianowicie gęś polna i gęś zbożowa. Daleko mniej licznie nawiedzają Polskę w czasie przelotów: gęś białoczelna, gęś malutka i bernikla. Do gatunków bardzo rzadkich należą: gęś rdzawoszyja, gęś białolica i gęś śnieżyca. Prócz wyżej wymienionych zalatuje do Polski prawdopodobnie jeszcze kilka innych gatunków, bardzo podobnych do gęsi polnej i zbożowej, między innemi prawdopodobnie i gęś krótkodzioba. Niestety wiadomości nasze są w tym kierunku bardzo niedostateczne. Myśliwi strzelający gęsi mogą oddać nauce wielkie usługi przez ofiarowanie zdobytych okazów do Państwowego Muzeum Zoologicznego (Warszawa, Krakowskie Przedmieście 26/28). Jeśli ktoś nie chce ofiarować zabitego ptaka, to

w każdym razie bardzo jest pożądanem, by przesłał go do określenia. O ile chodzi o gęsi (w rodzaju **Melanyx**) to bardzo ważnem jest zanotowanie zaraz po zabiciu barwy nóg i dzioba (nie-

Ryc. 12.
Odcisk nogi gęsi malutkiej.

kiedy już w pół godziny po śmierci ptaka barwy te ulegają zmianie) które posiadają bardzo ważne znaczenie przy określaniu. Należy przytem dokładnie odróżniać następujące barwy: żółtą, pomarańczową i krwistą.

RRZĄD VII.

FALCONIFORMES — DRAPIEŻNE.

Grupa ta opracowana została osobno*).

RZĄD VIII.

GALLIFORMES — KUROWATE.

Rząd ten dzielimy na dwie rodziny:

*) Ukaże się w przyszłym roczniku niniejszego wydawnictwa (przyp. red.)

— Nogi pokryte gęstemi piórami, otwory nozdrzy pokryte piórkami . . . . . . **Tetraonidae** (Głuszcowate)

— Skok nagi, otwory nozdrzy pokryte specjalnemi tarczkami . . . . **Phasianidae** (Bażantowate)

RODZINA I.

TETRAONIDAE — GŁUSZCOWATE.

Krajowe gatunki dadzą się określić według następującego klucza:

1 — Opierzenie występuje nie tylko na skoku, ale również i na palcach . . . . . . **Lagopus lagopus** (Pardwa)

— Opierzenie występuje tylko na skoku, palce albo zupełnie nagie (latem), albo bardzo słabo opierzone (zimą) . 2

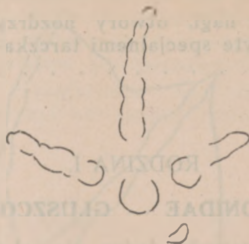
2 — Dolna część skoku naga . . **Tetrastes bonasia** (Jarząbek)

— Skok opierzony do palców . 3

3 — Wpoprzek skrzydła występuje biała pręga (lusterko) **Lyrurus tetrix** (Cierzew)

— Na skrzydle brak białej pręgi . . . . **Tetrao urogallus** (Głuszec)

Pardwa występuje obecnie tylko w północno-wschodniej Polsce, a mianowicie na tak zwanych mszarach województw: wileńskiego i nowogródz-

Ryc. 13.
Odcisk nogi głuszca.

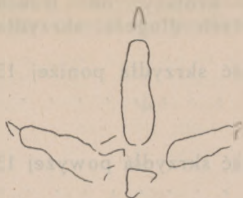
kiego. Główną ostoję głuszca stanowią Karpaty oraz wschodnie i północno-wschodnie kresy Polski. Poza tem występuje głuszec jeszcze na Po-

Ryc. 14.
Trop głuszca.

morzu, w środkowej Polsce w woj. lubelskiem i białostockiem, oraz w niektórych okolicach Małopolski, graniczących z woj. lubelskiem. Cietrzew występuje na całym obszarze Polski, natu-

ralnie nie we wszystkich okolicach, a tam tylko gdzie znajduje odpowiednie warunki bytowania. Jarząbek dawniej w całej Polsce pospolity znika

Ryc. 15.
Odcisk nogi cietrzewia.

Ryc. 16.
Trop cietrzewia.

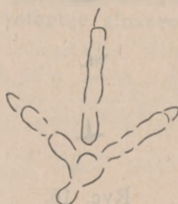
stopniowo z wielu okolic, obecnie główną iego ostoją są Karpaty i kresy wschodnie.

RODZINA II.
PHASIANIDAE — BAŻANTOWATE.

Krajowe gatunki dadzą się określić według następującego klucza:

1	— Ogon nie krótszy od skrzydła	**Phasianus colchicus** (Bażant)
	— Ogon krótszy od trzech czwartych długości skrzydła	2
2	— Długość skrzydła poniżej 13 cm.	**Coturnix coturnix** (Przepiórka)
	— Długość skrzydła powyżej 13 cm.	**Perdix perdix** (Kuropatwa)

Kuropatwa jak to powszechnie wiadomo, pospolita jest w całej Polsce i jest u nas jednym z najpopularniejszych objektów łowiectwa. Ilość kuropatw w danych okolicach jest naturalnie ści-

Ryc. 17.
Odcisk nogi bażanta.

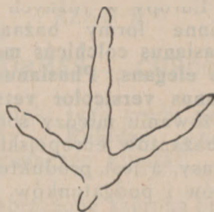
śle zależna od panującej tam kultury łowieckiej. Przepiórka, jako ptak odlatujący na zimę zależna jest nie tylko od ochrony, jakiej doznaje u nas, ale również i od ochrony, którą winna znajdować na szlakach swych wędrówek, oraz na zimowiskach. To ostatnie pozostawia niestety bardzo wiele do życzenia. To też ilość przepiórek w cią-

gu ostatnich 25 — 30 lat zmniejszyła się u nas tak gwałtownie, że ptak ten będący dawniej bardzo pospolitym i licznym, obecnie w niektórych okolicach należy niemal do rzadkości.

Ryc. 18.
Trop bażanta.

Bażant należy u nas do ptaków aklimatyzowanych. Został sprowadzony i jest w dalszym ciągu sprowadzany z innych krajów zachodniej Europy,

Ryc. 19.
Odcisk nogi kuropatwy.

gdzie został zaaklimatyzowany bardzo dawno. Podstawę do hodowli bażantów europejskich dał bażant, zamieszkujący południowo - wschodnie

wybrzeża morza Czarnego (**Phasianus colchicus colchicus**). Do Grecji bażant ten był sprowadzony przez Peryklesa, z Grecji został wprowadzony do starożytnego Rzymu, a stamtąd do innych krajów Europy. W Anglji został aklimatyzowany przez rzymian, a w każdym razie był tam już dobrze znany w roku 1059. Do Niemiec został wprowadzony przez zakonników i nad Renem był już hodowany w roku 1250.

Ryc. 20.
Trop kuropatwy.

Prócz **Phasianus colchicus colchicus** do różnych krajów Europy w różnych czasach były sprowadzane inne formy bażantów, a przedewszystkiem **Phasianus colchicus mongolicus, Phasianus colchicus elegans, Phasianus colchicus torquatus i Phasianus versicolor versicolor.** Formy te ulegały krzyżowaniu między sobą, tak, że dzisiaj większość bażantów europejskich nie stanowi jakiejś czystej rasy, a jest produktem krzyżowania różnych gatunków i podgatunków.

RZĄD IX.

GRUIFORMES — ŻÓRAWIE.

W Polsce występują tylko dwa gatunki tego rzędu, które można odróżnić według następujących cech charakterystycznych:

— Długość skrzydła poniżej 53 cm., w ubarwieniu znacznej części szyi występuje barwa czarna lub ciemno łupkowa **Antrhopoides virgo** (Żóraw panienka)

— Długość skrzydła powyżej 53 cm., w ubarwieniu szyi barwa czarna lub ciemno łupkowa nie występuje . . **Megalornis grus** (Żóraw pospolity)

Żóraw panienka jest gatunkiem bardzo rzadkim, wyjątkowo tylko do nas zalatującym. Żóraw pospolity jest ptakiem licznie się pokazującym w czasie przelotów w całej Polsce. W niektórych okolicach Polski żóraw należy do pospolitych ptaków gniazdowych.

RZĄD X.

RALLIFORMES — CHRÓŚCIELE.

Krajowe gatunki tego rzędu należą wszystkie do jednej rodziny — **Rallidae**, oznaczać możemy je według następującego klucza:

1 — Palce obrzeżone szeroką błoną pławną powycinaną w zaokrąglone klapy . . . . **Fulica atra** (Łyska)

— Palce pozbawione błony pławnej, a jeśli takowa istnieje to jest bardzo wąska i nie jest powycinana w klapy . . 2

2	— Dziób w nasadowej części zachodzi na czoło, gdzie tworzy rozszerzoną blaszkę . .	**Gallinula chloropus** (Kokoszka wodna)
	— Dziób nie tworzy blaszki czołowej	3
3	— Dziób (culmen) mniej więcej długości skoku	**Rallus aquaticus** (Wodnik)
	— Dziób (culmen) wyraźnie krótszy od skoku; długość jego jest zwykle mniejsza niż trzy czwarte długości skoku	4
4	— Lotki drugorzędowe i pokrywy podskrzydłowe rdzawo kasztanowate	**Crex crex** (Derkacz)
	— Lotki drugorzędowe i pokrywy podskrzydłowe nie rdzawo kasztanowate . . .	5
5	— Pokrywy podogonowe rdzawo żółte	**Porzana porzana** (Kurka wodna)
	— Pokrywy podogonowe brunatno - czarniawe z białemi końcami lub brunatno oliwkowe biało poprzecznie pręgowane	**Porzana parva** (Zielonka)

Wszystkie powyższe gatunki są u nas pospolite, wszystkie gnieżdżą się i na zimę odlatują. Rzadszym nieco jest tylko wodnik, który niekiedy pozostaje u nas na zimę.

RZĄD XI.

OTIDIFORMES — DROPIE.

Tu należy jedna tylko rodzina — **Otididae**, której krajowe gatunki dadzą się określić według następującego klucza:

1 — Pokrywy podogonowe białe z czarnemi pręgami lub z czarnem upstrzeniem, lotki drugiego rzędu ciemne z jasnemi końcami . . . . . **Chlamydotis undulata** (Hubara wschodnia)

— Pokrywy podogonowe białe, lotki drugiego rzędu białe, w każdym razie w nasadowej części białe 2

2 — Długość skrzydła poniżej 35 cm. . . . . **Tetrax tetrax** (Strepet)

— Długość skrzydła powyżej 45 cm. . . . . **Otis tarda** (Drop)

Strepet i hubara są ptakami bardzo rzadko, wypadkowo do nas zalatującemi. Drop na przelotach trafia się znacznie częściej; należy on przytem do naszych ptaków gniazdowych. Gnieździ się jednak tylko w niektórych okolicach, jak np. w Poznańskiem, we wschodniej Małopolsce, lub w okolicach Brześcia.

RZĄD XII.

CHARADRIIFORMES — SIEWKOWATE.

W kraju występują cztery rodziny tego rzędu:

1	— Nozdrza leżą całkowicie w granicach czwartej części długości dzioba (długości culmen)	3
	— Przedni brzeg nozdrzy sięga ku przodowi poza granice jednej czwartej długości dzioba (długości culmen) . . .	2
2	— Środkowe sterówki przynajmniej o 2,5 cm. dłuższe od skrajnych	**Oedicnemidae** (Kulony)
	— Środkowe sterówki nie są o 2,5 cm. dłuższe od skrajnych	5
3	— Nogi czteropalczaste . . .	**Scolopacidae** (Kuliki)
	— Nogi trójpalczaste	4
4	— Długość dzioba powyżej 7 cm.	**Charadriidae** (Siewki)
	— Długość dzioba poniżej 7 cm.	**Scolopacidae** (Kuliki)
5	— Otwory nozdrzy nie leżą w specjalnych zagłębieniach. Ogon silnie widłowaty: skrajne sterówki przynajmniej o 5 cm. dłuższe od środkowych	**Glareolidae** (Żwirowce)
	— Otwory nozdrzy położone w specjalnych zagłębieniach. Ogon nie widłowaty . .	**Charadriidae** (Siewki)

RODZINA I.

GLAREOLIDAE — ŻWIROWCE.

Z tej rodziny do fauny krajowej należy tylko jeden gatunek — żwirowiec obrożny **(Glareola pratincola).** Występuje on u nas jako ptak bardzo rzadki, przypadkowo zalatujący.

RODZINA II.

OEDICNEMIDAE — KULONY.

Z tej rodziny mamy w kraju również tylko jednego przedstawiciela. Jest nim kulon właściwy **(Oedicnemus oedicnemus).** Gnieździ się on w pojedyńczych rozproszonych parach bodaj w całej Polsce. Na zimę odlatuje.

RODZINA III.

CHARADRIIDAE — SIEWKI.

Krajowe gatunki dadzą się oznaczyć według następującego klucza:

1	— Długość dzioba (culmen) powyżej 6 cm.	**Haematopus ostralegus** (Ostrygojad)
	— Długość dzioba (culmen) poniżej 6 cm.	2
2	— Długość skrzydła poniżej 14 cm.	3
	— Długość skrzydła powyżej 14 cm.	4

3 — Nasada górnej szczęki żółta lub pomarańczowa . . . . **Charadrius hiaticula** (Siewka obrożna)

— Nasada górnej części szczęki czarna . . . . **Charadrius dubius** (Siewka rzeczna)

4 — Palce bez śladów błony pławnej . . . . **Arenaria interpres** (Kamusznik)

— Nasada palca zewnętrznego i środkowego spięta chociażby niewielką błoną pławną 5

5 — Sterówki przynajmniej w nasadzie białe 6

— Sterówki w nasadowej części nie białe 8

6 — Płaszcz z silnym metalicznym, zielonym połyskiem, na tyle głowy silnie wydłużony czubek . . . . **Vanellus vanellus** (Czajka pospolita)

— Płaszcz bez metalicznego połysku, głowa bez wydłużonego czubka 7

7 — Środkowe sterówki w nasadzie białe na końcu z pojedyńczym szerokim czarnym pasem . . . . **Chettusia gregaria** (Czajka towarzyska)

7 — Środkowe sterówki w nasadzie białe, od połowy wpoprzek barwą czarniawą pręgowane . . . . **Squatarola squatarola** (Siewnica)

8 — Płaszcz nie pstrokaty . . . **Eudromias morinellus** (Mornel)
— Płaszcz silnie upstrzony płowo żółtemi plamkami . . . 9

9 — Pióra podbarkowe białe . . **Pluvialis apricarius** (Siewka pospolita)
— Pióra podbarkowe popielate **Pluvialis dominicus** (Siewka azjatycka)

Czajka jest u nas wszędzie pospolitym ptakiem gniazdowym, na zimę odlatuje. Siewka obrożna i siewka rzeczna gnieżdżą się, ale niezbyt licznie, siewka obrożna jest przytem znacznie rzadsza. Obydwa te gatunki na zimę odlatują. Siewka pospolita spotyka się stale na przelotach gnieździ się w bardzo niewielu miejscowościach. Ostrygojad, kamusznik, czajka towarzyska, siewnica, mornel i siewka azjatycka spotykają się tylko na przelotach lub też jako ptaki bardzo rzadko, przypadkowo zalatujące.

RODZINA IV.

SCOLOPACIDAE — KULIKI.

1 — Noga trójpalczasta 2
— Noga czteropalczasta . . . 3

2	— Długość dzioba powyżej 4 cm.	**Himantopus himantopus** (Szczudłak czarnoskrzydły)
	— Długość dzioba poniżej 4 cm.	**Crocethia alba** (Piaskowiec)
3	— Dziób szablasto zagięty ku górze. Błony pławne między palcami bardzo silnie rozwinięte	**Recurvirostra avosetta** (Szablodziób)
	— Dziób łukowato zagięty ku dołowi, prosty, lub słabo wygięty w górze. Błony pławne bardzo małe lub brak ich zupełnie	4
4	— Błony idące po bokach palców powycinane kłapkowato	5
	— Błon wzdłuż palców brak, a o ile takowe istnieją, to nie są powycinane klapkowato	6
5	— Dziób płaski, przed końcem nieco rozszerzony	**Phalaropus fulicarius** (Płatkonóg płaskodzioby)
	— Dziób cienki, stopniowo ku końcowi zwężony	**Phalaropus lobatus** (Płatkonóg rdzawoszyjny)

6 — Dziób łukowaty, silnie zagięty wdół 7
— Dziób nie zagięty łukowato wdół 8

7 — Długość dzioba powyżej 11 cm. Wierzch głowy płowo i brunatno pstry . . . . . **Numenius arquata** (Kulik wielki)
— Długość dzioba poniżej 11 cm. Wierzch głowy bunatny z białawą smugą przez środek . . . . **Numenius phaeopus** (Kulik mniejszy)

8 — Między palcami brak wyraźnych błon pławnych . . 9
— Między palcami zewnętrznym i środkowym występuje niewielka błona pławna, błony takiej między palcem środkowym i wewnętrznym brak, względnie jest ona zaledwie zaznaczona 18

9 — Długość dzioba powyżej 55 mm. 10
— Długość dzioba poniżej 55 mm. 12

10 — Na tyle głowy poprzeczne ciemne pasy . . . . . . **Scolopax rusticola** (Słonka)
— Wzdłuż głowy dwa ciemne pasy, między któremi przechodzi pas jaśniejszy . . . 11

11	— Brzuch poprzecznie ciemno pręgowany. Skrajne sterówki całkowicie lub w większej części białe	**Capella media** (Dubelt)
	— Brzuch biały. Skrajne sterówki nie białe, względnie tylko z białawemi brzegami	**Capella gallinago** (Kszyk)
12	— Wzdłuż płaszcza przechodzą cztery wyraźne płowe smugi	**Limnacryptes gallinula** (Ficlauz)
	— Płaszcz bez podłużnych smug	13
13	— Długość skrzydła powyżej 15 cm.	**Calidris canutus** (Biegus rdzawy)
	— Długość skrzydła poniżej 15 cm.	14
14	— Długość dzioba poniżej 25 mm.	15
	— Długość dzioba powyżej 25 mm.	16
15	— Skrajne sterówki czysto białe	**Pisobia temminckii** (Biegus najmniejszy)
	— Skrajne sterówki szarawe .	**Pisobia minuta** (Biegus zdrobniały)

16 — Pokrywy nadogonowe białe, lub też biało czarne prążkowane . . . . **Erolia ferruginea** (Biegus krzywodzioby)

17 — Środek wierzchu głowy jednobarwny brunatno czarny. Na górnej szczęce brak bruzdy, idącej od nozdrzy wzdłuż dzioba . . . . **Limicola falcinellus** (Biegus płaskodzioby)

— Środek wierzchu głowy jasno i ciemno strychowany. Na górnej szczęce, począwszy od nozdrzy, wzdłuż dzioba ciągnie się bruzda, idąca nieomal do końca dzioba . . **Pelidna alpina** (Biegus zmienny)

18 — Dziób znacznie dłuższy od skoku 19

— Dziób długości skoku lub krótszy 20

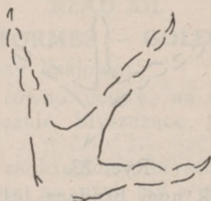
19 — Pióra podbarkowe czysto białe, ogon w nasadzie biały, w końcowej połowie czarny **Limosa limosa** (Rycyk)

— Pióra podbarkowe białe, ciemno znaczone. Ogon biały brunatno poprzecznie pręgowany . . . . **Limosa lapponica** (Szlamnik rdzawy)

20	— Długość skrzydła powyżej 15 cm.	21
	— Długość skrzydła poniżej 15 cm.	24
21	— Dziób w połowie długości wyraźnie zagięty ku górze	**Glottis nebularius** (Kwokacz)
	— Dziób prosty	22
22	— Dolna część pleców nie biała	**Philomachus pugnax** (Bataljon)
	— Dolna część pleców biała	23
23	— Na wewnętrznych lotkach drugorzędowych dominuje barwa biała	**Totanus totanus** Brodziec krwawodzioby)
	— Żadna z lotek drugorzędowych nie jest czysto biała	**Totanus erythropus** (Brodziec śniady)
24	— Stosina pierwszej lotki biała	25
	— Stosina pierszej lotki brunatna	26
25	— Długość dzioba poniżej 35 mm.	**Ryacophilus glareola** (Brodziec leśny)
	— Długość dzioba powyżej 35 mm.	**Totanus stagnatilis** (Brodziec pławny)

26 — Pokrywy nadogonowe białe . **Tringa ocrophus** (Brodziec samotny)

— Pokrywy nadogonowe ciemne **Actitis hypoleucos** (Brodziec piskliwy)

Ryc. 21.
Odcisk nogi kulika mniejszego.

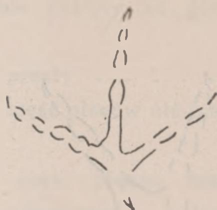
Z tych dwudziestu siedmiu krajowych gatunków kulików, dwanaście należy do ptaków gniazdowych. Jednak nie wszystkie one gnieżdżą się

Ryc. 22.
Odcisk nogi brodźca piskliwego.

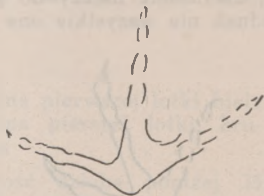
w całym kraju. Ficlauz należy do gatunków gnieżdżących się bardzo rzadko i tylko na przelotach

częściej się trafia. Bataljon, brodziec krwawodzioby, rycyk, kulik wielki, kulik mniejszy i dubelt gnieżdżą się tylko w niektórych okolicach — osiadają one mianowicie przedewszystkiem na większych obszarach błotnych. W czasie przelo-

Ryc. 23.
Odcisk nogi brodźca leśnego.

tów dają się jednak widywać w całym kraju. Do pospolitychh ptaków gniazdowych należą: brodziec samotny, brodziec leśny, brodziec piskliwy, słonka i kszyk. Brodziec pławny gnieździ się

Ryc. 24.
Odcisk nogi brodźca śniadego.

prawdopodobnie w południowo - wschodniej Polsce, wiadomości jakie w tym kierunku posiadamy wymagają jednak potwierdzenia.

Do rzadkich ptaków przelotnych należą: piaskowiec, szczudłak czarnoskrzydły, biegus rdza-

wy, biegus płaskodzioby, płatkonóg rdzawoszyjny, płatkonóg płaskodzioby, szlamik rdzawy i szablodziób. Natomiast biegus zmienny, biegus zdrobniały, biegus najmniejszy biegus krzywodzioby, kwokacz i brodziec śniady pokazują się stale na przelotach, i, szczególniej na przelocie jesiennym, są mniej lub więcej pospolite.

RZĄD XII.

COLUMBIFORMES — GOŁĘBIOWATE.

Dwie rodziny krajowe:

— Ogon równo ucięty; na szyi metalicznie błyszczące plamy . . . . **Columbidae**

— Ogon zaokrąglony; błyszczące pióra na szyi nie występują . . . . **Peristeridae**

RODZINA I.

COLUMBIDAE — GOŁĘBIE.

— Pokrywy skrzydłowe z czarnemi plamami . . . . . . **Columbia oenas** (Siniak)

— Pokrywy skrzydłowe bez czarnych plam . . . . . . **Columba palumbus** (Grzywacz)

Obydwa te gatunki są u nas pospolite, gnieżdżą się, na zimę odlatują.

RODZINA II.

PERISTERIDAE — TURKAWKI.

Jeden tylko gatunek krajowy: — turkawka (**Streptopelia turtur**), pospolitsza i liczniejsza od dwu poprzednich gatunków, gnieździ się, na zimę odlatuje.

Stanisław Kamocki.

KONSERWACJA ZWIERZYNY

Uchronienie zwierzyny bitej od zepsucia odgrywa bardzo ważną rolę, bez względu na to, czy zwierzyna idzie na handel, czy też na potrzeby własne. Gdzie się rozporządza chłodnią, lub przynajmniej lodownią, tam sprawa jest łatwa do rozwiązania, lecz nie wszędzie są tego rodzaju urządzenia do dyspozycji, skutkiem czego zwierzyna w porze ciepłej szybko ulega rozkładowi. Nieraz upływa dzień lub dwa, zanim zwierzyna dostaje się do miejsca przeznaczenia, a czas ten wystarcza najzupełniej, aby stała się niezdatną do użytku. Należy przeto uciekać się do wszelkich środków, aby temu zapobiec.

Zwierzyna, przeznaczona na handel, musi być nietylko świeża, ale winna mieć też wygląd odpowiedni, t. j. nie może być zbyt pokrwawiona, rozstrzelana, zabłocona i zmiętoszona, co szczególniej u ptactwa często się zdarza. Zwierzyna od chwili jej zabicia musi być już odpowiednio traktowana, bo gdy zaraz po zabiciu rzucać ją się będzie w nieładzie na wozy, lub pakować w worki, czy siatki, to jedno od drugiego tak się pokrwawi, a pierze się tak pomiętoszą, że wartość zwierzyny obniży się niezmiernie, czyniąc ją często zupełnie niezdatną do eksportu. Wielką uwagę zwracać należy, by zwierzyna nie zaparzyła się.

Na każdem polowaniu, gdzie przewidywana jest większa ilość zwierzyny, powinien być specjalny wóz z odpowiedniem rusztowaniem z poprzecznych drążków, na których zawiesza się zające i ptactwo. Zające zawiesza się za skoki. przecinając skórę pomiędzy ścięgnem nad piętką a kością, i w przecięcie to wsuwa się drugi

skok. Tak spętane zające zawiesza się jedne obok drugich, pozostawiając wolną przestrzeń, co jest niezbędne dla wystudzenia zwierzyny i uniknięcia zaparzania.

Ptactwo powinno być noszone w ten sposób, aby pierze się nie walało i nie miętosiło. Do noszenia ptactwa używać należy wyłącznie troków, nigdy zaś siatek ani worków. Do noszenia kuropatw na polowaniach gremjalnych bardzo praktyczne są kosze druciane z daszkiem z płótna nieprzemakalnego, noszone na plecach. Kosze takie posiadają 24 przegródki, każda na 1 kuropatwę. Jest to najlepszy sposób, gdyż kuropatwy nie walają się wzajemnie, a nadewszystko stygną równomiernie.

Ptaki, przyniesione do domu, należy pozalocać, w którym to celu wyrywa się każdemu po dwie najdłuższe lotki i każdą z nich przesuwa się przez nozdrza, poczem końce zawiązuje się i zawiesza się pojedyńczo w lodowni, lub chłodnem, przewiewnem miejscu. Jeżeli ptaki mają być przez pewien czas przechowywane, należy usunąć z nich wnętrzności zapomocą tak zwanych kulek, czyli cienkiej gałązki, którą ucina się przy rozwidleniu, a jeden odrostek ucina się krótko, aby utworzył się w ten sposób rodzaj haczyka. Haczyk ten wprowadza się do wewnątrz przez otwór odchodowy, bez jakiegokolwiek rozdzierania ptaka i zaczepiwszy za grubą kiszkę wyciąga się ją nazewnątrz razem z resztą jelit, z wyjątkiem żołądka.

Zajęcy i królików nie patroszy się, a jedynie wyciska się mocz, przez co mięso zyskuje bardzo na smaku. W tym celu trzyma się zająca lub królika za przednie skoki i dłonią przesuwa się zgóry na dół po brzuchu.

Grubą zwierzynę patroszyć należy natychmiast po zabiciu, zwłaszcza o ile zabita była w porze ciepłej. Jeżeli tego zaniedbać, wówczas wewnątrz tworzą się cuchnące gazy, które czynią

mięso niezdatnem do użycia. Z tego też względu w większości wypadków gruba zwierzyna odnajdywana dopiero w pewien czas po zabiciu, przeważnie ulega zepsuciu. Patroszenie grubej zwierzyny należy wykonywać dokładnie i umiejętnie, posługując się ostrym nożem.

Sztukę zabitą kładzie się na grzbiecie i po wycięciu przedewszystkiem jąder, przecina się jamę brzuszną, uważając, by nie przeciąć żołądka, lub jelit, gdyż wtedy zawartość wyleje się do środka i zepsuje mięso.

Aby tego uniknąć, robi się ostrożnie podłużne cięcie tuż przy mostku i w ten otwór wkłada się palce wskazujący i środkowy lewej ręki, a unosząc skórę wraz z mięśniami brusznemi ku górze oddziela się ją od wnętrzności. W ten sposób robi się cięcie aż do kości miednicowej, którą następnie przerąbuje się toporkiem, lub tasakiem aż do odbytnicy. Następnie przecina się tak zwaną błonę brzuszną, oddzielającą jamę brzuszną od jamy płucnej i wyjmuje się płuca razem z krtanią, lub bez niej, zależnie od tego, czy zwierzyna jest przeznaczona na własny użytek, czy na handel. Dla wyjęcia krtani, przecina się szyję wzdłuż lub wpoprzek, tuż za obojczykiem.

Po wyjęciu wnętrzności, zawiesza się sztukę naprzemian głową do góry i odwrotnie, aby wszystka krew wyciekła. Resztki krwi wyciera się suchym gałganem. Wymywanie krwi wodą jest absolutnie niedopuszczalne.

Dzikom należy zostawić pysk otwarty, gdyż wówczas zapewniona jest wentylacja, zapobiegająca zatęchnięciu. W tym celu wstawia się w pysk kołek 2 do 3 cali, zakończony ostro po obu końcach.

Gruba zwierzyna po wypatroszeniu, przechowywana być powinna zawsze w lodowni lub chłodnem, przewiewnem miejscu, w stanie wiszącym, nigdy zaś leżącym, gdyż wówczas szybciej się psuje.

Stanisław Kamocki.

TRANSPORT ZWIERZYNY KOLEJĄ

Zwierzyna, przeznaczona do dalszego transportu koleją, a przedewszystkiem do eksportu, musi być bardzo umiejętnie do tego przygotowana. Pierwszy warunek to ten, że musi być dokładnie wystudzona po zabiciu, w ciągu conajmniej kilku godzin i pod żadnym pozorem nie może być zaparzona. Zwierzyna, strzelana podczas deszczu, do transportu zupełnie się nie nadaje, a przed wysyłką koleją i zapakowaniem musi dokładnie obeschnąć, w przeciwnym razie zaparzy się, zatęchnie i zepsuje po upływie już paru godzin.

Jeżeli zwierzyna przechowywana jest w specjalnej chłodni, zwracać uwagę należy na to, by nie była zamrażana, a jedynie studzona, gdyż przez zamrożenie zwierzyna traci na smaku i bardzo znacznie na wartości. Po wyjęciu zwierzyny przeznaczonej do dalszego transportu, z chłodni, lodowni lub przynajmniej chłodnego przewiewnego miejsca, musi być ona poddana dokładnym oględzinom i odpowiednio posegregowana. Sztuki zbyt postrzelane, małe, niewyrośnięte, lub zagradzające nieświeżość, muszą być odrzucone, jako niezdatne do transportu i nadające się jedynie na potrzeby własne. O ile to dotyczy eksportu, bardzo ważną rzeczą jest waga, która u kuropatw młodych nie powinna być mniejsza, niż 300—350 gr., u starych sztuk około 400 gr., a u bażantów przeciętnie około 1,25 do 1,5 kg. Waga zajęcy nie powinna być mniejsza 1-go gatunku, niż 4 kg., a drugiego 3,5 kg. Zajęcy niżej 3,5 kg. są dla eksportu nieprzydatne, gdyż uzy-

skiwana za nie cena nie opłaca kosztów, sprzedawane one mogą być zatem tylko na konsumcję wewnętrzną, krajową. Króliki dzikie są u nas tak zdrobniałe, że tylko z trudem znajdą nabywców na rynkach zagranicznych, w każdym razie waga ich nie powinna być mniejsza, niż 1,5 kg. Króliki o mniejszej wadze nie wytrzymują kosztów przewozu.

Gdy zwierzyna jest już posegregowana, przystępuje się do jej opakowania, co dotyczy głównie ptactwa, gdyż zające i króliki wysyła się tylko w ramach, a grubą zwierzynę bez opakowania. Do przesyłki ptactwa koleją używa się koszy łubianych, wiklinowych lub skrzynek drewnianych z wąskich deszczułek, tak, by były ażurowe. Każdy ptak powinien być zawinięty w papier w ten sposób, by skrzydła były na wierzchu, a łebki i nóżki wystawały nazewnątrz. Ptaki układa się ściśle jeden obok drugiego, a do przekładania warstw używa się suchej, niezepsutej, prostej słomy lub wełny drzewnej. Przekładanie świeżą trawą lub innemi roślinami jest niedopuszczalne, gdyż ptactwo ulega wówczas zaparzaniu.

Do jednego kosza, lub skrzynki, kładzie się do 60 sztuk kuropatw lub 25 — 30 sztuk bażantów. Oczywiście można robić większe nieco skrzynki, lub kosze, mieszczące nawet do 100 i więcej kuropatw, lecz nie jest to zbyt wskazane, gdyż utrudnia przenoszenie zwierzyny i źle wpływa na przewiewność przygotowanych w ten sposób paczek.

Zające i króliki wiesza się za tylne skoki w ramach długości 1,5 metra i wysokości około 75 cent. dla zajęcy i odpowiednio niższe dla królików, w ten sposób, by listwy dolne obchwytywały zająca za szyję, lub nieco wyżej. Zające i króliki nie powinny dotykać jeden do drugiego, aby się nie zaparzyły. W ramach, jak wyżej wymienione, mieści się do 10 zajęcy.

Przy całowagonowych ładunkach zajęcy, jak i królików należy urządzić odpowiednie rusztowanie wewnątrz wagonu z okrągłego drzewa 5 do 6 cm. średnicy i na niem zające porozwieszać.

Grubą zwierzynę zawiesza się w wagonach-chłodniach na specjalnych do tego celu hakach, o ile ich niema, robi się specjalne rusztowanie W wagonach - chłodniach na bliższe dystanse zwierzyna wysyłana być może za listami przewozowemi zwykłemi, na dalsze — pośpiesznemi. Przesyłki natomiast tak zwane drobnicowe muszą być wysyłane bagażem, jako przesyłki expresowe. O wysyłce zwierzyny należy zawsze odbiorcę uprzedzić telegraficznie, by zwierzyna po nadejściu nie leżała zbyt długo na kolei.

Gdy polujesz wśród lasów na zwierza lub ptaka
Nie zapomnij w Twej torbie umieścić „Kodaka"!

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 3 grudnia 1927 roku o Prawie Łowieckiem.

(Dz. Ust. R. P. Nr. 110, poz. 934).

Postanowienia wstępne.

Art. 1.

W rozumieniu rozporządzenia niniejszego wyraz „zwierzyna" oznacza dzikie zwierzęta łowne, któremi są:

a) żubry, łosie, jelenie, daniele, sarny, kozice, dziki, bobry, świstaki, zające (szaraki i bielaki), króliki, wiewiórki, niedźwiedzie, rysie, żbiki, wilki, lisy, borsuki, kuny leśne (tumaki), kuny domowe (kamionki), tchórze, gronostaje, łasice, wydry, norki;

b) głuszce, cietrzewie, jarząbki, pardwy, kuropatwy, przepiórki, bażanty, dropie, dropie-kamionki (strepety), żórawie, czarne bociany, czaple, słonki, dubelty, bekasy, bekasiki, kulony i kuliki, bataljony, derkacze, łyski, nurki, czajki, dzikie łabędzie, dzikie gęsi i dzikie kaczki, oraz wszelkie inne ptactwo błotne, dzikie gołębie, drozdy, kwiczoły, paszkoty, jakoteż ptaki krukowate i drapieżne.

Ponadto Minister Rolnictwa może uznać w drodze rozporządzenia inne jeszcze gatunki zwierząt dzikich za zwierzęta łowne.

Art. 2.

Przez „polowanie" rozporządzenie niniejsze rozumie przywłaszczenie zwierzyny oraz jej części użytecznych i płodów, tropienie, ściganie, ło-

wienie zwierzyny, strzelanie do niej i inne czynności podobne, zmierzające do jej przywłaszczenia.

Powyższe czynności, wykonywane w miejscach ogrodzonych, z których zwierzyna wydostać się nie może (zwierzyńcach i bażantarniach), nie są polowaniem w rozumieniu rozporządzenia niniejszego.

Art. 3.

Hodowanie zwierzyny należy wyłącznie do właściciela polowania.

ROZDZIAŁ I.

O polowaniu.

Art. 4.

Polowanie związane jest z własnością gruntu i należy do właściciela gruntu.

Domniemywa się, że własność gruntu nie jest obciążona prawem polowania na rzecz innych osób. Kto twierdzi, że ma na cudzym gruncie prawo polowania w całości lub co do pewnych gatunków zwierzyny, albo z innemi ograniczeniami, winien jest twierdzenie swoje udowodnić.

Po wejściu w życie rozporządzenia niniejszego obciążenie własności gruntu prawem polowania nie może być ustanowione; akty temu przeciwne są nieważne.

Art. 5.

Właściciel gruntu może ciążące na jego własności prawo polowania wykupić za cenę równą iloczynowi z pomnożenia sumy średniego dochodu rocznego z polowania przez liczbę dwadzieścia.

Jeżeli właściciel prawa polowania nie zgodzi się na wykup lub cenę wykupu, właściciel gruntu może żądać od właściwego sądu ustalenia ceny wykupu oraz, po uiszczeniu tej ceny, zwolnienia gruntu od obciążającego go prawa polowania.

ROZDZIAŁ II.

O użytkowaniu polowania.

Art. 6.

Właściciel polowania może użytkować je samodzielnie, jeżeli obszar gruntu, na którym ma polowanie, jest nie mniejszy od stu hektarów ciągłej powierzchni. Obszar taki po zarejestrowaniu go przez właściwego starostę stanowi obwód łowiecki własny.

Obszary lasów państwowych, uznane przez zarząd lasów państwowych za odpowiadające wymaganiom ustępu pierwszego, stanowią obwody łowieckie własne Państwa.

Obwód łowiecki własny powstaje na czas nieograniczony i istnieje tak długo, jak tego sobie życzy właściciel, a jeżeli polowanie zostało wypuszczone w dzierżawę — najkrócej do końca terminu dzierżawy.

Art. 7.

Jeżeli obszar polowania nie stanowi obwodu łowieckiego własnego, właściciel tego polowania może użytkować je jedynie łącznie z właścicielami innych obszarów polowania na obszarze nie mniejszym od stu hektarów ciągłej powierzchni. Obszar taki po zarejestrowaniu go przez właściwego starostę stanowi obwód łowiecki wspólny.

Art. 8.

Obwód łowiecki wspólny winien być tworzony w ten sposób, ażeby obejmował cały obszar gminy po wyłączeniu obszarów obwodów łowieckich własnych, jeżeli nie zajdą wypadki przewidziane niżej.

Gdy obszar gminy, po wyłączeniu obszarów obwodów łowieckich własnych, zawiera conajmniej tysiąc hektarów ciągłej powierzchni, można w obrębie tej gminy utworzyć kilka obwodów łowiec-

kich wspólnych, z których każdy winien mieć conajmniej pięćset hektarów ciągłej powierzchni.

Gdy obszar gminy, po wyłączeniu obszarów obwodów łowieckich własnych, nie stanowi ciągłej powierzchni, lecz składa się z kilku nie przylegających do siebie obszarów, z których każdy obejmuje conajmniej sto hektarów, z każdego z tych obszarów może być utworzony osobny obwód łowiecki wspólny.

Gdy gmina składa się z pewnej liczby wsi (kolonij, zaścianków), to ze wsi, które po wyłączeniu obszarów obwodów łowieckich własnych mają conajmniej po dwieście pięćdziesiąt hektarów ciągłej powierzchni, mogą być utworzone osobne obwody łowieckie wspólne.

W wypadkach przewidzianego wyżej tworzenia kilku obwodów łowieckich wspólnych w obrębie jednej gminy należy je tworzyć w ten sposób, ażeby obszary tych obwodów łącznie obejmowały cały obszar gminy, po wyłączeniu obszarów obwodów łowieckich własnych.

Art. 9.

Obwód łowiecki wspólny może być utworzony z obszarów kilku gmin, po wyłączeniu obszarów obwodów łowieckich własnych, jeżeli za tworzeniem takiego obwodu wypowiedzą się w każdej z nich właściciele gruntów stanowiących więcej, niż połowę obszaru.

Art. 10.

Właściciel polowania, które ze względu na swoje położenie nie może być włączone do obwodu łowieckiego wspólnego w tej samej gminie i nie odpowiada warunkom utworzenia obwodu łowieckiego własnego, może swoje polowanie przyłączyć do obwodu łowieckiego wspólnego innej gminy, z którym tworzy ono obszar ciągłej powierzchni lub wypuścić je w dzierżawę właścicielowi przyle-

gającego obwodu łowieckiego własnego, albo też wziąć w dzierżawę przylegający obwód łowiecki własny i użytkować swoje polowanie łącznie z polowaniem w tym obwodzie.

Art. 11.

Wody publiczne, drogi publiczne, lądowe i wodne oraz tory kolejowe, jak również cudze drogi prywatne, na których właściciel gruntów, drogą przedzielonych, ma służebność przechodu, nie stanowią przerwy w ciągłości; powierzchni obszaru ich jednak nie wlicza się do obszaru tworzonego obwodu łowieckiego i nie mogą one stanowić osobnych obwodów łowieckich.

Art. 12.

Obwód łowiecki powstaje po upływie miesiąca od dnia zgłoszenia go przez właściciela lub właścicieli gruntów, w jego skład wchodzących, do właściwego starosty. Starosta w ciągu miesiąca odmówi zarejestrowania, jeżeli zgłoszenie nie odpowiada przepisom artykułu 6 — 11. Przepis ten nie dotyczy obwodów łowieckich własnych Państwa, utworzonych z obszarów lasów państwowych (ustęp drugi art. 6).

Jeżeli zarejestrowany obwód łowiecki z jakichkolwiek powodów przestanie odpowiadać warunkom, wymienionym w artykule 6 — 11, starosta poweźmie decyzję o zniesieniu obwodu.

Art. 13.

Jeżeli utworzeniu wspólnego obwodu łowieckiego (art. 7 i 8) sprzeciwiają się właściciele gruntów, stanowiących mniej, niż połowę obszaru, niezbędnego do utworzenia obwodu, to na wniosek właścicieli gruntów, stanowiących więcej, niż połowę tego obszaru, obwód wspólny będzie utworzony.

Przewidziany w ustępie pierwszym wniosek wyrażony być ma w zgłoszeniu wspólnego obwodu łowieckiego ze szczegółowem wymienieniem gruntów i ich właścicieli, którzy należeć będą do spółki łowieckiej obwodu (art. 14), oraz ze wskazaniem gruntów, których właściciele sprzeciwiają się utworzeniu wspólnego obwodu łowieckiego.

Art. 14.

Właściciele gruntów objętych wspólnym obwodem łowieckim stanowią spółkę łowiecką, która posiada osobowość prawną.

Spółka działa na podstawie statutu nadanego jej przez starostę jednocześnie z zarejestrowaniem obwodu łowieckiego według wzoru ustalonego rozporządzeniem Ministra Rolnictwa, wydanem w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 15.

Zgłoszenie obwodu łowieckiego ma być dokonywane za pośrednictwem zarządu gminy, który stwierdzi, czy wiadomości podane w zgłoszeniu są zgodne z rzeczywistością oraz zaświadczy tożsamość osób podpisanych. Zgłoszenie to, sprawdzone i zaświadczone, zarząd gminy przesyła staroście.

Art. 16.

Jeżeli obwód łowiecki obejmuje grunty, znajdujące się w granicach nie jednej gminy, zgłoszenie następuje za pośrednictwem zarządu każde gminy, w której leży część zgłaszanego obwodu

Jeżeli obwód łowiecki obejmuje grunty, znajdujące się w granicach nie jednego powiatu, obwód ma być zgłoszony do wszystkich właściwych starostów, zarejestrowany zaś przez starostę tego powiatu, w którym leży największa część zgłaszanego obwodu.

Art. 17.

Obwód łowiecki wspólny może być utworzony na czas, nie krótszy od lat sześciu, po wypuszczeniu go zaś w dzierżawę istnieje conajmniej do końca terminu dzierżawy. Zarząd spółki łowieckiej obwodu pełni swe obowiązki w ciągu lat sześciu, poczem o ile obwód łowiecki wspólny i jego spółka nadal mają istnieć, wybrany będzie nowy zarząd.

Art. 18.

Polowanie może być wypuszczone w dzierżawę na czas, nie krótszy od lat sześciu. Umowa zawarta na czas krótszy jest nieważna.

Art. 19.

Przy wyborach zarządu i rozstrzyganiu innych spraw spółki na walnych zgromadzeniach wspólnicy posiadają ilość głosów zależnie od obszaru ich posiadłości w ten sposób, że obszar do dwu hektarów uprawnia do jednego głosu i każde następne dwa hektary uprawniają do jednego głosu więcej, żaden jednak wspólnik nie może posiadać głosów więcej niż o jeden mniej od pozostałej liczby głosów.

Art. 20.

Spółka łowiecka może użytkować polowanie w obwodzie łowieckim wspólnym jedynie przez wypuszczenie polowania w dzierżawę.

Podział dochodu spółki uskutecznia corocznie zarząd, stosownie do obszaru gruntu należącego do poszczególnych wspólników.

Przeznaczenie części dochodu na cele ochrony łowiectwa, w szczególności na utrzymanie straży łowieckiej (art. 2), jak również na cele hodowlane, należy do zakresu działania walnego zgro-

madzenia członków spółki i następuje w drodze uchwały, powziętej zwykłą większością głosów. Przeznaczenie dochodu na inny cel wymaga zgody wszystkich członków spółki.

Art. 21.

Do zakresu działania walnego zgromadzenia członków spółki należy również powzięcie uchwały co do zniesienia obwodu i rozwiązania spółki po upływie lat sześciu od jej utworzenia, jeżeli były utworzone na czas dłuższy.

Art. 22.

Właściciele obwodów łowieckich własnych, spółki łowieckie obwodów łowieckich wspólnych i dzierżawcy polowania mogą na swój koszt ustanawiać straż łowiecką.

Strażnikami łowieckimi mogą być osoby pełnoletnie, własnowolne, będące obywatelami polskimi, niekarane za zbrodnie, występki, pochodzące z chęci zysku, ani też za przekroczenia przewidziane w artykułach 77 — 80 rozporządzenia niniejszego, które czynią zadość warunkom potrzebnym do uzyskania pozwolenia na broń.

Art. 23.

Strażnik łowiecki winien być zatwierdzony i zaprzysiężony przez starostę według przepisanej roty.

Po zaprzysiężeniu strażnik łowiecki otrzymuje stosowne zaświadczenie i oznakę, którą winien nosić przy pełnieniu obowiązków.

Rotę przysięgi oraz wzór oznaki ustali rozporządzenie Ministra Rolnictwa, wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Jeżeli strażnik łowiecki przestanie odpowiadać warunkom, przewidzianym w artykule 22, sta-

rosta pozbawi go uprawnień strażnika łowieckiego oraz zarządzi odebranie wydanego zaświadczenia i oznaki.

Art. 24.

Strażnik łowiecki obowiązany jest czuwać nad przestrzeganiem przepisów rozporządzenia niniejszego o ochronie łowiectwa i donosić władzy o wszelkich dostrzeżonych naruszeniach.

Strażnik łowiecki, pełniąc służbę, może:

a) żądać od osób, spotykanych w obwodzie łowieckim z bronią palną, narzędziami łowieckiemi lub zwierzyną, okazania karty łowieckiej, a jeżeli polują, również pisemnej zgody właściciela lub dzierżawcy polowania;

b) odbierać za pokwitowaniem broń palną, inne narzędzia łowieckie i zwierzynę osobom, spotkanym w obwodzie łowieckim, a nieposiadającym karty łowieckiej oraz osobom, polującym w obwodzie bez posiadania pisemnej zgody właściciela lub dzierżawcy polowania;

c) zatrzymywać i przekazywać właściwej władzy osoby, których tożsamości i miejsca zamieszkania nie może ustalić, a które zastał w powierzonym jego pieczy obwodzie łowieckim na popełnianiu jednego z przekroczeń, przewidzianych w artykułach 75 — 79 rozporządzenia niniejszego lub które spotkał w obwodzie z bronią palną, innemi narzędziami łowieckiemi, albo ze zwierzyną, a osoby te posiadania tych przedmiotów usprawiedliwić nie mogą.

Strażnik łowiecki obowiązany jest odebraną broń i narzędzia łowieckie wraz z doniesieniem karnem doręczyć w ciągu 24 godzin najbliższemu posterunkowi policji, zwierzynę zaś oddać właścicielowi lub dzierżawcy polowania.

ROZDZIAŁ III.

O ochronie łowiectwa.

1. O kartach łowieckich.

Art. 25.

Nie wolno polować bez posiadania karty łowieckiej, wydanej przez właściwą władzę. Karta łowiecka ma zawierać oznaczenie czasu jej ważności oraz wymienienie osoby, uprawnionej do polowania.

Karty łowieckie wydaje się na okresy: czternastodniowy, jednoroczny i trzyletni, przyczem dwa ostatnie okresy liczy się od dnia pierwszego marca.

Art. 26.

Uprawnieni do polowania winni w czasie polowania mieć kartę łowiecką przy sobie.

Art. 27.

Karty łowieckie wydaje się osobom, uprawnionym do polowania z tytułu posiadania obwodu łowieckiego własnego, z tytułu wzięcia polowania w dzierżawę lub też z tytułu uzyskania pisemnego zezwolenia właściciela lub dzierżawcy polowania. Czas ważności pisemnego zezwolenia należy w niem oznaczyć.

Właściciel lub dzierżawca polowania może wydać taką ilość pisemnych zezwoleń, aby na każdego posiadacza zezwolenia przypadało conajmniej pięćdziesiąt hektarów powierzchni obwodu łowieckiego.

Art. 28.

Wydania karty łowieckiej należy odmówić osobom:

1. które nie czynią zadość warunkom, potrzebnym do uzyskania pozwolenia na broń;

2. które w ciągu ostatnich lat dziesięciu były karane za popełnienie zbrodni lub występku, pochodzącego z chęci zysku;
3. które w ciągu ostatnich lat pięciu były karane z mocy artykułów 77 — 79 rozporządzenia niniejszego.

Art. 29.

Wydania karty łowieckiej można odmówić osobom, które w ciągu ostatnich lat pięciu były karane na mocy artykułu 75 i 76 rozporządzenia niniejszego.

Art. 30.

Jeżeli po wydaniu karty łowieckiej wyjdą na jaw okoliczności, wyszczególnione w art. 28, kartę łowiecką należy unieważnić i odebrać; można zaś to uczynić, gdy wyjdą na jaw okoliczności, wyszczególnione w art. 29.

Art. 31.

Jeżeli dzierżawca polowania nie może otrzymać karty łowieckiej lub zostanie jej pozbawiony, umowę dzierżawną należy uznać za rozwiązaną z winy dzierżawcy.

Art. 32.

Cudzoziemiec, posiadający zezwolenie na pobyt w Polsce na czas nie krótszy od jednego roku, może otrzymać kartę łowiecką na równi z obywatelem polskim.

Cudzoziemiec, posiadający zezwolenie na pobyt w Polsce krótszy od jednego roku, może otrzymać kartę łowiecką za poręczeniem obywatela polskiego, który sam posiada warunki do uzyskania takiej karty. Władzą właściwą do wydania karty łowieckiej cudzoziemcowi w tym wypadku jest władza właściwa dla poręczyciela.

Poręczyciel odpowiada majątkowo za grzywny, nałożone na cudzoziemca za przekroczenia przewidziane w rozporządzeniu niniejszem.

Minister Rolnictwa może wydać kartę łowiecką cudzoziemcowi bez poręczenia obywatela polskiego.

Dla przedstawicieli państw obcych oraz członków dyplomatycznych misyj zagranicznych legitymacja, wydana przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych zastępuje kartę łowiecką.

Postanowienie powyższe stosuje się z zastrzeżeniem wzajemności.

Art. 33.

Karty łowieckie wydają starostowie tych powiatów, w których osoby ubiegające się o wydanie kart i uprawnione do polowania zamieszkują.

Karty łowieckie ważne są na obszarze całego Państwa.

Formę kart łowieckich ustali Minister Rolnictwa w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 34.

Za wydanie karty łowieckiej pobiera się oprócz opłat stemplowych, przewidzianych w przepisach obowiązujących, za kartę czternastodniową złotych dwa, za kartę roczną złotych dziesięć i za kartę trzyletnią złotych trzydzieści. Opłaty te wpływają na dochód Ministerstwa Rolnictwa.

Funkcjonarjusze zarządu lasów państwowych otrzymują karty łowieckie bezpłatnie.

2. O ochronie polowania.

Art. 35.

Nie wolno nikomu chodzić ze strzelbą lub innemi narzędziami do łowienia zwierzyny po cudzych gruntach, jeżeli nie stanowią one obwodu łowieckiego, na którym chodzącemu służy polowanie.

Przepis powyższy nie stosuje się do tych przedstawicieli władzy państwowej, którzy w myśl przepisów obowiązujących winni być przy spełnianiu swych czynności uzbrojeni w broń palną, a rpzebywają w obwodzie łowieckim w charakterze urzędowym.

Art. 36.

Uprawniony do polowania może zatrzymać cudzego psa myśliwskiego, włóczącego się w obwodzie łowieckim; w razie zatrzymania psa winien zawiadomić właściciela, jeśli zaś nie zna jego adresu, zarząd gminy, na której obszarze pies został zatrzymany.

W razie odebrania psa przez właściciela uprawniony do polowania może żądać zwrotu kosztów utrzymania psa i wynagrodzenia szkód, wyrządzonych przez psa w obwodzie łowieckim.

Za psy myśliwskie uważać należy: psy legawe gończe, charty, jamniki, foksterjery, tropowce (posokowce), płochacze (spaniale), a także inne psy używane do polowań na niedźwiedzie i na dziki.

Art. 37.

Uprawniony do polowania może zabijać psy niemyśliwskie i koty włóczące się w obwodzie łowieckim w odległości nie bliższej, niż trzysta metrów od zabudowań gospodarskich lub trzydzieści metrów od drogi publicznej.

Art. 38.

Uprawnienia, przewidziane w artykułach 36 i 37, służą również właścicielowi gruntu, nieuprawnionemu do użytkowania polowania samodzielnie, na obszarze jego gruntu.

Art. 39.

Psów, znajdujących się przy ich właścicielach lub domownikach właścicieli, nie uważa się za psy włóczące się.

Art. 40.

Podbieranie jaj, wybieranie piskląt i niszczenie gniazd ptaków jest wzbronione. Przepis ten nie dotyczy jaj i gniazd ptaków, wymienionych w art. 50.

3. O niedozwolonych sposobach łowienia zwierząt.

Art. 41.

Zabrania się łowienia zwierząt przy pomocy trutek, wnyków, samostrzałów, dołów-ostrokołów, lepu, ziarna rozmoczonego w spirytusie, żelaz, potrzasków, sideł, pułapek i innych podobnych środków.

Czyni się wyjątek co do zwierząt wymienionych w art. 50 i co do zwierząt uznanych z wocy przepisów prawa rybackiego za szkodliwe dla rybołówstwa, które to zwierzęta wolno chwytać w żelaza, potrzaski, sidła i pułapki, jak również co do łowienia zwierząt dla celów naukowych i hodowlanych, przewidzianych w ustępie drugim art. 51.

4. O ograniczeniach polowania i o czasie ochronnym.

Art. 42.

Zabrania się polować podczas nabożeństwa w niedzielę i uroczyste święta w odległości mniejszej, niż dwa kilometry od świątyni.

Art. 43.

Nie wolno polować w odległości mniejszej, niż sto metrów od cudzych zabudowań mieszkalnych, jak również na cmentarzach.

Art. 44.

Nie wolno polować na przelotne ptactwo łowne na wybrzeżu morskiem w pasie kilometrowej szerokości.

Art. 45.

Zabrania się polować z charatami lub psami gończemi w obwodzie łowieckim mniejszym od dwu tysięcy hektarów.

Art. 46.

Polowanie na łosie-byki, a w województwach lwowskiem i stanisławowskiem na jelenie-byki dopuszczalne jest jedynie w obwodach łowieckich o powierzchni conajmniej tysiąca hektarów.

Art. 47.

Nie wolno polować w czasie między zachodem a wschodem słońca. Wyjątek stanowi polowanie: na słonki w czasie ciągu, na głuszce i cietrzewie w czasie toku, na łosie i jelenie na rykowisku, na kaczki na zlotach i przelotach oraz na dziki, wilki, lisy i wydry na czatach.

Art. 48.

Zabrania się polować na: żubry, bobry, kozice, świstaki, na samice i cielęta: łosia, jelenia, daniela, na sarny-kozy i koźlęta, na niedźwiedzice od niedźwiedziątek, na głuszce-kury, bażanty-kury, czarne bociany, oraz w województwach: pomorskiem, poznańskiem, warszawskiem, łódzkiem, kieleckiem, lubelskiem, krakowskiem, lwowskiem, tarnopolskiem i stanisławowskiem na cietrzewie-kury.

Za cielęta: łosia, jelenia, daniela i koźlęta sarny uważa się młode zwierzęta tych gatunków w czasie do końca lutego następnego roku po ich urodzeniu.

Art. 49.

Zabrania się polować w czasie niżej oznaczonym (czas ochronny) na zwierzęta następujące:

łosie-byki w czasie od 15 grudnia do 31 sierpnia,

jelenie-byki, daniele-rogacze w czasie od 1 listopada do 31-go sierpnia,

sarny-kozły w województwach poznańskiem i pomorskiem od 1-go stycznia do 15 maja, w województwach zaś pozostałych od 1 lutego do 20 kwietnia,

zające-szaraki w województwach poznańskiem i pomorskiem od 15 stycznia do 30 września, w województwach zaś pozostałych w czasie od 1 lutego do 30 września,

zające-bielaki w czasie od 15 lutego do 31 października,

borsuki w czasie od 1 grudnia do 31 sierpnia,

wiewiórki w czasie od 1 marca do 31 października,

głuszce - koguty w czasie od 15 maja do 15 marca,

cietrzewie-koguty w czasie od 1 czerwca do 15 sierpnia,

cietrzewie-kury w województwach wileńskiem, nowogrodzkiem, białostockiem, poleskiem i wołyńskiem w czasie od 15 września do 15 sierpnia,

jarząbki w czasie od 1 lutego do 15 sierpnia,

pardwy w czasie od 1 lutego do 15 sierpnia,

bażanty-koguty w czasie od 1 lutego do 31 sierpnia,

kuropatwy w województwach wileńskiem, nowogrodzkiem, białostockiem, poleskiem i wołyńskiem w czasie od 1 listopada do 31 sierpnia, w województwach zaś pozostałych w czasie od 1 grudnia do 31 sierpnia,

przepiórki w czasie od przylotu do 31 sierpnia,

słonki w czasie od 15 maja do 15 sierpnia,

bataljony w czasie od 1 czerwca do 10 lipca,

dzikie kaczory w czasie od 1 czerwca do 10 lipca,

dzikie kaczki (samice i młode) oraz inne ptactwo wodne i błotne w czasie od 1 marca do 10 lipca,

dzikie łabędzie i dzikie gęsi w czasie od 15 maja do 31 lipca,

dropie, dropie-kamionki (strepety), dzikie gołębie, drozdy, kwiczoły, paszkoty w czasie od 1 lutego do 15 sierpnia,

ptaki krukowate i drapieżne z wyjątkiem jastrzębi-gołębiarzy, krogulców, wron i srok w czasie od 1 lutego do 15 sierpnia.

Art. 50.

Przez cały rok wolno polować na: wilki, wydry, kuny domowe (kamionki), tchórze, gronostaje, łasice, króliki, jastrzębie-gołębiarze, krogulce, sroki i wrony oraz podbierać jaja, wybierać pisklęta i niszczyć gniazda wymienionych ptaków.

Zwierzęta wymienione w ustępie poprzednim może zabijać i chwytać każdy na własnym gruncie w obrębie swojej zagrody i bezpośredniem jej sąsiedztwie aż do stu metrów odległości od zabudowań.

Art. 51.

Rada Ministrów na wniosek Ministra Rolnictwa może wprowadzić w drodze rozporządzenia czas ochrony dla dzików.

Minister Rolnictwa może w drodze rozporządzenia na oznaczony w niem okres czasu na obszarze całego Państwa lub jego części:

a) rozszerzać czas ochronny dla zwierząt, wymienionych w art. 49;

b) zabraniać całkowicie polowania na niektóre ze zwierząt, wymienionych w art. 49;

c) zezwalać na polowanie na zwierzęta wymienione w art. 48 z wyjątkiem żubra i bobra;
d) zezwalać na używanie środków, zakazanych artykułem 41 w celu zwalczania zwierząt, wymienionych w artykule 50;
e) wprowadzać czas ochronny dla niedźwiedzi, rysi, żbików, lisów, kun leśnych (tłumaków), norek i orłów.

Nadto Minister Rolnictwa może:

a) w drodze rozporządzenia wprowadzić czas ochronny dla zwierząt uznanych na podstawie ustępu ostatniego art. 1 za zwierzęta łowne;
b) zezwalać na odstrzał zwierząt wymienionych w art. 49, albo ich łowienie środkami nieraniącemi w każdym czasie dla celów naukowych lub hodowlanych.

Uprawnienia, zawarte w punktach a, d i e ustępu 2-go oraz w odniesieniu do sarn-kóz uprawnienie, zawarte w punkcie c tegoż ustępu Minister Rolnictwa może w drodze rozporządzenia przekazywać wojewodom.

Art. 52.

Wojewoda ogłasza corocznie w grudniu, w dzienniku urzędowym, wykaz czasów ochronnych obowiązujących w roku następnym.

Art. 53.

Po upływie dziesięciu dni od rozpoczęcia czasu ochronnego, sprzedawanie, kupowanie, przewożenie i przenoszenie objętej ochroną zwierzyny oraz świeżych skór tej zwierzyny, jak również podawanie takiej zwierzyny w jadłodajniach jest wzbronione.

Wyjątkowo można przewozić lub przenosić zwierzynę ze zwierzyńców i bażantarni, jeżeli się

ma pisemne zaświadczenie ich właściciela, że zwierzyna stamtąd pochodzi i w zaświadczeniu wskazano miejsce jej przeznaczenia.

O wprowadzaniu nowych gatunków zwierzyny.

Art. 54.

Wprowadzanie w celu hodowli nowych gatunków zwierzyny wymaga zezwolenia Ministra Rolnictwa.

ROZDZIAŁ IV.

O wynagradzaniu szkód łowieckich i o ochronie od tych szkód.

1. O wynagradzaniu szkód, wyrządzonych przez zwierzynę i szkód uczynionych podczas polowania.

Art. 55.

Szkody, wyrządzone w uprawach i plonach rolnych przez dziki, jelenie, daniele i sarny, obowiązany jest wynagradzać właściciel obwodu łowieckiego, w którym zwierzyna wyrządzająca szkodę ma przypuszczalnie swoją ostoję, lub dzierżawca, jeżeli polowanie w obwodzie łowieckim jest wypuszczone w dzierżawę.

Jeżeli zwierzyna wyrządzająca szkodę ma przypuszczalnie swoją ostoję w kilku obwodach łowieckich, właściciele (dzierżawcy) tych obwodów odpowiadają solidarnie.

Art. 56.

Jeżeli zwierzęta, wymienione w artykule poprzednim, wyrządzające szkodę w uprawach i plonach rolnych, mają swoją ostoję na gruntach, niewchodzących do obwodu łowieckiego, obowiązek wynagrodzenia szkody ciąży na właścicielach tych gruntów na zasadach art. 55.

Art. 57.

Uprawniony do polowania ma obowiązek wynagradzania szkód, uczynionych przy wykonywaniu polowania przez niego samego, przez jego gości, służbę i najemników.

Art. 58.

Jeżeli poszkodowany chce wynagrodzenia szkody dochodzić, winien w ciągu dni trzech po jej dostrzeżeniu żądanie wynagrodzenia zgłosić obowiązanemu do wynagrodzenia oraz wójtowi (naczelnikowi, sołtysowi) gminy, w której granicach leży grunt z wyrządzoną w uprawach i plonach rolnych szkodą.

Art. 59.

Wójt, otrzymawszy zgłoszenie, winien przed upływem następnych trzech dni wdrożyć postępowanie ugodowe, wzywając strony do urzędu gminnego na dzień następny i skłaniać je do zawarcia ugody. Jeżeli ugoda w dniu tym lub w ciągu dalszych trzech dni zawarta nie zostanie, wójt stwierdzi bezskuteczność postępowania ugodowego i przekaże sprawę natychmiast przewodniczącemu sądu rozjemczego do spraw o wynagradzanie szkód łowieckich.

Art. 60.

Sąd rozjemczy do spraw o wynagradzanie szkód łowieckich składa się z przewodniczącego oraz dwóch członków, wybranych po jednym przez każdą stronę.

Przewodniczącego sądu rozjemczego oraz niezbędną ilość zastępców przewodniczącego w miarę potrzeby dla każdej gminy mianuje na lat trzy starosta na wniosek wydziału powiatowego. Przewodniczący sądu rozjemczego i jego zastępcy winni być zaprzysiężeni przez starostę według roty,

przewidzianej w przepisach obowiązujących dla sędziów.

Zastępcy pełnią obowiązki przewodniczącego kolejno, gdy przewodniczący z ważnych przyczyn obowiązków swoich wykonywać nie może.

Art. 61.

Po otrzymaniu sprawy o wynagrodzenie szkody łowieckiej, przewodniczący sądu rozjemczego wzywa obie strony do wyznaczenia w ciągu dni trzech po jednym przedstawicielu i zawiadamia zarazem o miejscu i czasie pierwszego zebrania sądu rozjemczego.

Jeżeli strona nie wyznaczy przedstawiciela lub ten się nie zgłosi, wyznacza go przewodniczący.

Art. 62.

Sąd rozjemczy, niezwłocznie po pierwszem zebraniu się, przeprowadzi zbadanie szkody na miejscu.

O czasie badania przewodniczący zawiadomi strony tak wcześnie, aby mogły być przy badaniu obecne.

Art. 63.

Sąd rozjemczy przed wydaniem orzeczenia skłania strony do zawarcia ugody, jeżeli zaś ugoda nie nastąpi, orzeka według sumienia o istnieniu i rozmiarach szkody oraz o wysokości należnego wynagrodzenia. Sąd rozjemczy może przesłuchiwać świadków i biegłych bez przysięgi.

Gdy sąd rozjemczy uzna, iż przed nadejściem pory zbioru plonów nie można określić wysokości wynagrodzenia, lub gdy którakolwiek ze stron domagać się będzie ustalenia tej wysokości dopiero z nadejściem pory powyższej, orzeczenie zapada jedynie co do istnienia i rozmiarów szkody, co zaś do wysokości szkody i należnego wynagrodzenia zostaje odłożone do nadejścia pory zbioru plonów.

Art. 64.

Przewodniczący sądu rozjemczego lub jego czynny w sprawie zastępca nie może pozostawać do stron lub ich przedstawicieli w stosunku pokrewieństwa lub powinnowactwa, aż do czwartego stopnia włącznie, przełożeństwa lub zależności, albo też być wspólnikiem przedsiębiorstwa lub gospodarstwaprywatnego jednej ze strony. Przewodniczący lub jego czynny w sprawie zastępca obowiązany jest z urzędu baczyć, czy przeszkoda powyższa nie zachodzi i w razie jej dostrzeżenia oddać przewodnictwo następnemu z kolei zastępcy, co do którego przeszkoda nie zachodzi.

Jeżeli przewodniczący lub jego czynny w sprawie zastępca z powodu przeszkody powyższej sam się nie wyłączy, może być wyłączony przez stronę

Art. 65.

Orzeczenie sądu rozjemczego zawierać będzie postanowienie o kosztach postępowania.

Do kosztów postępowania wliczać można jedynie wydatki gotówką poczynione przez przewodniczącego na powiadamianie stron, na przejazd do miejsca szkody i na materjały pisemne oraz poczynione przez sąd na opłacanie biegłych, jeżeli sąd ich wzywał.

Art. 66.

Jeżeli sąd rozjemczy nie stwierdzi szkody i wynagrodzenia nie przyzna, koszty postępowania poniesie strona domagająca się wynagrodzenia szkody.

Jeżeli sąd rozjemczy przyzna wynagrodzenie wyższe od dawanego w postępowaniu ugodowem, koszty postępowania poniesie strona obowiązana do wynagrodzenia.

Jeżeli sąd rozjemczy przyzna wynagrodzenie równe lub mniejsze od dawanego w postępowaniu ugodowem, koszty postępowania poniesie strona

uprawniona do wynagrodzenia lub strony obie wedle orzeczenia sądu zależnie od okoliczności sprawy.

Jeżeli na skutek wezwania sądu obie strony zawrą ugodę na rozprawie, koszty postępowania poniosą po połowie.

Art. 67.

Orzeczenie sądu rozjemczego zapada większością głosów. W orzeczeniu należy podać imiona i nazwiska składu orzekającego, imiona i nazwiska stron, żądania i dowody stron, rozstrzygnięcie sprawy, powody, któremi sąd się kierował. Orzeczenie ma być podpisane przez wszystkich członków sądu.

Jeżeli który z członków sądu odmówi swego podpisu, wtedy pozostali czynią o tem wzmiankę na orzeczeniu, które będzie miało taką moc, jakgdyby zostało podpisane przez wszystkich.

Orzeczenie sądu rozjemczego winno być doręczone stronom w ciągu dni trzech od dnia jego wydania.

Strona obowiązana do wynagrodzenia szkody winna w ciągu dni siedmiu od dnia doręczenia orzeczenia wypłacić poszkodowanemu lub złożyć w urzędzie gminnym zasądzoną sumę wynagrodzenia szkody oraz w tymże terminie uiścić zasądzoną sumę kosztów postępowania.

Orzeczenie sądu rozjemczego ulega wykonaniu w drodze sądowej w trybie przymusowego wykonania aktów (stanowi tytuł egzekucyjny dla sądów).

Art. 68.

Od orzeczenia sądu rozjemczego służy stronie odwołanie się do sądu okręgowego jedynie w tym wypadku, gdy naruszone zostały przewidziane w artykułach 61 — 67 przepisy o postępowaniu. Odwołanie wnieść należy w ciągu dni siedmiu od dnia doręczenia orzeczenia sądu rozjemczego.

Art. 69.

Jeżeli w ciągu dni czternastu od dnia zamknięcia bezskutecznego postępowania ugodowego przed wójtem gminy sąd rozjemczy nie wyda orzeczenia, stronie poszkodowanej służy prawo udania się na zwykłą drogę sądową.

2. O ochronie od szkód, wyrządzanych przez zwierzynę.

Art. 70.

Każdy może zabezpieczyć swe grunty od wdzierania się zwierzyny, czyniącej szkodę w uprawach i plonach rolnych, urządzenia jednak, poczynione w tym celu na jego gruncie, nie mają służyć do chwytania tej zwierzyny.

W szczególności wolno każdemu odstraszać taką zwierzynę od swoich gruntów straszydłami, ogniami nocnemi i t. p. środkami.

Gdyby wskutek przewidzianej w artykule niniejszym ochrony od szkód zwierzę zraniło się lub zabiło, uprawniony do polowania nie będzie mógł żądać odszkodowania.

Art. 71.

Uprawniony do polowania może grunty leżące w obrębie obwodu łowieckiego ochraniać od szkód czynionych przez zwierzynę, wymienioną w art. 55, za pomocą ogrodzeń i innych środków, jednak w ten tylko sposób, ażeby środki te nie przeszkadzały posiadaczom gruntów w prowadzeniu gospodarstwa.

Art. 72.

Jeżeli szkody wyrządzane przez wilki lub dziki przybierają poważne rozmiary, a właściciel lub dzierżawca polowania na obszarze, na którym zwierzyna ta ma swoją ostoję, nie przedsiębierze skutecznych środków celem zapobieżenia szko-

dom, wojewoda może na skutek podania osób poszkodowanych lub z urzędu zarządzić obławę na koszt właściciela lub dzierżawcy polowania w celu przetrzebienia zwierząt powyższych. Osoby wykonywające obławę nie mogą zabijać zwierząt innych.

Osoby, które złożyły podanie o zarządzenie obławy, obowiązane są dostarczyć bezpłatnie naganiaczy.

ROZDZIAŁ V.

O władzach i postępowaniu.

Art. 73.

Opieka nad łowiectwem i nadzór nad przestrzeganiem przepisów rozporządzenia nieniejszego i rozporządzeń na jego podstawie wydanych należą do Ministra Rolnictwa, na obszarze województwa do wojewody i na obszarze powiatu do starosty.

Przez wyraz „starosta" rozumieć należy powiatową władzę administracji ogólnej, a przez wyraz „wojewoda" — wojewódzką władzę administracji ogólnej.

Funkcjonarjusze państwowi obowiązani są powiadamiać niezwłocznie miejscowego starostę lub najbliższy posterunek policji o dostrzeżonych przez siebie w czasie pełnienia swych obowiązków przekroczeniach przepisów rozporządzenia niniejszego i rozporządzeń na jego podstawie wydanych.

Art. 74.

O ile postępowanie władz, w artykule poprzednim wymienionych, nie jest w rozporządzeniu niniejszem określone, stosować należy obowiązujące przepisy ogólne o postępowaniu władz administracyjnych.

ROZDZIAŁ VI.

Postanowienia karne.

Art. 75.

Grzywną do pięćdziesięciu złotych karany będzie:

1. Kto nie okaże karty łowieckiej na żądanie osoby, mające nadzór nad przestrzeganiem przepisów o polowaniu;
2. kto wbrew postanowieniom rozporządzenia niniejszego poluje w odległości mniejszej niż 100 metrów od cudzych zabudowań mieszkalnych lub kto poluje podczas nabożeństwa w niedzielę lub uroczyste święto w odległości mniejszej od dwu kilometrów od świątyni lub na cmentarzu;
3. kto ze strzelbą lub innemi narzędziami do łowienia zwierzyny bezprawnie chodzi po cudzych gruntach.

Art. 76.

Grzywną do dwustu złotych lub aresztem do czterech tygodni, albo obiema temi karami łącznie karany będzie:

1. Kto wbrew postanowieniom rozporządzenia niniejszego poluje bez uzyskania karty łowieckiej;
2. kto wbrew postanowieniom rozporządzenia niniejszego poluje na gruntach, nie stanowiących obwodu łowieckiego;
3. kto poluje w cudzym obwodzie łowieckim bez zgody osoby uprawnionej do polowania;
4. kto wyda pisemne zezwolenie na polowanie w swoim obwodzie wbrew przepisowi ustępu drugiego art. 27;
5. kto poluje w czasie między zachodem a wschodem słońca wbrew postanowieniom art. 47;

6. kto poluje z chartami lub psami gończemi na obszarze mniejszym, niż dwa tysiące hektarów;
7. kto poluje na przelotne ptactwo łowne na wybrzeżu morskiem w pasie kilometrowej szerokości;
8. kto podbiera jaja, wybiera pisklęta lub niszczy gniazda ptaków, wymienionych w art. 50.

Art. 77.

Grzywną do pięciuset złotych oraz aresztem do sześciu tygodni karany będzie:

1. Kto poluje na łosie lub jelenie wbrew postanowieniom art. 46 rozporządzenia niniejszego;
2. kto poluje sposobami niedozwolonemi wbrew postanowieniom rozporządzenia niniejszego;
3. kto poluje w czasie ochronnym wbrew postanowieniom rozporządzenia niniejszego;
4. kto przekroczenia, wymienione w punktach 1, 3, 8 art. 76 popełnia zawodowo.

Art. 78.

Kto wbrew postanowieniom rozporządzenia niniejszego poluje:

1. na żubra, karany będzie grzywną do pięciu tysięcy złotych oraz aresztem do sześciu miesięcy,
2. na samicę łosia, na bobra lub kozicę, karany będzie grzywną do dwóch tysięcy pięciuset złotych oraz aresztem do sześciu miesięcy.

Art. 79.

Kto wbrew postanowieniom rozporządzenia niniejszego poluje na:

1. świstaka, karany będzie grzywną do tysiąca złotych oraz aresztem do sześciu tygodni;
2. na inne zwierzę, wymienione w art. 48, karany będzie grzywną do pięciuset złotych oraz aresztem do sześciu tygodni.

Art. 80.

Kto naruszy przepis art. 53 rozporządzenia niniejszego, karany będzie grzywną do pięciuset złotych lub aresztem do sześciu tygodni, nadto zwierzyna lub świeże jej skóry ulegną konfiskacie na rzecz zakładów dobroczynnych.

Art. 81.

W wypadku popełnienia przekroczeń wymienionych w art. 75 — 80 przez nieletnich do lat czternastu, rodzice lub opiekunowie karani będą za niedozór grzywną do 50 złotych.

Art. 82.

Władza orzekająca oznaczy w orzeczeniu na wypadek niemożności ściągnięcia grzywny karę zastępczego aresztu według swego uznania z tem ograniczeniem, iż kara aresztu nie może przekraczać w wypadku wymierzenia jej za przekroczenia przewidziane w art. 75 — dni trzech, w art. 76 — dwu tygodni, w artykułach 77 - 8 — trzech tygodni.

W wypadku wymierzenia grzywny za przekroczenie przewidziane w art. 78 zamiana grzywny na areszt nastąpi zgodnie z przepisami, zawartemi w ustawach karnych.

Art. 83.

Obok kary wymierzonej za przekroczenia przewidziane w artykułach 77 do 79 — należy orzec konfiskatę broni, za pomocą której dokonano przekroczenia, oraz zabronionych rozporządze-

niem niniejszem narzędzi łowieckich bez względu na to, czy są one własnością skazanego, czy też osoby innej.

Przepis ustępu pierwszego nie ma zastosowania do broni myśliwskiej, której właściciel posiada kartę łowiecką i pozwolenie na broń. Broń ta będzie skonfiskowana jedynie w razie przekroczenia przewidzianego w punkcie trzecim art. 77 oraz w artykułach 78 i 79.

Art. 84.

Zwierzyna zabita lub złowiona bezprawnie w cudzym obwodzie łowieckim należy do właściciela lub dzierżawcy polowania, o ile niema zastosowania art. 80.

Niezależnie od tego właścicielowi lub dzierżawcy polowania za zwierzę bezprawnie zabite służy odszkodowanie, równające się trzykrotnej wartości zabitego zwierzęcia.

Zwierzyna zabita lub złowiona bezprawnie na gruntach nie wchodzących w skład obwodu łowieckiego, ulega konfiskacie na rzecz zakładów dobroczynnych.

Art. 85.

Jeżeli jeden z czynów karalnych, przewidzianych w rozporządzeniu niniejszem, podpadnie pod surowszy przepis innych ustaw, należy według tych ustaw karę wymierzyć.

Art. 86.

Do orzekania o czynach karalnych, przewidzianych w rozporządzeniu niniejszem z wyjątkiem czynów przewidzianych w art. 78, powołany jest starosta.

Ukarany orzeczeniem starosty może w ciągu dni siedmiu od dnia doręczenia orzeczenia wnieść do starosty żądanie przekazania sprawy właściwemu sądowi powiatowemu (pokoju), który rozstrzy-

ga według przepisów obowiązujących w pierwszej instancji sądowej.

Wyrok sądu okręgowego wydany w drugiej instancji jest prawomocny.

Na obszarze mocy obowiązującej ustawy o postępowaniu karnem z 1877 r. stosuje się przepisy o wydaniu policyjnych zarządzeń karnych.

Art. 87.

Do orzekania o czynach przewidzianych w art. 78 powołane są sądy powiatowe (pokoju).

Art. 88.

Na obszarze mocy obowiązującej ustawy o postępowaniu karnem z 1873 r. można wnieść odwołanie niezależnie od przepisu § 464 p. k.

Na obszarze mocy obowiązującej kodeksu karnego z 1871 r. zamiast aresztu wyżej sześciu tygodni, orzeka się więzienie.

ROZDZIAŁ VII.

Postanowienia końcowe.

Art. 89.

W wypadkach, gdy obwody łowieckie (okręgi) utworzone zostały na podstawie dotychczasowych przepisów, uważane będą za utworzone zgodnie z rozporządzeniem niniejszem do dnia 1 marca 1928 r. lub, jeżeli zostały wypuszczone w dzierżawę — do chwili wygaśnięcia umów dzierżawnych.

Art. 90.

Wykonanie rozporządzenia niniejszego poručza się Ministrowi Rolnictwa, co zaś do orzecznictwa karnego — Ministrowi Sprawiedliwości i Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

O ile rozporządzenia wykonawcze dotyczyć będą zakresu działania innych Ministrów, rozporządzenia te wydawane będą w porozumieniu z zainteresowanymi Ministrami.

Art. 91.

Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie na całym obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego, w czternaście dni po ogłoszeniu.

Jednocześnie z tem uchylone zostają na obszarze oznaczonym w ustępie pierwszym wszystkie przepisy o przedmiocie, objętym rozporządzeniem niniejszem, a w szczególności:

artykuły 321 — 337, artykuł 338 w części dotyczącej zwierzyny, artykuły 339 — 374, 374 — 406. 407 w części dotyczącej zwierzyny, 409 — 418 ustawy o gospodarstwie wiejskiem (Zb. Pr. Ces. Ros., tom XII, cz. 2);

rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 2 marca 1920 r. o polowaniu (Dz. Urz. Z. C. Z. Wschodn. Nr. 20/64, poz. 532);

ustawa łowiecka z dnia 15 lipca 1907r. (Zb. Ust. Prusk. str. 207);

ustawa łowiecka z dn. 13 lipca 1909r. dla Królestwa Galicji i Lodomerji z Wielkiem Księstwem Krakowskiem (Dz. Ust. Kraj. 1910 r., cz. II Nr. 2);

ustawa łowiecka z dn. 19/25 marca 1883 r. (Zb. Ust. Król. Węg. z 1883 r., poz. XX);

artykuły 247 — 251 i część 2 i 3 art. 623 kod. kar. z 1903 r. oraz część I art. 623 kod. kar. z 1903 r., o ile dotyczy polowania;

artykuły 292 — 295 i 368 p. 10 kod. kar. z 1871 r.

STATUT WZOROWY SPÓŁKI ŁOWIECKIEJ.

Rozp. Min. Roln. z 19.I.28 r. (Dz. Ust. Nr. 18 p. 161)

§ 1.

Spółka łowiecka nosi nazwę: „Spółka łowiecka w . . . .“

§ 2.

Siedziba spółki mieści się w . . . .

§ 3.

Celem spółki łowieckiej jest zarządzanie obwodem łowieckim wspólnym, położonym w województwie . . . ., powiecie . . . . . . gminie (gminach) . . . ., o ogólnym obszarze . . . . ha.

§ 4.

Członkami spółki łowieckiej są właściciele gruntów, tworzących wspólny obwód łowiecki.

§ 5.

Władzami spółki są: walne zebranie członków spółki oraz zarząd spółki.

§ 6.

Walne zebranie członków spółki zwołuje zarząd spółki przynajmniej raz do roku oraz na każde żądanie członków spółki, przedstawiających w spółce conajmniej trzecią część ogólnej liczby głosów, w ciągu 2 tygodni od daty otrzymania takiego żadania

Pierwsze walne zebranie członków spółki zwołuje zarząd gminy lub członek spółki, upoważniony do tego przez zarząd gminy.

Jeżeli obwód łowiecki obejmuje grunty, znajdujące się w granicach nie jednej gminy, walne zebranie zwołuje (względnie do zwołania go upoważnia) — zarząd tej gminy, w której granicach znajduje się największa część objętych obwodem łowieckim członków.

§ 7.

Do zakresu dziaałnia walnego zebrania członków spółki należy:

1. wybór zarządu,
2. powzięcie uchwały o przeznaczeniu części dochodu na cele ochrony łowiectwa lub inne szczególne cele,
3. powzięcie uchwały o zniesieniu obwodu i rozwiązaniu spółki łowieckiej.

§ 8.

Każdemu członkowi spółki łowieckiej służy prawo głosowania według następujących zasad: posiadaczowi gruntu o obszarze do dwu hektarów służy jeden głos, przyczem każde dalsze pełne dwa hektary posiadanego gruntu dają prawo do jednego głosu więcej, jednak w ten sposób, iż jedna osoba nie może posiadać głosów więcej, niż o jeden mniej od pozostałej liczby głosów.

§ 9.

O zwołaniu walnego zebrania członkowie spółki winni być zawiadomieni przez ogłoszenie, wywieszone w siedzibie spółki w miejscu przeznaczonem do publikacyj urzędowych conajmniej na czternaście dni przed terminem zebrania lub przez imienne zaproszenie, doręczone conajmniej na dwa dni przed terminem zebrania. Jeżeli w skład spół-

ki wchodzą mieszkańcy dwu lub więcej gmin (wsi), ogłoszenie winno być wywieszone w każdej z tych gmin (wsi).

§ 10.

W okresie robót polnych termin walnego zebrania może być wyznaczony jedynie na dzień świąteczny.

§ 11.

Członkowie spółki łowieckiej mogą brać udział w walnem zebraniu osobiście lub przez pełnomocników.

Pełnomocnictwa winny być zaświadczone przez zarząd gminy.

Walne zebranie jest prawomocne przy takiej liczbie uprawnionych do głosowania, którąby przedstawiała przynajmniej połowę ogólnej liczby głosów.

W razie, jeżeli zebranie nie dojdzie w pierwszym terminie do skutku z powodu nieobecności wymagalnej liczby uprawnionych do głosowania, należy je zwołać powtórnie w ciągu dni ośmiu.

Walne zebranie, zwołane w drugim terminie, jest prawomocne bez względu na ilość obecnych.

§ 12.

Uchwały walnego zebrania członków spółki zapadają zwykłą większością głosów, z wyjątkiem uchwał o przeznaczeniu dochodu na cele inne, niż ochrony łowiectwa (a w szczególności utrzymania straży łowieckiej oraz hodowlanej), które to uchwały wymagają zgody wszystkich członków spółki.

§ 13.

Głosowanie na walnem zebraniu odbywa się lub pisemnie — zależnie od uchwały walnego zebrania — z wyjątkiem głosowania przy wyborach członków zarządu, które odbywa się w miarę możności pisemnie.

§ 14.

Walne zebranie spółki wybiera na przeciąg lat sześciu zpośród członków spółki trzech członków zarządu i dwu zastępców.

Wybory odbywają się przez głosowanie pisemnie w następujący sposób:

Każdy głosujący oddaje kartkę z wypisanemi imionami i nazwiskami wybieranych pięciu osób. Kartka winna zawierać na odwrotnej stronie imię i nazwisko głosującego, oraz liczbę posiadanych przezeń głosów.

Niepiśmienni podają do protokółu nazwiska wybieranych osób. Za wybrane uważać należy pięć osób, które otrzymały największą liczbę głosów. Trzy pierwsze pod względem kolejności ilości głosów wybrane są na członków zarządu, dwie następne — na zastępców.

Głosy oddane na osoby, niebędące członkami spółki łowieckiej, są nieważne.

§ 15.

O przeprowadzeniu wyborów spisuje się protokół. Wynik wyborów ogłasza się przed zamknięciem walnego zebrania. Przeciwko ważności wyborów można w ciągu dni siedmiu wnieść sprzeciw do zarządu gminy, który obowiązany jest sprzeciw wraz z oryginałem protokółu wyborów, listy wyborców oraz ogłoszenia o wyborach przedstawić niezwłocznie staroście.

§ 16.

Zarząd spółki łowieckiej składa się z trzech członków, którzy z pośród siebie wybierają przewodniczącego.

Do zakresu działania zarządu spółki łowieckiej należy:

1. zarządzanie wspólnym obwodem łowieckim spółki,

2. zawieranie umów o wydzierżawienie polowania,
3. przedstawicielstwo spółki wobec władz i osób trzecich,
4. prowadzenie wykazu dochodu i wydatków i rozdział zysków między członków spółki,
5. przygotowanie wniosku na walne zebranie w sprawie przeznaczenia części dochodu na cele hodowlane i ochrony łowiectwa,
6. zwoływanie walnego zebrania,
7. prowadzenie wykazu członków spółki.

§ 17.

W razie ubycia członka zarządu spółki na jego miejsce wchodzi zastępca, a w razie wyczerpania liczby zastępców należy przeprowadzić w ciągu dni trzydziestu uzupełniające wybory brakującej liczby członków zarządu i ich zastępców.

§ 18.

Zarząd spółki łowieckiej pełni swe czynności honorowo, nie pobierając za to żadnego wynagrodzenia.

§ 19.

Zarząd spółki obowiązany jest prowadzić wykaz członków spółki według następującego wzoru:

Imię i nazwisko	Obszar gruntu	Ilość głosów	Udział % w dochodzie spółki

§ 20.

Dochód spółki w całości — względnie po potrąceniu sum uchwalonych przez walne zebranie na różne cele — rozdziela zarząd spółki na podstawie ustalonego udziału poszczególnych członków spółki.

Udział poszczególnego członka spółki oblicza się na podstawie stosunku obszaru gruntów, stanowiących jego własność, do wszystkich gruntów, stanowiących wspólny obwód łowiecki.

§ 21.

Spółka łowiecka rozwiązuje się jednocześnie ze zniesieniem obwodu łowieckiego:

1. przez upływ czasu, na jaki została utworzona, jeśli ostatnie zebranie nie powzięło uchwały o dalszem trwaniu spółki,
2. na mocy uchwały walnego zebrania spółki po upływie conajmniej sześciu lat od utworzenia spółki,
3. na skutek decyzji starosty o zniesieniu obwodu łowieckiego.

§ 22.

W razie rozwiązania spółki ewentualny majątek spółki ulega likwidacji, a dochód uzyskany z likwidacji — podziałowi między członków spółki na podstawie ustalonego udziału poszczególnych członków w dochodzie spółki.

PRZYSIĘGA STRAŻNIKÓW ŁOWIECKICH

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 21 lutego 1929 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych w sprawie ustalenia roty przysięgi i wzoru oznaki dla strażników łowieckich.

(Dz. Ust. R. P. Nr. 13, z dnia 9 marca 1929 r., poz. 114).

Na podstawie art. 23 ust. 3 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 grudnia 1927 r. o prawie łowieckiem (Dz. U. R. P. Nr. 110, poz. 934) zarządza się co następuje:

§ 1. Strażnicy łowieccy składają przed powiatową władzą administracji ogólnej przysięgę według następującej roty:

„Przysięgam Panu Bogu Wszechmogącemu, że obowiązki strażnika łowieckiego w powierzonym mi obwodzie łowieckim będę sprawował sumiennie i wiernie; że będę czuwał nad przestrzeganiem przepisów o ochronie łowiectwa; że będę donosił władzy o wszelkich dostrzeżonych naruszeniach prawa łowieckiego; że przysługujące mi uprawnienia będę wykonywał sprawiedliwie. Tak mi, Panie Boże, dopomóż".

§ 2. Oznakę dla strażników łowieckich stanowi tarcza z żółtej blachy, umieszczona na opasce sukiennej.

Tarcza ma kształt owalny o wymiarach 10 cm. długości i 9 cm. szerokości, po środku wytłoczony orzeł państwowy, a wokoło napis: „Strażnik łowiecki".

Opaskę tworzą dwa poziome, zszyte z sobą pasy: górny koloru jasno-zielonego, dolny zaś żółtego, — o szerokości 6 cm. każdy.

§ 3. Strażnicy łowieccy winni nosić oznakę na lewym rękawie wierzchniego okrycia, tarczą nazewnątrz.

§ 4. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Rolnictwa: **K. Niezabytowski.**
Minister Spraw Wewn.: **Sławoj-Składkowski.**

NORMY PODATKU OD WYKONYWANIA POLOWANIA

Ustawa z dnia 11 sierpnia 1923 roku.
(Dz. Ust. 94, poz. 747).

Art. 19. **Podatki od prawa polowania.**

1. Od wykonywania prawa polowania na mocy prawa własności gruntu, dzierżawy prawa polowania lub innego tytułu prawnego wolno gminom wiejskim i miejskim pobierać podatek komunalny; w b. dzielnicy pruskiej mogą powiatowe związki komunalne pobierać taki podatek od prawa polowania, wykonywanego na obszarze dworskim.
2. Najwyższe normy podatku określi dla poszczególnych stref Państwa Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu i Ministrem Rolnictwa i Dóbr Państwowych.
3. Rozporządzenie wykonawcze może uzależnić wykonywanie prawa polowania od wykazania zapłaty podatku.

Z dnia 18 marca 1924 r. (Dz. Ust. 31/24, poz. 317)

Par. 13. Do art. 19 Ustawy.

Najwyższe normy podatku ustala się według poniżej oznaczonych stref na rok 1924 w następujący sposób:

I-sza strefa obejmuje: województwo Poznańskie, powiaty: nieszawski i włocławski województwa Warszawskiego, oraz powiaty: kolski, koniński, sieradzki i turecki województwa Łódzkiego.

II-ga strefa obejmuje: województwo Pomorskie, województwo Kieleckie, województwo Warszawskie bez powiatów wydzielonych do strefy

I-ej, województwo Łódzkie bez powiatów zaliczonych do strefy I-ej, oraz powiaty: garwoliński, sokołowski i węgrowski województwa Lubelskiego i województwo Krakowskie bez powiatów wydzielonych do strefy IV-ej.

III-cia strefa obejmuje: województwo Białostockie bez powiatów wydzielonych do strefy IV-ej, województwo Lwowskie bez powiatów włączonych do strefy IV-ej, oraz województwo Lubelskie bez powiatów zaliczonych do strefy II-ej.

IV-a strefa obejmuje: ziemię Wileńską, województwo Nowogródzkie, Poleskie, Wołyńskie, Stanisławowskie, Tarnopolskie, powiaty: augustowski, grodzieński i suwalski województwa Białostockiego, powiaty gorlicki, grybowski, nowotarski, nowosądecki i żywiecki województwa Krakowskiego i powiaty: krośniański, liski, sanocki i starosamborski województwa Lwowskiego.

MAKSYMALNA WYSOKOŚĆ NORM PODATKU.

Rozp. Min. Spr. Wewn. (Dz. Ust. 78/24, poz. 759) ustala poza obszarem gmin miejskich:

w	I	strefie	do	20	gr. z	1 ha.
w	II	„	„	10	„ „	1 ha.
w	III	„	„	5	„ „	1 ha.
w	IV	„	„	$^1/_2$	„ „	1 ha.

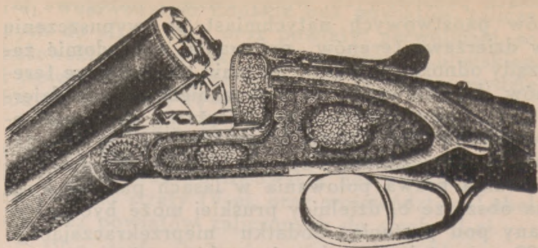
Za wykonywanie prawa poolwania w rozumieniu art. 19 Ustawy uważa się polowanie na zwierzynę łowną przez właściciela gruntu lub nabywcę prawa polowania (dzierżawcę, użytkownika i t. p.).

Od podatku wolni są posiadacze prawa polowania zupełnie niewykonywający tego prawa.

Celem umożliwienia związkom komunalnym opodatkowania dzierżawców prawa polowania w

lasach państwowych, winny zarządy okręgowe lasów państwowych natychmiast po wypuszczeniu w dzierżawę terenów polowania zawiadomić zarządy odnośnych gmin o oddaniu w dzierżawę terenów do polowania, ze wskazaniem czasu dzierżawy, osoby otrzymującej dzierżawę, oraz wielkości terenu łowieckiego, wypuszczonego w dzierżawę w danej gminie. Podatek komunalny od wykonywania prawa polowania w lasach państwowych na obszarze b. dzielnicy pruskiej może być pobierany pod postacią dodatku nieprzekraczającego 100 proc. taksy rządowej, pobieranej przez państwową administrację leśną od ubitych sztuk zwierzyny; pobór tego podatku uskutecznia państwowa administracja leśna łącznie z poborem taksy.

Wykonanie prawa polowania uzależnia się od wykazania zapłaty podatku.

WZOROWY STATUT KÓŁEK ŁOWIECKICH

opracowany przez

Wydział Wykonawczy Polskiego Związku Stowarzyszeń Łowieckich.

1. Zasady ogólne.

§ 1. Kółko Łowieckie ma na celu szerzenie zasad prawidłowej gospodarki łowieckiej, przestrzeganie prawidłowych sposobów polowania, podniesienie zwierzostanu oraz współdziałanie z władzami krajowemi w zwalczaniu wszelkich wykroczeń przeciw obowiązującym prawom łowieckim. Do celów tych Kółko dąży w kontakcie z innemi Kółkami, należąc do Związku Stowarzyszeń Łowieckich.

§ 2. Dla osiągnięcia swoich celów Kółko, z zachowaniem obowiązujących praw i przepisów:

a) Zabiega o wyjednywanie celowych zarządzeń władz prawodawczych i wykonawczych w zakresie łowiectwa.

b) Utrzymuje i prowadzi tereny łowieckie, urządza wzorowe polowania, ułatwia nabywanie żywej zwierzyny, dopomaga w tępieniu szkodników, popiera hodowlę psów myśliwskich, współdziała w prześladowaniu kłusownictwa i ściganiu handlu zwierzyną w czasie zakazanym.

c) Prenumeruje czasopismo łowieckie, prowadzi bibljotekę, muzeum łowieckie, urządza odczyty, konkursy strzeleckie i t. p.

d) Wydanej nagrody osobom, wyróżniającym się w zakresie działalności Kółka.

§ 3. Kółko jest osobą prawną, ma prawo nabywania i zbywania majątku i zawierania wszelkich umów.

§ 4. Kółko ma siedzibę w . . . . Działalność jego rozciąga się na . . . . Kółko używa pieczęci z napisem „ . . . . Kółko Łowieckie".

2. Prawa i obowiązki członków.

§ 5. Członkiem Kółka może zostać każdy obywatel kraju, który ukończył lat 21 i korzysta z praw obywatelskich i cywilnych.

§ 6. Członkowie Kółka dzielą się na członków honorowych, rzeczywistych i wspierających. Wszyscy członkowie mają prawo nosić znaczki według wzoru . . . .

§ 7. Członkowie rzeczywiści i wspierający opłacają składkę. Nowowstępujący członkowie opłacają wpisowe. Członkowie rzeczywiści opłacają rocznie . . . . zł. Członkowie wspierający . . . . zł. Wysokość powyższych opłat może być zmieniana przez Walne Zgromadzenie.

§ 8. Członków honorowych wybiera Walne Zgromadzenie na wniosek Zarządu lub conajmniej 10-ciu członków rzeczywistych za zasługi położone na polu łowiectwa. Członkowie honorowi nie opłacają wpisowego ani składek członkowskich.

§ 9. Członkowie honorowi i rzeczywiści biorą czynny udział we wszystkich czynnościach Kółka, wspierający zaś biorą czynny udział we wszystkich czynnościach z wyjątkiem polowań.

§ 10. Członkowie, działający na szkodę Kółka, lub niestosujący się do statutu, obowiązują-

cych regulaminów i przepisów, ustaw i zarządzeń władz w zakresie łowiectwa, oraz winni spełnienia czynu niehonorowego lub karalnego, na wniosek Zarządu podlegają wykreśleniu z listy członków Kółka przez Walne Zgromadzenie. Do czasu zwołania Walnego Zgromadzenia, zarząd może zawiesić członka w jego prawach. Każdy członek może się w dowolnej chwili wypisać z Kółka, przedtem jednak winien uregulować wszystkie swoje należności, do których należy wliczyć i składkę za rok bieżący.

§ 11. Osoby, pragnące zapisać się na członków Kółka, muszą być przedstawione przez 4-ch członków Kółka. O przyjęciu kandydata decyduje Walne Zebranie.

3. Władze Kółka.

§ 12. Zarząd sprawami Kółka należy do: a) Zarządu, b) Walnego Zgromadzenia członków.

§ 13. Zarząd składa się z prezesa, vice-prezesa, sekretarza, skarbnika, gospodarza, łowczego oraz pięciu członków, wybieranych przez Walne Zgromadzenie na lat 3.
W razie ustąpienia któregoś z członków Zarządu przed upływem kadencji, na jego miejsce wchodzi automatycznie ten z kandydatów, którl na Walnem Zgromadzeniu otrzymał większą ilość głosów. Ustępujący członkowie mogą być wybierani ponownie.

§ 14. Posiedzenia Zarządu są ważne, o ile w nich bierze udział 5 członków. Decyzje Zarządu zapadają prostą większością głosów obecnych na posiedzeniu członków. Przy równej liczbie głosów przeważa głos przewodniczącego.

§ 15. Zarząd kieruje działalnością Kółka, zwołuje Walne Zgromadzenie czuwa nad wykonaniem statutu i uchwał Walnych Zgromadzeń, zarządza majątkiem Kółka i uskutecznia w imieniu Kółka wszelkie czynności prawne z wyłączeniem jedynie: a) przyjęcia darowizn i zapisów, b) nabywania i zbywawania nieruchomości, c) zaciągania pożyczek. Zarząd wykreśla członków zalegających w opłacie składek oraz zawiesza członków stosownie do § 10 niniejszego statutu. Zarząd wyznacza delegatów na wszelkie zjazdy łowieckie i udziela pełnomocnictw dla zastępowania praw Kółka wobec władz sądowych i administracyjnych.

§ 16. a) Prezes reprezentuje Kółko wobec władz i osób, zwołuje zebrania, czuwa nad wykonaniem regulaminu i uchwał Walnego Zgromadzenia i Zarządu.

b) Sekretarz prowadzi protokuły obrad, załatwia korespondencję, kontrasygnuje wysyłane od Kółka papiery i otrzymuje za swoim podpisem wszelką korespondencję przychodzącą na imię Kółka, nadto jako skarbnik prowadzi kasę i rachunkowość Kółka. Na posiedzeniach i zebraniach władz Kółka przedstawia stan kasy.

c) Gospodarz-łowczy zawiaduje polowaniami i terenami łowieckiemi, zabiega o utrzymanie i podniesienie zwierzostanu i dostarczenie w razie potrzeby karmy.

Wszelkie pisma i dokumenty wychodzące od Kółka, muszą być zaopatrzone w podpisy Prezesa i Sekretarza lub ich zastępców.

4. Walne Zgromadzenie.

§ 17. Walne Zgromadzenia bywają zwyczajne i nadzwyczajne.

§ 18. Zgromadzenia zwyczajne zwołuje Zarząd raz do roku, najpóźniej 30-go maja, dla

przedstawienia sprawozdania za rok ubiegły i preliminarza dochodów i wydatków na rok następny, dokonywania wyborów ustępujących władz i rozpatrzenia spraw wymagających decyzji Zgromadzenia.

§ 19. Zgromadzenia nadzwyczajne zwołuje Zarząd bądź na wniosek Komisji Rewizyjnej, bądź też na żądanie conajmniej . . . . . . członków Kółka. W dwóch ostatnich wypadkach Zarząd wyznacza termin Zgromadzenia najpóźniej w ciągu 4-ch tygodni od chwili otrzymania odpowiedniego żądania.

§ 20. Walne Zgromadzenie jest prawomocne, o ile w nim uczestniczy conajmniej trzecia część członków Kółka. Jeżeli na pierwszem Zgromadzeniu nie zbierze się wymagana liczba członków, powtórne Zgromadzenie będzie zwołane w terminie od 3 dni do 2 tygodni i będzie prawomocne bez względu na ilość członków obecnych. O Walnem Zgromadzeniu zawiadamia Zarząd w sposób na jednem ne Zgromadzeń ustalony.

§ 21. Uchwały na Walnych Zgromadzeniach zapadają prostą większością głosów.

§ 22. Na Walnych Zgromadzeniach członkowie głosują osobiście. Głosowanie w sprawie wyboru władz Kółka i wykreślenia członków odbywa się w sposób tajny.

§ 23. Walne Zgromadzenie jest najwyższą władzą Kółka. Do zadań jego należy: a) rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania za rok ubiegły, oraz budżetów i bilansów, b) wybór członków do władz i Komisji Rewizyjnej, c) rozważenie i zatwierdzenie opracowanych przez Zarząd instrukcji i regulaminów, d) postanowienie co do przyjęcia darowizn i zapisów, e) nabywanie i zbywanie nieruchomości, f) zaciąganie pożyczek, g) zmiana statutu, h) postanowienia co do wykreślenia

członków, i) postanowienia w sprawie podwyższenia lub obniżenia wpisowego i składek członkowskich, k) postanowienia w sprawie polowań na terenach Kółka, l) postanowienia w sprawie wszelkich wniosków Zarządu i członków Kółka.

5. Komisja Rewizyjna.

§ 24. Na Walnem Zgromadzeniu przez tajne głosowanie wybiera się 3 członków Komisji Rewizyjnej, z osób, nienależących do Zarządu.

§ 25. Komisja Rewizyjna jest obowiązana dokonywać przynajmniej raz na kwartał sprawdzenia ksiąg i kasy Kółka. Zestawiony bilans przez Zarząd Komisja Rewizyjna sprawdza i zaopatrywa w odpowiednie wnioski. Przynajmniej raz na rok Komisja Rewizyjna dokładnie sprawdza cały stan majątku Kółka i składa sprawozdanie oraz swoje wnioski dorocznemu Walnemu Zgromadzeniu.

6. Zmiana Statutu i likwidacja Kółka.

§ 26. W razie potrzeby dokonania zmiany statutu, Zarząd, po opracowaniu projektu, przedstawia go do zatwierdzenia Walnemu Zgromadzeniu, które zmiany uchwala większością . . . . .

§ 27. Likwidacja Kółka nastąpić może na mocy uchwały Waln. Zgrom. większością . . . . . głosów. W razie likwidacji, ostatnie Walne Zgromadzenie rozporządza majątkiem Kółka.

REGULAMIN FIELD TRIALSÓW

(wiosennych prób polowych)

Towarzystwa Hodowli Psów Myśliwskich w Warszawie.

ORGANIZACJA.

1. W Field - Trialsach urządzanych przez T-wo Hod. Psów Myśl., mogą brać udział tylko psy ras angielskich.

2. Próbowanie psów na Field - Trialsach odbywa się parami. Formowanie par i ustalanie kolejności ich pracy w każdej klasie odbywa się w drodze losowania przed rozpoczęciem prób na miejscu konkursów, unikając, w miarę możności, łączenia w jedną parę psów, należących do jednego właściciela lub prowadzonych przez tego samego menera.

Po ukończeniu pierwszego turu i wyłączeniu przez sędziów części psów na podstawie wyników ich pracy, następne formowanie par i ustalenie kolejności wypróbowania psów w drugim turze odbywa się również przez losowanie.

Kolejność pracy psów i formowanie par w następnych turach ustala się według uznania sędziów w ten sposób, że najlepsze psy lub posiadające równe szanse na otrzymanie nagrody, idą w jednej parze.

3. Field - Trialsy mogą być urządzane tylko przy udziale conajmniej 2 konkurentów w każdej klasie.

Przy nieparzystej liczbie konkurentów, pies pozostały bez pary po rozlosowaniu, lub pozba-

wiony pary po wyłączeniu jego konkurenta przez sędziów w czasie konkursu, idzie w parze z psem wyznaczonym w tym celu przez sędziów według ich uznania.

4. Przy rozpoczęciu pracy pies idący w parze i posiadający wyższy numer w/g listy uczestników w danej klasie konkursów, zajmuje miejsce z prawej strony sędziów.

5. Przy wypróbowaniu w parze psów jednakowej maści i rasy, pies idący z prawej strony od sędziów, powinien mieć na obroży kolorową kokardę lub wstążkę, dla łatwiejszego rozróżnienia psów przez sędziów.

6. Wypróbowanie psów na Field - Trialsach odbywa się w polu z zachowaniem, w miarę możności, jednakowych warunków co do terenu, kierunku wiatru i rodzaju zwierzyny, dla wszystkich konkurentów zapisanych do danej klasy konkursów.

7. Czas trwania próby zależy od uznania sędziów, jednakże czas wypróbowania psów w pierwszym turze nie powinien być krótszy niż 15 minut.

8. W czasie konkursów mener powinien prowadzić swego psa w takiej odległości od konkurenta, żeby mu nie przeszkadzał w pracy.

9. Pies, który rzuca się na drugie psy lub sam nie pracując, odbiera zwierzynę konkurentowi i przeszkadza mu w pracy, winien być usunięty od udziału w konkursach.

10. Zachowanie się każdego psa po strzale powinno być sprawdzone ślepym strzałem podczas wypróbowania psów w pierwszym turze, po po wystawieniu przez nich zwierzyny. Pies, który się lęka strzału, powinien być usunięty z konkursu.

OCENA ROBOTY PSÓW.

11. Ocena polowych walorów psów na Field-Trialsach przeprowadza się w drodze porównania konkurentów między sobą w każdej klasie konkursów i wyróżnienia wśród nich najwięcej uzdolnionych psów, posiadających prócz odpowiedniego ułożenia w polu, najwybitniejsze wrodzone cechy właściwe danej rasie.

12. Ocena wyników wypróbowania psów na konkursach fieldtrialsowych nie powinna być oparta na ocenie poszczególnych zalet polowych, posiadanych przez psa, lub na ilości wystawionej przez niego zwierzyny, lecz na ustaleniu ogólnego kompleksu wrodzonych uzdolnień ujawnionych przez psa w czasie konkursów.

13. Przy porównaniu roboty psów w każdej klasie, sędziowie powinni zwracać przedewszystkiem uwagę na wady psów i stopień posiadanych przez nie, poszczególnych walorów.

Najważniejsze walory polowe angielskich psów są następujące:

a) **Styl i namiętność w pracy,** wyróżniające stopień rasowości angielskiego psa, są cechami decydującemi przy nagrodzeniu psa na Field-Trialsach.

Zanik tego rodzaju wrodzonych zalet nie może być tolerowany pod żadnym względem i powoduje dyskwalifikację psa nawet przy posiadaniu dobrego wiatru i innych walorów.

b) **Sposób szukania i szerokość chodów** zależy od wrodzonych zalet psa, w pewnej zaś mierze jest skutkiem przyzwyczajenia i sposobu ułożenia psa w polu. Pies prawidłowo ułożony, okładając swój teren, powinien wykazać oprócz ogólnej inteligencji i świadomości pracy, pewien system szukania zwierzyny, skracając lub rozszerzając swe chody w zależności od miejscowych warun-

ków, pod żadnym zaś względem nie pozostawiając zwierzyny po za sobą.

c) **Szybkość połączona z wytrwałością w pracy** powinny być odniesione na poczet budowy psa i mają pierwszorzędne znaczenie przy ocenie i wypróbowaniu psów na konkursach. Lekkość skoków, płynność i równość ruchów przy odpowiedniej budowie kończyn i organów oddechowych świadczą o zdolności psa do pokrywania wielkich przestrzeni i wytrzymałości w pracy.

Z tego powodu uwaga sędziów, skierowana wyłącznie na szybkość chodów, bez uwzględnienia wytrzymałości w pracy, ma względne znaczenie i nie odpowiada celom prób.

Brak chodów u psa, bądź wrodzony, bądź nabyty przez wadliwe ułożenie w polu, nie może być tolerowany.

d) **Energja i śmiałość,** charakteryzujące inicjatywę i świadomość roboty psa w polu, są indywidualnemi cechami, bardzo pożądanemi u psa myśliwskiego pod warunkiem posiadania przez niego wybitnych, polowych zalet. Stanowią one wogóle o wydajności pracy psa.

Nieśmiałość psa i zbędna ostrożność w pracy, połączone z zatrzymywaniem się na tropach i sprawdzaniem śladów zwierzyny, świadczą o wrodzonych wadach, niepewności psa i braku zaufania do siebie, lub o złem ułożeniu psa przez tresera.

e) **Wiatr** u psa polowego ma decydujące znaczenie w jego pracy. Fałszywe wystawianie zwierzyny, zatrzymywanie się na tropach, stójka na śladach i ściąganie do pustego miejsca lub do ptaszków, są to wady, przy których pies powinien być usunięty z konkursów.

Tropy albo świeżo opuszczone miejsce przez zwierzynę pies powinien tylko zaznaczyć ściąganiem albo ostrożniejszem szukaniem.

Umiejętne wykorzystanie kierunku wiatru, praca górnym węchem i sposób trzymania głowy podczas szukania są to bezwzględne walory psa polowego, na które powinna być skierowana największa uwaga sędziów w czasie konkursów.

f) **Wystawienie zwierzyny po uprzedniem zawietrzeniu i ściąganiu do niej lub z chodu, i po następnem doprowadzeniu do zwierzyny na rozkaz menera**, jest jedną z najważniejszych cech dobrze ułożonego psa legawego, posiadającego wrodzone, polowe walory.

Twarda, stylowa i piękna stójka, pełna namiętności i ognia, należy do niezbędnych zalet wysoce rasowego psa angielskiego i powinna być bezwzględnie wymagana na Field-Trialsach.

Ściąganie po zawietrzeniu zwierzyny przed wystawieniem jest cechą bardzo pożądaną u psa i wskazuje na ostry wiatr i doświadczenie psa w polu.

Doprowadzanie do zwierzyny powinno następować tylko na rozkaz menera; winno być wykonane z pewnością i przekonaniem, bez denerwowania się, rzucania zwierzyny i zatrzymywania się na miejscu.

Niezdecydowana stójka bez wyraźnie zaznaczonego doprowadzania do zwierzyny lub samorzutne wypędzanie zwierzyny bez rozkazu menera, albo murowana stójka przy następnej odmowie doprowadzenia do zwierzyny — są wadami pozbawiającemi psa nagrody.

Przy ocenie sposobu doprowadzania do zwierzyny sędziowie biorą pod uwagę zachowanie się menera, któremu pod żadnym pozorem nie wolno stosować jakiegokolwiek przymusu do poruszenia psa ze stójki prócz komendy głosem lub gestem

g) **Zachowanie się psa po zerwaniu się zwierzyny** powinno by rozpatrywane przeważnie jako część wyników ogólnej tresury i ułożenia psa w polu.

Przy zrywaniu się lotnej zwierzyny, na widok pomykającego zająca lub przy strzale pies powinien zochowywać zupełny spokój, natychmiast się położyć i warować na miejscu, czekając rozkazu menera.

Przy nagrodzeniu psów przewagę ma pies, który waruje automatycznie bez rozkazu lub gwizdka menera.

Poruszenie się z miejsca po wystawieniu zierzyny i strzale, pędzenie za zwierzyną po wystawieniu lub przy spotkaniu zająca, pod żadnym pozorem nie może być tolerowane u dobrze ułożonego psa i powoduje bezwzględne pozbawienie go nagrody, niezależnie od wieku psa i klasy konkursów.

h) **Inteligencja psa** i **ułożenie** są niezbędnemi warunkami dla nagrodzenia psa na konkursach.

We wszystkich stadjach pracy, pies powinien wykazywać świadomość i doświadczenie w wykorzystywaniu terenu i własnych uzdolnień z zachowaniem największej inicjatywy przy odszukaniu zwierzyny.

Brak posłuszeństwa u psa lub praca samopas bez zwracania uwagi na menera, nie mogą być tolerowane przez sędziów, jak również zbędne zatrzymywanie psa przez menera, przeszkadzające psu w pracy i ujawnieniu przez niego swych indywidualnych walorów.

SEKUNDOWANIE.

14. Sekundowanie (wtórowanie) na widok konkurenta w czasie wystawienia przez niego zwierzyny jest konieczne na konkursach polowych. Pies nieumiejący sekundować, nie może otrzymać nagrody.

Na widok stójki drugiego psa każdy pies powinien mimowolnie (spontanicznie) sekundować,

pozostając, niezależnie od odległości od konkurenta, na miejscu aż do rozkazu menera.

Sekundowanie na komendę lub gwizdek menera jest wykluczone i jedynie w klasie młodzieży może być dopuszczone sekundowanie psa na gest menera.

Pies, który w czasie wystawienia zwierzyny przez drugiego psa, wyprzedza bez rozkazu konkurenta i wystawia zwierzynę, może być usunięty z konkursu.

Dla porównania i sprawdzenia roboty psa mener powinien na rozkaz sędziów doprowadzić swego psa z tyłu do konkurenta wystawiającego zwierzynę, i nie przeszkadzając temu ostatniemu, dać możność swemu psu zawietrzyć i wystawić zwierzynę.

Omyłki psa, który pierwszy zawietrzył zwierzynę, powinny być tolerowane przez sędziów przy dłuższem zatrzymaniu jego stójki, lub przy nieodpowiedniem zachowaniem się drugiego psa, doprowadzonego do miejsca wystawienia zwierzyny.

Pies, pozbawiony ostrego wiatru i inicjatywy w pracy i pracujący tylko na widok swego konkurenta, nie ma żadnych szans na wyróżnienie na konkursach polowych.

NAGRADZANIE PSÓW.

15. Przedmiotem współzawodnictwa na Field-Trialsach jest walka o pierwszeństwo. Sędziowie, pośród psów każdej klasy wybierają cztery najlepsze, przyznając im, w miarę wykazanych walorów, 1, 2, 3 i 4-te miejsce. Wyróżnione psy otrzymują dyplomy, potwierdzające zdobycie przez nie, jednego z wyżej wymienionych miejsc.

16. Pieniężne i specjalne nagrody dla właścicieli, hodowców i treserów psów wyznacza Zarząd T-wa i przekazuje do dyspozycji sędziów,

ogłaszając w programie prób o warunkach ich wydania, jak również o warunkach wydania nagród ofiarowanych przez rząd, instytucje i prywatne osoby.

17. Nagrody pieniężne i w przedmiotach wartościowych, niewydane na konkursach, Zarząd Towarzystwa przekazuje do dyspozycji sędziów na następnych próbach.

18. Przyznawanie miejsc i nagradzanie psów na Field - Trialsach odbywa się według uznania sędziów.

ZAŚWIADCZENIE POLOWE.

19. Psy o wybitnych, wrodzonych zdolnościach, które, ze względu na wyniki prób, muszą pozostać bez miejsca, mogą być w klasie młodzieży i otwartej, wyróżnione przez sędziów jako cenny, rasowy materjał rozpłodowy, w drodze wydania im Zaświadczeń Polowych (Z. P.).

20. Zaświadczenia Polowe nie mogą być udzielane psom, pozbawionym ostrego wiatru, temperamentu i stylu, szerokości chodów przy szukaniu zwierzyny, i szybkości w pracy, oraz nieposiadającym odpowiedniej budowy.

REGULAMIN KONKURSU WYŻŁÓW DOWODNYCH

Stosowany w Niemczech oraz przez Wielkopolski Związek Myśliwych na próbach w Iwnie.

A. PRACA LEŚNA.

§ 1.

Trop farbowy sporządza się aparatem zwanym „kołem tropowem". Długość sztucznego tropu ma wynosić około 500 kroków (o ile możności z wiatrem). Sztuczne tropy farby mają być oddalone od siebie o 100 kroków i dokonane najdalej półtorej godziny przed rozpoczęciem pracy wyżła. Należy kilku skrętami utrudnić zadanie.

Na końcu tropu umieszcza się sarnę lub inną sztukę zwierzyny racicznej zabitą strzałem kulowym. Gdyby sztuka była wytrzebiona należy podczerewie szczelnie zaszyć.

Przy zakładaniu sztucznego tropu jeden z sędziów winien być obecny. Osoby zajęte urządzaniem tropu winny się po załatwieniu zadania dobrze ukryć i zachować zupełnie spokojnie. Sędzia tak się ustawia, żeby mógł na kilkadziesiąt kroków obserwować kierunek tropu i kontrolować, czy wyżeł dokładnie pracuje na tropie, czy też dochodzi do ubitej zwierzyny, szukając wpoprzek lub przypadkowo.

Kandydat może popisać się:

a) **doprowadzeniem na otoku,** prowadząc menera do sztuki,

b) albo **luzem doprowadzeniem** t. zn. pierwsze 100 kroków ma pracować na otoku, poczem już luzem po tropie dojść ma do zabitej sztuki, nawrócić zaraz i podprowadzić menera (luzem) do znalezionej uprzednio zwierzyny; mener przed rozpoczęciem pracy wyżła winien sędziom podać, po czem poznaje, że pies znalazł sztukę,

c) albo **ogłoszeniem** t. zn. kandydat ma pierwsze 100 kroków pracować na otoku, poczem już luzem po tropie dojść od zabitej sztuki, którą ogłasza tak długo, dopóki mener nie nadejdzie.

Kandydata wolno 3 razy założyć na trop; ostatni raz ze zmianą na pracę na otoku. Otok winien mieć najmniej 3 metry długości.

Zgłoszenia winny być dokonane na osobnych formularzach, o które się postarać trzeba w zarządzie.

§ 2.

Aportowanie zguby.

Do aportowania zguby należy używać lisa lub kota i zająca lub królika. Farbującą sztukę wlecze się dwieście kroków przez las, naznaczywszy miejsce rozpoczęcia powłoki sierścią lub turzycą; na końcu powłoki kładzie się świeżą sztukę zabitej zwierzyny i powłoka powinna się ciągnąć ile możności przez gęstwinę. Obwłokę winno się wykonać bezpośrednio przed egzaminem każdego kandydata w tym dziale. Obwłoka ma być, o ile się da, urządzona z wiatrem i kilku skrętami utrudniona. Sędzia stojący u końca jej, powinien być tak ukryty, aby go wyżeł ani zoczyć ani zwietrzyć nie mógł. Zachowując się zupełnie spokojnie, ma sędzia obserwować, czy kandydat dokładnie idzie tropem, czy przeciwnie, szukając wpoprzek albo też przypadkiem, dojdzie do zwierzyny. Obwłoki powinny być tak od siebie oddalone, aby wyżeł nie zwietrzył sąsiedniej. Wolno menerowi wyżła niepracu-

jącego na właściwym szlaku, na nowo założyć (od początku obwłoki). Wolno także pierwsze 20 kroków kazać pracować kandydatowi na otoku, potem jednakże mener powinien puścić psa luzem i przystanąć, podczas gdy wyżeł pracuje sam. Wolno także na początku obwłoki zachęcić wyżła do wykonania pracy, — inne środki w celu dopomożenia kandydatowi, np. skinięcie, ciągnienie psa na otoku w domniemanym kierunku obwłoki, są niedozwolone.

Te same prawidła obowiązują w aportowaniu zwierzyny lotnej z tą różnicą, że obwłoki świeżo zabitą i ciepłą jeszcze kuropatwą lub bażantem mogą być znacznie krótsze (mniej więcej 50 kroków).

§ 3.

Zachowanie się na stanowisku.

Podczas naganki w lesie wyżej (na otoku lub luzem) powinien się zachowywać spokojnie: nie wolno mu skomleć, szczekać, rwać się ku zwierzynie lub oddalać się od pana swego. Kandydat pracujący luzem w tym dziale popisów ma prawo do wyższej cenzury.

§ 4.

Warowanie na strzał.

Mener prowadzi kandydata luzem do wyznaczonego miejsca, gdzie odkłada kij myśliwski, plecak lub inny przedmiot i znakiem daje kandydatowi do zrozumienia, aby warował. Wszystko dziać się powinno w największym spokoju, jak na podchodnem, nie wolno żadnego rozkazu dawać głosem. Myśliwy oddala się, jakby podchodząc zwierzynę, od warującego wyżła tak, aby ten już nie mógł go widzieć, i strzela dwa razy. Kandydatowi warującemu wolno łeb podnosić, lecz nie wolno mu na odgłos strzałów skomleć, szczekać lub

opuścić swego miejsca. Wyżeł warujący na skinienie ma prawo do wyższej cenzury.

§ 5.

Zachowanie się na otoku.

Wyżeł powinien trzymać się zawsze obok myśliwego lub za jego lewą nogą, a nie wysuwać się naprzód, szarpać otokiem lub t. p.

§ 6.

W drągowinie, niskich kulturach lub wyrębach pies ma krótko szukać, wystawiać i zabitą zwierzynę aportować.

§ 7.

Wyparowanie zwierzyny.

Do pracy tej nadają się mniejsze zagajenia lub większe remizy polne. O ile to możliwe, kandydaci nie mogą się popisywać wszyscy w tem samem zagajeniu. Pies pracujący milczkiem nie może w tym dziale otrzymać wyższej cenzury niż „dobrze". Pies, któryby przy tej okazji złapał i aportował sztukę zwierzyny, nie może z tego powodu otrzymać złej cenzury. Gdy goni zdrową sztukę daleko za linją strzelców lub oddala się w sąsiednie zagajenia tak, że go głosem ani świstawką odwołać nie można, należy uważać to za błąd.

Psu można kazać albo 1) pracować z tego miejsca, gdzie właśnie się znajduje, albo 2) warować, dopóki mener oddaliwszy się, znakiem nie każe mu, aby pracę rozpoczął. Drugi sposób jest lepszy i zasługuje na wyższą cenzurę.

Gdyby kandydat przy tej pracy zabitą sztukę aportował bez rozkazu, nie należy tego uważać za błąd.

B. CIĘTOŚĆ.

Do egzaminu w ciętości używa się kotów lub lisów. Jeżeli myśliwy, zgłaszając wyżła do konkursu, nie podał, którego z tych dwóch drapieżników użyć należy, natenczas pozostawia się to do uznania sędziom. Po spuszczeniu wyżła i poszczuciu go, pozostaje mener na miejscu przy kolegium sędziów, z których w tym dziale konkursu jeden obejmuję komendę. Wybrany sędzia zarządza puszczenie ciętych wyżłów lub użycie strzelby, gdyby kandydat nie dusił lub nie osadził drapieżnika. Skoro nastąpi akcja wyżłów rezerwowych, wyrok na kandydata musi już być wydany.

Gdy kandydat osadza tylko drapieżnika, wtenczas sędzia zarządza ubicie szkodnika. Każdy kandydat winien ubitego kota lub lisa aportować; wydanie rozkazu aportowania jest dozwolone. Wyżeł aportujący bez rozkazu ma prawo do wyższej cenzury. Wolno także ślepym nabojem strzelić w kierunku umykającego drapieżnika. Duszenie uważać należy jeszcze za dostateczne, gdy kandydat dusi na widok zbliżającego się menera. Ilu kandydatów, tyle też powinno być do dyspozycji drapieżników. Każdy drapieżnik powinien być zabity, gdy go wyżeł osadzi na miejscu, a nie dusi.

C. PRACA WODNA.

a) Do pracy wodnej należy używać dzikich kaczek, którym się lotki krótko przycina. Kaczkę puszcza się w trzciny i każe wyżłowi bobrować za nią. Kandydat bobrujący głosem, na świeżym tropie, ma prawo do wyższej cenzury;

b) kandydat winien rzuconą na głęboką wodę kaczkę aportować. Błędem jest, gdy wyżeł aportowaną kaczkę naprzód położy, aby się otrząsnąć, zamiast wpierw oddać ją panu.

D. PRACA ROLNA.

§ 1.

Sposób szukania.

Wyżeł ma szukać wytrwale i systematycznie, okładając pole galopem. Im więcej kandydat uwzględnia kierunek wiatru, im więcej nos wyżła i sposób szukania są sharmonizowane, tem lepszą cenzurę należy psu przyznać.

Gdyby sędziowie podejrzewali wyżła o wadę niewracania do nogi z obawy przed karą, mogą żądać, aby mener kazał kandydatowi brać dużo pola i zachowywał się sam zupełnie biernie. Wszystkie błędy, które kandydat przy tej sposobności popełni, nie mają na cenzurę żadnego wpływu, chodzi tylko o to, aby wyżeł zapuściwszy się np. za zającem, wracał na dany znak bez obawy do nogi.

§ 2.

Zwietrzywszy dotrzymującą zwierzynę, ma kandydat tak długo ją wystawiać lub przed nią warować, aż strzelec, zbliżywszy się powoli, nie da rozkazu posuwania się naprzód.

§ 3.

Gdy zwierzyna lotna wycieka, powinien kandydat spokojnem dociąganiem starać się strzelca do strzału doprowadzić.

§ 4.

Apel.

Wyżeł powinien wykazywać posłuszeństwo, gdy myśliwy da mu znak świstawką, skinięciem lub nawoływaniem, byleby pewnem było, że znak ten usłyszany i zrozumiany został. Kandydat okazujący stały brak apelu, wykluczony jest od dalszego egzaminu.

§ 5.

Wytrzymanie na strzał.

Znakomite jest wytrzymywanie na strzał, jeżeli wyżeł po strzale do uciekającej zwierzyny w tej samej wytrwa postawie i pozostanie na tem samem miejscu, dopóki nie otrzyma rozkazu aportowania lub szukania dalej.

§ 6.

Zająca pomykającego z kotliny lub zrywającej się zwierzyny lotnej, do których się nie strzela, nie wolno wyżłowi gonić.

INSTRUKCJE DLA SĘDZIÓW.

Sędziowie winni trzymać się następujących prawideł:

§ 1.

Cenzury wyraża się cyframi:

0 znaczy niedostatecznie, 1 — dostatecznie, 2 — dość dobrze, 3 — dobrze, 4 — bardzo dobrze (znakomicie).

§ 2.

Poszczególne działy pracy wyżła oznacza się cyframi wartości, a mianowicie:

1) praca za farbą:
   - a) na otoku 4
   - b) z oszczekiwaniem 6
   - c) z doprowadzaniem 5

2) praca leśna:
   - a) aportowanie zgubionych drapieżników 4
   - b) zająca lub królika 4
   - c) warowanie na stanowisku 2

d) warowanie na strzał 2
e) zachowanie się na otoku 1

3) ciętość:

a) dławienie drapieżnika 6
b) osadzanie drapieżnika 6

4) praca wodna:

a) bobrowanie za kaczkami 3
b) aportowanie z głębokiej wody . . . 3

5) praca polna:

a) wiatr 5
b) sposób szukania 3
c) wystawianie 4
d) dociąganie 3
e) apel 2
f) wytrzymywanie na strzał 2
g) respektowanie zajęcy 2
h) zachowanie przed zrywającą się zwierzyną lotną 2
i) aportowanie zgubionej kuropatwy lub bażanta 3

6) aportowanie:

a) drapieżnika 2
b) zająca lub królika 2
c) kuropatwy lub bażanta 2

§ 3.

Liczba wyrokowa wynika z pomnożenia cenzury przez cyfrę wartości. Naogół tem lepszy jest wyżeł, im wyższą osiągnie liczbę wyrokową czyli im większą ma sumę punktów.

Do uzyskania pierwszej nagrody bezwarunkowo konieczne są:

w pracy za farbą	15	punktów
„ pracy leśnej	33	„
„ ciętości	5	„
„ pracy wodnej	18	„
„ pracy polnej (wystawianiu)	12	„

Rezultaty uzyskane w aportowaniu zwykłem, przeznaczone są do powiększenia ogólnej liczby punktów.

Do uzyskania drugiej nagrody bezwarunkowo konieczne są:

w pracy za farbą	5	punktów
„ pracy leśnej	22	„
„ ciętości	3	„
„ pracy wodnej	12	„
„ pracy polnej (wystawianiu)	8	„

Do uzyskania trzeciej nagrody bezwarunkowc konieczne są:

w pracy za farbą		
„ pracy leśnej razem	15	punktów
„ ciętości	1	„
„ pracy wodnej	6	„
„ pracy polnej (wystawianiu)	4	„

WŁADZE POLSKIEGO ZWIĄZKU STOWARZYSZEŃ ŁOWIECKICH

ZARZĄD ZWIĄZKU:

Prezes:

Bielski hr. Juljusz, Lwów, Kopernika 42, lub p. Drohobycz, m. Rychcice.

Viceprezesi:

płk. Chłapowski Konstanty — Poznań, Długa 5 lub p. Kwilcz, m. Mościejewo,
gen. dyw. Fabrycy Kazimierz — Warszawa, Myśliwiecka 11,
Krasiński hr. ord. Edward — Warszawa, Okólnik 9
Świętorzecki Bolesław — p. Lebiedziewo, m. Malinowszczyzna.

Członkowie:

Błeszyński Józef — Warszawa, Bracka 20,
Garczyński Walenty, adw. — Warszawa, Kredytowa 18,
Gędziorowski Bohdan — Warszawa, Radna 11,
Górski Henryk — Poznań, Ratajczaka 17, Wlkp Zw. Myśl.,
Grabowski Jan, inż. — Warszawa, Żórawia 10,
Kamocki Stanisław, inż. — Warszawa, Smolna 38,
Kiltynowicz Witold — Warszawa, Jerozolimska 25,
Knothe Herman, inż. — Warszawa, Piękna 11,
Lisowski Czesław — Warszawa, Mazowiecka 7,

Michałowski Czesław—Warszawa, Mazowiecka 11
Połczyński-Janta Władysław — Poznań, Wały Leszczyńskiego 2,
Potocki hr. Maurycy — Jabłonna p/Warszawą,
Romanowski Adam, inż. — Łódź, Piotrkowska 108 Łódzkie Tow. Łow.,
Skulski Leopold, inż. — Warszawa, Sandomierska 5,
Skrzypek Józef — Warszawa, Miedziana 4a,
Słonczyński Władysław — Warszawa, Fredry 4,
Świderski Kazimierz — Sosnowiec, Małachowskiego 3,
Szperling Wacław — Warszawa, Koszykowa 47,
Tołłoczko Kazimierz, inż. — Warszawa, Bagatela 14,
Unrug Franciszek — Środa, Wyszakowo,
Wilczewski-Tallen Aleksander, adw. — Warszawa, Chmielna 11,
Żenczykowski Józef, dr. med.—Płock, Grodzka 13,
Żukotyński Jan — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 67.

WYDZIAŁ WYKONAWCZY:

Przewodniczący::

Szperling Wacław — Warszawa, Koszykowa 47, tel. 8.64-40,

Członkowie:

Garczyński Walenty — Warszawa, Kredytowa 18, tel. 604-25,
Gędziorowski Bohdan — Warszawa, Radna 11, tel. 626-98,
Kamocki Stanisław — Warszawa, Smolna 38, tel. 612-48,
Kiltynowicz Witold — Warszawa, Jerozolimska 25, tel. 254-71, lub 614-12,
Knothe Herman — Warszawa, Piękna 11, tel 8.65-09,

Lisowski Czesław — Warszawa, Mazowiecka 7, tel. 647-27, lub 647-47,
Wilczewski - Tallen Aleksander — Warszawa Chmielna 11, tel. 640-65, lub 609-08,
Żukotyński Jan — Warszawa, Krak.-Przedm. 67.

KOMISJA REWIZYJNA:

Fabian Antoni — Warszawa, Nowogrodzka 37,
Hantke Gustaw, inż. — Warszawa, Piękna 16a,
Gryminski Ignacy, dr. — Warszawa, Widok 20,
Ścigalski Jerzy — Warszawa, Piękna 20,
Śliwiński Andrzej — Warszawa, Boduena 5.

SĄD ŁOWIECKI:

Członkowie:

gen. dyw. Fabrycy Kazimierz — Warszawa, Myśliwiecka 11,
inż. Skulski Leopold — Warszawa, Sandomierska 5,
inż. Knothe Herman — Warszawa, Piękna 11.

Zastępcy:

Michałowski Czesław—Warszawa, Mazowiecka 11,
Potocki hr. Maurycy — Jabłonna p/Warszawą,
Szperling Wacław — Warszawa, Koszykowa 47.

Biura Związku i Instytutu Łowiectwa oraz redakcja i administracja „Łowca Polskiego" — mieszczą się przy ul. Nowy Świat Nr. 35, tel. 607-98.

Biura czynne są codziennie w godzinach 9 do 15 i 17 do 19.

REDAKCJA „ŁOWCA POLSKIEGO"

Redaktor:

Walenty Włodzimierz Garczyński

przyjmuje w biurze Związku w poniedziałki od godz. 17 do 19.

w mieszkaniu zaś, przy ul. Kredytowej 18, codziennie od godz. 17 — 19.

Komitet redakcyjny:

Błeszyński Józef,
Czampe Karol,
Domaniewski Janusz,
Dylewski Jerzy,
Garczyński Walenty,
Gędziorowski Bohdan,
Gieysztor Józef,
Gieysztor Władysław,
Gryminski Ignacy,
Janta-Połczyński Władysław,
Kamocki Stanisław,
Kiltynowicz Witold,
Knothe Herman,
Korsak Włodzimierz,
Krasiński hr. Edward,
Krzywoszewski Stefan,
Niezabitowski Edward,
Potocki hr. Maurycy,
Rzewuski hr. Adam,
Słonczyński Władysław,
Szperling Wacław,
Świderski Kazimierz,
Świętorzecki Bolesław,
Unrug Franciszek,
Zabiełło Władysław,
Zaborowski Stanisław.

W SKŁAD POLSKIEGO ZWIĄZKU STOWARZYSZEŃ ŁOWIECKICH WCHODZĄ:

ODDZIAŁY WOJEWÓDZKIE:

1. **Małopolskie Towarzystwo Łowieckie,** Lwów, Ossolińskich 11, Oddział Związku dla województw: Lwowskiego, Krakowskiego, Stanisławowskiego i Tarnopolskiego.
2. **Wielkopolski Związek Myśliwych,** Poznań, Ratajczaka 17, Oddział Związku dla województwa Poznańskiego.
3. **Pomorskie Towarzystwo Łowieckie,** Toruń, Sienkiewicza 40, Oddział Związku dla województwa Pomorskiego.
4. **Towarzystwo Łowieckie Ziem Wschodnich,** Wilno, Mickiewicza 42, Oddział Związku dla województw: Wileńskiego, Białostockiego i Nowogrodzkiego.

STOWARZYSZENIA ZWIĄZKOWE:

5. Anińskie Towarzystwo Myśliwskie, Anin, Al. Leśna 14.
6. Kółko Łowieckie w Aleksandrowie k./Łodzi, Południowa 18.
7. Baranowickie Powiatowe Towarzystwo Łowieckie, Baranowicze, 26 Pułk Uł.
8. Bialskie Powiatowe Towarzystwo Łowieckie, Biała Podlaska, ul. Francuska 8.
9. Ciechanowskie Towarzystwo Łowieckie, Ciechanów, ul. Kościelna, Klub Łowiecki.
10. Zachodnio - Pomorski Klub Myśliwski, Chojnice, Dworcowa 41.
11. Kółko Myśliwskie „Raróg", Dąbrowa Górnicza, Katowice, Św. Pawła 6.

12. Kółko Prawidłowego Myśliwstwa, Dęblin, Irena, lotnisko.
13. Dubieńskie Kółko Myśliwskie, Dubno, starostwo.
14. Gostynińskie Towarzystwo Łowieckie, Gostynin, Kutnowska 33.
15. Grodzieńskie Towarzystwo Myśliwskie, Grodno, Hoowera 6.
16. Oficerski Klub Łowiecki Garnizonu Grodno Grodno, Orzeszkowej 5.
17. Towarzystwo Łowieckie Powiatu Błońskiego, Grodzisk Mazowiecki, Kolejowa 1.
18. Pomorski Klub Myśliwski, Grudziądz, Hotel „Królewski Dwór".
19. Podlaskie Kółko Myśliwskie, Janów Podlaski.
20. Kaliskie Powiatowe Towarzystwo Prawidłowego Myślistwa, Kalisz, Pl. 11 Listopada 11.
21. Kaliskie Towarzystwo Prawidłowego Myślistwa, Kalisz, Pl. Kilińskiego 4.
22. Śląskie Towarzystwo Łowieckie, Katowice, Słowackiego 15.
23. Kowelskie Towarzystwo Myśliwskie, Kowel, Łucka 179.
24. Lidzkie Powiatowe Towarzystwo Myśliwskie, Lida.
25. Wojskowe Towarzystwo Łowieckie Garnizonu Lida, Lida, 77 Pułk Piech.
26. Polskie Towarzystwo Łowieckie, Lublin, Pl. Litewski 1.
27. Lisowickie Towarzystwo Łowieckie, Lwów, Nabielaka 1.
28. Koło Racjonalnego Łowiectwa, Łapy, Główna 1.
29. Towarzystwo Myśliwskie Ziemi Łęczyckiej, Łęczyca, Al. 3 Maja 3.
30. Łódzkie Towarzystwo Łowieckie, Łódź, Piotrkowska 108.
31. Sekcja Myśliwska Wojskowego Klubu Sportowego, Łódź, D. O. K. IV.

32. Koło Racjonalnego Myślistwa przy Związku Majstrów Fabrycznych, Łódź, Żeromskiego 74.
33. Łagiewnickie Kółko Łowieckie, Łódź, Wilczańska 106.
34. Łowickie Kółko Myśliwskie, Łowicz, starostwo.
35. Towarzystwo Łowieckie w Łucku, Łuck, klub „Ognisko".
36. Wojewódzkie Koło Łowieckie, Łuck.
37. Mińsko - Mazowieckie Towarzystwo Łowieckie i Ochrony Zwierząt, Mińsk Mazowiecki, Piaskowa 23.
38. Polskie Towarzystwo Myśliwskie i Hodowli Zwierzyny Łownej, Mława, Kościuszki 1.
39. Nieświeskie Towarzystwo Łowieckie, Nieśwież, Studencka 19.
40. Nowogródzkie Powiatowe Towarzystwo Łowieckie, Nowogródek, Boracin.
41. Gminne Kółko Łowieckie, Ossowa, p. Płotnica.
42. Ostrogskie Kółko Łowieckie, Ostróg, Mickiewicza 52.
43. Ostrołęckie Towarzystwo Łowieckie, Ostrołęka, 11 Listopada 42.
44. Towarzystwo Prawidłowego Myślistwa, Ostrowiec Kielecki, Teatralna 1.
45. Towarzystwo Myśliwskie Powiatu Łaskiego, Pabjanice, Kościuszki 10.
46. Pińskie Kółko Myśliwskie, Pińsk, Port Wojenny.
47. Kółko Racjonalnego Łowiectwa, Piotrków Trybunalski, Piłsudskiego 77.
48. Płockie Towarzystwo Racjonalnego Polowania, Płock, Grodzka 13.
49. Kółko Łowieckie Pracowników Instytutu, Puławy.
50. Radomskie Koło Myśliwskie „Knieja", Radom, Piaski 2.

51. Radomskie Towarzystwo Prawidłowego Myślistwa, Radom, Pl. 3 Maja 5.
52. Towarzystwo Łowieckie na pow. Radomskowski, Radomsko, Kolejowa 1.
53. Radziejowskie Kółko Łowieckie, Radziejów Kujawski.
54. Towarzystwo Racjonalnego Polowania, Radzymin, Warszawska 18.
55. Rawskie Powiatowe Towarzystwo Łowieckie, Rawa Ruska, Korczów, Ostobuż.
56. Rypińskie Towarzystwo Racjonalnego Polowania, Rypin.
57. Oficerskie Koło Łowieckie, Równe, 44 Pułk S. K.
58. Siedleckie Towarzystwo Łowieckie, Siedlce, Sienkiewicza 10.
59. Siedleckie Kółko Racjonalnego Polowania, Siedlce, Pluton Żandarmerji.
60. Towarzystwo Prawidłowego Myślistwa i Ochrony Zwierzyny Łownej, Sieradz, Wartska 17.
61. Kółko Łowieckie w Sierpcu, Sierpc.
62. Skierniewickie Kółko Myśliwych, Skierniewice, Dom Sejmikowy.
63. Nadbużańskie Towarzystwo Łowieckie Powiatu Sokołowskiego, Sokołów Podlaski, Przezdziatka.
64. Kółko Racjonalnego Łowiectwa, Tomaszów Mazowiecki, Browarna 9.
65. Kółko Łowieckie w Uniejowie, Uniejów.
66. Czarnowiejskie Kółko Myśliwskie, Warszawa, Sandomierska 5.
67. Koło Miłośników Łowiectwa, Warszawa, Miedziana 4a.
68. Koło Myśliwskie przy Zarządzie Stadnin Państwowych, Warszawa, Żórawia 10.
69. Koło Myśliwskie Podoficerów Żandarmerji, Warszawa, Przejazd 15.

70. Kółko Myśliwskie „Dziewanna", Warszawa, Zielna 46.
71. Kółko Myśliwskie „Jasiołda", Warszawa, Bracka 20.
72. Kółko Myśliwskie „Knieja", Warszawa, Daniłowiczowska 8.
73. Kółko Myśliwskie „Łów", Warszawa, Służewska 2.
74. Kółko Myśliwskie „Syrena", Warszawa, Św.-Krzyska 6.
75. Kółko Myśliwskie Urzędników Ministerstwa Przemysłu i Handlu, Warszawa, Elektoralna 2.
76. Kółko Łowieckie „Cyranka", Warszawa, Hoża 66.
77. Kółko Łowieckie „Czapla", Warszawa, Hortensji 3.
78. Kółko Łowieckie „Dobrzy Znajomi", Warszawa, Polna 32 m. 7.
79. Kółko Łowieckie „Jeleń", Warszawa, Radna 11.
80. Kółko Łowieckie „Łoś", Warszawa, Skierniewicka 33.
81. Kolejarskie Kółko Myśliwskie „Róg", Warszawa, Pomnikowa 12.
82. Latowickie Koło Myśliwskie, Warszawa, Widok 20.
83. Nadniemeńskie Kółko Łowieckie, Warszawa, Kredytowa 18.
84. Otwockie Kółko Myśliwskie im. Św. Huberta, Warszawa, Ossolińskich 1.
85. Poleskie Towarzystwo Myśliwskie, Warszawa, Jasna 8.
86. Polskie Towarzystwo Łowieckie, Warszawa, Nowy Świat 35.
87. Rembertowskie Towarzystwo Myśliwskie, Warszawa, Karpińskiego 1.
88. Sekcja Łowiecka Studentów Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa, Miodowa 23.

89. Towarzystwo Łowieckie „Głuszec", Warszawa, Flory 3.
91. Towarzystwo Racjonalnego Polowania „Rogacz", Warszawa, Trębacka 7.
92. Warszawskie Koło Łowieckie, Warszawa, Jerozolimska 25.
93. Wojskowe Towarzystwo Łowieckie, Warszawa, Al. Szucha 23, Kasyno Garnizonowe.
94. Wołyńskie Towarzystwo Łowieckie, Warszawa, Jabłonna, Pałac.
95. Oficerski Klub Łowiecki Garnizonu Wilno, Wilno, Witoldowa 47.
96. Polskie Stowarzyszenie Myśliwskie „Tur", Wilno, Legjonów 108.
97. Sportowe Towarzystwo Łowieckie, Wilno, Zawalna 57.
98. Wileńskie Towarzystwo Myśliwskie, Wilno, Mickiewicza 11.
99. Kujawskie Towarzystwo Racjonalnego Łowiectwa, Włocławek, Bulwarowa 16.
100. Włodawskie Towarzystwo Łowieckie, Włodawa, 3 Maja 83.
101. Towarzystwo Prawidłowego Myślistwa im. Św. Huberta, Wojkowice Komorne, Sosnowiec, Piaski, kop. „Czeladź".
102. Towarzystwo Racjonalnego Polowania, Zamość, Bazyljańska 2.
103. Towarzystwo Prawidłowego Myślistwa „Diana", Zawiercie, skrz. poczt. 47.
104. Zegrzeńskie Oficerskie Towarzystwo Łowieckie, Zegrze, 1 Pułk Łączności.
105. Polskie Towarzystwo Łowieckie, Złoczów.
106. Koło Myśliwskie „Lubstów", Żabieniec, Wysocin.
107. Kółko Łowieckie w Żyrzynie, Żyrzyn.

DELEGACI POWIATOWI
POLSKIEGO ZW. STOW. ŁOWIECKICH

WOJEWÓDZTWO BIAŁOSTOCKIE

Powiat Bielsk Podlaski:

Stanisław Gartkiewicz — Bielsk Podlaski,
Stanisław Jaworski — Bielsk Podl.,
Stanisław Krogulski — Bielsk Podl.,
Stanisław Michaelis — Siemiatycze, Ostrożany.
Stefan Russel — Mielnik n./Bugiem, Mętna,
Jan Zasztowt — Bielsk Podl., Wydział drogowy.

Powiat Grodno:

płk. Bronisław Adamowicz — Grodno,
dr. Józef Gula — Grodno, Listowskiego 33,
inż. Jan Jabłoński — Druskieniki,
nadl. Romuald Künle — Druskieniki,
płk. Michał Niedźwiedzki — Grodno, Listowskiego 35,
Jerzy Ursyn-Niemcewicz — Wielka Brzostowica, Ciecierówka,
Edward Tarasowicz — Wola,
Alfred Trusewicz — Druskieniki, Piłsudskiego 1.

Powiat Ostrołęka:

płk. Stefan Dembiński — Ostrołęka, Wojciechowice,
Ignacy Iglikowski — nadl. Ostrołęka,
Aleksander Swiderski — nadl. Podgórze.

Powiat Ostrów:

płk. Bolesław Pilewski — Ostrów, 18 Pap.,
Jan Sankowski — Czyżew, Grabniak,
Wacław Srzedziński — Ostrów, Lubiejewska 15.

Powiat Sokółka:

Dominik Pietrasz — Sokółka.

Powiat Suwałki:

Janusz Borewicz — Krasnopol, Klejwy,
płk. Ignacy Jatowt — Suwałki,
mag. Bolesław Szwejkowski — Suwałki.

Powiat Szczuczyn:

inż. Stefan Głowacz — nadl. Ruda,
Bohdan Mościcki — Ławsk.

Powiat Wołkowysk:

inż. Leon Bychowiec — Łysków, Adamków,
Stefan Juściński — Pieski, Parafjanowicze,
Kazimierz Świda — Wołkowysk, Piaskowa 14.

Powiat Wysokie Maz.:

Stanisław Hryniewiecki — Łapy,
Wiktor Jakubski — Czyżew, Siedliska,
Stanisław Jeliński — Sokoły, Mazury.

WOJEWÓDZTWO KIELECKIE

Powiat Będzin:

Leon Rudowski — Sosnowiec, Warszawska 6,
Kazimierz Swiderski — Sosnowiec, Plac Małachowskiego 3.

Powiat Częstochowa:

Adolf Steinhagen — Częstochowa, Małusy,
Alfred Zaborowski — Krzepice, Lipie.

Powiat Iłża:

Ksawery ks. Drucki-Lubecki — Ostrowiec Kiel., Bałtów,
Tadeusz Proszkowski — Lipsko, Jawor,
Bohdan Rauszer — Iłża, Pakosław,
Wacław Zróbek — Ostrowiec Kiel., Bałtów.

Powiat Końskie:

Bolesław Jakubowski — Fałków.

Powiat Kozienice:

Karol Audruszkiewicz — Kozienice, Piłsudskiego.
Józef Dobrowolski — Kozienice,
Wojciech bar. Heydel — Kozienice, Brzōza,
por. Kazimierz Tobola — Zagożdżon.

Powiat Miechów:

Jerzy Grodziecki — Miechów, Pogwizdów.

Powiat Opatów:

Seweryn Cichowski — Zawichost, Linów,
Bohdan ks. Drucki-Lubecki — Cmielów, Brzostowa,
Karol Herman — Ostrowiec Kiel., ul. Czysta,
Marjan Krakowski — Cmielów, Brzostowa,
Juljan Leszczyński — Opatów, Gołoszyce,
Jan Niewiadomski — Kunów Kiel., Jeleniec,
Henryk Rudzki — Iwaniska, Gorzków,
Karol Wickenhagen — Jakubowice, Sobótka.

Powiat Opoczno:

Jan Dembiński — Przysucha.

Powiat Pińczów:

Zygmunt Frycz — Działoszyce, Probołowice,
Jerzy hr. Zyberk-Plater — Chroberz, Myszków.

Powiat i miasto Radom:

Tadeusz Przyłęcki — Radom, Żeromskiego 20,
Włodzimierz Żarnowski — Radom, Pl. 3 Maja 5.

Powiat Sandomierz:

Bronisław Bronikowski — Klimontów, Jachimowice,
Szymon Karski — Opatów, Włostów,
Władysław Leszczyński — Opatów, Gołębiów,
Józef Targowski — Zawichost, Buczek,
Karol Załęski — Jakubowice, Bugaj,
Stanisław Załęski — Jakubowice, Przezwody.

Powiat Stopnica:

Jan Russocki — Stopnica, Niecieslawice,
Ludomir Szydłowski — Stopnica, Jastrzębiec,
Jan Zaborowski — Izbica Kuj., notarjusz.

Powiat Włoszczowa:

Jan Lipiński — Włoszczowa,
Aleksander Moes — Szczekociny, Sprowa.

Powiat Zawiercie:

Kazimierz Polaski — Myszków,
Aleksander Steinhagen — Myszków.

WOJEWÓDZTWO KRAKOWSKIE

Powiat Biała:

Stanisław Chorubski — Łodygowice, Buczkowice
Edmund bar. Larisch — Kęty, Bulowice,
Edward Rudziński — Oświęcim 1, Osiek.

Powiat Bochnia:

inż. Ludwik Then — Niepołomice,
Jan Włodek — Kraków-Pędzichów, Boczna 5,
Jan Wykowski — Kłaj, Łężkowice, Grotkowice.

Powiat Brzesko:

Stefan Dunikowski — Zaklinacz n./D., Stróże,
Antoni bar. Götz-Okocimski — Okocim,
Tadeusz Łysakowski — Uszew, Gnojnik.

Powiat Chrzanów:

Antoni hr. Starzeński — Chrzanów, Płaza,
inż. Ludwik Wacławik — Tęczynek k./Krzeszowic.

Powiat Dąbrowa:

Edward Bogusz — Szczucin, Lubasz,
Jan Bzowski — Gręboszów, Borusowa,
Włodzimierz Hendrich — Dąbrowa,

Robert Salamon — Wietrzychowice, Jadowniki Mokre,
Tadeusz Śmiałowski — Słupiec k./Szczuczina,
dr. Stanisław Sozański — Tarnów, N.-Świat 8.

Powiat Gorlice:

Wacław Byszewski — Lipinki, Libuszowa,
inż. Adam Kowalski — Gorlice, Glinnik Marjamp.,
inż. Zygmunt Muszyński — Gorlice,
Marjan Scibor-Rylski — Stróże, Szalowa,
Jan Więckowski — Piennik Strzeszewski, Rzepiennik Biskupi.

Powiat Grybów:

inż. Władysław Tomek — Ciężkowice k./Tornowa.

Powiat Jasło:

Marjan Balicki — Jasło,
inż. Al. Jerzy Onyszkiewicz — Jasło.

Powiat Kraków:

dr. Adam Lardemer — Kraków, Mikołajewska 5,
Władysław Mięsowicz — Kraków, Sobieskiego 16,
gen. Józef Stiller — Kraków, Wolska 40,
inż. Bolesław Szarek — Kraków, Grzegorzecka 127,
dr. Józef Surzycki — Kraków, Karmelicka 27,
inż. Wincenty Wobr — Kraków, Krupnicka 8,

Powiat Limanowa:

inż. Paweł Kolarz — Dobra k./Limanowej,
Zygmunt Michałowski — Limanowa, Laskowa,
Aleksander Romer — Tymbark, Jodłownik,
inż. Tadeusz Swierz-Zalewski — Niedźwiedź, Poręba Wielka.

Powiat Maków:

inż. Edward Gisman — Maków,
Stanisław Górkiewicz — Jordanów, Toporzyska,
Alfred Preisner — Sucha, Slemień,
Mieczysław Targowski — Jordanów, Tokarnie.

Powiat Mielec:

Szczepan hr. Tarnowski — Chorzelów, Malinie,
dr. Juljan Wronka — Mielec.

Powiat Myślenice:

płk. Jan Dunin-Brzeziński — Myślenice, Osieczany,
Stanisław Wołoch — Myślenice.

Powiat Nowy Sącz:

dr. Stanisław Langer — Zbyszyce,
Adam hr. Stadnicki — Nowojowa,
Karol Szerauc — Krynica, willa „pod Cisem".

Powiat Nowy Targ:

Stanisław Barabasz — Zakopane, Stara Polana 20,
inż. Kamil Jarmulski — Nowy Targ, Długosza 32,
inż. Michał Kabłak — Nowy Targ,
Józef Rajski — Nowy Targ.

Powiat Oświęcim:

dr. Józef Sierankiewicz — Brzeszcze k./Oświęcimia.

Powiat Pilzno:

Józef Jabłonowski — Grabiny, Przyborowie,
inż. Władysław Szczurkiewicz — Pilzno,
Stanisław Zborzil — Pilzno.

Powiat Ropczyce:

Karol Mugler — Ropczyce, Zdziary,
Ludwik Starowiejski — Sędziszów, Iwierzyce.

Powiat Tarnów:

Bronisław Szuba — Tarnów.

Powiat Wadowice:

Stefan hr. Bobrowski — Andrychów,
Aleksander bar. Gostkowski — Wadowice, Tomice,
Jan bar. Przychocki — Kalwarja Zebrzydowska, Leńcze,
dr. Józef Sołtysik — Wadowice, 3 Maja 27.

Powiat Wieliczka:

Karol Braun — Wieliczka,
Zdzisław Dunin-Brzeziński — Wieliczka, Łazany.

Powiat Żywiec:

Antoni Gebauer — Żywiec,
Władysław Kępiński — Żywiec, Moszczanina.

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

Powiat Biała Podlaska:

Aleksander Karski — Biała Podl., Roskosz,
płk. Jerzy Wroczyński — Biała, 35 P. P.

Powiat Biłgoraj:

dr. Stanisław Uzarski — Biłgoraj, Sąd Grodzki.

Powiat Chełm:

inż. Henryk Rüdiger — Rejowiec, Zjedn. Fabr. Portland-cementu Firley,
Czesław Starzyński — Chełm, Nadl. Stańków,
Stefan Titenbrun — Chełm, Dryszczów,
Władysław Trąmpczyński, Pobołowice.

Powiat Garwolin:

Franciszek hr. Zamoyski — Sobolew, Podzamcze,
Alojzy Zeleźnik — Maciejowice, Podzamcze.

Powiat Hrubieszów:

Stanisław Sękowski — Hrubieszów, Podhorce,
Eustachy Swieżawski — Kryłów, Hołubie,

Powiat Janów Podl.

Erazm Tuszowski — Hrubieszów, Hiżowce.
Tadeusz Szniersztajn — Janów Podl.

Powiat Krasnystaw:

Jerzy Koszarski — Krasnystaw, Siennica Różana.

Powiat Lublin:

Kazimierz Drecki — Lublin, Krzesimów,
Jan Koźmian — Lublin, Wierzchowiska.

Powiat Łuków:

Jerzy Dmochowski — Łuków, Jeleniec,
Józef Mianowski — Adamów, Wola Gułowska.

Powiat Puławy:

Witold Bereza — Puławy, Instytut,
Witold Kraszewski — Nałęczów,
Konstanty Komierowski — Żyrzyn.

Powiat Radzyń Podl.:

Włodzimierz Andrycz — Radzyń Podl.,
Waldemar Dorja-Dernałowicz — Radzyń, Białka,
Stanisław Leski — Międzyrzec, Kąkolnica,
Andrzej hr. Potocki, Radzyń,
inż. Stefan Reichard — Międzyrzec.

Powiat Sokołów:

Antoni Wysocki — Sokołów, Bachorza,
Zbigniew Malewicz — Sokołów, Przezdziatka.

Powiat Siedlce:

Jerzy Dylewski — Siedlce, Sienkiewicza 10,
por. Eugenjusz Gintofy-Dziwiłł — Siedlce, Piłsudskiego 77,
prof. Wacław Krzemieniewski — Siedlce, Sienkiewicza 61,
Jerzy Laskarys — Siedlce, Cmentarna 19,
rej. Juljan Szczygielski — Siedlce, Florjańska 12.

Powiat Węgrów:

Jan Cielecki — Łochów, Paplin,
Michał Jaworski — Sosnowe, Sucha,
Józef Kukier — Sosnowe, Gałki.

Powiat Włodawa:

Konstanty hr. Zamoyski — Włodawa.

Powiat Zamość:

Władysław Brzostek — Zamość, Starostwo,
Władysław Nowakowski — Zamość, Sejmik,
Józef Potocki — Zwierzyniec n./Wieprzem.

WOJEWÓDZTWO LWOWSKIE

Powiat Bóbrka:

Lesław Katzer — Chodorów,
Adam Madeyski — Stare Sioło,
Ludwik hr. Mycielski — Borynicze,
Franciszek hr. Zamoyski — Chodorów, Bortniki.

Powiat Brzozów:

Adam Machowski — Bachórz, Chodorówka,
Juljusz hr. Starzeński — Dynów, Dąbrówka.

Powiat Dobromil:

inż. Stanisław Cynk — Dobromil,

Powiat Drohobycz:

Rajmund Jarosz — Drohobycz,
inż. Stanisław Kleja — Drohobycz,
dr. Aleksander Ruczka — Podbuż,

Powiat Gródek Jag.:

Wojciech hr. Gołuchowski — Janów k./Lwowa,
dr. Henryk Malsburg — Gródek Jagielloński.

Powiat Jarosław:

Stanisław Kisielewski — Sieniawa, Czerce.
Zygmunt Lachman — Jarosław, Lachmanówka,
inż. Jan Toepfer — Nowa Grobla, Korzenica.

Powiat Jaworów:

Mieczysław Eminowicz — Krakowiec, Kobylnica Wołoska,
Kazimierz Janicki — Krakowiec, Sarny,
Leon hr. Szeptycki — Przyłbice.

Powiat Kolbuszowa:

Franciszek Dudek — Sokołów, Turza.
Jerzy hr. Tyszkiewicz — Kolbuszowa, Werynia.

Powiat Krosno:

Stanisław hr. Bobrowski — Jedlicze, Długie,
dr. Stanisław Koźmian - Rejcher — Targowiska k./Iwonicza,
dr. Zygmunt Lewicki — Krosno.

Powiat Lisko:

August hr. Krasicki — Lisko,
Jan Marcinków — Cisna, Wetlina.

Powiat Lubaczów:

dr. Henryk Frieser — Lubaczów,
dr. Adam Gnoiński — Cieszanów, Nowe Sioło.
Alfred Liptay — Narol, Łówcza,
Hugo bar. Wattman — Ruda Różaniecka.

Powiat Lwów:

Wiktor Hoszowski — Lwów, Ponińskiego 19,
inż. Stanisław Kumor — Lwów, Województwo,
Leon Krzeczunowicz — Jaryczów Nowy,
Mieczysław Małobęcki — Wybranówka, Huta Szczerzecka,
Ksawery Obmiński — Lwów, Sykstuska 49,
Feliks Orzelski — Lwów, Sąd Grodzki dla powiatu,
Dyonizy Toth, Lwów, 3 Maja 16,
Wilhelm Wychera, Lwów, Kordeckiego 14.

Powiat Łańcut:

inż. Wiesław Krawczyński — Łańcut, Dąbrówki,
Stanisław Wodziński — Leżajsk.

Powiat Mościska:

Teodor Koziek — Mościcka, Lacka Wola,
Tadeusz Filipowicz — Sądowa Wisznia,
dr. Marceli Puza — Sądowa Wisznia,
Władysław Skibniewski — Medyka, Balice.

Powiat Nisko:

Hieronim hr. Tarnowski — Rudnik n./Sanem.

Powiat Przemyśl:

Emanuel Bocheński — Krzywcza n./Sanem,
Marjan Dębicki — Niżankowice, Sierakośce,
Ksawery hr. Krasicki — Bachórzec,
Jerzy ks. Lubomirski — Miżyniec,
dr. Bronisław Majewski — Przemyśl.

Powiat Przeworsk:

Andrzej ks. Lubomirski — Przeworsk,
dr. Marjan Nowiński — Tryńcza k./Przeworska,
Adam Remiszewski — Przeworsk,
Zdzisław Wolski — Zarzecze, Siennów.

Powiat Rawa Ruska:

Zdzisław Marmaross — Uhnów, Karów,
Albert Kaempffi — Lubycz, Szalenik,
Roman Pawlik — Rawa, Wólka Mazow.,
Kazimierz Remiszewski — Rawa, Bekowe,
Adam Skarzyński — Rawa Ruska,
Kazimierz Wysocki — Korczów, Ostobuż.

Powiat Rudki:

Stanisław Bal — Komarno, Tuligłowy,
dr. Kazimierz Flis — Rudki.

Powiat Rzeszów:

prof. Władysław Gürtler — Rzeszów,
Jan Jędrzejowicz — Rzeszów, Staromieście,
Stanisław Korwin-Milewski — Rzeszów,
dr. Adam Midowicz — Rzeszów.

Powiat Sambor:

Władysław Barański — Sambor, Radłowice,
Kazimierz Podolski — Dublany, Sielec Krauzberg,
Wiktor Smalawski — Sambor, Uherce Zapłatyńskie.

Powiat Sanok:

Józef Morawski — Zarszyn, Odrzechowa,
Paweł Wiktor — Załuż,
Hieronim Zeńczak — Besko, Puławy.

Powiat Sokal:

Tadeusz Głogowski — Myców, Wyżłów,
Tadeusz Horoszkiewicz — Sokal, Poturzyca,
Tadeusz Romanowski — Tartaków, Spasów,
Eustachy Rylski — Uhrynów k./Sokala.
Michał Martyniec — Stary Sambor, Spas.

Powiat Stary Sambor:

Józef Papp — Stary Sambor,
Wacław Popiel — Sambor, Humieniec.

Powiat Strzyżów:

Antoni Bielański — Gogolów,
dr. Jan hr. Mycielski — Wiśniowa.

Powiat Tarnobrzeg:

Oskar Fiedler — Chmielów, Jadachy,
Zbigniew Horodyński — Zbydniów,
Jerzy ks. Lubomirski — Miżyniec,
Zdzisław hr. Tarnowski — Tarnobrzeg, Dzików.

Powiat Żółkiew:

Adam Kapliński — Skwarzawa, Glińsko,
Władysław Lang — Mosty Wielkie, Wieczorki,
Władysław Radzikowski — Mosty Wielkie, Przystań.

WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE

Powiat Brzeziny:

Ryszard Firstenwald — Tomaszów, Polna 40,
Roman Kornacki — Brzeziny Łd.,
Mścisław Olszowski — Zgierz, Kębliny,
Oskar Knothe — Tomaszów, Browar.

Powiat Kalisz:

Stanisław Pajchel — Kalisz, Wydział Drogowy,
Józef Pietrzycki — Kalisz, Pl. 11 Listopada.

Powiat Koło:

Ksawery Karśnicki — Dąbie n./Nerem, Karszew,
Józef Kiszkurno — Brudzew k./Koła,
Jan Łuszczewski — Dąbie n./Nerem, Chełmno,
Wacław Szamowski — Izbica, Mchowo.

Powiat Konin:

Ludomir Pułaski — Grzymiszew.

Powiat Łask:

dr. Tadeusz Bal — Łask,
Bronisław Walicki — Zelów, Krzeslów.

Powiat Łęczyca:

Leon Dietrich-Polanowski — Poddębice,
Jan Janczewski — Łęczyca, Przedrynek 9,
Piotr Misiak — Łęczyca, Pl. Kościuszki 2,
Stefan Wyganowski — Piątek, Pokrzywnica,
Wiesław Żakowski — Krośniewice, Łubno.

Powiat i miasto Łódź:

Józef Wacław Krauze — Łódź, Przejazd 40.

Powiat Piotrków:

Leon Jasiński — Piotrków Trybunalski,
dr. Stanisław Lewkowicz — Piotrków, Narutowicza 22,
Juljan Walicki — Drużbice, Głupice.

Powiat Radomsko:

Hieronim Siemieński — Silniczka, Silnica Wielka

Powiat Sieradz:

Antoni Bartokowski — Sieradz, Miedna,
Jan Nossarzewski — Sieradz, Wartska 17,
Ludwik Rudolf — Sieradz, Wośniki.

Powiat Słupca:

dr. Zygmunt Czarnocki — Słupca.

Powiat Turek:

Sylwester Rydygier — Uniejów, Dominikowice,
Janusz Skrzyński — Dąbie n./Nerem, Kraski.

Powiat Wieluń:

vacat.

WOJEWÓDZTWO NOWOGRÓDZKIE

Powiat Baranowicze:

Konrad Mackiewicz — Baranowicze, skrz. poczt. 15, maj. Cieszewla.

Powiat Lida:

Bolesław Bułharowski — Woronów, Barcie,
płk. dr. Marjan Buczyński — Lida,
Marjana Ciemniewski — Sobotniki, Kwiatkowce,
Bronisław Henszel — Raduń, Wołdaciszki,
Juljan Laskowicz — Żyrmundy, Piatkowszczyzna,
Aleksander Łobko — Dokudów,
Juljan Przybytko — Ejszyki, Sąd Pokoju,
Stanisław Truchanowicz — Lida, Piłsudskiego 4.

Powiat Nieśwież:

Konrad Łoziński — Sieniawka, Hołynka.

Powiat Nowogródek:

Wacław Mackiewicz — Zdzięcioł, Strzała,
Stanisław Łukowski — Nowogródek, Szczorse,
Rudolf Józef Stark — Nowogródek, Kościelna 34,
Mieczysław Tukałło — Nowogródek, Boracin.

Powiat Słonim:

Emeryk hr. Czapski — Słonim, Synkowicze,
Olgierd Slizień — Dziewiątkowice.

Powiat Stołpce:

Czesław Krupski — Zasule.

Powiat Wołożyn:

Benedykt hr. Tyszkiewicz — Wołożyn,
Mieczysław Wołtarski — Zabrzezie, Horoćki.

WOJEWÓDZTWO POLESKIE

Powiat Brześć n./Bugiem:

Aleksander Zalewski — Brześć, Steczkiewicza 12,
Stanisław Zdański — Szumin, Łyszczyce.

Powiat Kamień Koszyrski:

Czesław Przedpełski — Kamień Kosz., Police.

Powiat Kobryń:

Jan Jabłoński — Jaremicze,
Gustaw Małyszczycki — Kobryń, Oziaty,
Józef Zawadzki — Kobryń, Drewna.

Powiat Kosów:

Waldemar Kuczyński — Telechany, Nowiny,
Józef Rokicki — Iwacewicze, Kasinów.

Powiat Łuniniec:

Franciszek ks. Drucki-Lubecki — Łuniniec.

Powiat Pińsk:

Władysław Pawluć — Pińsk, Sąd Pokoju.

Powiat Stolin:

Karol ks. Radziwiłł — Stolin, Mankiewicze.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

Powiat Brodnica:

Zygmunt Karwat — Wichulec,
Stefan Różycki — Lidzbark, Wlewsk.

Powiat Chełmno:

Medard Cibicki — Chełmno, 8 P. Strz. Kon.,
Jan Slaski — Trzebcz, Trzebczyk Szlachecki.

Powiat Chojnice:

Alojzy Pruszak — Chojnice, Krojanty.

Powiat Działdowo:

Tadeusz Götzendorf-Grabowski — Uzdowo, Kramarzewo,
Włodzimierz Pankowski — Gralewo, Szczupliny.

Powiat Gniew:

Zenon Łubieński — Tczew, Spęgawa,
Czesław Rabbe — Piaseczno.

Powiat Grudziądz:

Emiljan Dębski — Grudziądz, Łasin,
Roman Majewski — Grudziądz, Stara Ruda,
Wincenty Staśkiewicz — Grudziądz, Zawda,
Jan Stenzel, — Grudziądz, Rynek 20,
Tadeusz Wyganowski — Boguszewo, Gołębiewko.

Powiat Kościerzyna:

Juljan Esden-Tempski — Liniewo, Sobacz,
Stefan Karwat — Skarszewy, Obozin,
Franciszek Ochota — Kościerzyna,

Powiat Lubawa:

Feliks Krawczyński — Montowa, Linowiec.

Powiat Morski:

Ignacy Wreze — Zelistrzewo, Smolno.

Powiat Sępolno:

Tomasz Komierowski — Przepałkowo, Komierowo,
inż. Konstanty Skwarc — nadl. Lutówko.

Powiat Starogard:

Stefan Myszkowski — Zelgoszcz, nadl. Drewniaczki,
Henryk Podkomorski — Starogard, Dworcowa 2.
Jan Żarnowski — Starogard, Skarszewska 21.

Powiat Swiecie:

Józef Czaykowski — Płochocinek,
Franciszek Esden-Tempski — Lniano, Ostrowite,
Bolesław Osiński — Łążek, Szarłato,
Tadeusz Parczewski — Laskowice, Belno,
inż. Bron. Sierosławski — nadl. Osie,
Witold Szulc — Pruszcz k./Bydgoszczy,
inż. Aleks. Wysiński — Iwiec, Wierzchlas.

Powiat Tczew:

Zenon Łubieński — Tczew, Spęgawa,
Czesław Rabbe — Piaseczno,
Szczęsny Skarżyński — Subkowy, Radostowo.

Powiat Toruń:

Jan Głębocki — Lubianka, Wierzgłowo,
mjr. Czesław Mańkowski — Toruń, Piastowska 5,
płk. Stanisław Martini—Toruń, Centr. Szk. Strzel.,
Jan Rzyski — Toruń, Magistrat,
płk. Tadeusz Sokołowski — Toruń, Szp. DOK. VII.

Powiat Tuchola:

Jan Górski — Gostyczyn, Kamienica,
Kazimierz Kamiński — Woziwoda.

Powiat Wąbrzeźno:

Jerzy Slaski — Płużnica, Orłowo,
Antoni Tomaszek — Golub, nadl. Konstancjewo.

WOJEWÓDZTWO POZNAŃSKIE

Powiat Bydgoszcz:

Eugenjusz hr. Grabowski — Bydgoszcz, Św. Trójcy 1 a.

Powiat Czarnków:

Stefan Paliszewski — Władysławów, Hutka.

Powiat Chodzież:

Stanisław Woszczyński — Chodzież, Podanin.

Powiat Gniezno:

Tadeusz Krzyżanowski — Ruchocin.

Powiat Gostyń:

Jan Kurnatowski — Dusina.

Powiat Grodzisk:

Andrzej hr. Kurnatowski — Kotowo.

Powiat Inowrocław:

Ernest Feill — Ostrowo.

Powiat Jarocin:

dr. Zdzisław Skarżyński — Tarce.

Powiat Kępno:

Feliks Osiński — Kępno, Laski.

Powiat Kościan:

Józef Lossow — Kościan.

Powiat Koźmin:

Stanisław Przyłuski — Łagiewniki.

Powiat Krotoszyn:

Olgierd ks. Czartoryski — Krotoszyn, Baszków.

Powiat Leszno:

Stanisław Kamocki — Rydzyna, Wielkie Tworzanice.

Powiat Międzychód:

płk. Konstanty Chłapowski — Kwilcz, Mościejewo.

Powiat Mogilno:

Kazimierz Liszkowski — Sosnowiec.

Powiat Nowotomyśl:

Jan Niemojewski — Nowotomyśl, Chudopsice.

Powiat Oborniki:

inż. Leon Martyniec — nadl. Oborniki,

Powiat Odolanów:

Zygmunt Strzyżowski — Odolanów, Tarchały Wielkie.

Powiat Ostrów:

Jan Lipski — Czekanów, Lewków.

Powiat Ostrzeszów:

dr. Juljan Krzych — Ostrzeszów.

Powiat Pleszew:

Jan ord. Taczanowski — Pleszew, Taczanów.

Powiat i miasto Poznań:

Henryk Górski — Poznań — Wielkop. Związek Myśliwych, Poznań, Ratajczaka 17.

Powiat Rawicz:

Witold Szczaniecki — Rawicz, Łaszczyn.

Powiat Śmigiel:

Lucjan Stryczyński — Zegrowo.

Powiat Śrem:

Tadeusz Mayer — Kórnik.

Powiat Środa:

Franciszek Unrug — Środa, Wyszakowo.

Powiat Strzelno:

Władysław Pętkowski — Wronowy, Kuśnierz.

Powiat Szamotuły:

Stanisław Kurnatowski — Szamotuły, Pożarowo

Powiat Szubin:

Michał Szułczewski — Szubin, Chwaliszewo.

Powiat Wągrowiec:

Tadeusz Götzendorf-Grabowski — Lechlen.

Powiat Wolsztyn:

Żygmunt hr. Kurnatowski — Wolsztyn, Gościerzyn.

Powiat Września:

Edward hr. Mycielski — Września.

Powiat Wyrzysk:

Mieczysław Chłapowski — Wyrzysk, Glesno.

Powiat Żnin:

Henryk hr. Plater — Żnin, Góra.

WOJEWÓDZTWO STANISŁAWOWSKIE

Powiat Bohorodczany:

Władysław Dumański — Bohorodczany, Horocholin,
Jerzy Fabrycy — Bohorodczany,
Zygmunt Kurzweil — Sołotwina, Huta Porohy.

Powiat Dolina:

Władysław Dunka de Sajo — Duba,
inż. Artur Gretschel — Dolina, Rachin.

Powiat Horodenka:

Edward Smarzewski — Potok Złoty, Uniż.

Powiat Kałusz:

Henryk Prek — Bukaczowce, Łuka.

Powiat Kołomyja:

Kajetan Agopsowicz — Gwoździec, Trofanówka,
inż. Tadeusz Kobylański — Kołomyja, Wincentówka,
Juljusz Linde — Karszów, Czeremchów,

Powiat Kosów:

Edward Lisowski — Huty k./Kosowa.

Powiat Nadwórna:

Roman Jurkiewicz — Nadwórna, Rafajłowa,
inż. Filip Hirsz — Worochta,

Powiat Rohatyn:

Józef Cieński — Bukaczowce, Czahrów,
dr. Kornel Krzeczunowicz — Bołszowice,
Kazimierz Gołębski — Lipica Górna,
Stanisław hr. Krasicki — Rohatyn.
Ludwik hr. Rey — Knihynicze, Psary.

Powiat Skole:

Stefan Filipowicz — Synowódzko Wyżne,
Leopold Kohll — Skole, Demnia Wyżna,
Wiktor Orski — Skole,

Powiat Śniatyń:

Zdzisław Czaykowski — Wołczkowce, Zadubrowce
Józef Jaruzelski — Załucze, Kniaże,
dr. Michał bar. Moysa Rosochacki — Rudniki k./Zabłotowa.

Powiat Stanisławów:

inż. Stanisław Burzyński — Stanisławów, Słowackiego 16.
Marjan Jaroszyński — Błudniki,
Kazimierz Piórkowski — Stanisławów, Jachowicza 3,
Juljusz Salwach — Stanisławów.

Powiat Stryj:

Włodzimierz Barański — Stryj, Zulin,
inż. Stanisław Lenartowicz — Stryj,
Andrzej Onyszkiewicz — Stryj, Niezuchów.

Powiat Tłumacz:

Marjan Błożecki — Tyśmienica,
Andrzej Jakubowicz — Tłumacz, Bortniki,
Marjan Wartanowicz — Tłumacz, Pałahicze.

Powiat Turka:

Stefan Godlewski — Jawora.

Powiat Żydaczów:

Karol hr. Gołuchowski — Hnizdyczów, Kochawina, Łowczyce,
Bronisław Komornicki — Żydaczów, Turady.

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE.

Powiat Bielsko:

vacat.

Powiat Cieszyn:

vacat.

Powiat Katowice:

inż. Bolesław Dalbor — Król. Huta, Katowicka 14,
Franciszek Herde — Siemianowice, Apteka,
Romuald Mędlewski — Dąbrówka Mała, Młyńska 8.

Powiat Lubliniec:

Ryszard Berndt — Nadl. Koszęcin,
dr. Franciszek Willert — Lubliniec.

Powiat Pszczyna:

dr. Paweł Koždoń — Tychy, Żwaków,
dr. Teodor Obremba — Mysłowice.

Powiat Rybnik:

Stanisław Cenkier — Rybnik,
Antoni Grzesik — Rybnik,
Władysław Malinowski — Rybnik,
dr. Alojzy Pawelec — Wodzisław,
inż. Antoni Rowiński — Knurów.

Powiat Świętochłowice:

inż. Jerzy Vogt — Łagiewniki, Kop. „Wyzwolenie".

Powiat Tarnowskie Góry:

Adolf Grzyb — Świrklaniec,
dr. Józef Potyka — Tarnowskie Góry.

WOJEWÓDZTWO TARNOPOLSKIE

Powiat Borszczów:

Juljusz hr. Borkowski — Mielnica,
Cyryl Czarkowski-Golejewski — Borszczów, Wysuczka,
Agenor hr. Gołuchowski — Skała,
Paweł ks. Sapieha — Bilcze Złote.

Powiat Brody:

Jan Madeyski — Brody, Hołoskowice,
Józef hr. Tyszkiewicz — Brody.

Powiat Brzeżany:

Paweł Lang — Brzeżany,
Józef Scholz — Brzeżany.

Powiat Buczacz:

Stanisław Bogusz — Monasterzyska, Kowalówka,
Władysław Czaykowski — Potok Złoty, Sokulec,
Mikołaj Dutkiewicz — Koropiec,
Jan Gołębski — Buczacz, Pilawa,
Erazm hr. Korytowski — Jazłowiec, Zaleszczyki Małe.

Powiat Czortków:

Ludwik Glodt — Czortków,
Tadeusz Potocki — Czortków, Uhryń,
dr. Aleksander Zawadzki — Czortków

Powiat Husiatyn:

Leon Horodyski — Tłusteńskie.

Powiat Kamionka Strumiłowa:

Ludwik Asłanowicz — Busk, Grabowa,
Hipolit Neuman — Kamionka Strum.

Powiat Kopyczyńce:

Leon Horodyski — Tłusteńskie,
Stanisław hr. Siemieński — Horostków.

Powiat Podhajce:

Stanisław Stobiecki — Podhajce, Sulewy,
Zygmunt Strigl — Zawałów, Łysa.

Powiat Przemyślany:

Karol Etterle — Glinianki,
Bronisław Galiński — Swisz, Hanaczówka,
Marjan Wolański — Przemyślany, Ostałowice.

Powiat Radziechów:

Antoni Biberstein - Błoński — Łopatyn, Nowostawce,
Władysław Gołębiowski — Radziechów, Puhaczów,
Stanisław Jaśkiewicz — Radziechów,
Stanisław Krajewski — Ohladów.

Powiat Skałat:

Kazimierz Grocholski — Tarnoruda, Rożyska,
inż. Leon Prelicz — Skałat,
Aleksander hr. Zaleski — Grzymałów, Ostapie.

Powiat Tarnopol:

Wiktor Czarkowski-Golejewski — Tarnopol, Janówka.

Powiat Trembowla:

Jan Gromnicki — Mogielnica, Laskowce,
Romuald Załanowski — Janów, Młyniska.

Powiat Zaleszczyki:

Benedykt Brykczyński — Karolówka k./Borszczowa, Winiatyńce,
Franciszek bar. Heydel — Zaleszczyki, Beremiany,
inż. Grzegorz Zerygiewicz — Uścieczko, Iwanie Złote.

Powiat Zbaraż:

Władysław Małecki — Zbaraż, Roznoszyńce.

Powiat Zborów:

Kazimierz Wolski — Nuszcze, Perepelniki.

Powiat Złoczów:

Kazimierz Ansion — Złoczów.
dr. Józef Trzecieniecki — Złoczów.

WOJEWÓDZTWO WARSZAWSKIE

Powiat Błonie:

Stanisław Wizbek — Grodzisk Maz., 3 Maja 13.

Powiat Gostynin:

Mieczysław Berezowski — Gostynin, Gimnazjum.
Józef Higersberger — Gostynin, Rataje,
Stefan bar. Ike-Duninowski — Duninów,
Gustaw Janasz — Zychlin, Trembki,
Marjan Nagabczyński — Gostynin, Łąck,
Michał Wodziński — Gostynin, Sieraków ek.

Powiat Grójec:

Eugenjusz Pacyna — Piaseczno, Chojnów,
kom. Karol Ptasiński — Grójec, Pow. Kom. P. P.,
Zbigniew Sliwiński — Grójec, Warecka 37.

Powiat Kutno:

Leon Koryzna — Kutno, Sujki,
Paweł Lazar — Ostrowy, Krośniewice,
Witold Skarżyński — Święciny.

Powiat Lipno:

Władysław Nałęcz — Kikół,
Władysław Niedźwiecki — Dobrzyń, Wierznica.

Powiat Łowicz:

Feliks Popławski — Łowicz, Rynek Kilińskiego 12,
Witold Prus-Kączkowski — Główno, Lubianków.

Powiat Mińsk Mazow.:

Wacław Bełkowski — Mińsk Mazow., Nowy Dwór,
rtm. Stefan Sroczyński — Mińsk Maz., 7 Pułk Ul.

Powiat Mława:

Wiktor Bagiński — Strzegowo, Radzimowicze,
Kazimierz Doberski — Mława, Dąbek,
Stanisław Siciński — Mława, Szeroka,
Wład. January Starzyński — Mława, Kościuszki 1,
Stanisław Sznajder — Mława, Kościuszki 1.

Powiat Nieszawa:

Zenon Kobusiewicz — Izbica, Kamieniec,
Henryk Sokołowski — Żabieniec, Wysocin.

Powiat Płock:

Antoni Czaplicki — Bodzanów, Osiek,
Tadeusz Goćkowski — Płock, Rembielin,
dr. Józef Żenczykowski — Płock, Grodzka 13

Powiat Płońsk:

Tadeusz Abramowicz — Płońsk, Niewikła.

Powiat Pułtusk:

Władysław Müller — Wyszków n./Bugiem, Somianka,
Czesław Różański — Gąsocin, Gotardy,
Edmund Skarżyński — Wyszków, Rybienko,
Brunon Żelazowski — Serock, Zegrze.

Powiat Radzymin:

Antoni Kempiński — Wołomin, Warszawska 15
Stanisław Kronenberg — Radzymin, Wawrzyna
Ignacy Słoński — Wołomin, Fabryczna 11.

Powiat Rypin:

Artur Borzewski — Rypin, Długie,
Franciszek Gniazdowski — Rypin, Warpalice.

Powiat Sierpc:

dr. Stanisław Malewicz — Sierpc,
Antoni Lisowski — Żuromin.

Powiat Skierniewice:

Józef Pawlicki — Skierniewice, dom Sejmikowy

Powiat Sochaczew:

Witold Grzybowski — Sochaczew, Ruszki.

Powiat Warszawa:

Czesław Lisowski — Warszawa, Mazowiecka 7,
Stefan Piłsudski — Warszawa, Jerozolimska 57,
Maurycy hr. Potocki — Jabłonna p./Warszawą.

Powiat Włocławek:

Leopold Jan bar. Kronenberg — Włocławek Wieniec,
Leon Ciechanowski — Włocławek,
Witold hr. Broel-Plater — Osiecz, Boniewo

gen. dyw. Kazimierz Fabrycy — Myśliwiecka 11
Edward hr. ord. Krasiński — Okólnik 9,
Józef Błeszyński — Bracka 20,
Walenty Garczyński, adwokat — Kredytowa 18,
dyr. Bohdan Gędziorowski — Radna 11,
dyr. Jan Grabowski — Żórawia 10,
dr. Ignacy Grymiński — Widok 20,
Witold Kiltynowicz — Jerozolimska 25,
inż. Stanisław Kamocki — Smolna 38,
inż. Herman Knothe — Piękna 11,
Czesław Michałowski — Mazowiecka 11,
inż. Leopold Skulski — Sandomierska 5,
Józef Skrzypek — Miedziana 4a,
Władysław Słonczyński — Fredry 4,
Wacław Szperling — Koszykowa 47,
inż. Kazimierz Tołłoczko — Bagatela 12a,
dr. Aleksander Tallen-Wilczewski, adwokat, — Chmielna 11,
prok. Mieczysław Woycicki — Wspólna 40,
dr. med. Stanisław Zaborowski — Jerozolimska 8,
dyr. Jan Żukotyński — Krakowskie Przedmieście 67.

WOJEWÓDZTWO WILEŃSKIE

Powiat Brasław:

Władysław Fiedorowicz — Druja, Hrycewicze
Władysław Górski — Dryświaty, Swikszany,
Jan Janczewski — Dryświaty, Kol. Zamek,
Leon Jarnuszkiewicz — Brasław,
Bolesław Rawicz — Widze.

Powiat Dzisna (m. Głębokie):

Andrzej Ansen — Dzisna,
Ireneusz Doboszyński — Plissa, Boryskowicze,
Mieczysław Goryniewski — Dzisna, Hrehorowicze,
Józef Kierwiński — Hołubicze.

Powiat Mołodeczno:

Felicjan Jastrzębski — Krasne n./Uszą,
Stanisław Piotrowski — Raków,
Bolesław Swiętorzecki — Malinowszczyzna.

Powiat Oszmiana:

Leon Odyniec — Oszmiana, Dorże.

Powiat Postawy:

Władysław Boczkowski — Szemetowszczyzna, Gozdawa,
Marjan Doboszyński — Postawy,
Jan Dłużniewski — Duniłowicze, Rudka,
Karol Korkozowicz — Woropajewo.

Powiat Święciany:

Aleksander Adamowicz — Dangieliszki, Bałtaniszki,
Aleksander Guze — Święciany, Komarowo,
Stefan Jankowski — Nowoświęciany,
Bolesław Kozłowski — Komaje,
Jan Niedroszlański — Swir, Niedroszla,
Wacław Ratwiński — Nowoświęciany,
Jan Szejko — Dukszty, Mejłany.

Powiat Wilejka:

Michał Borowski — Wilno, Teatralna 5,
Jan Borowski — Chocieńczyce, Łukawiec,
Juljan Dzierdziejewski — Turzeniec, Lubań.

Powiat Wileńsko-Trocki:

Wincenty Łuczyński — Wilno, Mickiewicza 21,
Stanisław Chmielewski — Wilno, Zaułek Dobroczynny 1 m. 3,
Bolesław Dziekoński — Witki,
Karol Erdman — Podbrzezie,
Władysław Gojżewski — Onżadowo,
Leonard Koczan — Gierwaty,
Piotr Ignacy Koczan — Rudowszczyzna,
Leon Koszczyc — Turgiele,
Michał Łukaszewicz — Wilno, Objazdowa 6,

Bohdan Przyłuski — Mikuny,
Michał Riza-Tarnawiot — Wilno, 3 Maja 9,
Zygmunt Ruszczyc — Wilno, Witoldowa 5,
Aleksander Sołtan — Jaszuny,
Justyn Strumiłło — Wilno, Mickiewicza 21,
Henryk Wańkowicz — Wilno, Mickiewicza 21,
Feliks Zawadzki — Wilno, Mickiewicza 29.

WOJEWÓDZTWO WOŁYŃSKIE

Powiat Dubno:

Mieczysław hr. Chodkiewicz — Młynów.

Powiat Horochów:

Aleksander Sumowski — Zamlicze, p. Włodzimierz

Powiat Kostopol:

Józef hr. Stecki — Międzyrzec k./Korca,
kpt. dr. Stefan Żarnowski — Kostopol.

Powiat Kowel:

Józef hr. Stadion-Rzyszczewski—Maciejów, Dolsk.

Powiat Łuck:

Karol Hulewicz — Łuck,
Jerzy hr. Jezierski — Łuck, skrz. poczt. 1,
Tomasz Ogrodzieński — Kołki.

Powiat Równe:

Władysław Gliński — Równe,
Piotr Pruszyński — Równe, skrz. poczt. 237,
Stanisław Załęski — Równe, Słowackiego 5.

Powiat Sarny:

Maksymiljan Białowiejski — Dąbrowica,
Juljusz Florkowski — Sarny, skrz. poczt. 117,
Tadeusz Szol — Chinocz, Stepangródek.

Powiat Zdołbunów:

Józef hr. Dunin-Karwicki — Mizocz.

ZESTAWIENIE STATYSTYCZNE ILOŚCI ZWIERZYNY,

ODSTRZELONEJ W ROKU 1930/31

OPRACOWAŁ

INŻ. MICHAŁ CIERPIŃSKI,
REFERENT ŁOWIECKI MINISTERSTWA ROLNICTWA.

№	Województwo	Powierzchnia					Przybliżona ilość t. j. do				
							Zajęcy				
		Ogólna	Ziemi ornej	Łąk i pastwisk	Lasów	Nieużytków ogrod. i budyn.	na 1000 ha ziemi ornej szt.	Razem na ziemi ornej w tys	na 1000 ha lasów szt.	Razem w lasach w tys	Ogółem w tys.
		w tysiącach hektarów									
1	Tarnopolskie	1624	720	260	430	214	10	7	5	2	9
2	Stanisławowsk.	1836	790	316	510	220	10	8	5	3	11
3	Lwowskie	2702	1140	480	812	270	10	11	5	4	15
4	Krakowskie	1744	930	290	420	104	20	18	10	4	22
5	Pomorskie	1638	920	180	370	168	60	54	20	7	61
6	Poznańskie	2652	1500	265	530	157	100	150	30	15	165
7	Warszawskie	2934	1700	410	530	294	40	68	20	11	79
8	Łódzkie	1903	1070	266	327	240	40	43	20	7	50
9	Kieleckie	2574	1400	384	510	280	40	52	20	10	62
10	Lubelskie	3112	1710	472	500	430	30	51	15	8	59
11	Białostockie	3245	1790	520	585	450	15	27	7	4	31
12	Wołyńskie	3027	1305	362	905	455	0	26	10	5	31
13	Poleskie	4228	1180	1108	1180	760	8	9	5	6	15
14	Nowogródzkie	2269	1010	316	583	360	12	12	5	3	15
15	Wileńskie	2910	1280	465	700	465	6	8	3	2	10
		38398	18445	6094	8892	4867					635

odstrzelonej zwierzyny w 1930/31 r 1/III 1931 r.

Kuropatw: na 1000 ha ziemi ornej szt.	Kuropatw: Razem na ziemi ornej w tys.	Kuropatw: na 1000 ha łąk i pastwisk	Kuropatw: Razem na łąkach w tys.	Kuropatw: Ogółem w tys.	bażantów (na wszystkich terenach województwa, w tysiącach szt.)	sarn-kozłów (na wszystkich terenach województwa, w tysiącach szt.)	jeleni-byków (na wszystkich terenach województwa, w szt.)	Na 1000 ha ogólnej przestrzeni odstrzelono w przybliżeniu za rok 1930/31 (do 1/III 31 r): Zajęcy	Kuropatw	Bażantów	Sarn-kozłów	Jeleni-byków
3	2	—	—	2	0,5	0,5	10	5,6	1,2	0,03	0,3	
2	2	—	—	2	1,5	0,5	130	6,0	1,1	0,9	0,27	0,025
10	11	—	—	11	4,0	1,2	50	5,6	4,1	1,5	0,45	
30	27	5	2	29	2,0	0,4	10	13,8	16,7	1,15	0,23	
120	108	30	5	113	6,5	4,0	50	37,0	69,0	4,0	2,5	0,047
150	225	50	12	237	25,0	5,0	150	62,5	90,0	10,0	1,9	
80	136	20	8	144	20,0	0,5	30	27,0	49,0	6,6	0,17	
80	86	20	5	91	10,0	0,5	30	26,4	48,0	5 3	0,26	
80	112	20	8	120	4,0	0,5	30	24,2	45,0	1,6	0,20	0,008
60	102	20	10	112	4,0	0,5	10	19,0	36,0	1,3	0,16	
20	35	10	5	40	1,0	0,5	15	8,5	12,4	0,3	0,15	
40	52	10	4	56	0,5	1,0	10	10,3	18,6	0,02	0,03	
5	6	—	—	6	—	1,0	10	4,0	1,4		0,02	0,002
10	10	—	—	10	1,5	0,3	—	6,6	4,4	0,45	0,06	
2	3	—	—	3	—	0,1	—	2,8	2,0	—	0,01	
				979	80	16,5	530	16,5	25,5	2,1	0,43	0,014

Średnia dla Rzp. w 1930 r.

TABELE RÓŻNE

OBJAŚNIENIA.

1) Strzał, przy którym zwierzyna w ogniu zostaje, śmiertelny.
2) Strzał, przy którym zwierzyna przeważnie pada, ale podnosi się jeszcze.
3) Strzał przez kości biegowe.
4) Strzał t. zw. na połeć, albo komorowy — śm.
5) Strzał wątrobiany — śm.
6) Strzał t. z. przez duży rozdział — śm.
7) Strzał t. z. przez mały rozdział — śm.
8) Strzał t. z. nerkowy — śm.
9) Strzał t. z. w mięsień nieszkodliwy.

ZAWARTOŚĆ NABOJÓW KULOWYCH I TOR POCISKU.

Nr. porządkowy	NABÓJ	Proch gr.	KULA Forma	Długość mm	Waga gr.	Szybkość pocisku koło V 25 m.	Siła uderzenia koło E 25 mkg	Odległość strzału m	Przy strzelaniu na metr: 100	150	200	300	Ciśnienie w kg na lufy Atm.
									Kula w połowie drogi podnosi się na cm.				
1	Vierling 5,6 × 35	Spec. P. 0,47	Oval	12	2,7	530	39	600	4,6	11,5		—	1300
2	Savage 22	Ameryk. spec.	Torpedo	20	4,2	850	150	550	1,9	—	12,0	—	—
3	6,5 × 27 R	T 1912 0,5	Oval	18	5,3	450	55	650	5,8	14,0	14,9	—	1300
4	6,5 × 40 G	T 1910 1,1	Oval	18	5,3	570	88	655	3,4	9,0	21,5	64,0	1300
5	6,5 × 48 R	R 5 1,5	Oval	21	6,7	630	136	670	2,5	6,2	15,7	45,2	1300
6	6,5 × 52 R	T 38	Oval	25	7,6	650	164	655	2,0	5,9	14,1	39,3	2400
7	Halger 280 H V. Magnum	Spec. P.	Torpedo	—	9,3	1003	597	720	—	—	—	—	—
8	Brenneke 7 × 64	R 2 3,5	Torpedo Ideal	26	9,0	850	391	720	0,9	5,0	7,7	22,2	3000
9	8 × 57 × 360 R	T 1910 2,0	Oval	26	12,7	580	208	670	3,2	—	18,5	50,2	2050
10	8 × 57 JR	T 1910 2,2	Oval	26	10,0	600	184	680	2,7	7,0	16,5	46,0	2800
11	8 × 60 Magnum	Spec. P 3,7	Torpedo	33	12,1	870	467	720	0,7	2,2	[illegible]	16,6	3450
12	Halger 335 H V. Super Magnum	Spec. P.	Torpedo	35,2	18,6	992	891	700	—	—	2,9	8,9	—
13	9 × 57 R	R 5 3,0	Oval	26	16,[illegible]	640	334	600	2,3	6,0	14,1	39,7	2300
14	9 × 63 R	T 1910 3,25	Oval	26	16,0	690	388	600	1,8	5,2	12,1	33,9	2000
15	9,3 × 74 R (474 A)	R 5 3,5	Oval	30	18,5	650	398	600	1,7	5,0	11,5	31,7	2550
16	375 Magnum Holland	Cordit 3,55	Torpedo	29	16,0	810	565	700	—	—	—	—	—
17	10,75 × 52 G	T 1910 3,2	Oval	26	22,5	530	332	690	3,2	9,1	21,0	—	—
18	10,75 × 68	R 5 4,3	Oval	25	18,2	710	468	700	1,7	5,2	12,7	—	2700

NORMY ŁADUNKÓW ŚRUTOWYCH.

Kaliber	Długość w m/m	Ilość prochu Rotweiler'a	Ilość śrutu w gr.	
12	65	2^{10}	31	proporcja normalna
12	70	2^{20}	35	long
16	65	1^{8}	28	proporcja normalna
16	70	1^{9}	30	long
20	65	1^{6}	26	proporcja normalna
20	70	1^{7}	27	long

NUMERACJA ŚRUTU KALIBROWANEGO I JEGO ZAWARTOŚĆ W GRAMACH.

№ porząd.	Numeracja śrutu	Grubość śrutu w m/m	Tolerancja śrutu od—do	Ilość śrutu przy wadze						
				1 gr.	26 gr.	28 gr.	30 gr	32 gr	34 gr	36 gr
1	3 A	5,25	5.20 5.35	1.3	33	36	38	40	43	46
2	2 A	5,–	4.95 5.10	1.4	37	39	42	45	48	51
3	1 A	4,75	4.70 4.85	1.7	44	47	51	54	58	61
4	3 B	4,50	4.45 4.60	2	52	56	60	64	68	72
5	2 B	4,25	4.20 4.35	2.3	59	64	69	73	78	82
6	B	4,–	3.95 4.10	3	72	77	85	89	94	100
7	1	3,75	3.70 3.85	3.3	87	94	101	107	114	121
8	2	3,50	3.45 3.60	4.2	109	117	126	134	143	151
9	3	3,25	3.20 3.25	5.1	133	144	154	161	175	185
10	4	3	2.95 3.10	6.2	163	176	189	201	213	225
11	5	2,75	2.70 2.85	8.7	213	229	246	262	279	295
12	6	2,50	2.45 2.60	10	259	280	300	321	310	360
13	7	2,25	2.20 2.35	13	337	362	388	414	439	465
14	8	2	1.95 2.50	22	571	609	660	698	736	776
15	9	1,75	1.70 1.80	30	841	901	961	1021	1082	1142
16	10	1,50	1.45 1.50	50	1517	1417	1518	1618	1719	1818

Okres rui i cieczki zwierząt łownyh oraz lęgów ptactwa.

ZWIERZYNA CZWORONOŻNA.

NAZWA	Czas rui	Czas noszenia Tyg.	Pomiata w miesiącu	Liczba młodych
Jeleń	październik	40	maju	1
Sarna	lipiec sierpień	40	maju	1—2
Dzik	grudzień	18—20	kwietniu	5—9
Zając	od lut go do sierpnia	4	od marca do września	3—5
Wilk	styczeń	9	marcu	5—8
Lis	luty	10	kwietniu	4—8
Borsuk	listopad	12	marcu	3—4
Wydra	luty	12	maju	3—7
Kuna leśna	luty	9	kwietniu	2—4
Kuna kamion.	luty	9	kwietniu	3—4
Tchórz	luty	9	kwietniu	5—7
Łasica	kwiecień	9	czerwcu	3—6

PTAKI ŁOWNE OSIADŁE.

NAZWA	Czas niesienia jaj w miesiącu	Ilość jaj w lęgu
Głuszec	kwiecień — maj	7 — 13
Cietrzew	kwiecień — maj	8 — 14
Jarząbek	kwiecień — maj	8 — 14
Kuropatwa	maj — czerwiec	12 — 25
Drop	kwiecień	2
Kwiczoł	kwiecień — maj	5 — 6

PTAKI ŁOWNE PRZELOTNE.

NAZWA	Czas niesienia jaj w miesiącu	Ilość jaj w lęgu
Przepiórka	czerwiec	8 — 16
Słonka	kwiecień	3 — 4
Kszyk	kwiecień — sierpień	4
Dubelt	maj — czerwiec	4
Bekasik	maj	4
Chróściel	maj	8 — 12
Łyska	maj	6 — 15
Kurka wodna	maj	6 — 12
Żóraw	kwiecień — maj	2
Krzyżówka	marzec — kwiecień	8 — 16
Cyranka	kwiecień	7 — 14

DZIENNIK MYŚLIWSKI

Data	Miejscowość-łowisko	Jelenie		Sarny						
		Byki	Łanie	Kozły	Siuty			Dziki	Zające	Króliki

Bażanty	Kuropatwy	Kaczki				Drapieżniki							Uwagi
						Rysie	Wilki	Lisy		Jastrz.	Wrony	Sroki	

Data	Miejscowość-łowisko	Jelenie		Sarny						
		Byki	Łanie	Kozły	Siuty			Dziki	Zające	Króliki

Bażanty	Kuropatwy	Kaczki				Drapieżniki							Uwagi
						Rysie	Wilki	Lisy		Jastrz.	Wrony	Sroki	

DZIENNIK

Data	Miejscowość-łowisko	Jelenie		Sarny				Dziki	Zające	Króliki
		Byki	Łanie	Kozły	Siuty					

Bażanty	Kuropatwy	Kaczki				Drapieżniki							Uwagi
						Rysie	Wilki	Lisy		Jastrz.	Wrony	Sroki	

DZIENNIK

Data	Miejscowość-łowisko	Jelenie		Sarny				Dziki	Zające	Króliki
		Byki	Łanie	Kozły	Siuty					

Bażanty	Kuropatwy	Kaczki				Drapieżniki							Uwagi
						Rysie	Wilki	Lisy		Jastrz.	Wrony	Sroki	

WYDATKI NA UTRZY

Data	Przedmiot	Wykonywanie polowania			
		Utrzymanie gości	Koszty naganki	Furmanki i bryczki	Amunicja

Żywienie zwierzyny	Strzałowe		Różne	Suma
	Zwierz. użytkowa	Drapieżniki		

WYDATKI NA UTRZY

Data	Przedmiot	Wykonywanie polowania			
		Utrzymanie gości	Koszty naganki	Furmanki i bryczki	Amunicja

Żywienie zwierzyny	Strzałowe		Różne	Suma
	Zwierz. użytkowa	Drapieżniki		

DOCHODY Z ŁOWISKA

Data	Sprzedana zwierzyna i skóry	Komu sprzedano	Data wpłaty	Suma	
				Zł	gr.

DOCHODY Z ŁOWISKA

Data	Sprzedana zwierzyna i skóry	Komu sprzedano	Data wpłaty	Suma	
				Zł	gr.

DOCHODY Z ŁOWISKA

Data	Sprzedana zwierzyna i skóry	Komu sprzedano	Data wpłaty	Suma	
				Zł.	gr.

DOCHODY Z ŁOWISKA

Data	Sprzedana zwierzyna i skóry	Komu sprzedano	Data wpłaty	Suma	
				Zł.	gr.

Formularz polowań zbiorowych I.

Łowisko: .... data .... myśliwych .... nagaoki	Nr. pędzenia	Rodzaje zwierzyny						Ogółem sztuk

Przykład — użycia

Łowisko: Rudnicka puszcza data 10 listopada 20 myśliwych 50 nagaganiaczy	Nr. pędzenia	Rodzaje zwierzyny: Wilki	Lisy	Dziki	Kozły	Zające	Jastrzębie	Ogółem sztuk
Pokrempe		2	1	1	2	3	1	10
Puksztele		3	2	—	—	1	3	9
Żeliwody		1	3	2	1	—	2	9

Formularz polowań zbiorowych II.

Nr.	Nazwisko myśliwego	Pędzenie								Ogółem sztuk
		1	2	3	4	5	6	7	8	

formularza:

Nr	Nazwisko myśliwego	Pędzenie								Ogółem sztuk
		1	2	3	4	5	6	7	8	
1	X	3	1	—	2	4	1	2	—	13
2	Y	3	5	2	—	3	2	1	6	22
3	Z	2	—	3	3	—	4	—	2	14
4	T	2	3	5	4	2	2	4	—	22

Formularz polowań zbiorowych I.

Łowisko: .... data .... myśliwych .... naganki	Nr. pędzenia	Rodzaje zwierzyny						Ogółem sztuk	

Formularz polowań zbiorowych II.

Nr.	Nazwisko myśliwego	Pędzenic								Ogółem sztuk
		1	2	3	4	5	6	7	8	

Zaproszenia na polowanie w ....

Nr.	NAZWISKO	Przyjęto	Odmówiono

Zaproszenia na polowanie w ....

Nr.	NAZWISKO	Przyjęto	Odmówiono

„ŁOWIEC POLSKI"

ORGAN POLSKIEGO ZWIĄZKU STOWARZYSZEŃ ŁOWIECKICH

Wychodzi w każdą sobotę

Konto P. K. O.:
„Polski Związek Stow. Łow."
Nr. 80-82.

Adres:

WARSZAWA
Nowy-Świat Nr. 35. Tel. 607-98.

Prenumerata: zgóry za kwartał zł. 9; za pół roku zł. 17; za rok 32.— Miesięcznie 3.50. Numer pojedyńczy — 1 zł. Numer ozdobny 1 zł. 50 gr. Za numery, które wyszły przed zapłaceniem, pobiera się po 1 zł.

Ceny ogłoszeń: Milimetr za tekstem 60 gr. Cała strona — 300 zł.; 1/2—150 zł.; 1/4—75 zł.; 1/8—40 zł. Przed tekstem — 50% drożej.

W numerach ozdobnych: za tekstem milim. 90 gr. Cała strona — 450 zł.; 1/2 — 225 zł.; 1/4 — 115 zł.; 1/8 — 60 zł. Przed tekstem 50% drożej. — Za zastrzeżone miejsca dopłaca się 25%. Agentom nie wolno pobierać zaliczek.

Warszawa, ul. Dolna 35-a. Telefon 8-91-72

Firma egzystuje od 1911 roku.

Polecamy wyroby specjalne — nadające się do podróży, jak **salami** w różnych odmianach, **kiełbasy myśliwskie** i inne.

Każda ilość towaru niezrównanej jakości po cenach konkurencyjnych na składzie.

Export zagranicę — dostawy dla wojska.

Ekpedycja szybka i dokładna.

HURT. **DETAL.**

„Łowiec Polski", jedyny tygodnik myśliwski w Polsce, musi się znaleźć na biurku każdego myśliwego.

Pomimo podwyższenia opłat pocztowych, prenumerata „Łowca Polskiego" nie została podniesiona i wynosi rocznie zł. 32,—, półrocznie zł. 17,—, kwartalnie zł. 9,—, miesięcznie zł. 3,50.

KSIĄŻKI MYŚLIWSKIE

Następujące dzieła są do nabycia w redakcji **z ustępstwem 15% dla prenumeratorów „Łowca Polskiego":**

Krótki praktyczny podręcznik tresury psa myśliwskiego. — K. Zarubin — 2 zł.

Głuszec, monografja B. Świętorzeckiego z rysunkami Włodzimierza Korsaka. — Cena 2,00 zł.

Nasze skrzydlate drapieżniki: Gołębiarz, krogulec, sokół wędrowny. Monografja myśliwsko-przyrodnicza Władysława Gürtlera — 2,30 zł.

Wilk, monografja Bolesława Świętorzeckiego — 3,00.

Cietrzew, monografja Włodzimierza Korsaka. Praca odznaczona I nagrodą na konkursie literackim, z przedmową Juljana Ejsmonda — 2,50 zł.

Jak unikać wypadków z bronią? — Jana Sztolcmana. — 25 gr.

Podręcznik do zbierania i konserwowania zwierząt — d-ra Władysława Polińskiego zesz. 1 — 1,40 zł.; zesz. 2 — 2,50 zł.; zesz. 3 — 1,20 zł.; zesz. 4 — 50 gr.; zesz. 5 — 1,00 zł.; zesz. 6 — 2,00 zł.; zesz. 7 — 2,00 zł.

Jana Sztolcmana: 1) **„Żubr"**—3,30 zł., 2) **„Nad Nilem Niebieskim"** — 6,00 zł.

W stepach i puszczach — Władysława Czerniejewskiego — 1,00 zł.

Wł. Janta Połczyńskiego: 1) „Św. Eustachy" — 3,00 zł., 2) „Polująca Pani" — 3,50 zł., 3) „Estetyka Łowiectwa" — 2,00 zł.

Obrazki Łowieckie — E. hr. Krasińskiego — 3 zł.

„O świcie" — Aleksandra Janta Połczyńskiego — 4 zł.

Kazimierza hr. Wodzickiego „Wspomnienia z życia łowieckiego". — 7 zł. (Dla PP. Prenumeratorów „Łowca Polskiego" 25% rabatu). **„Skowronek"** — 3,60 zł., **„Kruk"** — 4,50 zł., **„Słonka"** — 4 zł.

J. W. Kobylański. **„O zwierzyńcu w Katowicach"** 3 zł., **„Jak powstał w Odrodzonej Polsce pierwszy zwierzyniec w Warszawie"** 3 zł., **O zwierzyńcu w Malinowszczyźnie"** 1 zł., **„O dawnym i obecnym zwierzyńcu w Krakowie"** 1,50, **„O zwierzyńcu w Częstochowie, Grodnie, Katowicach, Krakowie i Lesznie"** 1 zł., **„Humor i łacina myśliwska"** 1,50 zł.

Za zaliczeniem najmniejsza dopłata — 1,60 zł.

Jako polecone (gdy się wpłaca zgóry) dolicza się 1,20 groszy.

SPIS RZECZY:

ŁOWIEC POLSKI

organ

Polskiego Związku Stowarzyszeń Łowieckich

jest jedynym w Polsce tygodnikiem myśliwskim

ŁOWIEC POLSKI

jest zwierciadłem życia i postępu polskiego świata łowieckiego

SKOROWIDZ FIRM WEDŁUG BRANŻ:

Str.

Akumulatory:

Warszawa.

Aparaty i przybory fotograficzne.

Warszawa.

Banki.

Warszawa.

Bilardy i bile.

Warszawa.

Broń i Amunicja.

Warszawa.

Str.

Dywany ze skór.

Warszawa.

Elektrotechniczne Zakłady i Artykuły.

Warszawa.

Farbiarnie parowe.

Warszawa.

Fotograficzne aparaty, przybory

Warszawa.

Futra.

Warszawa.

Gumy na bandy bilardowe światowej marki „Amerikan Triumph".

Warszawa.

Grzyby.

Warszawa.

Str.

Handel tow. kolonjaln., owoców południow. i delikat.

Warszawa.

Herbata.

Warszawa.

Instalacja siły, światła, telefonów, sygnalizacji.

Warszawa.

Karmelki.

Warszawa.

Karmy dla ptactwa i zwierzyny łownej.

Warszawa.

Zakłady kąpielowe.

Warszawa.

Koniaki.

Warszawa.

Literatura fachowa i druki: urządzeniowe, leśne, tartaczne i t. p.

Warszawa.

Łapanie zwierzyny sieciami.

Warszawa.

Łaźnie.

Warszawa.

Masarnie.

Warszawa.

Miernicze przyrządy.

Warszawa.

Miody sycone.

Warszawa.

Nabiał.

Warszawa.

Przeprowadzki i przechowywanie mebli.

Warszawa.

Przybory do sportu wędkowego.

Warszawa.

Przybory myśliwskie.

Patrz „Broń i Amunicja".

Przybory podróżne.

Warszawa.

Pułapki na drapieżniki.

Warszawa.

Rusznikarskie Warsztaty.

Patrz Warsztaty Rusznikarskie.

Rzutki asfaltowe.

Warszawa.

Sadzonki.

Warszawa.

Str.

Samochody.

Warszawa.

Siatki druciane do ogrodzeń.

Warszawa.

Siatki myśliwskie, na konia i do sanek od śniegu.

Warszawa.

Smołowe przetwory.

Warszawa.

Soki naturalne owocowe.

Warszawa.

Spirytualja.

Warszawa.

Szewcy.

Warszawa.

Str.

Warsztaty rusznikarskie.

Warszawa.

Wędliny.

Warszawa.

Wierzba koszykarska (sadzonki)

Warszawa.

Wina.

Warszawa.

Wyroby tytuniowe.

Warszawa.

Wywoływanie klisz i kopjowanie.

Warszawa.

Rysunek okładki wykonał
Jerzy Dylewski

Odbito czcionkami Drukarni Artystycznej,
Nowy Świat 47, tel. 635-80, 635-83.

